

รายงานการศึกษาองค์ความรู้
เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์
กรณีศึกษา “สบยอน”

สบยอน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

Ban Huai Ma Huang

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

National Human Rights Commission of Thailand

รายงานการศึกษาองค์ความรู้
เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์
กรณีศึกษา “สับยอน”

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

รายงานการศึกษาองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์กรณีศึกษา "สายนอน".

คณะผู้ศึกษาวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์นารี จิตรักษา สมบัติ บุญคำเยือง นฤพร เถนอมเกียรติภูมิ เอกชัย ปิ่นแก้ว กลุ่มสิทธิชุมชนท่าตอน อ.แม่สาย จ.เชียงราย และสถาบันชาติพันธุ์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

กองบรรณาธิการ สุภรณ์ ปรีชาอนันต์ เอกชัย ปิ่นแก้ว เชิดชัย ยุสพรมานนท์และ รสสุคนธ์ แก้วกิจ

สงวนลิขสิทธิ์ ๒๕๕๘ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม ๒๕๕๘

จำนวนพิมพ์ 2,000 เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์.

รายงานการศึกษาองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษา "สายนอน".

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๒๕๕๘.

๒๕๖ หน้า.

๑. สิทธิมนุษยชน ๒. กลุ่มชาติพันธุ์

คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ISBN 974-93457-6-2

ผู้จัดทำโครงการ : คณะอนุกรรมการด้านสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก คุณหญิงอัมพร มีสุข

ศาสตราจารย์เกียรติคุณประติษฐ์ เจริญไทยทวี และนายจรัส ตีระธาวีชัย

ผู้จัดพิมพ์ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๔๒๒ ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ / โทรสาร ๐๒๒๑๕๔ ๒๔๘๐ ต่อ ๕๐๒๓, ๕๐๕๐

e-mail : ambhorn@nhrc.or.th ekachai@nhrc.or.th

พิสูจน์อักษร : สุภรณ์ ปรีชาอนันต์ เอกชัย ปิ่นแก้ว และเชิดชัย ยุสพรมานนท์

ปก-รูปเล่ม : อภิวันท์ เขียวบิดา

ประสานงานการจัดพิมพ์

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี เอช อาร์ เอ็น โฮลดิ้ง เพรส

คำนำ

รายงานการศึกษานี้ อาจจะไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหของชาวแม่เอยอย่างตรงไปตรงมาได้ แต่น่าจะช่วยสร้างความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่า การพิจารณาเพิ่มหรือจำหน่ายฯ รายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) ของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตพรมแดนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า นั้น มีความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่เพียงต้องมีความเข้าใจต่อข้อมูลความเป็นจริงของท้องถิ่นเป็นอย่างดีแล้ว หากยังต้องจัดเตรียม/จัดการข้อมูลนั้นให้ชัดเจนและเป็นระบบ พร้อมทั้งจะนำมาประกอบการวินิจฉัยสั่งการเพิ่มหรือจำหน่ายฯรายการบุคคลในทะเบียนบ้านอย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม หากมิเช่นนั้นแล้วจะนำมาซึ่งการผูกปมแห่งความยุ่งยากเป็นทวีคูณ ดังกรณีของชาวอำเภอแม่เอย ที่กลายเป็นกรณีพิพาททางสิทธิมนุษยชนระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งกล่าวได้ว่าไม่ได้เป็นผลดีต่อสังคมแม้แต่น้อย โดยภาระหน้าที่และเกียรติภูมิแห่งรัฐ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยสั่งการบริหารจัดการพลเมืองแห่งรัฐที่ผิดพลาด ย่อมนำมาซึ่งการเสื่อมเสียเกียรติภูมิของรัฐเอง หากเป็นเช่นนี้โดยมิมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง ในระยะยาวแล้วอาจจะไม่เป็นผลดีต่อความชอบธรรมในการบริหารจัดการสังคมของรัฐมากนัก หากเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ผิดพลาดซ้ำซากจนสูญเสียเกียรติภูมิแห่งรัฐ และความน่าเชื่อถือ สิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นในอนาคต อาจจะเป็นเรื่องของความสูญเสียที่มีอาจคาดคำนวณได้

กรณีของชาวท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ แนนอน ที่สุดว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งเป็นพลเมืองแห่งรัฐไทยอย่างสมบูรณ์ ทั้งโดยสายเลือดของบรรพบุรุษและความรู้สึกนึกคิด โดยการอ้างข้อกฎหมายระเบียบของรัฐ ที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น และความไร้มาตรฐานของระบบข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลของรัฐ รัฐจึงปฏิเสธ ไม่ยอมรับสิทธิพื้นฐานของประชาชนและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อพลเมืองโดยรัฐ ซึ่งนัยสำคัญที่ลี้กลไปก็คือ การเบียดขับพลเมืองให้สูญเสียความมั่นคงของชีวิต ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม

การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อพลเมืองโดยรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ หากไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยความละเอียดรอบคอบ นั้นย่อมหมายความว่า รัฐกำลัง “บ่มเพาะ” จิตวิญญาณแห่งความเกลียดชัง ความไม่จงรักภักดีให้เกิดขึ้นในจิตใจของพลเมืองแห่งรัฐเอง

รายงานการศึกษานี้ จึงเพียงต้องการชี้ให้เห็นว่า เพียงแค่อ้างข้อกฎหมายและเหตุผลว่า บุคคลเหล่านี้มีหลักฐานของทางราชการระบุว่าเป็นคนต่างชาติ/บรรพบุรุษเกิดในดินแดนประเทศพม่า โดยไม่พิจารณาถึงความสลับซับซ้อนของประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และบริบทเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของชุมชนท้องถิ่น เพียงเพื่อที่จะปฏิเสธ ไม่ยอมรับสิทธิพื้นฐานของพลเมืองแห่งรัฐ ซึ่งมีความถูกต้องชอบธรรมในฐานะพลเมืองแห่งรัฐอย่างสมบูรณ์ ควรเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยงอย่างที่สุด

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พฤษภาคม ๒๕๔๗

บทสรุปเชิงบริหาร

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ให้ทำหน้าที่พิจารณาศึกษาตรวจสอบและดำเนินการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน กรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชนเผ่า ผู้อพยพหนีภัยจากการสู้รบ ผู้พลัดถิ่น ผู้ไร้สัญชาติ และแรงงานต่างด้าว ฯลฯ คณะอนุกรรมการฯ ได้รับมอบหมายให้ศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ สืบเนื่องจากประชาชนอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๕ ว่าถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของราษฎรอำเภอแม่เอย จำนวน ๑,๒๔๓ คน ตั้งแต่วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

คณะอนุกรรมการฯ ได้ติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าว โดยประสานงานกับอธิบดีกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย อธิบดีได้มอบหมายให้นายประกิจ กันยาบาล รองอธิบดีกรมการปกครอง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากกรมการปกครองหลายรายเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนในพื้นที่อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ได้สอบถามนายธงชัย (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นนายชนะชัย) เศรษฐพัฒน์ นายอำเภอแม่เอย และพนักงานปกครองอำเภอแม่เอย ตลอดจนประชาชนในอำเภอแม่เอย ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) อีกเป็นจำนวนมาก

สาเหตุของปัญหา

การเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) ส่งผลให้เกิดการลิดรอน และการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ เช่น สิทธิทางการศึกษา (มาตรา ๕๓) สิทธิทางสาธารณสุข (มาตรา ๕๒) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ อีกทั้งการกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่อเจตนาเพิกเฉยต่อหลักการ “สิทธิการมีส่วนร่วม” ของประชาชนที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๐ “บุคคลโดยอ้อมมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางการปกครอง อันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

การดำเนินงาน

คณะอนุกรรมการฯ ได้ประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เกิดการตรวจสอบในวิถีที่เคารพหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง และไม่ขัดต่อกฎหมายสัญชาติบุคคลต่างๆ ด้วยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามขั้นตอน ดังนี้

๑. สำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคลของราษฎรในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

๒. ปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับคณะทำงานเฉพาะกิจแก้ไขปัญหการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) กรณีอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากคำสั่งกรมการปกครอง ที่ ๙๒๐/๒๕๕๕

ลงวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๕

๓. ร่วมปฏิบัติงานอย่างเข้มข้นกับชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจเพื่อตรวจสอบคำร้องการขอเพิ่มชื่อและแก้ไขรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เพื่อแก้ไขปัญหาการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) กรณีอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากคำสั่งกรมการปกครอง ที่ ๑๐/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๕๖

กระบวนการสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคลของราษฎรดังกล่าวได้แบ่งประชาชนที่ประสบปัญหาเป็น ๓ กลุ่ม ตามลักษณะข้อเท็จจริงกล่าวคือ

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มประชาชนที่น่าจะมีสัญชาติไทย แต่ข้อมูลไม่สมบูรณ์

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มประชาชนที่การวิเคราะห์ผลตามกฎหมายสัญชาติไทยยังไม่สมบูรณ์

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มประชาชนที่ไม่น่าจะมีสัญชาติไทย

ทั้งนี้โดยความร่วมมือของคณะทำงานจากสถาบันและองค์กรต่างๆ

อาทิ

๑. คณะจารย์จากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ชำนาญการทางด้านกฎหมาย ประวัติศาสตร์ และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้แก่ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สภานายความแห่งประเทศไทย และสถาบันชาติพันธุ์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย (เดิมคือ ศูนย์ชาติพันธุ์ศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย) เป็นต้น

๒. กลุ่มทำงานเพื่อส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ และหน่วยงาน

ที่ศึกษา เข้าใจในวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น คณะกรรมการ
คาทอลิกเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศิลปินวัฒนธรรมกระเจกเงา มูลนิธิพัฒนา
ชุมชน และเขตภูเขา สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทย
ภูเขาในประเทศไทย เป็นต้น

ประเด็นค้นพบที่สำคัญๆ

ผลการสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคลและตรวจสอบความ
น่าเชื่อถือ ของพยานหลักฐาน ในกรณีดังกล่าวพบว่า ประชาชนจำนวนมาก
ในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่สมควรได้รับสถานะภาพเป็นบุคคล
สัญชาติไทย กล่าวคือ

๑. รายงานผลการปฏิบัติงานของคณะทำงานเฉพาะกิจแก้ไขปัญหา
การจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) กรณีอำเภอ
แม่เอย โดยมีรองอธิบดีกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
(นายปริญญา อุดมทรัพย์) เป็นหัวหน้าคณะ ผลคือกรมการปกครองได้
แจ้งให้นายอำเภอแม่เอย เพิ่มรายชื่อบุคคลที่พิสูจน์ได้ชัดเจนว่ามีสัญชาติ
ไทย กลับเข้าสู่ทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) เพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษย
ชนของราษฎรกลุ่มดังกล่าว อันเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการสิทธิมนุษย
ชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
และส่งผลกระทบให้ชาวบ้านที่ถูกถอนชื่อจากทะเบียนราษฎร ประสบความ
ทุกข์ยากลำบากในการดำรงชีวิตนานาประการ เช่น ทารกที่เกิดไม่ได้รับ
สูติบัตร เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา ประชาชนไม่สามารถรับบริการด้าน
สุขภาพและสาธารณสุขจากองค์การของรัฐ เป็นต้น

๒. ความเป็นพลเมืองของรัฐชาติ ลักษณะทางกฎหมาย และประวัติศาสตร์ของถิ่นฐานกำเนิด จากการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาการเมือง และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ทับซ้อนระหว่างประเทศ พบว่า ความคลาดเคลื่อนในการอ้างอิงถึง “สยาม” ในฐานะพื้นที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของประชาชน อำเภอมะนอย จังหวัดเชียงใหม่ยังคงคลุมเครือ ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ และสถานะทางกฎหมาย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน มีความละเอียดอ่อนทั้งในเรื่องของประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนและขั้นตอนตามกฎหมาย

ในเบื้องต้นคณะอนุกรรมการฯ มีความเห็นว่า การกระทำดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทุกมิติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในหลายมาตรา อาทิ มาตรา ๔ ที่ระบุว่า คัดดีศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และมาตรา ๒๖ ที่ระบุว่า การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงคัดดีศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ จึงเห็นสมควรให้ยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีดังกล่าวอย่างเร่งด่วน และคณะอนุกรรมการฯ ขอยืนยันว่า ราษฎรจำนวนมากในอำเภอมะนอย สมควรได้รับสถานะภาพเป็นบุคคลสัญชาติไทย เพื่อให้เกิดความชัดเจนของการอ้างอิง ถึงองค์ประกอบข้อเท็จจริงที่จะทำให้บุคคลได้รับสิทธิในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐชาติ และเป็นแนวทางต้นแบบการพิสูจน์สถานะภาพบุคคล คณะอนุกรรมการฯ จึงร่วมมือกับศูนย์ชาติพันธุ์ศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย ดำเนินการศึกษาตามโครงการศึกษาองค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการ

๙

ศึกษาเชิงมนุษยวิทยาการเมืองและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของพื้นที่ทับซ้อนระหว่างประเทศกรณีศึกษา “สบยอน” พื้นที่ข้อพิพาทกรณีสิทธิมนุษยชนกับกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นส่วนหนึ่งของการถอดองค์ความรู้ในโครงการต้นแบบการพิสูจน์สถานภาพบุคคล ของประชาชนอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างครอบคลุมและยั่งยืนต่อไป รวมทั้งเป็นการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชน ที่อาศัยในแนวเส้นแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศที่ไม่มีสถานะของพื้นที่ที่ชัดเจน ในทุกกลุ่มพื้นที่ เพื่อนำเสนอต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

อุปสรรคที่พบ

ศาลปกครองชั้นต้น จังหวัดเชียงใหม่ พิจารณาให้เพิกถอนคำสั่งทางการปกครองของอำเภอแม่ฮ้อย ที่เพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) ของประชาชนอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๗ โดยคำพิพากษาดังกล่าว จะเป็นผลภายใน ๓๐ วัน หลังจากที่ศาลมีคำสั่ง โดยไม่มีการอุทธรณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่กรมการปกครองได้แถลงว่า ในเบื้องต้นเพื่อมิให้เกิดการดำเนินการเอาผิดกับข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าว ในฐานะกระทำการอันประมาทเลินเล่อ หรือการปฏิบัติราชการ จนทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ กรมการปกครองจึงขออุทธรณ์คำสั่งศาล ดังกล่าว ต่อศาลปกครองสูงสุด ซึ่งยังผลให้ประชาชนจำนวนมากกว่า ๑,๒๔๓ คน ถูกกลืนรอนสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งยังไม่รู้ว่าจะสิ้นสุดเมื่อไร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามกรณีร้องเรียนดังกล่าว เห็นว่า การจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) มิได้มีความหมายเฉพาะการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนโดยหน่วยงานของรัฐเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามแนวเขตชายแดน ซึ่งตระหนักดีว่าเป็นพลเมืองรัฐให้เป็น “คนอื่น” (alienation) ในสังคมไทย หรืออีกนัยหนึ่งคือ การผลักใส่ไล่ส่งบุคคลซึ่ง “ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นคนของรัฐหรือไม่” ให้ประสบกับชะตากรรมที่เข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยสิ้นเชิง โดยข้ออ้างว่า “เขาเหล่านั้นไม่ใช่คนไทย” จึงเสนอกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหา ดังกล่าวดังนี้

๑. ระยะเร่งด่วน เหมาะกับสถานการณ์ข้อเสนอใน ๒ ลักษณะ กล่าวคือ

๑.๑ ดำเนินการเพิ่มชื่อรายการบุคคล ที่ถูกเพิกถอนรายการบุคคลทั้งหมด ๑,๒๔๓ คน กลับเข้าสู่ทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) ในระยะเบื้องต้น พร้อมเร่งดำเนินการตรวจสอบและเพิกถอนรายการบุคคลเป็นรายกรณี สำหรับผู้ที่มีคุณสมบัติไม่ถูกต้องของการเป็นบุคคลสัญชาติไทย ลักษณะการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี จะทำให้มีปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชนยุติโดยฉับพลัน

๑.๒ ดำเนินการพิสูจน์สถานะบุคคลของราษฎร ที่ถูกเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ตลอดจนแนะนำช่องทางที่เหมาะสมให้กับราษฎร

ญ

ที่มีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนตามองค์ประกอบของบุคคลสัญชาติไทย เพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๒ ลักษณะ จะเกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น ควรใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นภาคีความร่วมมือในกรณีดังกล่าว

๒. ระยะยาว การแก้ไขปัญหาขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ รัฐบาลต้องแสดงความจริงใจ ต่อการสร้างสันติสุขของสังคมโดยมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐและสังคม โดยการกำหนดนโยบายการบริหาร ควบคุม กำลังคนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนให้ ชัดเจน และเป็นระบบ

๒.๒ ปรับระเบียบและกฎหมายบางฉบับ ให้ชัดเจนเอื้ออำนวยต่อการนำแผนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยคำนึงถึงลักษณะของพื้นที่ชายแดน ข้อกฎหมายที่บังคับใช้ ข้อมูล และข้อเท็จจริงของพื้นที่

๒.๓ ปรับเปลี่ยนทัศนคติและกรอบคิด ของผู้ปฏิบัติงานของรัฐ โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อข้อเท็จจริงของชุมชนท้องถิ่น ลักษณะเฉพาะและความสลับซับซ้อนของพื้นที่ชายแดน

๒.๔ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาคม ในการรับรองสถานะบุคคลของตนเอง เช่น ใช้ประชาคม (ลับ) ร่วมตรวจสอบ (cross check) ด้วย

ดังนั้น ส่วนหนึ่งของรายงานการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาการเมืองและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของพื้นที่ทับซ้อนระหว่างประเทศ กรณีศึกษา “สลายอน” พื้นที่ข้อพิพาทกรณีสิทธิมนุษยชนกับกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจาก

นำเสนอข้อเท็จจริงส่วนหนึ่ง ที่เป็นประเด็น “คลุมเครือ” ของสถานะพลเมืองของรัฐ กับการใช้อำนาจเหนือดินแดนของรัฐแล้ว กระบวนการทำงานที่เน้นการจัดการองค์ความรู้โดยชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งกระบวนการในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยการเสริมฐานคิด ความเชื่อมั่นของชาวอำเภอแม่สาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในฐานะ “พลเมืองผู้ทรงสิทธิแห่งรัฐ” กับ “การสร้างวิธีการสืบค้นหลักฐาน หรือการสร้างคุณค่าศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์โดยตนเอง” คำตอบของการศึกษาครั้งนี้ ผลสัมฤทธิ์จึงมิใช่การได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเพื่อยืนยันตามข้อเสนอแนะเพียงประการเดียว แต่เป็นกระบวนการ “ทำงานสืบค้นตัวตน และสาแทรกทางเครือญาติ และวัฒนธรรม” ของชาวแม่สาย เพื่อยืนยันการมีอยู่ของ “ความมั่นคงในชีวิต และวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกชีวิตที่พึงมีพึงได้ โดยรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่จัดหา ตอบสนอง หรือละเว้นการกระทำ การอันเป็นการละเลย หรือละเมิดสิทธิดังกล่าว

คณะกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปเชิงบริหาร	ค
บทที่ ๑ บทนำ :	
“สบายอน” พื้นที่ข้อพิพาทสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์	๑
ที่มาและความสำคัญของประเด็นปัญหา	๒
วัตถุประสงค์การวิจัย	๑๑
ขอบเขตและแนวทางการดำเนินงานของโครงการ	๑๒
วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๓
ความคาดหวัง และผลที่คาดว่าจะได้รับ	๑๕
บทที่ ๒ ทำตอน - สบายอน :	
สังคมวัฒนธรรม หมู่บ้านชายแดนสยาม - พม่า	๑๙
บ้านทำตอน : ความหลากหลายทางชาติพันธุ์,	
การเคลื่อนย้าย และตั้งถิ่นฐาน	๒๒
หมู่บ้านกลีกรรม, การค้า และการท่องเที่ยว	๔๔
สรุป : ความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์และ	
หมู่บ้านชายแดน	๔๘
บทที่ ๓ คนพื้นถิ่นชายแดนไทย-พม่า กับการได้มาซึ่งสถานะ	๕๕
ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า	
พื้นที่ทำตอน-ดอยหลวง และบ้านสบายอน กับปัญหา	
อำนาจเหนือดินแดน	๕๖

บ้านสบบยอน : วิถีชีวิต และการทำมาหากินของ
คนพื้นถิ่น

๗๑

สบบยอนอยู่ที่ไหน : คนไทย หรือผู้พลัดถิ่นสัญชาติ
พม่า

๘๔

บทที่ ๔ ความทรงจำของคนพื้นถิ่น ประวัติศาสตร์สำนึกของ

คนชายขอบ

๘๗

บ้านท่าตอน : แบบแผนการทำมาหากิน และผู้
คนที่แตกต่างทางวัฒนธรรม

๑๐๐

ดอยกลาง-สบบยอน : ชายแดนไทย-พม่า และกอง
ทัพกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย

๑๐๙

การทำมาหากิน และวิถีชีวิตคนสบบยอน : ความ
เดือดร้อนจากกองกำลังติดอาวุธ

๑๑๘

ความทรงจำของชาวบ้านกับสถานะผู้พลัดถิ่น
สัญชาติพม่า

๑๔๐

บทที่ ๕ บทสรุป พลเมืองชายขอบกับความมั่นคงของชาติ

และความสันติสุขของสังคม

๑๔๗

การปรับนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน
ไทย-พม่า และการปรับแก้ระเบียบ กฎหมาย
ที่เกี่ยวข้องกับการลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน
(ท.ร. ๑๔)

๑๖๐

การปรับกระบวนการทัศน์ และความรู้ ความเข้าใจต่อข้อ
เท็จจริงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนของผู้ปฏิบัติงาน
ของรัฐ

๑๖๕

บรรณานุกรมเอกสาร และหนังสือที่เกี่ยวข้อง

๑๖๙

ภาคผนวก

คำชี้แจง และข้อเสนอแนะ กรณี “ราษฎร อำเภอมะนัง
จังหวัดเชียงใหม่ ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการ
เพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร
(ท.ร.๑๔)” โดย คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษา กรณี
ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ

๒๐๒

สารบัญแผนที่

หน้า

แผนที่

บริเวณพรมแดนไทย-พม่า กลุ่มแม่น้ำกกตอนบน

๑๗

แผนที่

เส้นทางการทำกิน การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และ
การค้าขายแนวชายแดนไทย-พม่า กลุ่มแม่น้ำกกตอนบน

๕๑

แผนที่

สำนึกและจินตนาการร่วม ของความเป็นรัฐผ่านวัฒนธรรม
ความเชื่อ ศาสนา แนวชายแดนไทย-พม่า

๕๒

แผนที่

ฐานที่มั่นทางการทหารกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่างๆ

๙๔

แผนที่

ความคลุมเครือของอำนาจ ความรู้ และความจริง
บริเวณชายแดนไทย-พม่า

๑๕๕

บทที่ ๑ บทนำ

สບยอน พื้นที่ข้อพิพาทสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์

บทที่ ๑ บทนำ

“สບยอน” พื้นที่ข้อพิพาทสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์

การกำหนดสถานะและลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาและชาวไทยใหญ่ ที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดนของประเทศไทย ดูเหมือนเป็นประเด็นปัญหาที่ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขให้ลุล่วงแล้วเสร็จได้ แม้ว่ารัฐบาล พยายามปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้สามารถดำเนินการได้รวดเร็วมากขึ้น และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องก็พยายามดำเนินงานอย่างจริงจัง แต่ปัญหาก็ดูเหมือนยังไม่ได้รับการคลี่คลายให้ได้ผลอย่างเป็นที่น่าพอใจ ตรงกันข้าม ปัญหานี้กลับถูกทำให้อยู่ในสภาพยุ่งเหยิง กลายเป็นประเด็นปัญหาที่มีความซับซ้อนจนยากที่จะเข้าใจได้ง่าย ดังตัวอย่างกรณีการลงและจำหน่ายรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) ของ ชาวท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งไม่เพียงเกี่ยวข้องกับ นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า และความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านของ รัฐบาลไทยในยุคสงครามเย็นแล้ว หากยังสะท้อนถึง คักยภาพ/ข้อจำกัด ของระบบข้อมูลของทางราชการต่อชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีผลอย่างสำคัญต่อ การตัดสินใจใช้อำนาจอวินิจฉัยสั่งการจำหน่ายฯ และ ลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ที่ผิดพลาด จนกลายเป็น ข้อพิพาทด้านสิทธิ

มนุษยชน ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน และอยู่ในภาวะ “อิหลัก-อิเหลื่อ” มานานร่วม ๒ ปีแล้ว

๑. ที่มาและความสำคัญของประเด็นปัญหา

การลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ดูเหมือนว่าเป็นปัญหาเรื้อรังและไม่สามารถหาทางเลือกทางออกได้ แม้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้แก้ไขกฎระเบียบเกี่ยวข้องกับ การลงรายการสัญชาติไทยและการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านให้รวดเร็วเป็น ธรรมเนียม การออกกระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียน บ้าน พ.ศ.๒๕๓๕ และการออกกระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการ พิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนบ้านให้แก่บุคคลบนพื้นที่ สูง พ.ศ.๒๕๔๓ ซึ่งมอบอำนาจให้นายอำเภอในฐานะนายทะเบียนท้องถิ่น เป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการ (ส่วนการทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ๒๕๔๔ : ๔๗-๑๐๔ ๑๒๖-๑๔๒) แต่ในขั้นตอนปฏิบัติกลับพบว่าการปฏิบัติงานระดับอำเภอมีข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ เช่น นายอำเภอบาง อำเภอท้องที่ ไม่กล้าใช้อำนาจตามที่ได้รับมอบหมายในการวินิจฉัยสั่งการ เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ส่งผลให้การกำหนดสถานะบุคคลบน พื้นที่สูง และการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วน น้อยเป็นไปอย่างล่าช้า ยิ่งกว่านั้น กรมการปกครองและอำเภอบางแห่งบาง ท้องที่ยังจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน จนกลายเป็นกรณี พิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้ดุลยพินิจสำหรับกำหนดสถานะบุคคลและการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยนั้น ไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของการจัดระบบข้อมูลที่ชัดเจนรอบด้าน และขาดการอ้างอิงถึงหลักฐานอื่นเพื่อประกอบการพิจารณา เช่น หลักฐานข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์สำนึกและความทรงจำทางสังคมของชาวบ้านพื้นถิ่น รวมทั้งแบบแผนการดำเนินชีวิต และการทำมาหากินของกลุ่มคนเหล่านั้น ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ กรมการปกครอง และอำเภอบางท้องที่จึงประสบปัญหากรณีพิพาทการละเมิดสิทธิพลเมืองแห่งรัฐโดยราชการ ดังกรณีการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของกรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ติดแนวเขตพรมแดนไทย-พม่า ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านภาษา จารีต ประเพณี วัฒนธรรม เช่น ชาวล่าหู่ (มุเซอ) ลีซู (ลีซอ) อาข่า (อีเกอ) ไท-ยวน (คนเมือง) ไทใหญ่ ไทลื้อ จีนฮ่อ ฯลฯ ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ผสมปนเปกันจนยากที่จะแยกแยะความแตกต่างทางชาติพันธุ์ได้อย่างรวดเร็วได้ ขณะเดียวกัน ชุมชนหมู่บ้านบางแห่ง ยังตั้งอยู่ในอาณาบริเวณกรณีพิพาทแนวเขตพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า หรือเป็นบริเวณที่การปักปันดินแดนยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะในบริเวณที่เรียกว่า “ดอยกลาง” (เวณิกา ๒๕๔๐ : ๑๓๑-๑๓๔) ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ภูเขาสูง แต่มีชาวไท-ยวนประกอบอาชีพทำ สวนชา หรือ “สวนเหมี้ยง” อาศัยอยู่มากกว่า ๑๐ หมู่บ้าน อาณาบริเวณนี้ยังหมายรวมถึงพื้นที่ส பயอนและพื้นที่ลุ่มแม่น้ำก

ตอนบนบางส่วนด้วย (ดูแผนที่ ๒.๑ แสดงแนวเขตชายแดนไทย-พม่า)

ในอาณาบริเวณดังกล่าวนี้ ทั้งราชอาณาจักรไทยและประเทศพม่า ต่างอ้าง/แสดงอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนทับซ้อนกัน กล่าวคือ ในขณะที่ประเทศพม่าถือว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นดินแดนของรัฐพม่า ส่วนรัฐไทยก็ถือว่าอาณาบริเวณนั้นเป็นดินแดนของรัฐไทย ทั้ง ๒ ฝ่ายจึงส่งกำลังทหารมาตั้งฐานที่มั่นเพื่อแสดงอำนาจอธิปไตยเหนืออาณาบริเวณนั้น ในสถานการณ์ดังกล่าว หากรัฐพม่าถือว่าบุคคลที่เกิดในอาณาบริเวณนั้นเป็นคนชาติพม่า รัฐไทยก็อาจจะถือว่าบุคคลที่เกิดในอาณาบริเวณนั้นเป็นคนชาติไทย การปฏิเสธเป็นอย่างอื่น ย่อมจะนำมาซึ่งการยอมรับในอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนนั้นของอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นไปได้ที่หน่วยงานราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยจะถือว่า บุคคลที่เกิดและอาศัยอยู่ท่ากินในอาณาบริเวณพื้นที่ทับซ้อนเป็นบุคคลชาติพม่า ส่วนในแง่มุมมองด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น อาจจะกล่าวได้ว่า อาณาบริเวณพื้นที่ดอยกลาง-สบยอน คือ ดินแดนของราชอาณาจักรสยาม ซึ่งผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ต่างมีประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ความทรงจำทางสังคมและประวัติศาสตร์สำนึก (social memory and historical consciousness) ถึงความเป็นคนสยาม หรือ “คนไทย” มากกว่าความเป็นคนชาติพม่า ด้วยเหตุความเป็นมาดังกล่าว การพิจารณาใช้อำนาจอธิปไตยสั่งการจำหน่ายฯ และลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของกรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่* จึงเป็นประเด็น

* โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก. ความพัวเลือนของพรมแดนแห่งรัฐ กับพรมแดนแห่งสิทธิมนุษยชน : การเคลื่อนไหวทางสังคมของ “ชาวแม่เมาะ” ประสพการณ์ ๒ ปีของคน(นอก)ในรัฐ

ปัญหาที่ต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง รวมทั้งต้องตั้งอยู่บนองค์ประกอบ ฐานข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนรอบด้าน ตลอดจนครอบคลุมทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ตามคำสั่งของอำเภอแม่เมาะลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวน ๑,๒๔๓ คนนั้น อาจกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลพินิจและอำนาจวินิจฉัยสั่งการ ที่ละเลยและ หรือไม่ให้ความสำคัญต่อระบบข้อมูลบนฐานความเป็นจริง ข้อเท็จจริงทางสังคมวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น จนกลายเป็นกรณีพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ กรณีพิพาทดังกล่าว จะพบว่า ผู้ถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) กลุ่มหนึ่ง ไม่เพียงเชื่อมั่นในสิทธิอันชอบธรรม รวมทั้ง “ตระหนัก” และ “สำนึกถึงความเป็นพลเมืองแห่งรัฐไทย” แล้ว หากยังพยายามต่อสู้เรียกร้อง เพื่อได้มาซึ่งความชอบธรรม สิทธิความเป็นพลเมืองนั้นในทุกวิถีทาง โดยจะพบว่าชาวบ้านพยายามประสานงาน เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและองค์กรอิสระที่จัดตั้งตามบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ รวมทั้งองค์กรพัฒนาภาคเอกชน เช่น มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา กลุ่มศิลปินวัฒนธรรมกระเจกา สภาทนายความแห่งประเทศไทย สื่อมวลชน ศูนย์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและศาลปกครอง เป็นต้น แม้กรรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ โดยเฉพาะนายอำเภอแม่เมาะ พยายามให้เหตุผลและยืนยัน

ว่า ผู้ถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้านเป็น “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” หรือ “ผู้ที่มีบิดามารดาเกิดในดินแดนของประเทศพม่า” และมีบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า แต่ชาวบ้านกลับไม่ยอมรับการใช้อำนาจ/เหตุผล และคำวินิจฉัยสั่งการของกรมการปกครอง นายอำเภอ นั้น ชาวบ้านเชื่อมั่นและสำนึกว่า ตนเองเป็นคนไทย พลเมืองแห่งรัฐไทย ในประเด็นเกี่ยวกับบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ชาวบ้านโต้แย้งว่า บัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าที่ได้รับนั้นเป็นเพราะชาวบ้านไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งบอก แจ้งว่าบัตรดังกล่าว คือ หลักฐานเบื้องต้นของทางราชการที่ใช้สำหรับจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน ด้วยเหตุนี้ เมื่อถูกเพิกถอนสัญชาติ จำหน่ายสถานะบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน ชาวบ้านจึงเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิความเป็นพลเมืองของตนอย่างต่อเนื่องยาวนานร่วม ๒ ปี ขณะเดียวกัน ด้วยการอ้างอิงถึงประวัติศาสตร์ความทรงจำทางสังคม พยานหลักฐานแวดล้อมต่างๆ ทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุ และประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับผูกพันกับราชอาณาจักรสยามหรือราชอาณาจักรไทยมานานหลายชั่วอายุคน ชาวบ้านจึงยืนยันถึงสิทธิความเป็นพลเมืองแห่งรัฐไทยอย่างหนักแน่น

ความเชื่อของชาวบ้านนี้สอดคล้องกับ ความเป็นจริง ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ระบุว่า เมืองยอน ท่าดอน เวียงแค เวียงงาม ฯลฯ นั้น อยู่ในเขตแดนของราชอาณาจักรสยาม ดังรายงานการสำรวจของหลวงประจักษ์ศิลปาคม กราบทูลเรื่องหัวเมืองชายแดน ตะวันตกเฉียงเหนือ ความว่า

“...เจ้าเชียงใหม่ไม่ไหวศประเทศ ให้เจ้าชายพรหมกับพระยาท้าว

แสนมีชื่อ ขึ้นไปแบ่งเขตแดนกับมหาชนานเจ้าเมืองเชียงตุง เจ้าชายพรหม ขึ้นไปตั้งอยู่เมืองโกหัวโป่งนานได้ ๒ เดือน จึงมหาชนานเจ้าเมืองเชียงตุง กับบุตร ๓ คน คือ เจ้าแสงเมือง เจ้าเมืองเหล็ก เจ้าเทพมหานินคา ลงมาถึงเมืองไร เจ้าชายพรหมจึงปักเสาไม้เป็นจุดดอกบัว ไว้ที่ตำบลหัวโป่งปากเหนือเวียง ไปถึงแนวดอยตุงหลวงเป็นสำคัญกันแดนฝ่ายเชียงใหม่...แต่ภายในอาณาเขตเชียงใหม่คือเมืองเชียงแสน เมืองฝาง ตลอดลงมาถึงเมืองทวาย เมืองเชียงดาว ยังเป็นทำเลป่าร้างว่างอยู่เป็นแต่เจ้านายเมืองเชียงใหม่ หวงเนื้อที่ป่าผึ่ง ป่าช้าง...พระเจ้านองยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรกับพระเจ้าอินทรวโชนนพระเจ้านครเชียงใหม่ ให้นายน้อยมหางขุนทรนายนบุญทาไปรวบรวมเงี้ยวระมัด ตั้งเมืองแห่งเหนือ แหงใต้ เมืองนะ แขน น้อย บันดารูปร่างว่างเป็นป่าอยู่เข้ามาเป็นบ้านเมือง...จึงตั้งนายน้อยมหางขเป็นพระยามหามหิทธิวงษาเจ้าเมืองฝาง...แลฝ่ายพระยามหามหิทธิวงษา ผู้ครองเมืองฝางได้เกลี้ยกล่อมเหมงมาไชยแลเงี้ยวเชียงตุงอื่นๆ ซึ่ง เข้ามาอยู่ในจังหวัดเมืองฝางยอมสวามิภักดิ์...ทางฝ่ายเมืองยอนท่าตอน เวียงแค้ เวียงงาม นั้น ตั้งแต่พระยามหามหิทธิวงษาไปครองเมืองฝางได้ มีหนังสือต่อว่าไปถึงพระยาจันทร์สีมา ซึ่งเชียงตุงเข้ามาอยู่เมืองยอนพระยาฟ้าท้าวเวียงแค้ ให้รู้ว่าเป็น ดินแดนแว่นแคว้นเชียงใหม่ ชาวเชียงตุงหากเป็นแต่ผู้อาศัย...” (กจช. ร.๕ ๓.๔๐/๓)

สำหรับเรื่องของลักษณะทางชาติพันธุ์ของผู้คน ที่อาศัยอยู่ท่ากั้นในอาณานิคมชวแดนไทย-พม่า นั้น รายงานการสำรวจขึ้นทะเบียนประมาณพลเมืองและที่ดินในหัวเมืองเหนือของข้าราชการสยาม ก็ได้ชี้ให้เห็นและเขียนเล่าไว้ว่า อาณานิคมเมืองสาต เมืองยอน ท่าตอน เป็นถิ่น

ที่อยู่อาศัยของชนชาติเงี้ยวและมูเซอ^๑ ยกตัวอย่างเช่นเมืองสาตและเมืองยอน ซึ่งรายงานการสำรวจของหลวงประชาตักกิจได้ระบุว่า ราษฎรชนชาติเงี้ยวมีอยู่ประมาณ ๕,๐๐๐ คน มีพื้นที่นาประมาณ ๔๐๐ ตารางไมล์ ส่วนเมืองยอน มีราษฎรเป็นชนชาติเงี้ยว มูเซอ จำนวนประมาณ ๓๐๐ คน มีพื้นที่นาประมาณ ๑๔๐ ตารางไมล์ เป็นต้น (กจช. ร.๕ ต.๔๐/๕) ในขณะที่ ราชอาณาจักรสยามพยายามแสดงอำนาจเหนือดินแดนเหล่านี้ ราชอาณาจักรพม่าก็พยายามปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากราชอาณาจักรพม่าต้องเผชิญกับสงคราม ความวุ่นวายภายใน โดยเฉพาะการต่อสู้กับประเทศสหราชอาณาจักร ดังนั้น ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทั้งราชอาณาจักรสยามและราชอาณาจักรพม่า จึงไม่ได้สนใจที่จะแสดงอำนาจเหนือดินแดนหัวเมืองเล็กๆ เหล่านั้น แต่ในช่วงต่อมาเมื่อประเทศอังกฤษสามารถครอบครอง ดินแดนของราชอาณาจักรพม่าได้ทั้งหมด โดยเฉพาะรัฐฉาน ประกอบกับอาณาบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งอัญมณีและป่าไม้สักที่อุดมสมบูรณ์ ประเทศอังกฤษจึงสนใจแสดงอำนาจเหนือดินแดนหัวเมืองต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งในที่สุดก็นำไปสู่การกำหนดแนวอาณาเขต ระหว่างราชอาณาจักรสยามกับประเทศอังกฤษในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ แต่แนวอาณาเขตที่กำหนดนั้นก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับของทั้ง ๒ ฝ่ายจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ “ดอยกลาง”

จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ชวนให้คิด/เข้าใจว่า แต่ดั้งเดิมอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบนนี้เป็นดินแดนปลอดจากการบังคับใช้อำนาจรัฐ (state power vacuum) หรืออำนาจรัฐส่วนกลาง หรือศูนย์

^๑ ชนชาติเงี้ยว หรือในปัจจุบันเรียกว่า ชาวไทใหญ่ และชาวมูเซอก็คือ กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่

กลางอำนาจรัฐ ทั้งรัฐพม่าคืออย่างกึ่ง และรัฐสยามคือกรุงเทพฯ ต่างไม่สามารถใช้อำนาจในการควบคุมจัดการพื้นที่ พลเมืองได้อย่างเด่นชัด ศูนย์กลางอำนาจทั้งสองต่างมีอำนาจเหนือพื้นที่บางเบาถึง โดยเฉพาะรัฐบาลของประเทศพม่า ความเข้าใจนี้ดูเหมือนสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในระดับพื้นที่เป็นอย่างมาก เพราะในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๕๒๙ พบว่าพื้นที่เมืองยอน สบยอน และดอยกลาง เป็นฐานที่มั่นทางการทหารของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยมากมายหลายกลุ่ม เช่น กองทัพก๊กมินตั๋ง (Kao MinTang KMT) กองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ (Lahu National Liberation Army LNLA) กองทัพปฏิวัติแห่งรัฐฉาน (Shan United Revolutionary Army SURA) กองทัพเมืองไต (Mong Tai Army MTA) และกองทัพแห่งสหพันธรัฐว้า (United Wa State Army UWSA) เป็นต้น อย่างไรก็ดี ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับกองกำลังติดอาวุธชนกลุ่มน้อยนั้น จะพบว่า ด้วยเงื่อนไขที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจการเมือง แม่กองกำลังติดอาวุธเหล่านี้เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลทหารพม่า แต่สำหรับชาวบ้านที่อยู่ในอาณาบริเวณนั้น เช่น ชาวบ้านท่าตอน แม่สัว แม่ฮาย เมืองฝาง ดอยกลาง ฯลฯ ต่างสามารถที่จะตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินในอาณาบริเวณพื้นที่นั้นได้

ภายใต้เงื่อนไขของระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างรัฐและชาวบ้านกับพื้นที่ ที่แตกต่างกันตามที่กล่าวมาเบื้องต้น ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นนี้เข้าใจว่า พื้นที่เมืองยอน ดอยกลาง รวมทั้งดินแดนที่เรียกว่า "สับยอน" นั้น ไม่ใช่ดินแดนของประเทศพม่า แต่เป็นดินแดนอาณาเขตของราชอาณาจักรสยาม หรือดินแดนของราชอาณาจักรไทยมากกว่า ผู้คน

ที่เคลื่อนย้ายไปมาในอาณาบริเวณนี้ ก็ไม่ใช่พลเมืองแห่งรัฐพม่า แต่เป็นพลเมืองแห่งรัฐสยาม รัฐไทยทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี สำหรับกรมการปกครองและอำเภอแม่เอย กลับเห็นเป็นตรงกันข้าม โดยให้การยืนยันว่า คนเหล่านี้เป็น “...ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (บัตรสีชมพู) และมีชื่อในทะเบียน พ.ถ. ๒.๑ ว่าเป็นคนสัญชาติพม่า...เกิดในประเทศพม่า เดินทางเข้ามาประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔...”^๓ ด้วยการยึดหลักฐานข้อมูลที่แต่ละฝ่ายยึดถือเป็นที่ตั้ง ในด้านหนึ่ง กรมการปกครอง และอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ก็ยืนยันถึงพยานหลักฐานและความเข้าใจของตนอย่างหนักแน่น ขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็เรียกร้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการเป็น “คนไทย” หรือสิทธิความเป็นพลเมืองแห่งรัฐไทย ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของตนในทุกวิถีทาง

ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหากรณีพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นนี้ การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาการเมือง และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ทับซ้อนระหว่างประเทศ กรณีศึกษา “สบยอน” : กรณีพิพาทสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีประเด็นคำถามสำคัญว่า ในแง่มุมทางประวัติศาสตร์ อาณาบริเวณพื้นที่บ้านท่าตอน-ดอยกลาง-สบยอนนั้นเกี่ยวข้องกับผูกพันกับประเทศไทยหรือไม่อย่างไร โดยมีประเด็นคำถามย่อยคือ (๑) เอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยได้กล่าว หรือเขียนถึงอาณาบริเวณเมืองฝาง แม่สาว แม่เอย ดอยกลาง เมืองยอน สบยอน และ ท่าตอนหรือไม่ อย่างไร (๒) บริบทและเงื่อนไข รวมทั้งกระบวนการที่ชาวบ้านได้รับบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (บัตรสีชมพู) ของชาวบ้านเป็นอย่างไร และ

^๓ หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๖ หน้า ๑๓

(๓) ในแง่ของประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ทั้งประวัติศาสตร์สำนัก และประวัติศาสตร์ความทรงจำด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมของ ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นมีการบอกเล่าถึงความสัมพันธ์ ระหว่างผู้คนที่ย้าย อยู่ในอาณาบริเวณนั้นกับพื้นที่ที่กล่าวมาเบื้องต้น หรือไม่ อย่างไร ประเด็นสำคัญ ประวัติศาสตร์ความทรงจำและคำบอกเล่านั้นสะท้อน นัยยะสำคัญถึง ความเกี่ยวข้องผูกพันระหว่างชาวบ้านพื้นถิ่น ชุมชน ท้องถิ่น กับราชอาณาจักรสยาม หรือราชอาณาจักรไทย หรือไม่ อย่างไร

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑) เพื่อศึกษาเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ระหว่างเมืองฝาง แม่สาว แม่ฮาย เมืองยอน สบายอน และทำตอนกับราชอาณาจักรสยาม หรือราชอาณาจักรไทย

๒) เพื่อศึกษาถึงบริบทเงื่อนไข กระบวนการและเหตุผลที่มาของ กำหนดรายการสถานะบุคคลในฐานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าของชาวบ้าน ทำตอน

๓) เพื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในประเด็นเกี่ยวกับความ สัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ระหว่างผู้ถูกจำหน่าย รายการสถานะบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน กับราชอาณาจักรสยาม หรือ ราชอาณาจักรไทย โดยศึกษาจากประวัติศาสตร์บอกเล่า และความทรงจำ ทางสังคมของผู้คนที่เกี่ยวข้อง

๓.ขอบเขตและแนวทางการดำเนินงานของโครงการ

การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาการเมือง และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ทับซ้อนระหว่างประเทศ กรณีศึกษา “สบยอน” : พื้นที่ข้อพิพาทสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในโครงการวิจัยนี้ จะมุ่งเน้นถึงการสืบค้นเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือราชการ และการประมวล เรียบเรียงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือความทรงจำทางสังคม วัฒนธรรมของชาวบ้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม โดยกำหนดแนวทางไว้ ๒ เรื่องหลัก คือ

๑) ระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ โครงการนี้จะศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๗ หรือนับตั้งแต่ราชอาณาจักรสยาม โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ส่งพระนรินทรราชเสนี (พุ่มศรีไชยยันต์) มาเป็นข้าหลวงเมืองเชียงใหม่ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๓๙ หรือในปีที่กองทัพเมืองไต (Mong Tai Army MTA) ซึ่งเป็นกองทัพกู่ชาติชาวไทใหญ่ยอมจำนนต่อรัฐบาลพม่า ส่งผลให้รัฐบาลพม่าสามารถแสดงอำนาจเหนือพื้นที่ในอาณาบริเวณโดยกลาง เมืองยอน สบยอน และเมืองสาด ได้อย่างเต็มที่ หรือสามารถตั้งฐานที่มั่นทางการทหารในอาณาบริเวณนี้ได้

๒) เนื้อหา การศึกษานี้จะแบ่งเนื้อหาเป็น ๕ บทสำคัญ คือ **บทที่ ๑ บทนำ** จะเป็นการนำเสนอถึงความสำคัญของประเด็นปัญหา คำถามในการวิจัย และกรอบคิดในการประมวลรวบรวมข้อมูล **บทที่ ๒ ท่าดอน-สบยอน : สังคมวัฒนธรรมหมู่บ้านชายแดนสยาม-พม่า** จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของบ้านท่าดอน รวมทั้งการตั้งถิ่นฐาน การทำ

มาหากิน และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ตลอดจนความสัมพันธ์ทาง
ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของชาวท่าตอพบกับสังคม
ภายนอก **บทที่ ๓ คนพื้นถิ่นชายแดนไทย-พม่ากับการได้มาซึ่งสถานะ**
ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับ กระบวนการกำหนดรายการ
สถานะบุคคลในฐานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า หรือการได้มาซึ่งสถานะผู้พลัด
ถิ่นสัญชาติพม่าของชาวบ้านท่าตอ ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์อื่นๆ ที่เกิด
ขึ้น **บทที่ ๔ ความทรงจำของคนพื้นถิ่น : ประวัติศาสตร์สำนักของคนชาย**
ขอบ จะเป็นการประมวล เรียบเรียงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากความทรงจำ
ของชาวบ้านพื้นถิ่น โดยการพูดคุยสัมภาษณ์ ประมวล จากคำบอกเล่า
ถึงประสบการณ์ และความทรงจำทางสังคมของชาวบ้านใน ๔ ประเด็น คือ
(๑) บ้านท่าตอ : การตั้งถิ่นฐาน แบบแผนการทำมาหากิน และ
ผู้คนที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรม (๒) ดอยกลาง-สบายอน : ชายแดนไทย-พม่า
และกองทัพลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย (๓) การทำมาหากิน และวิถีชีวิตคน
สบายอน : ความเดือดร้อนจากกองกำลังติดอาวุธ (๔) ความทรงจำของชาว
บ้านกับสถานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า **บทที่ ๕ บทสรุปพลเมืองชาย**
ขอบกับความมั่นคงของชาติและสันติสุขของสังคม และข้อคิดเห็นจากการ
วิจัย

๔.วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้จะดำเนินการวิจัยในแง่ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
หมายความว่า แม้โครงการมีเป้าหมายที่จะวิจัยในด้านประวัติศาสตร์
ท้องถิ่น แต่ก็ไม่ใช่การวิจัยด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบเก่า ที่โดย

ปกติทั่วไป “นักวิจัยคนนอก” จะเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด นับตั้งแต่การเก็บรวบรวม การวิเคราะห์ และการเรียบเรียงข้อมูล ในทางตรงกันข้าม โครงการวิจัยนี้จะเป็นการวิจัยทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยปัญหาและความทรงจำของคนในชุมชน โดยไม่เพียงต้องการให้ชาวบ้าน ซึ่งแต่เดิมอยู่ในฐานะ “ผู้ถูกศึกษา” ให้เป็น “ผู้ศึกษา” หรือ “นักวิจัยชาวบ้าน” เป็นผู้ร่วมดำเนินการวิจัยแล้ว หากยังต้องการให้นักวิจัยชาวบ้าน มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การวิจัยด้วย ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงดำเนินการวิจัยแบบปฏิบัติการ หมายความว่า นักวิจัยชาวบ้านไม่เพียงต้องรวบรวม เรียบเรียงข้อมูลในพื้นที่วิจัยของตนแล้ว หากยังจะนำข้อมูล และความคิดเห็นมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อเรียนรู้จากกันและกันด้วย ในช่วงดำเนินการวิจัย โครงการจะมีการจัดประชุมใน ๒ ลักษณะคือ

ลักษณะแรก การประชุมของคณะนักวิจัยชาวบ้าน หมายความว่า นับตั้งแต่โครงการวิจัยเริ่มดำเนินการ ผู้ประสานงานการวิจัยจะประสานงานกับ คณะนักวิจัยชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ เพื่อจะจัดให้มีการประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยน และทำความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมาย แนวทาง วิธีการ รวมทั้งประเด็นคำถามหลักในการวิจัย ตลอดจนการทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขและข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ภายหลังจากนั้นแล้ว ก็จะเป็นการประชุมเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล และเพื่อเป็นการติดตามผลการวิจัย โดยจัดให้มีการประชุมอย่างน้อย ๑ ครั้ง/เดือน ในระยะเวลาการวิจัยจำนวน ๕ เดือน จะมีการจัดประชุมอย่างน้อย ๕ ครั้ง

ลักษณะที่สอง การประชุมร่วมระหว่างคณะนักวิจัยของโครงการ ซึ่งจะมีการประชุม ๑ เดือน/ครั้ง ในระยะเวลาดำเนินการวิจัย ๕ เดือน

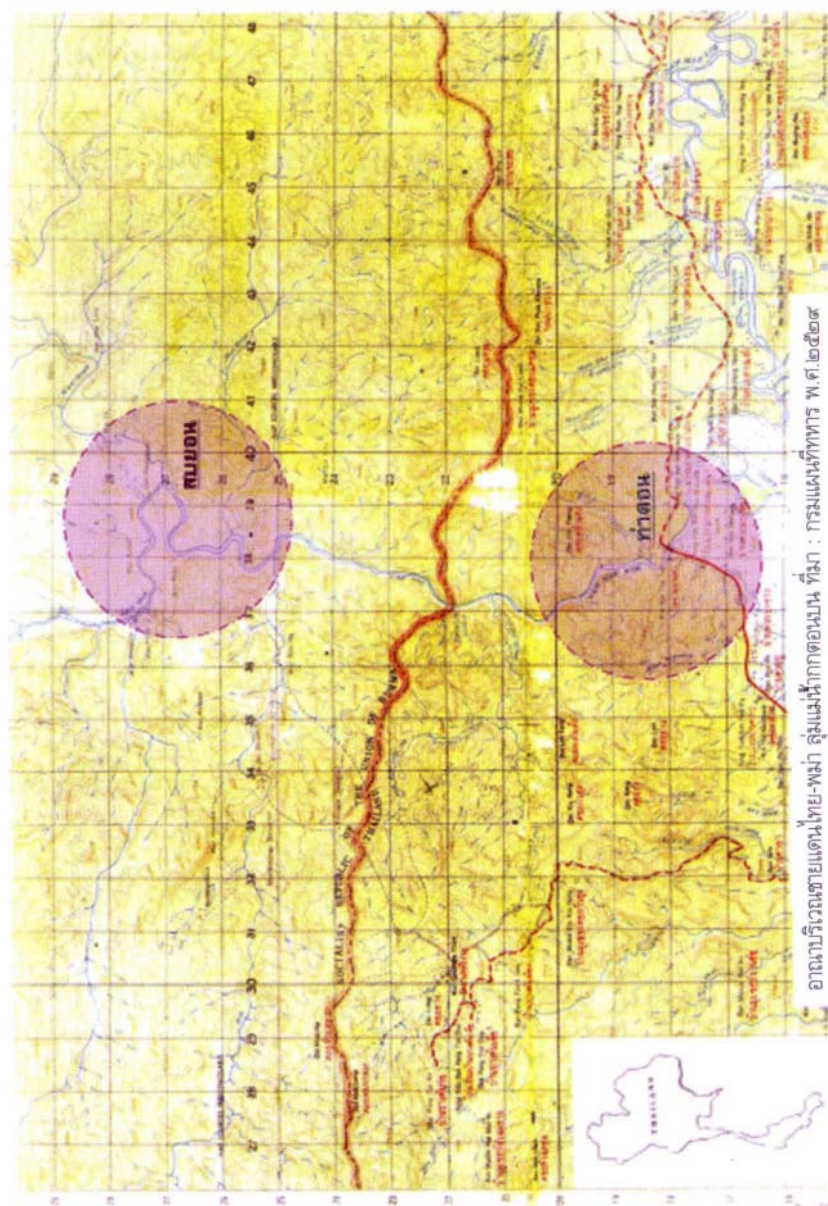
จะมีการประชุมรวมทั้งหมด ๕ ครั้ง ทั้งนี้การประชุมจำนวน ๔ ครั้งจะเป็นการจัดประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นในการวิจัย รวมทั้งเป็นการประชุม เพื่อติดตามและรายงานความก้าวหน้าของการวิจัยด้วย ส่วนการประชุมครั้งที่ ๕ จะเป็นการประชุมเพื่อนำเสนอผลการวิจัย โดยจะเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญการวิจัย ตัวแทนกลุ่มองค์กรท้องถิ่น และผู้สนใจทั่วไปเข้าร่วมประชุม เพื่อเป็นการเปิดประเด็นทางวิชาการ และร่วมวิจารณ์ผลการศึกษาด้วย หัวหน้าโครงการการวิจัยจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนและติดตามผลการดำเนินงานของการวิจัยในแต่ละพื้นที่เป็นระยะๆ พร้อมกับรับผิดชอบในเขียนรายงานความก้าวหน้าของการวิจัยในแต่ละพื้นที่ด้วย ส่วนคณะนักวิจัยชาวบ้านก็ต้องมีการเขียนรายงานผลความก้าวหน้าของการวิจัยในแต่ละพื้นที่ในแต่ละเดือนด้วย

๕. ความคาดหวัง และผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) สามารถใช้เป็นเอกสารประกอบการพิจารณากำหนดสถานะบุคคลในทะเบียนบ้านของชาวบ้านท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
- ๒) สามารถใช้เป็นรูปแบบ แนวทาง และองค์ความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการพิสูจน์สถานะบุคคลเพื่อกำหนดรายการสถานะบุคคลในทะเบียนบ้าน
- ๓) ชาวบ้านได้เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านสิทธิมนุษยชน และกลายเป็นกลุ่มองค์กรที่มีความเข้มแข็ง สามารถเผยแพร่ให้ความรู้ต่อผู้อื่น
- ๔) สามารถที่จะนำเสนอข้อคิดเห็นเชิงนโยบายต่อการบริหาร

จัดการพื้นที่ชายแดน และการบริหารควบคุมกำลังคน ที่อาศัยอยู่ตามแนว
เขตชายแดนไทย-พม่า ให้แก่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งถึง
การสร้าง ความมั่นคงของชาติและสังคมโดยรวม

ภาพบริเวณชายแดนไทย-พม่า กลุ่มแม่น้ำกาตอนบน ที่มา : กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. ๒๕๕๔

บทที่ ๒

บ้านท่าตอน - สบยอน :

สังคมวัฒนธรรมหมู่บ้านชายแดนสยาม-พม่า

บทที่ ๒

ท่าตอน - สบยอน :

สังคมวัฒนธรรมหมู่บ้านชายแดนสยาม-พม่า

“...ทางฝ่ายเมืองยอน ท่าตอน เวียงแคว เวียงงาม นั้น ตั้งแต่พระยามหิทธิวงษาไปครองเมืองฝาง ได้มีหนังสือต่อไปถึงพระยาขันธสีมา ซึ่งเชียงตุงเข้ามาอยู่เมืองยอน พระยาฟ้าท้าวเวียงแคว ให้รู้ว่าเป็นดินแดนแว่นแคว้นเชียงใหม่...”

(กจช. ร. ๕ ต. ๔๐/๓)

การวิจัยนี้สังการจำหน่ายฯและลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของหน่วยงานราชการต่อกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้โดยไม่พิจารณาข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างละเอียดรอบด้าน ตรงกันข้าม การสังการในเรื่องดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบเที่ยงธรรม รวมทั้งต้องใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ชัดเจนและเป็นระบบมากกว่าเรื่องอื่น หากมิใช่เช่นนั้นแล้วจะพบว่า การดำเนินการนั้นเป็นการสร้างปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ให้ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ในกรณีของการลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน หากขาดความ

รอบคอบและเที่ยงธรรมก็จะนำมาซึ่งความยืดหยุ่น และดูเหมือนไม่สามารถแสวงหาทางเลือกทางออกที่เหมาะสมได้ หรือต้องดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นอย่างมีรู้นั้นเสร็จสิ้น ส่วนกรณีการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน ก็จะกลายเป็นปัญหากรณีพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐกับราษฎร ซึ่งยากที่จะหาข้อยุติได้โดยง่าย ดังกรณี การจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ตามคำสั่งอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวน ๑,๒๔๓ คน ซึ่งกรณีนี้กลายเป็นกรณีพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชาวบ้าน และยังถูกยกระดับจนกลายเป็นประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งมีโอกาสที่จะถูกดำเนินจากนานาชาติได้

การวินิจฉัยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดน ซึ่งเป็นอาณาบริเวณพื้นที่กรณีพิพาท เรื่องการปักปันแนวเขตแดนไทย-พม่า ให้มีสถานะเป็นคนชาติพม่า และสั่งการให้จำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) หากขาดข้อมูลหลักฐานที่มีความหนักแน่นน่าเชื่อถือเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งการ อาจจะเป็นไปได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบและละเมิดสิทธิพื้นฐานของประชาชน ยิ่งกว่านั้น ยังอาจจะส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหากำหนดแนวเขตแดนของราชอาณาจักรด้วยการพิจารณาสถานะบุคคลและลงรายการสัญชาติไทยให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ซึ่งมีความยาวโดยรวม ทั้งทางบกและทางทะเลประมาณ ๒,๕๓๒ กิโลเมตร (เวณิกา, ๒๕๔๐ : ๑๑๑) จึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และมีความจำเป็น สำคัญอย่างยิ่งที่ต้องใช้ข้อมูลที่รอบด้านชัดเจน โดยเฉพาะการกำหนดสถานะบุคคลที่อาศัยอยู่ตามเขต

ชายแดนไทย - พม่า ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่อำนาจเหนือดินแดนยังไม่มี
ชัดเจน หรือมีปัญหาเรื่องการปักปันแนวเขตแดนระหว่างประเทศไทย
พม่าอยู่ หากมีเช่นนั้นจะเป็นการผูกปมประเด็นปัญหาที่ยากจะแสวงหาแนว
ทางป้องกันแก้ไขได้โดยง่าย การดำเนินงานนี้จึงจำเป็นต้องรอบคอบยิ่ง
สำหรับพื้นที่ดอยกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีพิพาทระหว่างรัฐบาลไทย-พม่า นั้น
กรมสนธิสัญญา กระทรวงการต่างประเทศ ได้ตรวจสอบหลักฐานเกี่ยว
กับแนวเขตพรมแดนแล้ว พบว่า เส้นแบ่งเขตแดนบริเวณพื้นที่ดอยกลางท่าดอน
ซึ่งปรากฏในแผนที่ฉบับปัจจุบัน ไม่ได้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระ
บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีสารตราเจ้าพระยาจักรีมา
ถึงพระยาไกรโกษา ข้าหลวงรักษามณฑลลาวเฉียง ณ เมืองนครเชียงใหม่
ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๑ (พ.ศ. ๒๔๓๕) สารฉบับนี้กำหนดให้เส้น
แบ่งเขตแดนระหว่างราชอาณาจักรสยามกับรัฐฉาน ซึ่งอยู่ภายใต้การ
ปกครองของประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษว่า แนวอาณาเขตของประ
เทศทั้ง ๒ ให้แบ่งตามสันดอยถั่วย ดอยอ่อน ดอยห้วยฮะ (ห้วยฮ่า) ตัด
ลงน้ำาก แต่ในแผนที่ฉบับปัจจุบันกลับใช้สันดอยกลาง ซึ่งอยู่ต่ำจากสันดอย
ห้วยฮะลงมาประมาณ ๗๐ เมตร^{*}

ด้วยข้อเท็จจริงที่กล่าวมานี้ การวินิจฉัยสั่งการเกี่ยวกับสิทธิพื้น
ฐานของพลเมือง/ประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐจึงต้องเพิ่ม
ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ขณะเดียวกัน ยังต้องตระหนักและระมัด
ระวังอยู่เสมอว่า ระบบสังคมวัฒนธรรมของบ้านเมือง ที่ตั้งอยู่ตามแนวเขต

* สำหรับประเด็นนี้ หากสนใจเป็นพิเศษสามารถอ่านรายละเอียดได้ใน พลเอกสายหยุด เกิดผล "ปัญหา
ความมั่นคงชายแดนไทย-พม่า ในเขตภาคเหนือของไทย" จิตวิทยาความมั่นคง ๒๕๒๘ และโปรดดูแผนที่ ๒.๑
แสดงแนวพรมแดนไทย-พม่า และพื้นที่กรณีพิพาทดอยกลาง

พรมแดนไทย-พม่า นั้น มีความซับซ้อน ไม่สามารถเข้าใจได้ง่ายนัก เพราะในแต่ละชุมชนหมู่บ้านมีผู้คนที่หลากหลายชาติพันธุ์ (ethnic pluralism) และแตกต่างกันทั้งด้านภาษา ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ร่วมกันมานานหลายชั่วอายุคน ความแตกต่างหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมนี้ กล่าวได้ว่าเป็นคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของชุมชนหมู่บ้าน เมืองชายแดน ในกรณีของเมืองฝาง-ท่าตอน รวมทั้งเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกกนั้น พบว่า เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวเงี้ยว (ไทใหญ่) ไทจีน และมูเซอ (ลาหู่) มาเป็นเวลานานหลายร้อยปี ดังนั้น การเคลื่อนย้าย และการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ทำกินในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำฝางและลุ่มน้ำกก จึงไม่สามารถพิจารณาอย่างหยุดนิ่งตายตัวและละเอียดพิสดาร ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันมานานหลายชั่วอายุคน เพราะข้อมูลข้อเท็จจริงนี้เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงถึง ความชอบธรรมและสิทธิพื้นฐานของพลเมือง/ประชาชนของรัฐ ซึ่งรัฐจะละเมิดมิได้

๑.บ้านท่าตอน : ความหลากหลายทางชาติพันธุ์, การเคลื่อนย้าย และตั้งถิ่นฐาน

ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำฝางและลุ่มน้ำกก นับตั้งแต่เขตท้องที่อำเภอไชยปราการ ฝาง แม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ และเขตท้องที่อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย กล่าวได้ว่าเป็นอาณาบริเวณที่ผู้คนที่แตกต่างกันทางสังคม วัฒนธรรมอาศัยร่วมกันอย่างหนาแน่น ในเขตที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำจะพบว่า ชาวไท - ยวน (คนเมือง) ไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อ รวมทั้งชาวปาเกะญอ

(กะเหรี่ยง) ตั้งบ้านเรือนอย่างมั่นคงถาวร และประกอบอาชีพเพาะปลูก กระจ่ียม พริก ทำนาปลูกข้าว เป็นหลัก ส่วนในเขตพื้นที่ดอนและพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขา เช่น ชาวล่าหู่ญี (มุเซอแดง) ล่าหู่เมื่อนื่อ (มุเซอเมืองเหนือ) ล่าหู่เฉแล (มุเซอดำ) ล่าหู่ฉีบาหลา (มุเซอบาหลา) เย้า(เมี่ยน) อาข่า จินฮ่อ และดาระอั้ง (ปะหล่อง) ตั้งบ้านเรือน หมู่บ้านกระจัดกระจาย อยู่แทบทุกพื้นที่ ในสถานการณ์การเติบโตของระบบการปลูกพืชเพื่อการค้า กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ภูเขาเหล่านี้ ต่างเป็น แรงงานรับจ้างที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ราบ ทั้งในส่วนองแรงงานรับจ้างในไร่ นา สวนพริก กระจ่ียม พืชไร่ และสวนผลไม้อื่นๆ ในขณะนี้พบว่า ชาวล่าหู่บางกลุ่มอพยพลงจากภูเขาสูงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับชุมชนคนไทย-ยวน หรือคนเมือง เช่นเดียวกับชาวอาข่า ที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคม เพื่อที่จะสามารถเดินทางไปทำงานรับจ้างรายวันในเขตพื้นที่ราบแบบไปเช้าเย็นกลับได้สะดวกมากขึ้น

หากสืบค้นถึง คนพื้นถิ่นดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ทำกินในเขตลุ่มน้ำฝาง และลุ่มน้ำกก แน่นอนว่า กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นไม่ใช่ชาวไทย-ยวน หรือ “คนเมือง” หากแต่เป็นชาวไทยใหญ่ หรือ “คนเงี้ยว” และชาวล่าหู่ หรือมุเซอ ซึ่งอาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนี้มานานหลายชั่วอายุคน ศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในตัวเมืองฝาง และแม่เอยหลายแห่ง เช่น วัดจองตก วัดจองออก วัดแม่เอยหลวง ฯลฯ สะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรมของคนเงี้ยว ซึ่งเป็นกลุ่มคนพื้นถิ่นดั้งเดิมของอาณาบริเวณนี้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันหมู่บ้านคนเงี้ยว เช่น บ้านม่อนปิ่น

บ้านแม่สาว บ้านแม่ฮายหลวง และบ้านใหม่หมอกจ๋าม ฯลฯ ได้กลายเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในเรื่องของการรักษาจารีตประเพณีวัฒนธรรมตามแบบฉบับดั้งเดิม และรู้จักทั่วไปในสาธารณชนที่สนใจเรื่องราวของชาวไทใหญ่ เช่นเดียวกัน กับหมู่บ้านของชาวล่าหู่ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภูเขาสูงสองฝั่งลุ่มน้ำฝาง โดยเฉพาะหมู่บ้านในอาณาบริเวณดอยผ้าห่มปก^๙ ในปัจจุบันได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ผืนป่าดอยผ้าห่มปก จนเป็นที่รู้จักของสาธารณชนในวงกว้างอยู่ไม่น้อย

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ในเขตท้องที่อำเภอฝาง แม่ฮาย และไชยปราการ เป็นอาณาบริเวณที่ชาวล่าหู่ตั้งถิ่นที่อยู่ทำกินค่อนข้างหนาแน่น ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ชาวไทยภาคกลาง จีนฮ่อ อาข่า และลีซู ฯลฯ แทบทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาในช่วงหลัง แต่ในปัจจุบันทั้งคนพื้นถิ่นดั้งเดิมและผู้แสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ ต่างมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งเกี่ยวข้องผูกพันกันค่อนข้างใกล้ชิด ในบางหมู่บ้านจะพบว่า ชาวล่าหู่ไทใหญ่ และชาวไทย-ยวน (คนเมือง) ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ดังนั้น สภาพเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมในเขตลุ่มน้ำกกและลุ่มน้ำฝาง จึงมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากพื้นที่อื่น เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จะต้องใช้ขีดความสามารถสำหรับทำความเข้าใจมากกว่าพื้นที่ปกติ

ในทำนองเดียวกันกับอาณาบริเวณที่เรียกว่า “ท่าตอน” ซึ่งแต่เดิมไม่ได้หมายถึง พื้นที่ที่ในปัจจุบันเรียกว่า “บ้านท่าตอน” เท่านั้น หากแต่

^๙ โปรดดูใน James McCarthy, *Surveying and Exploring in Siam*, Bangkok; White Lotus 1944 p. 123-133

ยังรวมถึงพื้นที่บ้านห้วยมะเฟือง บ้านดอย บ้านใต้ บ้านหลายหน้า น้ำยอน และแก่งทรายมูล รวมทั้งพื้นที่ภูเขาสูงทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านแก่งตุ่ม และบ้านป่ากุ่มด้วย ถ้ากำหนดให้วัดท่าตอนพระอารามหลวงเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน จะสามารถอธิบายได้ว่า ผู้คนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ด้านทิศตะวันออกและเรียงรายไปตามริมฝั่งแม่น้ำกก ที่เรียกว่าบ้านท่าและบ้านไต้นั้นเป็นชุมชนที่มีความพิเศษอย่างยิ่ง กล่าวคือ บ้านเรือนของชาวจีนฮ่อที่นับถือศาสนาอิสลาม (ผาสี) ชาวจีนฮ่อที่นับถือบรรพบุรุษ (ผาห้า) ชาวไทใหญ่ ไท-ยวน และชาวไทยภาคกลาง ที่อพยพมาทำธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร และโรงแรมที่พัก ฯลฯ รวมทั้งคนลาวที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง (ประเทศสาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาว) ต่างตั้งบ้านเรือนผสมปนเปอากั้อยู่ร่วมกันมากกว่า ๑๐๐ หลังคาเรือน และยากที่จะรู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนเหล่านั้นอย่างรวดเร็วได้

ส่วนทางด้านทิศตะวันตกของวัด แม้เป็นพื้นที่ภูเขาแต่ก็มีชาวลาวผู้ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ถึง ๒ หย่อมบ้าน เมื่อประมาณ ๔-๕ ปีที่ผ่านมาหมู่บ้านแก่งตุ่มมีจำนวนประชากรมากกว่า ๑๕๐ คน มากกว่า ๓๐ หลังคาเรือน เช่นเดียวกับกับบ้านป่ากุ่ม ที่มีประชากรมากกว่า ๑๕๐ คน มากกว่า ๖๐ หลังคาเรือน ส่วนทางด้านทิศเหนือ หรือชุมชนที่ตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของแม่น้ำกก และแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มบ้าน คือ หลายหน้า น้ำยอน และแก่งทรายมูล สำหรับหย่อมบ้านหลายหน้าประชากรโดยส่วนใหญ่เป็นคนไท-ยวน (คนเมือง) จีนฮ่อ และชาวไทยภาคกลางอพยพมาตั้งบ้านเรือนสมทบอีกจำนวนหนึ่ง ส่วนบ้านน้ำยอนและแก่งทรายมูลประชากรแทบทั้ง

หมดเป็นชาวไทใหญ่ และมีชาวจีนฮ่อตั้งบ้านเรือนแทรกอยู่เป็นบางจุด สำหรับทางด้านทิศใต้ของวัดเป็นหอย่อมบ้านดอย จะมีคนไทใหญ่, ไท-ยวน จีนฮ่อ ตั้งบ้านเรือนผสมปนเปกันจนยากที่จะจัดแบ่งเป็นกลุ่มก้อนอย่างชัดเจนได้ แต่สำหรับบ้านห้วยมะเฟือง หมู่ ๒ โดยส่วนใหญ่เป็นคนไท-ยวน ที่อพยพมาจากเมืองพร้าว เมืองแกน (แม่แตง) เชียงดาว และมีคนจีนฮ่อตั้งบ้านเรือนแทรกอยู่เป็นบางแห่ง โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นตลาดค้าประจำหมู่บ้าน กล่าวโดยสรุปแล้ว บ้านท่าตอนเป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มประชากรที่แตกต่างทางชาติพันธุ์ ดำรงชีวิตอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันมาเป็นเวลานานมากกว่า ๑๐๐ ปี^๓

(๑) ชาวไท-ยวน (คนเมือง) บ้านท่าตอน

หากพิจารณาจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของชาวไท-ยวน หรือ “คนเมือง” บ้านท่าตอน น่าจะเริ่มต้นอย่างชัดเจนประมาณช่วงต้นทศวรรษ ๒๔๑๐ ซึ่งอยู่ในช่วงของการสถาปนารัฐชาติสยามสมัยใหม่ ในยุคนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าเมืองเชียงใหม่ได้มอบหมายให้ พระยามหามหิทธิวงษา (นายน้อยมทว่งษ์)^๔ นำไพร่พลชาวไท-ยวน และชาวเงี้ยวจากเมืองเชียงใหม่ เมืองแกน (แม่แตง) เชียงดาว เมืองพร้าว ฯลฯ ให้อพยพขึ้นมาฟื้นฟูเมืองฝาง ในระยะต่อมาชาวบ้านกลุ่มดังกล่าว ก็ชักชวนเพื่อนบ้านญาติพี่น้อง จากถิ่นที่อยู่เดิมมาตั้งบ้านเรือนสมทบจนทำให้เมืองฝางมีความมั่นคงมากขึ้น ส่วนบ้านท่าตอน เนื่องจากเป็นตำบลหน้าด่านของ

^๓ โปรดดูแผนที่ ๒.๒ แสดงพื้นที่บ้านท่าตอน ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

^๔ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.๕. ๔๐/๓ รายงานหลวงประจำชาติกิจ กราบทูลเรื่องหัวเมืองชายแดนตะวันตกเฉียงเหนือ

เมืองฝาง พระยามหามหิทธิวงษา และผู้ปกครองเมืองฝางคนต่อๆ มา จึงเกณฑ์ชาวบ้านจากชุมชนหมู่บ้านต่างๆ ให้ตั้งถิ่นฐานที่อยู่ตามรายทาง จากเมืองฝางจนถึงบ้านท่าตอนเป็นระยะๆ เช่น บ้านแม่เหลง แม่ฮาย และ ท่าตอน ฯลฯ ในปัจจุบัน ชาวไท-ยวนบ้านท่าตอน ตั้งบ้านเรือนกระจายตัว อยู่ในเขตการปกครองหมู่ที่ ๓ และหมู่ ๑๔ โดยส่วนใหญ่จะก่อสร้างบ้าน เรือนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่นในพื้นที่หมู่ที่ ๒ บ้านห้วยมะเฟืองแต่ เดิมหรือในช่วงก่อนทศวรรษ ๒๕๐๐ ชาวไท-ยวนกลุ่มนี้แทบทั้งหมด ตั้ง บ้านเรือนอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกกด้านทิศใต้ (บริเวณตุ้มยามตำรวจท่องเที่ยว และท่าเรือ) ต่อมาบริเวณบ้านเรือนที่พักอาศัยริมฝั่งน้ำถูกกระแสน้ำน้ำกก กัดเซาะจนต้องโยกย้ายบ้านเรือนไปอยู่ที่ห้วยมะเฟือง ซึ่งอยู่ห่างจากแม่น้ำ กกไปทางทิศใต้ประมาณ ๑ กิโลเมตร อาณาบริเวณดังกล่าวมีน้ำห้วย มะเฟืองไหลผ่าน เมื่อเคลื่อนย้ายบ้านเรือนไปอาศัยอยู่อย่างมั่นคงถาวรแล้ว ห้วยมะเฟืองจึงเป็นทั้งแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ของชุมชน เนื่องจากมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการน้ำใน ระบบเหมืองฝาย ชาวบ้านกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งจึงบุกเบิกพื้นที่นา และพัฒนา ระบบการไ้ที่ดินแบบถาวร จนสามารถตั้งถิ่นฐานที่อยู่ทำกินอย่างมั่นคง ถาวรมาจนถึงปัจจุบัน

(๒) ชาวไทใหญ่บ้านท่าตอนน้ำยอน^๔

สำหรับชาวไทใหญ่บ้านท่าตอน โดยส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอาศัย อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนที่บ้านน้ำยอน (แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ท่าตอน) โดยมีจำนวนประชากรประมาณ ๑,๓๐๐ คน ๓๕๕ หลังคาเรือน

^๔ บ้านน้ำยอน ในปัจจุบัน คือ บ้านร่มไทย หมู่ที่ ๑๔ ต.ท่าตอน อ.แม่ฮาย จ.เชียงใหม่

ชาวบ้านกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ที่นับตั้งแต่ทศวรรษ ๒๕๐๐ โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๐ หรือในช่วงเวลาที่ราชอาณาจักรพม่าและรัฐฉานตกอยู่ในฐานะเมืองขึ้นของประเทศสหราชอาณาจักร ระบบเศรษฐกิจการค้าระหว่างหัวเมืองล้านนากับหัวเมืองเงี้ยวของรัฐฉาน มีความรุ่งเรืองอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน คาราวานพ่อค้าชาวไทใหญ่ และจีนฮ่อ ได้เดินทางค้าขายไปมาระหว่างรัฐฉานกับเมืองเชียงใหม่ปีละหลายหมื่นคน พร้อมกันนั้น พ่อค้าชาวไทใหญ่ที่ค้าขายไปมาเหล่านั้น ก็ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนในหัวเมืองล้านนาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะใน เมืองเชียงใหม่ เมืองพร้าวและเมืองฝาง รวมทั้งบ้านท่าตอน ซึ่งเป็นชุมทางการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่ง หากพิจารณาความสัมพันธ์ของชาวบ้านกับการสถาปนารัฐชาติสยาม คงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ชาวไทใหญ่เหล่านี้ คือ คนพื้นถิ่นดั้งเดิม เพราะอาณาบริเวณลุ่มน้ำฝางและลุ่มน้ำกกตอนบน ซึ่งรวมถึงพื้นที่ “ท่าตอน” นั้นเป็นผืนแผ่นดินถิ่นเกิดของชาวไทใหญ่ ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ชาวไท-ยวน (คนเมือง) จีนฮ่อ และลาหู่ ต่างอพยพมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ภายหลังการตั้งถิ่นฐานอย่างมั่นคงถาวรของชาวไทใหญ่ทั้งสิ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ Carl Bock นักเดินทางสำรวจชาวนอร์เวย์ ซึ่งเดินทางจากเชียงใหม่ เมืองฝาง ผ่านบ้านท่าตอน และล่องเรือตามแม่น้ำกกไปเมืองเชียงรายได้เขียนบันทึกไว้อย่างชัดเจนว่า

“...บ้านท่าตอนเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีบ้านเรือนน่าจะมากกว่า ๑๒ หลังคาเรือน ที่พักอาศัยปลูกสร้างกระจายอยู่ริม ๒ ฝั่งแม่น้ำกก ซึ่งดูเหมือนมีความกว้างไม่น่าจะเกิน ๑๕๐ ฟุต.....บ้านท่าตอนเป็นหมู่บ้านของคนเงี้ยว...”^๖

ทั้งนี้ แม้ชุมชนท่าตอนแห่งนี้เป็นหมู่บ้านของคนเงี้ยว แต่ราชอาณาจักรสยามก็แสดงสิทธิอำนาจเหนือพื้นที่ ในฐานะดินแดนของราชอาณาจักรมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๔๓๐ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ หลวงสรสิทธิยานุการ ข้าหลวงสำรวจเขตแดนของราชอาณาจักรสยาม ซึ่งเดินทางสำรวจเขตแดนในอาณานิคมแห่งนี้ ได้โต้แย้งกับมิสเตอร์อาเซอร์ (Mr. Archer) รองกงสุลประเทศอังกฤษประจำเชียงใหม่ ว่า

“...บริเวณท่าตอน เวียงแค้ บ้านแม่คี่ ชุนน้ำแม่คำ เป็นเขตแดนของเมืองฝาง เมืองเชียงแสน...”^๖

พร้อมกับสั่งให้มีการตั้งด่านที่ “เวียงแค้” บริเวณฝั่งน้ำแม่กก ตะวันตก และที่ท่าตอน เพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองเมืองฝาง” จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นต้นมา แม้ชุมชนท่าตอนเป็นถิ่นที่อยู่ของคนเงี้ยว แต่ราชอาณาจักรสยามก็ได้อ้างสิทธิอำนาจเหนือพื้นที่และบุคคลที่อาศัยอยู่ที่บ้านท่าตอนในฐานะ “ดินแดน พลเมือง” ของราชอาณาจักรสยามอย่างไม่สามารถที่จะเข้าใจเป็นอื่นได้ หากให้ความหมายตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างปราศจากอคติ อาจกล่าวได้ว่า ชาวไทใหญ่บ้านท่าตอนเป็นพลเมืองของราชอาณาจักรสยามมาตั้งแต่ยุคสถาปนารัฐชาติสยามสมัยใหม่ ไม่ใช่คนอื่น คนแปลกหน้า

^๖ Carl Bock, *Temples and Elephants Travels in Siam in 1881-1882*, Oxford University Press, p 296-297

^๗ กองบรรณาสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้มที่ ๘.๒ ตอนที่ ๗ หนังสือพระยาไกรโกษากราบบังคมทูล ลงวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓

^๘ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.๕ ม.๒.๒๒ ข/๑ จดหมายหลวงสรสิทธิยานุการกราบบังคมทูลพระยาไกรโกษา ลงวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข

ของกรุงสยาม ในทางตรงกันข้าม ภายใต้เงื่อนไขของการแย่งชิงอำนาจเหนือดินแดน ระหว่างราชอาณาจักรสยามกับราชอาณาจักรอังกฤษ ชาวไทใหญ่บ้านท่าตอนกลับถูกกำหนดให้อยู่ในฐานะประชาชน พลเมืองของสยามมาตั้งแต่ยุคสถาปนารัฐชาติสยามสมัยใหม่

เนื่องจากบ้านท่าตอนตั้งอยู่ในเส้นทางการค้าระหว่างเมืองเชียงตุง เชียงแสน เชียงราย เมืองฝาง เชียงใหม่ และประกอบกับทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านเป็น “ชุมทางการค้า” ของชุมชนหมู่บ้านและหัวเมืองต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบน ในระยะต่อมาชาวไทใหญ่จากเมืองอื่น โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าวัวต่าง ทั้งที่อาศัยอยู่ในดินแดนของราชอาณาจักรสยาม และรัฐฉาน ที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลประเทศอังกฤษ ต่างก็ทะยอยอพยพมาตั้งบ้านเรือนสมทบ จนทำให้บ้านท่าตอนกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๖-๒๔๘๘ พบว่าชาวไทใหญ่จากเมืองสาด เมืองตุม เมืองยอน และเมืองเชียงตุง รวมทั้งชาวไทลื้อเมืองยอง ฯลฯ ซึ่งประสบกับความเดือดร้อนจากสงครามมหาเอเชียบูรพา ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนในเขตลุ่มน้ำฝาง และลุ่มน้ำกก รวมทั้งบ้านท่าตอนเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลาดังกล่าว กองทัพสยามส่วนหนึ่งได้เคลื่อนกำลังพลผ่านเมืองยอน เมืองสาด เพื่อจะไปเมืองเชียงตุง อีกส่วนหนึ่งเคลื่อนกำลังผ่านเมืองท่าขี้เหล็ก เมืองพง และเข้ายึดครองเมืองต่าง ๆ คือ เมืองโก เมืองเลน เมืองพยาก เมืองยอง ฯลฯ ตลอดสายทางจนถึงเมืองเชียงตุง พร้อมกับผนวกหัวเมืองเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม เรียกว่า “จังหวัดสหรัฐไทยเดิม” และสถาปนา เจ้าฟ้าพรหมลือ, เจ้าแม่ทิพวรรณ ณ เชียงตุง เป็นเจ้าเมืองเชียงตุง^๔ ในช่วงนี้

เนื่องจากสถานการณ์การสู้รบในเขตรัฐฉานเป็นไปอย่างรุนแรง ชาวไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อจำนวนหนึ่ง จึงเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนของ ราชอาณาจักรสยาม ยิ่งกว่านั้น ภายหลังสงครามมหาเอเชียบูรพายุติลง และกองทัพสยามต้องถอนกำลังพลกลับประเทศ ชาวไทใหญ่อีกจำนวน หนึ่ง ก็เคลื่อนย้ายอพยพมาตั้งบ้านเรือนในราชอาณาจักร พร้อมกับการ ถอนกำลังของกองทัพสยาม ที่ไปประจำการในเขตจังหวัดสกลนครไทยเดิม ด้วย ชาวไทใหญ่เหล่านี้ ตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ในเขตท้องที่อำเภอ เชียงแสน แม่สาย แม่จัน แม่ฟ้าหลวง แม่สรวย เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย อำเภอแม่สาย ฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จนถึงปัจจุบัน^{๑๐}

ในกรณีของชุมชนบ้านท่าตอน เมื่อญาติพี่น้องอพยพมาตั้งบ้าน เรือนสมทบ ชาวท่าตอนจำนวนหนึ่งก็เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่กระจายออกไป อยู่อาศัยทำกินในพื้นที่รายรอบ เช่น บ้านใหม่หมอกจ๋าม ท่ามะแกง (ท่าหมากแกง) ดอยกลาง ปางตันเตื่อ แม่เมืองน้อย ดอยาวัว รวมทั้งบ้าน ท่ากอก บ้านกลาง บ้านหลวง (บ้านสบายอน) ฯลฯ^{๑๑} สำหรับ “สบายอน” เป็น

^{๑๐} รายละเอียดในเรื่องนี้หาอ่านได้จาก หนังสืออนุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ เชียงตุง ๒๗ มกราคม ๒๕๓๓

^{๑๑} ในทางกลับกัน ทหารของราชอาณาจักรสยามบางคน ที่แต่งงานกับชาวไท-ใหญ่ และไม่ยอมกลับมานครูมิก็ ยังมีอยู่ เช่น กรณีคนไทยที่อาศัยอยู่ที่บ้านปากกัก ป่าช้า เขตท้องเมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก เป็นต้น

^{๑๒} กรณีการออกไปอยู่ทำกินนอกหมู่บ้าน กล่าวได้อย่างชัดเจนที่สุด คือ พ่อทอง มะลิซอ ซึ่งเป็นพ่อของ อาจารย์พระมหานิคม มหาภิรมย์โน ซึ่งอพยพครอบครัวลงมาปลูกอ้อยเพื่อทำน้ำตาลอ้อย (น้ำตาลทรายแดง) ที่บ้าน แม่สะลัก (ตั้งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับบ้านใหม่หมอกจ๋าม หมู่ ๘ ต.ท่าตอน) ห่างจากบ้านท่าตอนลงมาตามแม่น้ำ แม่กกประมาณ ๒ ชั่วโมงจากบ้านท่าตอนโดยเรือพายในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ หรือในขณะที่ถูกชาย (พระมหานิคม) อายุได้ ๗ ขวบ ได้พยายามช่วยพ่อทำงาน โดยการยัดอ้อยท่อนเข้าเครื่องหีบอ้อย ซึ่งใช้แรงจุดจากกระทวด น้ำที่แม่น้ำกก เครื่องหีบอัดท่อนอ้อยได้ดึงเอาแรงของพระมหานิคมเข้าไปดัดจนทำให้แขนด้านขวาของท่าน อาจารย์พระมหานิคมไม่สมบูรณ์มาจนถึงทุกวันนี้

พื้นที่ทำกินของชาวท่าตอนมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๔๔๐ โดยจะเดินทางไปทำมาหากินตามช่วงฤดูกาล พื้นที่ดังกล่าวไม่ใช่ชุมชนหมู่บ้านที่มั่นคงถาวร จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ ๒๔๘๐ ด้วยสถานการณ์ภาวะความอดอยากหลังสงคราม ชาวบ้านจากหมู่บ้านท่าตอน แม่สาว แม่ยาย ฯลฯ ก็เลือกไปบุกเบิกแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อปลูกข้าว งาม พริก และยาสูบ ฯลฯ ในเขตพื้นที่สບยอนเป็นจำนวนมากขึ้น บ้านสບยอนตั้งอยู่เหนือบ้านท่าตอนไปตามแม่น้ำกกในระยะทางประมาณ ๑-๒ ชั่วโมง โดยทางเรือ หรือใช้เวลาเดินเท้าจากบ้านท่าตอนและไปตามน้ำกกประมาณ ๓-๔ ชั่วโมง อาณาบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งพื้นที่เพาะปลูก พืชผักอาหารธรรมชาติ และสัตว์ป่า ชาวบ้านท่าตอนจึงมักจะไปทำมาหากินเป็นช่วงๆ ต่อมาในช่วงปลายทศวรรษ ๒๔๙๐ ถึงทศวรรษ ๒๕๐๐ ชาวล่าหู่ (มุเซอ) อพยพเคลื่อนย้ายจากเมืองเชียงตุง เมืองสาตมาตั้งถิ่นฐานที่อยู่ทำกินในอาณาบริเวณนี้ ไม่น้อยกว่า ๑๐ หมู่บ้าน จนทำให้อาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบนมีความคึกคักมากกว่าเดิม ขณะเดียวกัน ชาวท่าตอน แม่สาว แม่ยายหลวง และหมู่บ้านอื่นในเขตอำเภอฝางอีกหลายหมู่บ้าน ก็อพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งบ้านเรือนสมทบจนทำให้ “สບยอน” กลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ โดยเฉพาะบ้านท่ากก บ้านหลวง และบ้านกลาง^{๓๒} จนกระทั่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๔

^{๓๒} หากพิจารณาจากชื่อเรียกสถานที่สำคัญ ในอาณาบริเวณลุ่มน้ำกกตอนบน ยกตัวอย่างเช่น ชื่อภูเขาที่เรียกว่า ดอยหลวง, บ้านท่ามะแกง บ้านใหม่หมอกจ๋าม ฯลฯ ชื่อสถานที่ที่กล่าวมานั้นเป็นภาษาไทยใหญ่ทั้งสิ้น คำว่า ดอยหลวง แปลว่า ภูเขาต้นขนุนใหญ่ หรือภูเขาที่มีต้นขนุนใหญ่ขึ้นอยู่ ในภาษาไทยใหญ่คำว่า หมากกลาง แปลว่า ขนุน เช่นเดียวกับคำว่า มะแกง จึงแปลว่า ท่ามะขาม ด้วย เหตุนี้จึงชวนให้เข้าใจว่า อาณาบริเวณนี้เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทยใหญ่มากแต่ดั้งเดิม หรือการจะตั้งสมมติฐานว่า ชาวไทใหญ่ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นี้เป็นคนชาติพม่าอาจไม่มีเหตุผลที่ควรนำเชื่อถือมากนัก

เมื่อสถานการณ์การสู้รบ ระหว่างกองกำลังติดอาวุธชาวไทยใหญ่ ชาวล่าหู่ และกองทัพรัฐบาลพม่า ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านสหายอนจึงต้องอพยพกลับถิ่นที่อยู่เดิมของตน โดยบางครั้งเรือนอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านน้ำยอน (ปัจจุบันคือบ้านร่มไทย หมู่ ๑๔) บางครั้งเรือนก็เคลื่อนย้ายไปอยู่ที่บ้านแม่ฮ้อย แม่สาว เวียงหวายปางควาย และบ้านใหม่หมอกจ้าม

(๓) ชาวไทใหญ่บ้านแก่งทรายมูล หรือบ้านแก่งยุง

สำหรับชาวไทใหญ่บ้านแก่งยุง หรือบ้านแก่งทรายมูล มีจำนวนประชากรโดยรวมประมาณ ๔๕๕ คน ๑๐๗ หลังคาเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากรัฐฉาน ซึ่งพอจะสามารถแบ่งช่วงการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศไทยเป็น ๔ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ราชอาณาจักรสยามช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. ๒๔๘๔-๘๘) กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๘ หรือในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อราชอาณาจักรสยามเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่น พร้อมกับเคลื่อนกำลังทหารเข้ายึดครองหัวเมืองต่าง ๆ ในเขตรัฐฉานในฐานะจังหวัดหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม ที่เรียกว่า “จังหวัดสหรัญไทยเดิม” ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม กรมทหารราบที่ ๗ ซึ่งตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ดอยเหมย (ใกล้เมืองเชียงตุง) และกองพันทหารราบที่ ๑๙, ๒๐ ซึ่งตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่เมืองเชียงตุง ต้องถอนกำลังพลออกจากจังหวัดสหรัญไทยเดิม (รัฐฉาน) กลับคืนสู่ราชอาณาจักรสยาม สถานการณ์ในเขตท้องที่เมืองเชียงตุงเกิดความเดือดร้อนลำบากแสนสาหัส และหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่ได้ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่

ในเขตจังหวัดสกลนครไทยเดิมจำนวนหนึ่ง (ชาวเมืองเชียงตุง เมืองพยาก เมืองโก เมืองเลน) จึงเคลื่อนย้ายครอบครัวเข้าสู่ราชอาณาจักรสยาม พร้อมกับการถอนกำลังทหารของกองทัพไทยในครั้งนั้นด้วย เมื่อชาวไทยใหญ่กลุ่มนี้เดินทางเข้าสู่เขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้ทราบว่ามีบริเวณบ้านท่าตอนและเมืองฝาง มีพี่น้องชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่หนาแน่น พื้นที่อยู่ทำกินก็มีทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวจำนวน ๓ ครอบครัว จึงโดยสารรถยนต์จากเมืองแม่สาย มาลงที่อำเภอเชียงแสนหลวง (ปัจจุบันคืออำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย) และเดินเท้าไปตามเส้นทางเดินโบราณ ผ่านบ้านป่าตึงห้วยมะหินฝน ปางสาวกิวสะโต จนถึงบ้านท่าตอน หลังจากนั้น ก็ได้ไปบุกเบิกแผ้วถางพื้นที่ป่าติดแม่น้ำกก บริเวณพื้นที่ที่เรียกว่า “แก่งยุง” ปลุกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยในอาณาบริเวณนั้นมาตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน ในช่วงนี้มีชาวบ้านบางกลุ่มที่อพยพมาทางน้ำ โดยใช้เรือถ่อขึ้นมาตามแม่น้ำกก

กลุ่มที่ ๒ การอพยพเข้าสู่ราชอาณาจักรไทยในช่วงทศวรรษ ๒๔๕๐ กล่าวคือ ภายหลังจากได้รับเอกราชจากประเทศสหราชอาณาจักรในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ดินแดนรัฐฉานมีการสู้รบ และเดือดร้อนวุ่นวายมาโดยตลอด เริ่มต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๒ รัฐกะเหรี่ยง และคะฉิ่น ไม่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลกลางที่รวมตัวกันตามสนธิสัญญาปางหลวง ๒๔๕๐ (Pang Long Agreement 1947) กองทัพรัฐบาลกลางพม่าได้ทำการปราบปราม และเกิดการสู้รบกันอย่างรุนแรง ทั้งในเขตรัฐฉานตอนเหนือ เช่น เมืองลำเลี้ยว แสนหัว น้ำคำ ฯลฯ และรัฐฉานตอนใต้ เช่น เมืองตองจี ยองห้วย เมืองนาย ลายคำ ฯลฯ ในช่วงเวลาเดียวกัน กองทัพที่ ๘

กองทัพที่ ๒๖ และกองทัพที่ ๔๓ ของรัฐบาลจีนพรรคก๊กมินตั๋ง (Kao Min Tang, KMT.) ต้องถอยร่นจากการสู้รบกับกองทัพประชาชนพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese People's Liberation Army) จากมณฑลยูนนานมาตั้งฐานที่มั่นทางการทหารในเขตรัฐฉานตะวันออก นับตั้งแต่เมืองยาง เชียงตุง เมืองยอง เชียงราบ โดยช่วงแรกตั้งฐานบัญชาการหลักอยู่ที่เมืองท่าขี้เหล็กตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่บ้านโป่งป่าแหลม เมืองต่วน (ใกล้ชายแดนไทยด้านอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่) จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ รัฐบาลกลางประเทศพม่าก็ส่งกองทัพเข้าโจมตีขับไล่กองทัพพรรคก๊กมินตั๋ง^{๓๓} ในช่วงนี้ชาวไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ทำกินในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่าต่างได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส เพราะกองทัพพรรคก๊กมินตั๋งและกองทัพรัฐบาลพม่า ต่างคุกคาม บังคับชาวไทยใหญ่ ทั้งในลักษณะการใช้ชาวไทยใหญ่เป็นกำลังรบส่วนหน้า และการเป็นแรงงานรับใช้ในการสู้รบ เช่น การขุดสนามเพลาะ การสร้างป้อมค่าย การแบกขนอาวุธ ยุทโธปกรณ์รวมทั้งการจัดหาเสบียงอาหาร และปฏิบัติรับใช้ในฐานะบังคับการของกองทัพเป็นต้น บางหมู่บ้านอาจถูกเผาทำลาย หรือบังคับให้เคลื่อนย้ายบ้านเรือนไปตั้งอยู่ใกล้ป้อมค่ายทหารพม่า ดังนั้น ชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน

^{๓๓} ในประเด็นนี้ หากต้องการรู้ลึกลงไปในเรื่องละเอียดสามารถค้นหาเพิ่มเติมได้ใน Taylor, Robert H. 1973 *Foreign and Domestic Consequences of KMT Intervention in Burma* Data paper No 93, Southeast Asia Program, Department of Asian Studies, Cornell University, Ithaca, New York และ Change Wen-Chin. 1999 "Beyond the Military : the Complex Migration and Resettlement of the KMT Yunnanese Chinese in Northern Thailand" Ph.D. Thesis, Leuven University,, Belgium และ McCoy, Alfred W. 1991 *The Politics of Heroin CIA Complicity in the Global Drug Trade*, Brooklyn, New York, Lawrence Hill Books. P 162-178

จำนวนมาก ซึ่งมีเพื่อนบ้านญาติพี่น้องอาศัยอยู่ทำกินในท้องที่จังหวัด เชียงราย และเชียงใหม่ จึงค่อย ๆ อพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งบ้านเรือนอาศัย อยู่ทำกินสมทบ จนทำให้ประชากรชาวไทยใหญ่ในท้องที่สองจังหวัดดังกล่าว เพิ่มขึ้น การอพยพเคลื่อนย้ายในครั้งนี้ รวมถึงการอพยพมาตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนที่บ้านแก่งยุง หรือบ้านน้ำยอน-ท่าตอนด้วย

ครั้งที่ ๓ การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๒๐ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งครบรอบ ๑๐ ปีตามสนธิสัญญาปางหลวง ๒๔๙๐ และครบกำหนดเวลาที่รัฐฉาน มีสิทธิในการแยกตัวเป็นอิสระ ในการบริหารปกครองตนเองจากประเทศสหภาพพม่า ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหภาพพม่า พ.ศ. ๒๔๙๐ แต่เมื่อครบ ๑๐ ปีของการอยู่ร่วมกันแล้ว รัฐบาลทหารพม่าไม่ยินยอม เจ้าน้อยฮอหยั่นตะ และ ขุนหาญน้อยอินทร์ จึงรวบรวมชาวไทยใหญ่กลุ่มหนึ่งจัดตั้งเป็น “กองกำลังหนุ่มศึกหาญ” เพื่อต่อสู้เรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเอง โดยมีฐานบัญชาการอยู่ที่เมืองต่วน ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ อยู่ติดชายแดนไทย พม่าด้านอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงต่อมา ชาวไทใหญ่ตาม หัวเมืองต่างๆ ก็จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลพม่า และ สถานการณ์การสู้รบก็เป็นอย่างรุนแรง จนทำให้ชาวไทยใหญ่จำนวนหนึ่ง ต้องเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนของราชอาณาจักรไทย ในกรณี ของชาวไทยใหญ่นบ้านแก่งยุง หรือบ้านแก่งทรายมูลบางส่วนเคลื่อนย้ายเข้า มาตั้งถิ่นฐานในราชอาณาจักรไทยในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๕ สถานการณ์การสู้รบระหว่างกองทัพรัฐฉานไทใหญ่ กับกองทัพรัฐบาลทหารพม่าในเขตเมืองสาต และเขตพื้นที่รัฐฉาน

ตะวันออกเป็นไปอย่างรุนแรง กองกำลังกู้ชาติชาวไทใหญ่ กลุ่มกองทัพปฏิวัติรัฐฉาน (SURA) จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน ที่มี ชุนแสง เป็นผู้นำ ต้องถอยร่นออกจากเมืองสาต มาตั้งฐานที่มั่นที่เมืองยอน แต่ก็ยังถูกกองทัพรัฐบาลทหารพม่าโจมตีขับไล่ จนต้องถอยร่นเข้ามาในดินแดนของราชอาณาจักรไทยในเขตตำบลท่าตอน และตั้งฐานที่มั่นที่บ้านโป่งป้อมเป็นเวลานานประมาณ ๑ ปี^{๙๙} จากนั้นก็เคลื่อนย้ายกองกำลังกลับไปในเขตรัฐฉาน และยังมีอิทธิพลเหนือดินแดนเมืองต่วน เมืองสาต และเมืองยอน ในส่วนของครอบครัวของกองกำลังกู้ชาติชาวไทใหญ่ บางส่วนสมัครใจตั้งถิ่นฐานที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม และบางส่วนได้แยกไปอยู่ที่บ้านแก่งยู่ เพราะไม่ไกลจากเมืองยอน และสามารถเดินทางติดต่อกับครอบครัวได้ง่าย

ครั้งสุดท้าย เป็นการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในราชอาณาจักรไทย หลังปี พ.ศ.๒๕๒๐ เนื่องจากไม่สามารถแบกรับการกดขี่จากกองทัพพม่าได้ กล่าวคือในช่วง พ.ศ.๒๕๒๐ ถึงปัจจุบัน รัฐบาลทหารพม่าดำเนินการในทุกวิถีทางที่จะควบคุม ปรามปรามกองทัพกู้ชาติชาวไทใหญ่ วิธีการหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวไทใหญ่ประสบความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสคือ การบังคับอพยพ (Relocation Program) ชาวบ้านจากที่หนึ่งไปอยู่อีกที่หนึ่ง หรืออยู่ในเขตพื้นที่ที่กำหนด โดยเฉพาะพื้นที่ที่ไม่มีการเจรจาหยุดยิง ชาวบ้านจะถูกขู่เข็ญบังคับ ทั้งงานรับใช้ทหารในฐานที่มั่น การเป็นโล่มนุษย์ในช่วงการสู้รบ การเป็นกรรมกรแบกขนอาวุธยุทโธปกรณ์ ในช่วงนี้ชาวไทใหญ่จะค่อยๆ ทอยอพยพหลบหนีเข้าสู่ราชอาณาจักรไทย โดยมักจะอยู่ในลักษณะของผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า

^{๙๙} ปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม หมู่ ๘ ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

การตั้งถิ่นฐานของชาวไทใหญ่บ้านแก่งยุง ยังเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยในการป้องกันปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยด้วย กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๔ สถานการณ์สงครามและการสู้รบระหว่างกองทัพรัฐบาลไทย กับกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท.) เป็นไปอย่างรุนแรงเกือบทั่วประเทศ ในอีกด้านหนึ่ง พรรคคอมมิวนิสต์พม่า (Burmese Communist Party, BCP) โดยการสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน (CPC) ก็ได้ขยายอำนาจควบคุมพื้นที่รัฐฉานเหนือ โดยตั้งฐานบัญชาการใหญ่อยู่ที่ปางซาง พร้อมกันนั้นก็พยายามขยายอิทธิพล โดยผ่านกองกำลังติดอาวุธชาวล่าหู่ กลุ่มเอบี ลงมาจนถึงชายแดนของประเทศไทย รัฐบาลไทยในสมัยนั้นจึงพยายามที่จะประสานงาน และหนุนช่วยกองกำลังกู้ชาติชาวไทใหญ่ ให้ต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ พม่าด้วย กองกำลังกู้ชาติชาวไทใหญ่หลายกลุ่มจึงสามารถตั้งฐานที่มั่นทางการทหารตามแนวเขตชายแดนไทยได้ ในขณะเดียวกัน เมื่อสถานการณ์การสู้รบในเขตดอยยาว-ผาหม่น ท้องที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ดอยผาซ้าง ท้องที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเขาค้อ - เขาย่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นไปอย่างรุนแรง รัฐบาลไทยก็ได้ว่าจ้าง กำลังพลของกองทัพก๊กมินตั๋ง (KMT) กองพล ๔๕ (ดอยแม่สะลอง) และกองพล ๔๓ (ดอยอ่างขาง) ไปร่วมสู้รบในพื้นที่ดังกล่าว แต่ด้วยเหตุผลประการใดไม่ทราบแน่ชัด กองทัพก๊กมินตั๋ง (KMT) ได้ว่าจ้างกองกำลังติดอาวุธชาวไทใหญ่กลุ่มเจ้าหาญสามแสง และ ชุนโง๊ะ เป็นผู้นำ รวมทั้งกองกำลังติดอาวุธชนชาติว่ากลุ่ม ไว่เฉียวสือ ให้ไปช่วยสู้รบด้วย ซึ่งกองกำลังติดอาวุธชาวไทใหญ่ และชาวกู๋กลุ่มดังกล่าวทำการสู้รบกับกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย

(ทพท.) ทั้งในเขตพื้นที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และจังหวัดเพชรบูรณ์

แต่เนื่องจากกองกำลังติดอาวุธชาวไทยใหญ่เป็นกองกำลังกลุ่มเล็กๆ ที่สังกัดในกองทัพทหารรับจ้าง ซึ่งมีทหารจีนฮ่อจากกองทัพก๊กมินตั๋ง (KMT) เป็นผู้บังคับบัญชา และท่ามกลางสถานการณ์การสู้รบที่เกิดขึ้น ทหารไทยใหญ่กลุ่มนี้รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชาเท่าที่ควร โดยเฉพาะเรื่องการสนับสนุนด้านเสบียงอาหารในขณะทำการสู้รบ และชีวิตความเป็นอยู่รวมทั้งการหนุนช่วยจากแนวหลังในขณะปฏิบัติการอยู่แนวหน้า ตลอดจนค่าตอบแทนที่ได้รับไม่เต็มจำนวน ประมาณต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ทหารกลุ่มนี้จึงหลบหนีออกจากฐานที่มั่นในการสู้รบ กลับสู่ชายแดนไทย-พม่าด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับเคลื่อนย้ายครอบครัวที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายตามที่ต่าง ๆ มาตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างถาวรที่บ้านแก่งยั้งจนถึงปัจจุบัน

(๔) ชาวลาวเมืองหลวงพระบาง และเมืองหลวงน้ำทา

บ้านท่าตอนในปัจจุบัน นอกจากมีชาวไทยใหญ่ และไท-ยวน (คนเมือง) ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ทำกินแล้ว ยังมีชาวลาวเมืองหลวงพระบาง (ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) อพยพมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่เป็นเวลามากกว่า ๔๐ ปีแล้ว กรณีชาวลาวเมืองหลวงพระบางเป็นกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐-ทศวรรษ ๒๕๐๐ รวมทั้งในช่วงที่สงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งราชอาณาจักรสยามพยายามเข้ามามีอำนาจเหนือดินแดนหัวเมืองลาว หรือราชอาณาจักรลาวที่อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝรั่งเศส การเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ในช่วงนี้มีเงื่อนไข

สำคัญ คือ ในช่วงที่ราชอาณาจักรลาวตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศฝรั่งเศส ชาวลาวกลุ่มหนึ่งพยายามที่จะกู้เอกราช และดำเนินการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ กับกองทัพฝรั่งเศสอย่างรุนแรง ทั้งในเขตภาคใต้ ภาคกลาง และภาคเหนือ ของประเทศลาว โดยเฉพาะ การสู้รบระหว่าง “ขบวนการประเทศลาว” กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส^{๔๕} ท่ามกลางสถานการณ์การสู้รบที่เกิดขึ้น ชาวลาวเมืองหลวงพระบางกลุ่มนี้ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในราชอาณาจักรไทย โดยนั่งเรือทวนขึ้นมาจากแม่น้ำโขง ผ่านเมืองปากแบ่ง ห้วยทราย เขียงของ จนมาถึงบริเวณบ้าน “สบกก” จึงได้ถ่อเรือทวนแม่น้ำกก ผ่านเมืองเขียงราย และหมู่บ้านชาวเขากลุ่มต่าง ๆ จนมาถึงบ้านท่าตอน พร้อมกับตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกก เพื่อประกอบอาชีพค้าขายในบริเวณนั้นจนถึงปัจจุบัน

(๕) ชาวจีนฮ่อ หรือชาวจีนมณฑลยูนนาน

ชาวจีนฮ่อกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มคนที่อพยพหนีจากความวุ่นวายจาก สงครามกลางเมือง ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (Communist Party of China, CPC) กับพรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang, KMT) โดยเฉพาะในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อกองทัพประชาชนพรรคคอมมิวนิสต์ จีนขับไล่กองทัพรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งออกจากมณฑลยูนนาน กำลังพล ของกองทัพพรรคก๊กมินตั๋ง (KMT) ไม่น้อยกว่า ๔,๐๐๐ นาย พร้อม ครอบครัวต้องเคลื่อนย้ายฐานที่มั่นทางการทหาร และที่อยู่ทำกินไป ตั้งอยู่ในดินแดนประเทศพม่า ต่อมาประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๕๐๓

^{๔๕} หากสนใจรายละเอียดสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ใน กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ลาว (ประวัติศาสตร์ลาว) สำนักพิมพ์แห่งรัฐ, ก้าวหน้านครเวียงจันทน์

รัฐบาลพม่าส่งกองทัพเข้าโจมตีขับไล่กองทัพก๊กมินตั๋งให้ออกจากดินแดนของตน ด้วยความยินยอมของรัฐบาลไทยในสมัยนั้น กองทัพก๊กมินตั๋งจึงเคลื่อนย้ายฐานที่มั่นทางการทหารเข้ามาอยู่ในดินแดนของประเทศไทย โดยกระจายอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า เริ่มตั้งแต่บริเวณดอยตุง บ้านถ้ำ อำเภอแม่สาย บ้านสันติคีรี (ดอยแม่สะลอง) อำเภอแม่จัน (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง) จังหวัดเชียงราย บ้านสันติวนา อำเภอไชยปราการ บ้านอรุโณทัย (หนองอูก) บ้านไชยา (แกน้อย) อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านรักไทย (แม่ออ) อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน^{๖๖} สำหรับชาวจีนฮ่อบ้านท่าตอนส่วนหนึ่ง คือ กำลังพลของกองทัพก๊กมินตั๋งที่ลาออกจากฐานที่มั่น ทั้งที่อยู่ดอยแม่สะลอง และดอยอ่างขาง ซึ่งแต่งงานกับคนพื้นถิ่นและต้องการทำมาหากินภายนอก

(๖) ชาวลahu หรือมูเซอ

ชาวลahu (ลาหู่) ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ภูเขาด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านท่าตอน คือ หย่อมบ้านแก่งตุ้ม และปากูยนั้น กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในอาณาบริเวณนั้นมาก่อนการกำหนดแนวเขตแดนระหว่างราชอาณาจักรสยาม กับประเทศสหราชอาณาจักรซึ่งปกครองพม่าและรัฐฉานแล้ว แต่เนื่องจากชาวลahuกลุ่มนี้เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ทำกินไปตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า ไม่ได้ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างมั่นคงถาวรติดต่อกันเป็นเวลานาน ประกอบกับไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับทางราชการได้ จึงทำให้กลายเป็น “กลุ่มบุคคลไร้สิทธิไร้เสียง” และไม่สามารถ

^{๖๖} Robert H. Taylor, *Foreign and Domestic Consequences of the KMT Intervention in Burma*, Data paper : Number 93 Southeast Asia Program, Department of Asia Studies, Cornell University, Ithaca, New York, 1973

ที่เรียกร้องถึงสิทธิความเป็นพลเมืองไทยของตนได้ แม้ว่าความเป็นจริงในปัจจุบัน ชาวลahuเหล่านี้จะติดต่อสัมพันธ์และดำรงชีวิตรวมอยู่ในสังคมไทย (โดยเฉพาะสังคมบ้านท่าตอน) แต่ก็ถูกละเลย หลงลืม หรือถูกทำเสมือนว่าเป็นกลุ่มคนที่ “ไม่มีตัวตน” ดำรงอยู่ในสังคมโลก หากพิจารณาถึงประวัติการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ จะพบว่า ในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๐๐ ชาวลahuกลุ่มนี้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกกตอนกลาง (ท้องที่ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย) แต่ในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐ บ้างจ้องหลวง หรือ เหมะนะโตบู ผู้นำทางจิตวิญญาณ และความเชื่อของชาวลahuเมืองสาตได้จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธชาวลahu (Lahu National Liberation Army, LNLA.) สำหรับเรียกร้องต่อสู้ ต่อรอง ปลดปล่อยชนชาติลาหู่จากการปกครองของรัฐบาลทหารพม่า โดยยึดพื้นที่เมืองสาตเป็นศูนย์กลางการต่อสู้ ในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๑๐ ฐานที่มั่นทางการทหารของกองกำลังติดอาวุธชาวลahu (LNLA.) ที่ บ้านดอยคำ เมืองสาต ถูกกองทัพรัฐบาลทหารพม่าโจมตีอย่างหนัก จึงต้องถอนกำลังพลจากเมืองสาตมาตั้งฐานที่มั่นในเขตพื้นที่ดอยกลาง พื้นที่ชายแดนไทย-พม่า โดยยึดเอาพื้นที่ บ้านปางใน และ บ้านปางหัวตาด^{๓๓} เป็นฐานที่มั่นหลัก หรือ กองบัญชาการใหญ่ พร้อมกันนั้นก็ระดมพลจากชาวลahu โดยเฉพาะชาวลahuญี (มุเซอแดง) ทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และประเทศพม่า ให้เข้าร่วมต่อสู้ ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงพบว่า ชาวลahuจากหมู่บ้านต่างๆ ในประเทศไทย เช่น เขตอำเภอพร้าว แม่แตง เชียงดาว ฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอ

^{๓๓} ปัจจุบันประกอบด้วย ๑๐ หย่อมบ้าน คือ หย่อมบ้านปางใน หมู่ ๑ หมู่ ๔ หย่อมบ้านปางนอก ปางต้นกอก ปางต้นตอง ปางต้นเตือ ปางแสนเครือ ปางหล่ายอาย ดอยแหลม และปางกล้วย ทั้งหมดอยู่ในท้องที่ ต.แม่ฮ้อย อ.แม่ฮ้อย จ.เชียงใหม่

เวียงป่าเป้า แม่สรวย เมืองเชียงราย แม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่มาตั้งถิ่นฐานใกล้พื้นที่ดอยกลางเป็นจำนวนมาก รวมทั้งชาวลahu ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตบ้านท่าตอนด้วย ส่วนชาวลahu ที่อยู่ในเขตรัฐฉานตอนเหนือ ก็อพยพลงมาอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณนี้เช่นกัน

โดยสรุป บ้านท่าตอนเป็นหมู่บ้านชายแดน ที่ประกอบด้วยผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ และแตกต่างกัน ทั้งในด้านภาษา จารีต ประเพณี วัฒนธรรม อาศัยอยู่ร่วมกันมานานนับ ๑๐๐ ปี ส่วนประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของแต่ละกลุ่มชาตินั้น มีเงื่อนไขและความ เป็นมาที่แตกต่างกันไป ในกรณีของชาวไทใหญ่ หรือ เจี้ยว จำเป็นต้อง จำแนกเป็น ๒ กลุ่มย่อย คือ กลุ่มคนท้องถิ่นดั้งเดิม และกลุ่มที่อพยพเข้ามาในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐-๒๕๒๐ กลุ่มคนเจี้ยวท้องถิ่นดั้งเดิมเป็น กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณนี้มาตั้งแต่ยุคฟื้นฟูเมืองฝาง หรือก่อนที่ ราชอาณาจักรสยามจะสามารถแผ่อิทธิพล แสดงอำนาจเหนือดินแดนแถบนี้ ชาวบ้านกลุ่มนี้ได้ปฏิบัติหน้าที่เฝ้าระวัง หรือลาดตระเวนตามแนวชายแดน เพื่อดูแลรักษาเมืองฝาง ส่วนกลุ่มคนเจี้ยวที่อพยพมาจากหัวเมืองต่าง ๆ ของรัฐฉานในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ กล่าวได้ว่า ค่อนข้างจะเกี่ยวข้องกับ นโยบายของรัฐบาลไทย โดยเฉพาะนโยบายการใช้กองกำลังทหารอาสาสมัคร หรือทหารรับจ้างที่เรียกว่า “หน่วยกระต๊องแดง” สำหรับต่อสู้กับกองทัพลดปล่อยประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท.) ในกรณีของกองกำลังทหารชาวไทใหญ่ได้ปฏิบัติหน้าที่สู้รบในเขตพื้นที่ดอยยาว-ผาหม่น ดอยผาช้าง และเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ภายหลังลาออกจากการเป็นทหารรับจ้าง ชาวไทใหญ่กลุ่มนี้ก็อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านท่าตอน

(บ้านแก่งยู่) เช่น เดียวกันกับ ชาวไท-ยวน หรือคนเมือง ซึ่งอพยพมาจากหมู่บ้าน เมืองต่าง ๆ รอบตัวเมืองเชียงใหมในยุคพื้นฟูเมืองฝาง ภายหลังจากบูรณะเมืองฝางเรียบร้อยแล้วก็ถูกกำหนดให้ตั้งบ้านเรือนจากตัวเมืองฝางไปบ้านท่าตอนเป็นระยะ ๆ สำหรับชาวจีนฮ่อและชาวจีนอิสลาม แทบทั้งหมดเป็นกำลังพลของกองทัพก๊กมินตั๋ง (KMT.) อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านท่าตอนในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐ โดยแต่งงานกับผู้หญิงชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น และมักทำมาหากินด้วยการค้าขาย ส่วนกลุ่มคนลาวเมืองหลวงพระบาง ซึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานในเขตลุ่มน้ำกกตอนบนนั้น มีเงื่อนไขสำคัญ คือ การอพยพหลบหนีความวุ่นวายจากสถานการณ์การสู้รบ ระหว่างกองทัพเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสกับกองทัพประชาชนพรรคปฏิวัติลาว จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาเบื้องต้น จะพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ต่างมีบริบทและเงื่อนไขของการอพยพและตั้งถิ่นฐานที่อยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกกตอนบนที่แตกต่างกันไป ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือสิทธิอันพึงมีพึงได้ของกลุ่มคนเหล่านี้จึงจำเป็นต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ และประกอบด้วยฐานข้อมูลที่หนักแน่น ชัดเจน และเป็นระบบมากกว่าพื้นที่ปกติ

๒.หมู่บ้านกลีกรรม การค้า และการท่องเที่ยว

โดยความเป็นจริงของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น การทำมาหากินของชาวบ้าน ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่แนวเขตชายแดน กล่าวได้ว่าแทบทุกครัวเรือนนอกจากทำกลีกรรมเพื่อบริโภคในครอบครัวแล้ว ยังเพาะ

ปลูกพืชบางอย่างเพื่อขาย และยิ่งกว่านั้น ยังทำกิจการค้าเล็กๆ น้อยๆ ตามแนวชายแดนมานานหลายชั่วอายุคน ในช่วงทศวรรษ ๒๔๒๐-๒๔๘๐ แม้ไม่มีหลักฐานที่ยืนยันได้อย่างแจ่มชัดว่า ชาวบ้านท่าตอนนอกจากประกอบอาชีพกสิกรรมแล้ว ยังติดต่อค้าขายกับชาวลาวหลวงพระบาง และชาวไทยใหญ่เมืองสาด เมืองเชียงตุงด้วย แต่สำหรับคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน แน่หนอนที่สุดว่า เมื่อว่างเว้นจากการทำงานในไร่นา ชาวบ้านท่าตอนจะเดินทางไปค้าขายตามที่ต่างๆ บางกลุ่มจะเดินในรูปแบบที่เรียกว่า “พ่อค้าวัวต่าง” โดยชาวบ้านจะรวมตัวกันไปค้าขาย “ต่างบ้านต่างเมือง” โดยแต่ละคนจะขายและรับผิตชอบสินค้าเฉพาะของตนเท่านั้น หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การค้านี้ไม่ได้ดำเนินการโดย “พ่อเลี้ยง” หรือนายทุนท้องถิ่น หากแต่เป็นการรวมตัวของชาวบ้าน และเป็นการค้าขายด้วยตนเอง สินค้าสำคัญของชาวบ้านคือ “เหมี้ยง” หรือใบชาที่นำมาหมักไว้นานประมาณ ๑ ปี จนมีรสเปรี้ยวอมหวาน สินค้าอีกชนิดหนึ่งคือ น้ำอ้อย หรือน้ำตาลทรายแดง ส่วนพ่อค้าอีกกลุ่มหนึ่งใช้แพไม้ไผ่ และเรือขุดล่องไปตามแม่น้ำกก เพื่อขายเหมี้ยง และน้ำอ้อย ที่เมืองเชียงราย พร้อมกับซื้อผ้า เกลือ กลับมาขายที่บ้านท่าตอน

เนื่องจากทำเลที่ตั้งของบ้านท่าตอนโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง นอกจากพื้นที่เนินเขาซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ในฤดูน้ำหลากพื้นที่แทบทั้งหมดไม่สามารถใช้สำหรับเพาะปลูกได้ สองฝั่งแม่น้ำจะเอ่อท่วมด้วยกระแสน้ำแม่กกและแม่ฝางที่ไหลมาบรรจบกันในบริเวณนี้ แต่พอเข้าสู่ฤดูแล้ง อาณาบริเวณนี้ก็กลับเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งของชาวบ้าน ในช่วงทศวรรษ ๒๔๘๐ จนถึงช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐

อาณาบริเวณสองฝั่งแม่น้ำกกและแม่น้ำฝาง คือ พื้นที่ปลูกยาสูบพันธุ์พื้นเมืองที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่ง ยาสูบบ้านท่าตอนจะเพาะปลูกในช่วงฤดูแล้งหรือช่วงปลายฤดูฝนจนถึงฤดูหนาว โดยเริ่มจับจองพื้นที่ประมาณปลายเดือนกันยายน หรือหลังจากน้ำลด แต่เดิมชาวบ้านเพียงแต่ “เหยียบยา” พงหญ้าแซมให้ราบติดดิน และเมื่อแหวกหญ้าออกเป็นช่องเล็กๆ ก็จะสามารถปลูกยาสูบได้เลย โดยปรกติยาสูบจะเริ่มปลูกในช่วงต้นเดือนตุลาคม เมื่อเข้าสู่ต้นเดือนมกราคม ไร่ยาสูบบางแห่งก็เริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ในช่วงนี้บ้านท่าตอนจะมีความคึกคักมากกว่าปรกติ เพราะในช่วงเวลากลางคืน ชาวไร่ยาสูบต้องขอยาสูบให้เป็นยาเส้น เพื่อจะเอาไปตากแดดในวันรุ่งขึ้น แทบทุกหลังคาเรือนจะช่วยกันทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน ในช่วงกลางวันจะเป็นการเก็บใบยา ช่วงกลางคืนจะเป็นการซอยยาเส้น หลังจากตากแดดจนแห้งดีแล้ว ยาสูบจะถูกทำให้เป็นก้อน หลังจากนั้นจะนำไปบรรจุใน “ก้วยยาสูบ” ก้วยละ ๑๐๐ ก้อน ซึ่งจะเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า ก้วยละ สองหมื่น ซึ่งหมายถึงยาสูบ ๑๐๐ ก้อน จากนั้นยาสูบของบ้านท่าตอนจะถูกส่งออกไปขายตามที่ต่างๆ ทั้งที่เมืองฝาง เมืองเชียงราย เมืองยอน เมืองสาด ฯลฯ โดยพ่อค้าวัวต่าง และชาวบ้านที่ล่องเรือแพไปตามแม่น้ำกก

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ เป็นต้นมา สถานการณ์การปลูกยาสูบได้เปลี่ยนแปลงไป ยาสูบพันธุ์พื้นเมืองถูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียและบุหรืของโรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง (โดยเฉพาะบุหรืตราพระจันทร์ เกล็ดทอง กองทิพย์ และสามิต) เข้ามาตีตลาด จนส่งผลให้ยาสูบของท้องถิ่นขายไม่ค่อยออก ชาวบ้านท่าตอนกลุ่มหนึ่งจึงหันไปปลูกกระเทียม และพริก ซึ่ง

พบว่าทำรายได้ค่อนข้างดี โดยเฉพาะการทำสวนกระเทียมในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งให้ผลผลิตต่อไร่ในอัตราค่อนข้างสูง ประกอบกับ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๘๙ จากอำเภอฝางไปยังบ้านท่าตอน สามารถใช้เดินทางติดต่อได้ ผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านจึงส่งไปขายเมืองเชียงใหม่ได้ง่าย และสะดวกมากกว่าเดิม พื้นที่เพาะปลูกกระเทียมและพริกจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในช่วงปลายทศวรรษ ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นช่วงที่กระเทียมและพริกราคาดีกว่ายุคอื่น ปัจจุบันบ้านท่าตอนเป็นแหล่งเพาะปลูกกระเทียมและพริก ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือของประเทศไทย

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ นักท่องเที่ยวชาวตะวันตกเดินทางมาเยี่ยมเยือนบ้านท่าตอนเป็นจำนวนมากขึ้น นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งนิยมนั่งเรือหางยาวล่องไปตามแม่น้ำกก เพื่อชมธรรมชาติและหมู่บ้านชาวเขาที่ตั้งอยู่บนสองฟากฝั่งแม่น้ำกก นักท่องเที่ยวอีกส่วนหนึ่งต้องการล่องแพลงไป ซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทางประมาณ ๒ คืน ๓ วัน ท่ามกลางกระแสการขยายของการท่องเที่ยวดังกล่าว ชาวท่าตอนส่วนหนึ่งหันหลังให้กับการทำไร่ทำสวน โดยไปลงทุนซื้อเรือหางยาววิ่งรับนักท่องเที่ยวและผู้โดยสารจากท่าตอนไปเชียงราย ซึ่งพบว่าเป็นรายได้ที่ค่อนข้างดีเช่นกัน แต่ในช่วงประมาณปลายทศวรรษ ๒๕๓๐ ต่อดันทศวรรษ ๒๕๔๐ ในด้านหนึ่ง เรือที่วิ่งไปมาเพื่อรับนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากขึ้น แต่อีกด้านหนึ่ง จำนวนนักท่องเที่ยวก็ลดน้อยถอยลง ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพรับเรือหางยาวจึงกลับมาทำไร่ทำสวนตามเดิม สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ล่องแพค่อนข้างมีน้อย ในส่วนนี้ชาวบ้านบางคนจะหันมารับจ้างเป็นคนคัดท้ายแพ โดยเหมาเป็นครั้งๆ และจะได้รับค่าจ้างประมาณ ๘๐๐ บาทต่อครั้งต่อคน ซึ่งโดยทั่วไปจะ

ใช้คนตัดแพจำนวน ๒ คนต่อแพ ต่อมาในช่วงทศวรรษ ๒๕๓๐ การท่องเที่ยวของบ้านท่าตอนมีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ในบางวันต้องใช้เรือโดยสารรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวน ๕๐-๕๐ ลำ ส่วนแพล่องลงไปตัวเมือง เชียงรายอาจจะมีจำนวน ๘-๑๐ แพต่อวัน ขณะเดียวกัน นายทุนจากเชียงใหม่ และกรุงเทพฯ ก็เริ่มมากว้านซื้อที่ดินเพื่อสร้างร้านอาหารและที่พัก ชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้ขายที่ดินที่มีอยู่อันน้อยนิดของตนไปอยู่ที่อื่น ส่วนลูกหลานของชาวบ้านก็ไปทำงานเป็นพนักงานบริการตามร้านอาหารและโรงแรมต่างๆ ในยุคสมัยนี้ วิถีชีวิตของชาวบ้านบางกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่

สรุป : ความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์และหมู่บ้านชายแดน

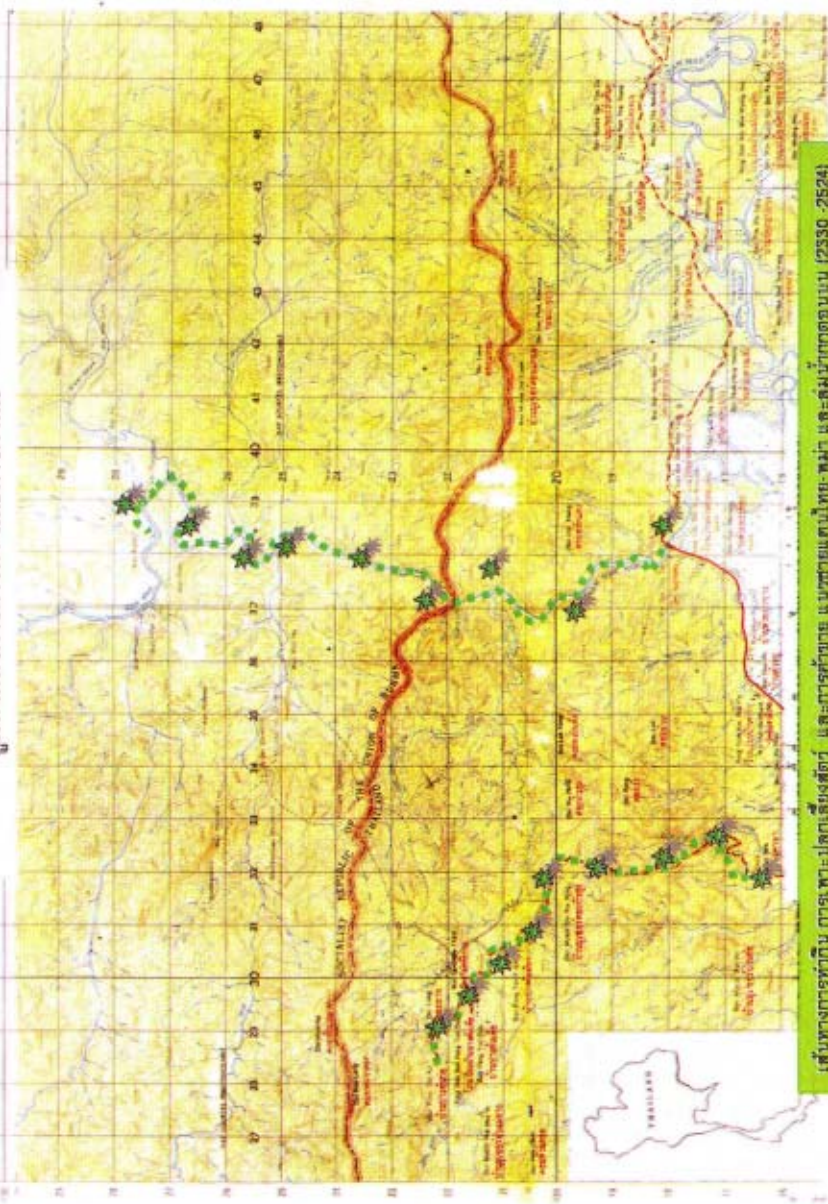
โดยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านตามแนวเขตชายแดนไทย - พม่า ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นในยุคสถาปนารัฐชาติสมัยใหม่ หากแต่เป็นเรื่องปกติทั่วไปที่มีมาก่อนหน้านั้นแล้ว ชุมชนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตาม “แนวเขตชายแดน” มีความซับซ้อน และไม่ได้เป็นหมู่บ้านตามแบบฉบับหมู่บ้าน (ไทย) ทั่วไป ยิ่งกว่านั้นหากยังมีวิธีคิดและมุมมองว่า หมู่บ้านชุมชนตามแนวเขตชายแดน คือ หมู่บ้านของ “คนไทย” โดยมีหมู่บ้านความเป็นคนไทยแบบภาคกลางเป็นแบบจำลอง แน่นอนว่าประชาชนพลเมือง ที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านตามแนวเขตชายแดนจะไม่ใช่ไปตามแบบจำลองนั้นเลย แบบแผนการทำมาหากิน หรือแบบแผนทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมของชาวบ้าน ไม่ได้มีรูปแบบที่ตายตัวหรือหยุด

นี้อยู่กับที่ ตรงกันข้าม ภายใต้ระบบภูมิโนเทศที่เป็นนหุบเขาสลับพื้นทีที่ราบ รีมฝั่งแม่น้ำ วิถีการทำมาหากินของชาวบ้าน ไม่เพียงปรับเปลี่ยนรูปแบบ ไปตามฤดูกาลแล้ว หากยังเคลื่อนย้ายจากเขตที่ราบลุ่มสู่พื้นที่สูง หรือจาก เขตที่ลุ่มสู่ที่ดอน ยิ่งกว่านั้น ยังเกี่ยวพันกันก้าวข้ามเขตหมู่บ้านและเมือง ด้วย ในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านบางคนอาจจะทำไร่นาอยู่กับ้าน แต่บาง คนต้องเคลื่อนย้ายไปอยู่ในเขตป่าเพื่อเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย พอเข้าสู่ช่วงหน้า แล้ง บางคนอาจกลายเป็นพ่อค้าวัวต่างเดินทางเร่ร่อนไปทั่วหัวเมืองล้านนา และรัฐฉาน วิถีการทำมาหากินของชาวบ้านตามแนวเขตชายแดนจึงมีความ ใกล้ชิดกัน หรืออาจเป็นญาติพี่น้องกันด้วยซ้ำ

ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมา อำนาจรัฐส่วนกลางไม่สามารถปฏิบัติ การในเขตพื้นที่ชายแดนได้อย่างเต็มที่ หรือการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ทางราชการยังไม่เข้มข้น ดังนั้น การเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ข้ามแนวเขต พรหมแดนของผู้คนตามแนวเขตชายแดน เพื่อแสวงหาถิ่นที่อยู่ทำกินและ ความมั่นคงของชีวิต จึงเป็นเรื่องปกติทั่วไป ขณะเดียวกัน นโยบายของ รัฐบาลไทยต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดน ก็ไม่มีความแน่นอน ชัดเจน หรือไม่มีความตรงไปตรงมา กล่าวคือ ในแง่ที่ไม่เป็นทางการ (informal) รัฐบาลมุ่งใช้ประโยชน์ชาวบ้านเหล่านั้นในหลายด้านหลายมิติ เช่น การทำหน้าที่เฝ้าระวัง หรืออาจถึงขั้นการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ และดำเนินการสู้รบ ป้องกันการขยายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์พม่า แต่ในแง่ที่เป็นทางการ (formal) รัฐบาลกลับไม่ยอมรับและกีดกัน (exclusive) สิทธิความเป็นพลเมืองไทยของคนเหล่านั้น ด้วย “ความอิหลัก อิเหลื่อ” ของนโยบายของรัฐในการจัดการพื้นที่ชายแดนและสถานะบุคคล

ของชาวบ้านพื้นถิ่นชายแดน จึงพบว่า เมื่อชาวไทใหญ่ที่เคยเป็น “ทหารอาสาสมัคร” เพื่อสู้รบกับกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท.) หรือในกรณีชาวบ้านที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้หาข่าว” ให้แก่หน่วยงานของราชการไทย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับอำนาจรัฐไทย (ทั้งเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจ) ถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน พวกเขาเหล่านั้นจึงเกิดความรู้สึกถึง “ความไม่เป็นธรรม” มากกว่าคนอื่น ๆ เพราะว่า พวกเขาได้ทำงานรับใช้เมืองไทยและประเทศไทยมานานหลายสิบปี ด้วยการเสียสละชีวิตเพื่อผืนแผ่นดินไทยนี้ พวกเขาจึงรู้สึกว่า ตนเองย่อมมีความชอบธรรมที่จะอาศัยอยู่ทำกินในผืนแผ่นดินไทยอย่างถาวรชั่วลูกหลาน

ภูมิศาสตร์ทางการค้า และการทำกิน

เส้นทางการค้ากับการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ และการค้าชายแดนไทย-พม่า และกลุ่มนักกาดอนแบบ (2530-2534)

บทที่ ๓

คนพื้นถิ่นชายแดนไทย-พม่า
กับการได้มาซึ่งสถานะผู้พลัดถิ่น
สัญชาติพม่า

บทที่ ๓

คนพื้นถิ่นชายแดนไทย-พม่า
กับการได้มาซึ่งสถานะผู้พลัดถิ่น
สัญชาติพม่า

บทที่ ๓

คนพื้นถิ่นชายแดนไทย-พม่า

กับการได้มาซึ่งสถานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า

“...ตอนนั้นหมู่บ้านเฮาจะเลือกตั้งแกบ้าน พ่ออ้อยก็ไปผอรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นว่า บ่มีชื่อของอ้อย ลูกอ้อยอีก ๔ คนก็บ่มี ชาวบ้านอีก ๗๐-๘๐ คนก็บ่มี ชาวบ้านก็ไปถามที่อำเภอ เลยอู้กันว่า เจ้านายเป็นถอนสัญชาติหมู่เฮาแล้ว...”^๑

การจำหน่ายรายการบุคคลออกจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรตามคำสั่งอำเภอแม่เมาะ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวน ๑,๒๔๓ คน โดยให้เหตุผลว่าชาวบ้านเหล่านั้นคือ ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า หรือเป็นผู้ที่มีบิดามารดาเกิดในดินแดนของประเทศพม่า แต่เนื่องจากการจำหน่ายรายการบุคคลฯของอำเภอไม่มีการประกาศให้ทราบล่วงหน้า ไม่มีการสอบสวนสืบสวนอย่างชัดเจน/เป็นระบบ^๒ ชาวบ้านรู้ว่าตนเอง

^๑ พ่ออ้อย หวัน สมวันดี อายุ ๗๖ ปี บักร่วมไทย หมู่ ๑๔ ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่ พูดคุยเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๖ ณ วัดท่าตอน ต. ท่าตอน อ. แม่เมาะ จ. เชียงใหม่

^๒ ไม่ประเด็นนี้ นายอำเภอแม่เมาะ (นายชัชชัย เศรษฐพัฒน์) ได้ชี้แจงว่า “...สำหรับผู้ถูกจำหน่ายฯ ทั้งหมดมีทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อยที่เป็นเอกสารทางราชการยืนยันในเบื้องต้นแล้วว่ามิใช่เป็นบุคคลสัญชาติไทย และคณะกรรมการวินิจฉัยของกรมการปกครองได้ตรวจสอบพยานหลักฐานในคำร้องแล้วไม่เห็นว่า เป็นบุคคลสัญชาติไทย นายทะเบียนอำเภอ (นายอำเภอ) จึงไม่มีความจำเป็น ที่จะต้องเรียกผู้ถูกจำหน่ายฯ มาชี้แจงข้อเท็จจริง หรือแสดงพยานหลักฐานอีก...” โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ ก

ถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรก็ต่อเมื่อฝ่ายปกครองอำเภอเม่อายประกาศให้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน ซึ่งมีสิทธิเลือกตั้ง ไม่มีชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จึงทำให้รู้ว่าตนเองถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) หรือเสียสัญชาติไทยไปเรียบร้อยแล้ว ด้วยข้อเท็จจริงดังกล่าว ในเบื้องต้นนี้จึงมีประเด็นที่ต้องตรึงตรอง ใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบว่า กระบวนการกำหนดสถานะบุคคลของชาวบ้านท่าตอน ในฐานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเป็นอย่างไร และบริบท/เงื่อนไขทางสังคมการเมือง รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างไร โดยอาจจัดแบ่งหัวข้อสำหรับทำความเข้าใจเป็น ๒ ประเด็นหลัก คือ (๑) พื้นที่ท่าตอน - ดอยกลาง และบ้านสบยอน กับปัญหาอำนาจเหนือดินแดน (๒) บ้านสบยอน, วิถีชีวิต และการทำมาหากินของคนพื้นถิ่น

๑. พื้นที่ท่าตอน-ดอยกลาง และบ้านสบยอน กับปัญหาอำนาจเหนือดินแดน

การที่ทางราชการจะกำหนดสถานะบุคคล ซึ่งอาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่าว่า ใครคือคนชาติไทย หรือใครคือคนชาติพม่า คงไม่สามารถใช้ดุลยพินิจด้วยข้อมูลหลักฐานเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งได้ หากแต่ต้องแสวงหาข้อมูลหลักฐานที่รอบด้าน ชัดเจน และเป็นระบบมากกว่าพื้นที่ปกติ มิเช่นนั้นแล้วอาจจะกลายเป็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ดังกรณี การอ้างว่าพื้นที่ดอยกลาง-ท่าตอน และบ้านสบยอน ซึ่งเป็นอาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่า และยังไม่มีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับ การปักปันแนวเขตแดนอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย ไปกำหนด

สถานะบุคคลที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดนว่าเป็น “คนชาติพม่า” อาจจะต้องทบทวนอยู่ไม่น้อย เพราะแนวเขตพรมแดนไทย-พม่าบริเวณ ดอยหลวงนั้น แม้ว่าราชอาณาจักรสยามหรือราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน ได้ มีข้อตกลงในการจัดทำแนวเขตพรมแดนกับประเทศอังกฤษ ซึ่งยึดครอง ดินแดนของราชอาณาจักรพม่ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๓ แต่ในความเป็นจริง ศูนย์กลางอำนาจรัฐกรุงเทพฯ และศูนย์กลางอำนาจรัฐกรุงย่างกุ้ง ก็ไม่สามารถปฏิบัติการจริง หรือมีอำนาจเหนือพื้นที่ได้ ตรงกันข้าม นับตั้งแต่ ต้นทศวรรษ ๒๔๕๐ จนถึงปัจจุบันจะพบว่า อาณาบริเวณพื้นที่ชายแดน ไทย-พม่า กลับมีกองกำลังติดอาวุธชนชาติส่วนน้อยกลุ่มต่าง ๆ เช่น กองทัพก๊กมินตั๋ง (Kao Min Tang, KMT) กองทัพรัฐฉาน (Shan State Army, SSA) กองทัพปฏิวัติรัฐฉาน (Shan United Revolution Army, SURA) กองทัพเมืองไต (MongTai Army, MTA) กองทัพสหพันธรัฐว้า (United Wa State Army, UWSA) และกองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ (Lahu National Liberation Army, LNLA) ฯลฯ ตั้งฐานที่มั่นทาง การทหารกระจายอยู่ตลอดแนวตั้งแต่เหนือจรดใต้

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐-๒๕๓๐ อาณาบริเวณพื้นที่ชายแดนด้าน ดอยหลวง และพื้นที่ลุ่มน้ำกกตอนบน มีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมไม่แตกต่างจาก “รัฐอิสระ” เท่าใดนัก อำนาจอธิปไตย ส่วนกลาง ทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่า ไม่สามารถแสดงอำนาจเหนือ พื้นที่ได้บริเวณพื้นที่ดอยหลวง ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำกกตอนบน และห่างจาก หมู่บ้านท่าตอนเหนือขึ้นไปตามลำน้ำกกประมาณ ๕ กิโลเมตร เป็นฐานที่ ตั้งของกองบัญชาการของกองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ (LNLA.) ส่วน

อีกด้านหนึ่งของแม่น้ำกก จะอยู่ในการควบคุมของกองทัพรัฐฉาน (Shan State Army, SSA) หากจะสรุปอย่างตรงไปตรงมาแล้ว กล่าวได้ว่า ในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐-๒๕๓๐ พื้นที่ชายแดนไทย-พม่าเขตลุ่มแม่น้ำกกตอนบน ท้องที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งศูนย์กลางอำนาจอย่างกึ่งและกรุงเทพฯ หรือหน่วยงานของรัฐบาลไม่มีอำนาจเหนือดินแดน/ไม่สามารถปฏิบัติการจริงในการควบคุมจัดการพื้นที่ได้ อาณาบริเวณดังกล่าวมีกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นจำนวนถึง ๘ กลุ่มย่อย และมีกำลังพลรวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน โดยประกอบไปด้วยกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ คือ (๑) กองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ ที่มี ๓ กลุ่มย่อย คือ กลุ่มเจ้าฟ้าจ๊ะอ้อ หรือพญาจ๊ะอ้อ, กลุ่มเจ้าฟ้าแอปี กลุ่มพันเอกแสงหาญ (๒) กองทัพรัฐฉาน (Shan State Army, SSA) กลุ่มเจ้าหาญสามแสง-ขุนโง๊ะ, กลุ่มขุนล่า (Mong Tai Army, MTA) (๓) กองกำลังติดอาวุธชนชาติว่า (Wa National Organizations, WNO) ซึ่งมีกลุ่มของ พ่อเผ่าพะโป หรือ พะโปกางเสื่อ, กลุ่มเจ้ามหาซาง และไ่อ้เขียวสือ, กลุ่มเจ้ายี่ลาย โดยมีรายละเอียด คือ^๓

๑) กองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ (Lahu National Liberation Army, LNLA.)

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐ ถึงปลายทศวรรษ ๒๕๒๐ กล่าวได้ว่า อาณาบริเวณชายแดนไทยพม่าเขตลุ่มแม่น้ำกกตอนบน ท้องที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ คือ พื้นที่ยึดครองของกองทัพปลดปล่อยชนชาติ

^๓ พุดคุยกับ เจ้าอุบิผะติตะเคอเสอ แกนนำกองกำลังติดอาวุธชาวไทใหญ่/กลุ่มผู้ก่อตั้งกองกำลังหนุ่มศึกหาญ ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งใกล้ชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และโปรดดูรายละเอียดในแผนที่ ๓.๓ แสดงพื้นที่สบบยอน และฐานที่มั่นทางการทหารของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่างๆ

ลาหู่ (LNLA.) โดยมี พญาจะฮือ เป็นผู้นำ กองทัพ LNLA. ก่อตั้งขึ้นในช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐ โดย เหมะนะโตบู ผู้นำทางศาสนาแบบดั้งเดิมของชาวลาหู่ และชาวลาหู่เมืองสาตจ่านวนหนึ่ง ในช่วงนั้น ชาวลาหู่กลุ่มดังกล่าวสมัครเป็นกองกำลังทหารบ้าน หรือ KaKewYe (KKY.) กับรัฐบาลพม่า เพื่อป้องกันตนเองและสู้รบกับกองทัพก๊กมินตั๋ง (KMT.) ซึ่งแผ่ขยายอิทธิพลทางการทหารเข้าควบคุมจัดการพื้นที่เมืองสาต และเขตชายแดนไทย-พม่าบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบน แต่ในช่วงกลางทศวรรษ ๒๕๐๐ กองกำลังทหารบ้านกลุ่มดังกล่าว กลับแยกตัวเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลพม่า พร้อมกับประกาศจัดตั้งเขตพื้นที่ปกครองตนเองชนชาติลาหู่ โดยยึดเอาเมืองสาต เมืองตัน และเมืองยอน เป็นพื้นที่ภายใต้การบริหารปกครอง จนกระทั่งในช่วงปลายทศวรรษ ๒๕๐๐ กองทัพรัฐบาลพม่าก็ยกกำลังโจมตีกองบัญชาการบ้านดอยคำ เมืองสาต จนทำให้กองกำลังติดอาวุธชาวลาหู่ต้องถอยร่นออกจากเมืองสาตมาตั้งฐานที่มั่นทางการทหารที่ดอยกลาง พร้อมกับปรับเปลี่ยนชื่อเป็น “กองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ (Lahu National Liberation Army, LNLA.) โดยมี บู่จองหลวง หรือ เหมะนะโตบู เป็นผู้บัญชาการสูงสุด พร้อมกับกำหนดให้พื้นที่ **ดอยกลาง** เป็นเสมือนศูนย์กลางของการบริหารปกครองชาวลาหู่ ในช่วงแรก กองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ แบ่งกำลังเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ ดอยกลาง มี พญาจะฮือ หรือ เจ้าฟ้าจะฮือ เป็น ผู้บังคับบัญชา ส่วนที่ ๒ ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ สบโป่ง มี เจ้าฟ้าเอบี เป็นผู้บังคับบัญชา ส่วนที่ ๓ ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ สบยอน มี พันเอกแสงหาญ เป็นผู้บังคับบัญชา

ด้วยการอ้างถึงการต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า เพื่อตั้งประเทศลาหู่ หรือ “รัฐลาหู่” (Lahu State) ชาวลาคูจากหมู่บ้านต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและพม่า ได้เข้าร่วมขบวนการต่อสู้ พร้อมกับเคลื่อนย้ายมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ดอยกลางเป็นจำนวนหลายร้อยหลังคาเรือน ส่วนกองทัพฯ ก็ขยายอำนาจควบคุมจัดการพื้นที่ชายแดนไทย-พม่าบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบนด้วย^๔ ในช่วงกลางทศวรรษ ๒๕๕๐ ด้วยความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับแนวทางการต่อสู้ และความจำเป็นในการหารายได้เพื่อเลี้ยงดูกำลังพล ตลอดจนการหนุนช่วยจากชาวลาคู กองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่จึงแตกแยกออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าฟ้าจะฮือ กลุ่มเจ้าฟ้าแอปี และกลุ่มพันเอกแสงหาญ

(๑) กลุ่มพญาจะฮือ กองกำลังติดอาวุธชาวลาคูกลุ่มนี้มีวิธีคิดและเป็นพันธมิตรกับกองกำลังประเทศโลกเสรี และต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์พม่า หรือ Burma Communist Party, BCP. โดยมีกองทัพก๊กมินตั๋ง (KMT) และกองทัพรัฐฉาน (SSA) ฯลฯ เป็นกองกำลังส่วนนำ กองกำลังติดอาวุธกลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลประเทศโลกเสรี ผ่านกองทัพก๊กมินตั๋ง โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศไทย และประเทศไต้หวัน ฯลฯ แต่เนื่องจากรายได้ที่ได้จากการสนับสนุนไม่เพียงพอในการดูแลกำลังพล พญาจะฮือจึงประกาศให้ บ้านปางหัวตาด และ บ้านปางใน เป็นบ่อนเล่นการพนันเพื่อหารายได้โดยการเก็บค่าตั้ง ซึ่งนักพนันจากพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งจังหวัดเชียงรายและ เชียงใหม่ ต่างมาเล่นการพนัน

^๔ พุดคุยกับพ่อเผ่าพญาจะฮือ (อายุประมาณ ๘๐ ปี) ปัจจุบันพักอาศัยในหมู่บ้านชาวลาคูชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และพุดคุยกับ พ่อเผ่าอุบดินเต๊ะเดือเลือ (อายุประมาณ ๘๐ ปี) ปัจจุบันพักอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านไทใหญ่ชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

บนดอยลงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักพนันในท้องถิ่น (๒) *กลุ่มเจ้าฟ้าแอบิ* ในช่วงที่ *เหมาะนะโตบู* ยังเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในกองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ ได้ประสานงานกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน (CPC) และพรรคคอมมิวนิสต์พม่า (BCP) เพื่อขอรับการสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ โดยส่งเจ้าฟ้าแอบิ ไปฝึกอบรมด้านการทำสงครามและการสู้รบ ที่ เมืองปางซาง รัฐฉาน ซึ่งเป็นฐานที่มั่นหลักของพรรคคอมมิวนิสต์พม่าเป็นระยะเวลาประมาณ ๓-๔ ปี จากการที่มีโอกาสเรียนรู้และมีความคิดทางการเมืองการปกครองแบบสังคมนิยม ภายหลังกลับมาจับผิดชอบการต่อสู้ในเขตชายแดนไทย-พม่า พร้อมกับได้รับการสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์พม่า และกองกำลังติดอาวุธชนชาติว่า (UWSA) กลุ่มเจ้ายี่ลาย เจ้าฟ้าแอบิจึงมีความคิดเห็นไม่ลงรอยกับพญาจะฮือ และประกาศแยกตัวออกจากกองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่โดยกำหนดให้พื้นที่ลุ่มแม่น้ำกกตอนบนฝั่งสายน-เมืองยอน เป็นพื้นที่ยึดครองของตน ในขณะเดียวกัน (๓) *กลุ่มแสงหาญ* ก็ฝึกฝนคบหาเฉพาะกองทัพรัฐฉาน (Shan United Army, SSA) ซึ่งไม่ค่อยลงรอยกับกองทัพพรรคก๊กมินตั๋ง (KMT) ในเรื่องของผลประโยชน์ จากการรับจ้างคุ้มครองคาราวานยาเสพติด และการเก็บ “ช้อน” หรือ ภาษีตามจุดต่าง ๆ พันเอกแสงหาญจึงแยกตัวเป็นอิสระจากกองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ (LNLA) โดยประกาศยึดครองพื้นที่ บ้านสายน เป็นฐานที่มั่นหลัก แต่เนื่องจากกองกำลังติดอาวุธชนชาติลาหู่กลุ่มนี้ ค่อนข้างจะมีปัญหาด้านการหารายได้สำหรับเลี้ยงดูกำลังพล พันเอกแสงหาญจึงกำหนดให้บ้านสายน (ท่ากก) เป็นแหล่งบ่อนเล่นการพนันอีกแห่งหนึ่ง เพื่อจะได้มีรายได้จากการเก็บค่าต่ง เก็บช้อน หรือภาษีจากการค้าขายใน

อาณาบริเวณนั้น

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจการเงินในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำกกตอนบน มีความเฟื่องฟูมากกว่าพื้นที่อื่น ชาวบ้านในเขตอำเภอแม่ฮาด รวมทั้งชาวท่าตอนกลุ่มหนึ่งจึงเดินทางติดต่อค้าขายสินค้ากับกำลังพลของกองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนหลายพันคน ประกอบกับนักแสวงโชคที่เดินทางไปเล่นการพนันในพื้นที่ดังกล่าวก็มีการใช้จ่ายอย่างเต็มที่ ยิ่งกว่านั้น พื้นที่ลุ่มแม่น้ำกกตอนบน และลำห้วยสาขา เช่น ห้วยหมากกลาง ห้วยสะ ห้วยโป่ง ห้วยทรายเหลือง และเหนือขึ้นไปตามแม่น้ำฮายอน จนไปถึงเมืองสาต ก็มีชาวลาหู่มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ชาวบ้านเหล่านี้ต่างปลูกพริก งาม ผัก ข้าว และเลี้ยงวัวควาย เพื่อขายสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านภูมิศาสตร์กายภาพ จะพบว่า อาณาบริเวณสบบยอน นอกจากมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจการค้าของหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณนั้น ด้วยเงื่อนไขที่เหมาะสมในหลายด้าน ชาวท่าตอนกลุ่มหนึ่ง จึงเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่อยู่ทำกินที่บ้านสบบยอน เพื่อทำไร่ทำนา และปลูกพืชผักอาหารเพื่อบริโภค พร้อมกับประกอบอาชีพรับซื้อผลผลิตพืชไร่ จากชาวลาหู่ที่อาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณ “สบบยอน” บรรทุกเรือ แพไปขายที่ตลาดเมืองฝาง และเมืองเชียงราย

๒) กองทัพรัฐฉาน (Shan State Army, SSA.) และกองทัพเมืองไต (Mong Tai Amy)

ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหภาพพม่า พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๐๑ มีสาระสำคัญว่า ทุกรัฐมีสิทธิแยกตัว

ออกจากสหภาพพม่า แต่ต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในมาตรา ๒๐๒ คือ ภายหลังจากการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญนี้เป็นเวลา ๑๐ ปี รัฐต่างๆ จึงจะมีสิทธิที่จะแยกตัวออกจากสหภาพพม่าได้^๔ แต่เมื่อครบกำหนดแล้ว รัฐบาลทหารพม่ากลับไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ ในส่วนของ รัฐฉาน ในปี พ.ศ.๒๕๐๑ หรือเมื่อครบกำหนดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ แล้ว เจ้าน้อยชอหยั่นตะ จึงร่วมกับชาวไทยใหญ่จำนวนหนึ่งก่อตั้งกองกำลังติดอาวุธหนุ่มศึกหาญ สำหรับต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพในการบริหารปกครองตนเอง แต่ก็ถูกรัฐบาลพม่าปราบปรามอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ภายหลังปี พ.ศ.๒๕๐๑ ชาวไทใหญ่ตามเมืองต่างๆ ก็ได้ร่วมกันจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธมากมายหลายกลุ่มต่อสู้กับรัฐบาลพม่าจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๐๐ เมื่อกองทัพอิสระแห่งรัฐฉาน (Shan State Independence Army, SSIA) และกองกำลังติดอาวุธหนุ่มศึกหาญ (Noom Serk Harn, NSH.) ได้รวมกันเป็นแนวร่วมแห่งชาติไทใหญ่ (Shan Nation United Front, SNUF) เรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มแผ่อิทธิพล ขยายอำนาจเหนือดินแดนชายแดนไทย-พม่าด้านดอยกลางอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ หรือเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กตอนบน โดยส่งกำลังพลประมาณ ๓ กองร้อย มาตั้งฐานที่มั่นที่เมืองสาด-เมืองยอน แต่ในช่วงกลางทศวรรษ ๒๕๐๐ ก็ถูกกองทัพรัฐบาลพม่าโจมตี จนต้องถอยร่นมาพักอาศัยในดินแดนของประเทศไทยที่ บ้านโป่งป้อม^๕ เป็นเวลาประมาณ

^๔ รัฐต่าง ๆ ในที่นี้คือ รัฐฉาน และรัฐกะฉิ่น Right of Secession, 201 Save as otherwise expressly provided in this Constitution or in any Act of Parliament made under section 199, every State shall have the right to secede from the Union in accordance with the conditions hereinafter prescribed. 202. The right of Secession shall not be exercised within ten years from the date on which this Constitution in to operation. (มูลนิธิสิทธิมนุษยชนไทยใหญ่, กรณีเรื่องไทใหญ่ พลิกตำนานนิทานเท็จของสามเหลี่ยมทองคำ, (ม.ป.ท. ๑๙๙๔, หน้า ๓๓)

^๕ ปัจจุบันอยู่ในท้องที่บ้านใหม่หมอกจาม หมู่ ๘ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

๑ ปี หลังจากนั้นก็กลับไปตั้งฐานที่มั่นในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่าด้านเมืองตัน และเมืองสาด ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๗ กองกำลังติดอาวุธชาวไทยใหญ่กลุ่มต่างๆ ได้ตกลงร่วมมือกันต่อสู้เพื่อเอกราชและการปกครองตนเองของชาวไทยใหญ่ พร้อมกับตั้งชื่อกองกำลังที่รวมตัวกันและ ตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า “กองทัพไทยใหญ่” หรือ Shan State Army (SSA) ซึ่งมี อำนาจเหนือพื้นที่ชายแดนไทย-พม่าด้านจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน แต่ภายหลังจากนั้นอีกประมาณ ๓-๔ ปี ก็เกิดข้อขัดแย้งทางแนวความคิดและอุดมการณ์ กล่าวคือ ระดับนำกองทัพส่วนหนึ่งเห็นว่า หากกำหนดแนวนโยบายการต่อสู้ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์พม่า (BCP) ที่มีพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Communist Party of China, CPC) ให้การสนับสนุน อาจจะเป็นไปได้ว่า การต่อสู้เรียกร้องเอกราชของรัฐฉานน่าจะประสบความสำเร็จได้รวดเร็วมากขึ้น แต่ระดับนำอีกบางส่วนกลับเห็นว่า ภายใต้งื่อนไขการนำพาในการต่อสู้โดยพรรคคอมมิวนิสต์พม่า ถึงแม้จะชนะ หรือขับไล่รัฐบาลทหารพม่าออกจากดินแดนของรัฐฉานได้ แต่ด้วยการนำในการต่อสู้โดยพรรคคอมมิวนิสต์พม่า การต่อสู้นั้นอาจจะไม่สามารถนำมาซึ่งความเป็นเอกราชในทางการเมืองการปกครองตนเองของรัฐฉานก็ได้ ด้วยการให้เหตุผลเช่นนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ เจ้ากอนเจิง หรือ ซุนตีกโมเฮง จึงนำกำลังทหารจำนวนหนึ่งแยกตัวออกจากกองทัพไทยใหญ่ (SSA) และตั้งชื่อใหม่ว่า กองทัพปฏิวัติรัฐฉาน (Shan United Revolutionary Army, SURA) โดยมีกองบัญชาการใหญ่อยู่ที่ บ้านฟ้าเวียงอินทร์ ฝั่งตรงกันข้ามกับบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ และมีพื้นที่ปฏิบัติการทางการเมืองการทหารอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ด้านกิ่งอำเภอ

ปางมะผ้า อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอเวียงแหง เชียงดาว
ไชยปราการ ฝาง แม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่จัน แม่ฟ้าหลวง
จังหวัดเชียงราย รวมทั้งบริเวณดอยกลาง สบยอน เมืองยอน และเมือง
สาตด้วย

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๕ กองทัพบกปฏิวัติรัฐฉาน (SURA) ยัง
ไม่สามารถปฏิบัติการทางการทหารและแสดงอำนาจเหนือพื้นที่สบยอน
เมืองยอน และอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบนมากนัก จนกระทั่งในปี
พ.ศ. ๒๕๑๖ เมื่อกองทัพบกปฏิวัติรัฐฉาน ส่ง เจ้าหาญสามแสง และกำลัง
พลอีกประมาณ ๒๐๐ คน มาตั้งฐานที่มั่นทางการทหารที่สบยอน เพื่อสะสม
อาวุธยุทโธปกรณ์ และเตรียมสถานที่ฝึกฝนวิชาการทหารแก่กำลังพลที่รับ
เข้าใหม่ ภายหลังจากนั้นอีก ๒-๓ ปี กองทัพบกปฏิวัติรัฐฉานจึงเริ่มมีอำนาจ
เหนือพื้นที่บ้านสบยอน-เมืองยอนมากกว่าเดิม ในช่วงนี้ แม้ว่าหมู่บ้านใกล้เคียง
บ้านสบยอน-เมืองยอน อยู่ภายใต้อำนาจของกองกำลังติดอาวุธกลุ่ม
อื่น เช่น บ้านท่ากกห้วยสูงเป็นฐานที่มั่นทางการทหารของกองกำลังติดอาวุธ
ชาวว่า กลุ่ม พ่อเผ่าพะโป (พะโป कांगเสื่อ, พะโป कांगเสอ) ส่วนที่บ้าน
สบยอนเหนือขึ้นไปทางบ้านกลางเป็นฐานที่มั่นทางการทหารของกองกำลัง
ติดอาวุธชาวล่าหู่ กลุ่ม พันเอกแสงหาญ และบ้านสบโป่งเป็นฐานที่มั่นทาง
การทหารของกองกำลังติดอาวุธชาวล่าหู่ กลุ่ม เจ้าฟ้าแอบี ฯลฯ แต่ด้วย
การเจรจาถึงเรื่องเอกราชและอธิปไตยของรัฐฉาน และการจัดสรรผล
ประโยชน์ได้ลงตัว รวมทั้งการมีกองกำลังทหารที่เข้มแข็ง กองทัพบกปฏิวัติ
รัฐฉาน ก็สามารถสถาปนาอำนาจเหนือพื้นที่ในอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกก
ตอนบนได้

ในช่วงนี้ หากพิจารณาเฉพาะอาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยกลาง สหายอน-เมืองยอน รวมทั้งอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบน พบว่ากองกำลังติดอาวุธชนชาติส่วนน้อยไม่น้อยกว่า ๕ กลุ่ม ตั้งกองบัญชาการและฐานที่มั่นทางการทหารอยู่ แต่ละกลุ่มต่างก็มีอำนาจและควบคุมจัดการ อาณาบริเวณพื้นที่เป็นการเฉพาะของตน โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับชาวบ้าน

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อรัฐบาลไทย (โดย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี) สั่งการให้กองกำลังการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๔ จังหวัดตาก ผลักดันกองทัพสหรัฐฉาน (Shan United Army, SUA) กลุ่มขุนล่า ซึ่งตั้งกองบัญชาการ และฐานที่มั่นทางการทหารที่บ้านหินแตก (บ้านเทอดไทย) อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (ปัจจุบันอยู่ในเขตท้องที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย) ออกจากดินแดนของประเทศไทย กองกำลังติดอาวุธกลุ่มนี้ก็เคลื่อนย้ายไปตั้งฐานที่มั่นทางการทหาร ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ลงไปจนถึง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กองทัพสหรัฐฉาน (SUA) ส่วนหนึ่งได้เจรจากับกองทัพลดปล่อยชนชาติลาหู่กลุ่มพญาจะฮือ (LNLA) เพื่อขอตั้งฐานที่มั่นทางการทหารที่ดอยกลาง โดยเฉพาะบริเวณบ้านปางหัวตาด และปางโน ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๙ นี้ กองทัพสหรัฐฉาน (SUA) ได้ตั้งฐานที่มั่นทางการทหารอยู่ในดินแดนของประเทศไทยจำนวน ๕ แห่ง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ กองทัพปฏิวัติรัฐฉาน (SURA) และกองทัพสหรัฐฉาน (SUA) ได้เจรจารวมตัวกันจัดตั้งเป็นกองทัพเมืองไต (Mong Tai Army MTA) ซึ่งทำให้กองกำลังติดอาวุธชาวไทยใหญ่กลุ่มนี้มีความเข้มแข็ง และสามารถแผ่ขยายอิทธิพลเหนือพื้นที่ลุ่มแม่น้ำกกตอนบน ทั้งพื้นที่ดอยกลาง

สบยอน เมืองยอน และเมืองสาต ได้อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สำหรับ อาณาบริเวณ ดอยหัวเสา หรือ ดอยหัวเสือ ซึ่งอยู่ติดชายแดนไทยบริเวณ บ้านปางหัวตาด-ดอยกลาง กองทัพเมืองไตกำหนดให้เป็นกองบัญชาการกลาง และเป็นโรงเรียนฝึกวิชาการทหารให้กับทหารรุ่นใหม่ โดยเฉพาะยุวชน ทหารไทใหญ่ ที่แต่ละรุ่นจะมีประมาณ ๓๐๐-๕๐๐ คนต่อปี อย่างไรก็ดี ในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐ กองทัพภาคที่ ๓ ได้สั่งการให้กองร้อยทหารพราน (จุโจอม) กรมทหารพรานที่ ๓๗ จำนวน ๒ กองร้อย ร่วมกับกองกำลัง หน่วยปฏิบัติการเฉพาะกิจ ๓๒๗ ดำเนินการผลักดันกองทัพเมืองไต (MTA) ให้ออกจากดินแดนของประเทศไทย และให้ทั้งฐานที่มั่นทางการ ทหาร จำนวน ๕ ฐานด้วย ซึ่งกองทัพเมืองไตก็ถอยร่นออกจากดินแดน ของประเทศไทยโดยไม่ได้มีการสู้รบ อย่างไรก็ดี ถึงแม้กองทัพเมืองไต ได้ถอยร่นออกจากดินแดนของรัฐไทยแล้ว แต่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๓๕ กองทัพเมืองไตก็ยังคงมีอำนาจเหนืออาณาบริเวณนี้เกือบ สมบูรณ์ ขณะเดียวกัน ก็อพยพชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งจากเมืองต่วน เมืองตัน และเมืองอื่นๆ อีกหลายเมืองให้มาตั้งถิ่นที่อยู่ทำกินในเขตพื้นที่ สบยอนเมืองยอน เช่น บริเวณบ้านเปียงคำ บ้านห้วยสูง สบยอน ฯลฯ หมู่บ้านต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถนั่งเรือจากบ้านท่าตอนขึ้นไปตามแม่น้ำกก เพียง ๑๕-๓๐ นาทีเท่านั้น ขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ที่อพยพมาตั้งถิ่น ฐานในอาณาบริเวณนี้ก็ติดต่อกับชาวบ้านท่าตอนเกือบทุกวัน เฉพาะ บ้านเปียงคำหมู่บ้านเดียว มีจำนวนเรือหางยาวที่บรรทุกคนได้ ๘-๑๐ คน ใช้เดินทางไปมาตามแม่น้ำกกมากกว่า ๑๐ ลำ

๓) กองทัพสหพันธรัฐว่า (United Wa State Army, UWSA.)

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ กองกำลังติดอาวุธชาวว่า (Wa) กลุ่มเจ้ามหาซาง ได้เคลื่อนย้ายกำลังทหารจำนวนหนึ่งจากปางซาง รัฐฉานภาคเหนือ ลงมาตั้งฐานที่มั่นในเขตพื้นที่เมืองสาต เมืองยอน รัฐฉานตอนใต้ โดยคาดหวังไว้ว่าจะสามารถติดต่อประสานกับกองกำลังติดอาวุธชาวไทยใหญ่และประเทศไทย เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า เมื่อเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ในเขตรัฐฉานตอนใต้ กองกำลังติดอาวุธกลุ่มนี้ตั้งฐานที่มั่นทางการทหารอยู่ที่บ้านห้วยห้วย^๑ ตรงข้ามดอยสามเล่าใหญ่ขุนน้ำแม่จัน ในระยะต่อมาเมื่อกองกำลังมีความเข้มแข็งมากขึ้น ก็ขยายขยายไปอยู่ที่เมืองยอน ต่อมาในช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ กองกำลังติดอาวุธชาวว่ากลุ่มนี้ จำนวนหนึ่งได้สมัครเป็นกองกำลังอาสาสมัครของรัฐบาลไทยไปคุ้มกันการสร้างทางและสู้รบ กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท) ที่มีกองทัพปลดปล่อยประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท) เป็นกำลังรบหลัก โดยส่วนใหญ่จะประจำอยู่ที่ดอยยาว ผาหม่น อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ดอยผาช้าง จังหวัดพะเยา และเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนั้น กองกำลังติดอาวุธ

^๑ ในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐ บ้านห้วยห้วยเป็นหมู่บ้านของชาวลูฮูป (มูเซอแดง) ที่เคลื่อนย้ายไปมาตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่ยาว จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ในช่วงนี้มี จะสื่อก่า เป็นผู้นำหมู่บ้าน ต่อมาถูกกองกำลังติดอาวุธไม่ทราบฝ่ายเข้าโจมตี ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ขุนน้ำแม่จัน กลุ่มหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มเรียกชื่อหมู่บ้านตนเองว่า บ้านจะมูอะ (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งหมู่บ้านแสนใหม่ หมู่ ๑๔ ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย) บ้านจะแฮสลา, บ้านอาลูลูจสี, บ้านจะฮ้อหลวง (ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านร้าง) ในกรณีบ้านจะฮ้อหลวง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ แม้ว่าชาวบ้านเหล่านี้จะตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนของประเทศไทย แต่ก็ถูกกองกำลังติดอาวุธกลุ่ม อาแฉ่ว และ อาเผี้ยว ชาวอาข่า สังกัดกองทัพสหพันธรัฐ (Shan United Army) หรือกลุ่มขุนล่า บูกจับ จะสื่อก่า, จะแฮะ, แซกวย และ จะที ซึ่งในกลุ่มผู้นำหมู่บ้านไปอยู่ทั้ง โดยมีชื่อกล่าวหาว่า ทั้ง ๔ คนเป็นสายลับของกองกำลังติดอาวุธชาวลูฮูป/ว่า หลังจากนั้นประมาณ ๒-๓ เดือน กองกำลังติดอาวุธชาวลูฮูป/ว่าก็บุกโจมตีและเผาหมู่บ้านแม่จันหลวง โดยอ้างว่าชาวอาข่าหมู่บ้านนี้ให้การหนุนช่วยกองกำลังติดอาวุธกลุ่มขุนล่าในช่วงเวลานี้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่าต้องอพยพหลบหนีไปคนละทิศละทาง

ชาววกกลุ่มนี้ จึงเคลื่อนไหวไปมาในอาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่า (รวมทั้งในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย) ได้อย่างไม่มีอุปสรรคมากนัก^{๑๑}

อย่างไรก็ดี ในช่วงปลายทศวรรษ ๒๕๑๐ เมื่อกองกำลังติดอาวุธชาววก กลุ่ม เจ้ายี่ลาย ซึ่งมีกองบัญชาการและฐานที่มั่นหลักอยู่ที่ บ่างซาง รัฐว้า (รัฐฉานภาคเหนือ) เข้าเป็นส่วนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์พม่า (BCP) ส่งผลให้กองกำลังติดอาวุธชาววกที่ประจำอยู่รัฐฉานภาคใต้ ซึ่งมี เจ้ามหาซาง เป็นผู้นำไม่เห็นด้วย และประกาศแยกตัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับกองทัพว้าภาคเหนือ ต่อมาในช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ เมื่อกองทัพว้าภาคเหนือล่ม จะจูหมี่ นายทหารชาวล่าหู่กุเลา และกำลังพลลงมาตั้งฐานที่มั่นในเขตรัฐฉานภาคใต้ โดยยึดแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยสามเส้าใหญ่ และสามเส้าน้อย (ขุนน้ำจัน) ด้านอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เป็นฐานที่มั่นทางการทหาร พร้อมกับพยายามประสานงานกับกองกำลังติดอาวุธชาววกที่อยู่เดิม จนกระทั่งในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐ กองกำลังติดอาวุธชาววกทั้ง ๒ กลุ่ม ก็รวมตัวกันและปรับเปลี่ยนชื่อเป็น “กองทัพสหพันธรัฐว้า หรือ United Wa State Army, UWSA.) พร้อมกับตั้งฐานที่มั่นทางการทหารในเขตลุ่มแม่น้ำกกตอนบน และในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐ ก็ขยายอำนาจเข้ายึดครองเมืองยอน เมืองสาต และพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยกลาง รวมทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำกกตอนบนทั้งหมด โดยสามารถ

^{๑๑} พูดคุยกับ พ่อเผ่ายี่แสง อายุประมาณ ๕๐ ปี อดีตนายทหารที่คุมกำลังอาสาสมัครชาวไทใหญ่และชาวว้า คุมครองการสร้างถนนยุทธศาสตร์เข้าสู่พื้นที่มาตั้งแต่ยุคพม่าหม่น อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย พ่อเผ่ายี่เล่าว่า “...ตอนนั้น เราเดินทางไปเชียงราย เชียงใหม่ ไม่มีปัญหา ไม่เป็นกลุ่มเป็นหมู่...ทุกคนมีปืน M ๑๖ มีลูกกระเบิด ตำรวจก็ไม่จับ อำเภอกี่ไม่ว่าอะไร...พ่อคิดว่าเรามีอำนาจมาก...เพราะเราช่วยรัฐบาลลัทธิคอมมิวนิสต์...คิดว่าทหาร รัฐบาลจะดูแลพวกเรา...เราไม่สนใจเรื่องบัตรประชาชน...”

ตั้งฐานที่มั่นทางการทหารในอาณาบริเวณดังกล่าวเป็นจำนวนถึง ๒๒ ฐาน

ในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐ กองทัพภาคที่ ๓ ได้สั่งการให้กองร้อยทหารพรานจุใจม กรมทหารพรานที่ ๓๗ จำนวน ๒ กองร้อย และหน่วยปฏิบัติการเฉพาะกิจ ๓๒๗ ปฏิบัติการผลักดันกองทัพสหพันธรัฐว่า (UWSA) ถอนกำลังทหารออกจากดินแดนของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันกองทัพสหพันธรัฐว่า ได้เคลื่อนย้ายไปตั้งอยู่ในเขตเมืองยอน ในช่วงนี้ได้มอบหมายให้ เป่า โหย่ว รี หรือ ต้า รัง เป็นหัวหน้าฝ่ายการเมือง ดำเนินการบริหารควบคุมกองทัพสหพันธรัฐว่าภาคใต้ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ กองทัพสหพันธรัฐว่า (UWSA) ก็ได้ตกลงทำสัญญาหยุดยิงกับรัฐบาลทหารพม่า ซึ่งส่งผลให้กองทัพฯ สามารถควบคุม แม้ขยายอำนาจเหนือพื้นที่ในเขตรัฐฉานตอนใต้ได้กว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย ด้านจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน^๔

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาเบื้องต้น ชี้ให้เห็นว่า ในช่วงเวลาไม่น้อยกว่า ๔๐ ปีที่ผ่านมา รัฐบาลไทยโดยหน่วยงานของทางราชการที่เกี่ยวข้อง ไม่ได้ให้ความสนใจต่ออาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่าด้านดอยสูง-สยอง และเขตลุ่มแม่น้ำกตอนบนเลย พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ยึดครองโดยกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกองทัพชาวล่าหู่ ไทใหญ่ และชาวกัว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในระยะแรก กองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้สร้างเป็นปัญหาต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่ามากนัก ตรงกันข้าม ชาวบ้านพื้นถิ่นบางคนยังติดต่อกับชาวยุโรปมา

^๔ พุดคุยกับ อ่าบองซุ อายุประมาณ ๖๐ ปี อดีตผู้บังคับกองพันที่ ๒ ฐานที่มั่นบ้านห้วยหวาย ดอยสามเส้า กองกำลังติดอาวุธชาวกัว ปัจจุบันอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งใกล้ชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนั้น ยิ่งกว่านั้น ยังติดต่อกำขายกับทหารหรือกำลังพลของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย ประเด็นสำคัญคือว่า ในขณะที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่า ไม่ได้แสดงอำนาจเหนือพื้นที่ในอาณาบริเวณดอยกลางและสบบยอนอย่างเด่นชัด ชาวบ้านในฐานะคนพื้นถิ่นจะรู้ได้อย่างไรว่า พื้นที่ตรงไหน คือ ดินแดนของประเทศไทย และตรงไหน คือ ดินแดนของประเทศพม่า ดังนั้น การที่ชาวบ้านพื้นถิ่นเดินทางไปมา เพื่อทำมาหากินในอาณาบริเวณนั้น จึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติ หรือไม่สามารถอ้างได้ว่าเป็น “คนชาติพม่า”

๒. บ้านสบบยอน : วิถีชีวิต และการทำมาหากินของคนพื้นถิ่น

ในแง่มุมของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือประวัติศาสตร์บอกเล่าของคนพื้นถิ่น ในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๔๔๕ อาณาบริเวณ “สบบยอน” เป็นพื้นที่กว้าง ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ทำกิน สบบยอนเป็นเขตพื้นราบขนาดใหญ่กลางหุบเขา ประกอบด้วยเป็นอาณาบริเวณที่น้ำยอนบรรจบกับแม่น้ำกก ทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก เนื่องจาก “สบบยอน” อยู่ห่างจากบ้านท่าตอนขึ้นไปตามแม่น้ำกกประมาณ ๑๐ กิโลเมตร หรือใช้เวลาในการเดินเท้าประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง อาณาบริเวณดังกล่าวจึงเป็นพื้นที่อยู่อาศัยทำกิน ทั้งเพื่อเพาะปลูกพืชไร่ และล่าสัตว์เก็บหาอาหารจากป่าของชาวบ้านท่าตอนมาตั้งแต่ทศวรรษ ๒๔๔๐ ถ้าพิจารณาเชื่อมโยงกับการสถาปนารัฐชาติสยามสมัยใหม่ หรือการรวมหัวเมืองล้านนาให้อยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจของราชอาณาจักรสยาม รวมทั้งระบบการเก็บภาษีที่มี “เจ้าภาษีนายอากร” เป็นผู้ดำเนินการ

โดยเฉพาะเขตท้องที่เมืองฝาง ซึ่งไม่เพียงถูกเก็บภาษีตามอัตราปกติทั่วไปแล้ว ยังต้องจัดหาของป่าอื่นๆ เช่น น้ำผึ้ง แก่นฝาง ฯลฯ ส่งให้เจ้าเมืองเชียงใหม่อด้วย ทำนองเดียวกัน หากพิจารณาเชื่อมโยงกับสถานการณ์การเกิดกบฏต่อต้านเจ้าภาษีนายอากรที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ ๒๔๓๐ ถึงต้นทศวรรษ ๒๔๔๐ เช่น กบฏพญาผาบ (พ.ศ. ๒๔๓๒) และกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ฯลฯ จะพบว่า การเคลื่อนย้ายไปอาศัยอยู่ทำกินที่ “สบยอน” ของชาวท่าตอน มีความเป็นไปได้ที่สูงอย่างยิ่งว่า นั่นคือการหนีระบบเจ้าภาษีนายอากรของชาวไร่ชาวนา ซึ่งไม่มีรายได้เพียงพอสำหรับจ่ายภาษีให้เจ้าภาษีนายอากร สำหรับมุมมองทางวัฒนธรรม และในมิติของอำนาจ การเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ไปอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าเขา ในด้านหนึ่งก็คือการรักษาความอยู่รอดและความมั่นคงของชีวิต เพราะความอุดมสมบูรณ์ของป่า จะสามารถเลี้ยงดูชีวิตของคนที่ไม่มีความเลือกในการเลี้ยงดูชีวิตแบบเมืองได้ ขณะเดียวกัน การอาศัยอยู่ในป่าก็คือ การหลีกเลี่ยงอำนาจของเมือง ซึ่งข่มขู่คุกคามความสงบสุขของชีวิตของตนและครอบครัว ดังนั้น พื้นที่ป่าจึงเป็นเสมือนแหล่งพึ่งพิงที่สำคัญในการรักษาความอยู่รอด ความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ หากพิจารณาการเคลื่อนย้ายและการทำมาหากินของชาวท่าตอนที่สบยอนเชื่อมโยงกับ ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และมุมมองที่กล่าวมาเบื้องต้น พัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านท่าตอนกับพื้นที่สบยอน รวมทั้งอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบน อาจแบ่งได้ ๒ ช่วง คือ ช่วงแรก ยุคหลีกเลี่ยงอำนาจของเมืองและตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ทำกิน (ทศวรรษ ๒๔๔๐-๒๕๐๐) ช่วงที่ ๒ ยุคความเดือดร้อนวันวายของชีวิต (ทศวรรษ ๒๕๑๐-กลางทศวรรษ

๒๕๓๐) และการกลับคืนถิ่นที่อยู่บ้านท่าตอน

(๑) ยุคหลักหนีอำนาจของเมือง และบุกเบิกที่ทำกิน (ทศวรรษ ๒๔๔๐-๒๕๐๐)

โดยประวัติศาสตร์ข้อเท็จจริงของความสัมพันธ์ ระหว่างราชอาณาจักรสยามกับหัวเมืองล้านนา จะพบว่า ในช่วงทศวรรษ ๒๔๓๐ ราชอาณาจักรสยามไม่เพียงพยายามแสดงอำนาจเหนือพื้นที่หัวเมืองล้านนา ด้วยการมอบหมายให้ข้าหลวงจากส่วนกลาง มาดำเนินการสำรวจแนวเขตแดนหัวเมืองเสียทั้ง ๕ ซึ่งได้แก่เมืองต่วน เมืองหาง เมืองจวด เมืองทา และเมืองสาตแล้ว หากยังพยายามขยายโครงสร้างอำนาจควบคุมด้านเศรษฐกิจการเมือง ซึ่งได้แก่การปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีที่มอบอำนาจให้ “เจ้าภาษีนายอากร” เป็นผู้ดำเนินการด้วย เนื่องจากเจ้าภาษีนายอากรจัดเก็บภาษีอย่างรัดนาทาเร้น ในช่วงต้นทศวรรษ ๒๔๓๐ พญาปราบสงคราม (พญาผาบ) นายแคว้นบ้านหนองจ่อม ก็ได้ก่อกบฏไม่ยอมจ่ายภาษีแก่เจ้าภาษี และยังพยายามโจมตีเมืองเชียงใหม่ แต่ถูกปราบปรามจนต้องหลบหนีไปทางเมืองฝาง และพักอาศัยอยู่ที่บ้านท่าตอน เป็นช่วงเวลาหนึ่ง ก่อนที่จะหลบหนีไปอาศัยอยู่กับเจ้าเมืองเชียงตุง^{๑๐}

^{๑๐} กบฏพญาผาบ หรือพญาปราบสงครามเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ที่แขวงหนองจ่อม สันทราย สาเหตุของการกบฏ คือ เจ้าภาษีนายอากร ได้บังคับจัดเก็บภาษีชาวบ้านแขวงหนองจ่อมอย่างโหดร้ายทารุณ คือ หากไม่มีเงินเสียภาษีก็ถูกจองจำข้อคา เมื่อพญาปราบสงครามได้รับข้อร้องเรียนของชาวบ้านจึงทำการปลดชาวบ้านที่จองจำข้อคา หลังจากนั้นให้มเจ้าภาษีนายอากรเข้ามาเก็บภาษีในแขวงหนองจ่อม ฝ่ายเจ้าภาษีนายอากรเห็นว่าตนเองดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย จึงไปร้องเรียนข้าหลวงใหญ่เมืองเชียงใหม่ และให้ทำการสอบสวนลงโทษพญาปราบสงคราม ฝ่ายพญาปราบฯ เมื่อทราบข่าวเช่นนั้นก็รวบรวมกำลังเข้าโจมตีเมืองเชียงใหม่ แต่ถูกกองทัพสยามปราบปรามจนต้องหนีมาอยู่ที่บ้านท่าตอน เจ้าเมืองฝาง ยกกองทัพติดตามจับพญาผาบ พร้อมกับนำหมู่บ้านท่าตอน เมื่อคนของ Mr. Archer และ หลวงสรสิทธิยานุการ ประชุมกันเรื่องเขตแดนเมืองฝาง Mr. Archer ได้ถามถึงกรณีของพญาผาบ และการเผาบ้านท่าตอนด้วย ซึ่งหลวงสรสิทธิยานุการได้ตอบว่า บ้านท่าตอนถือว่าเป็นดินแดนเมืองฝาง เมื่อพญาผาบมีความผิดข้อใหญ่หนีมาบ้านท่าตอน บ้านท่าตอนคบเป็นใจไว้จึงเผาเสีย

ในช่วงนี้ ชาวบ้านในเขตเมืองแกน (แม่แตง) สันทราย เมืองพร้าว ได้อพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในเขตท้องที่เมืองฝางเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ชาวบ้านพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอฝางและแม่ฮาดในปัจจุบัน แทบทุกหมู่บ้านต่างมีญาติที่อพยพมาจากเมืองเชียงใหม่ เมืองพร้าว เมืองแกน (แม่แตง) และเชียงดาว แทบทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น ในท้องที่ตำบลแม่ฮาด และสันตันหม้อ อำเภอแม่ฮาด ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีบรรพบุรุษอพยพไปจากเมืองพร้าว เป็นต้น ในกรณีของ พ่อน้อยสุภา ซึ่งเป็นต้นตระกูลของชาวท่าตอนกลุ่มหนึ่ง (ซึ่งมีสมาชิกของตระกูลประมาณ ๓๓๕ คน) ก็เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่จากเมืองพร้าวขึ้นมาเมืองฝางตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ ๒๔๓๐^{**} และช่วงต่อมาก็เคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าตอน จนกระทั่งประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำมาหากิน พ่อน้อยสุภาจึงขึ้นไปบุกเบิกพื้นที่สບยอนเป็นถิ่นที่อยู่แห่งใหม่ โดยมีรายละเอียด กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ หรือในขณะที่ยังอายุ ๒๐ ปี พ่อน้อยสุภาได้อพยพออกจาก บ้านต้นธาตุ เมืองพร้าว มาอาศัยอยู่ที่บ้านแม่ฮอน เมืองฝาง ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้แต่งงานกับ แม่ทา สาวบ้านแม่ฮอน หลังจากแต่งงานได้ประมาณ ๔ ปี ก็พาครอบครัวอพยพแสวงหาถิ่นที่อยู่ทำกินแห่งใหม่ โดยอพยพล่องตามแม่น้ำฝาง และตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่หลายแห่ง โดยในช่วงปี ๒๔๔๕-๒๔๔๖ ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่บ้านแม่เหลง แต่อีก ๑ ปี

^{**} พ่อน้อยสุภา เป็นต้นตระกูลของชาวบ้านท่าตอน ที่นามสกุล “ใจวรรณ มณีวรรณ สมวันดี” ไปปัจจุบันมีลูกหลานอาศัยอยู่ที่บ้านท่าตอนจำนวน ๓๓๕ คน ในจำนวนนี้ ถูกจำหน่ายออกจากทะเบียนราษฎรจำนวน ๓๓ คน (ดูรายละเอียดผังเครือญาติพ่อน้อยสุภา-แม่ทา ใน ภาคผนวก ฉ) เนื้อหาในส่วนนี้ได้มาจากคำบอกเล่าของพระมหาไพฑูริย์ มหาวชิราภรณ์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนปริยัติสามัคคีวัดท่าตอน พระอารามหลวง ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ และ นายสง่า คำ มะลิซอ อายุประมาณ ๕๐ ปี ชาวบ้านใหม่หมอกจ๋าม หมู่ ๔ ต. ท่าตอน อ. แม่ฮาด จ. เชียงใหม่

ต่อมาถือพยพม่าตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าตอน เนื่องจากอาณาบริเวณบ้านท่าตอนเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ไม่มีพื้นที่เหมาะสมสำหรับทำไร่และสวน ประกอบกับประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำมาหากิน ในช่วงปลายทศวรรษ ๒๔๔๐ พ่อค้าน้อยสุภาจึงเคลื่อนย้ายครอบครัวไปบุกเบิกพื้นที่อาศัยอยู่ทำกินที่ “สบยอน”

หากพิจารณาในแง่ของการแสดงอำนาจเหนือพื้นที่ ในช่วงนี้แม้ราชอาณาจักรสยามและประเทศสหราชอาณาจักร เจ้าอาณานิคมของเมืองพม่า ได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับแนวเขตแดนในหัวเมืองเงี้ยวทั้ง ๕ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๗ แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาณาบริเวณแนวเขตพรมแดนแต่ละแห่ง ทั้งรัฐบาลสยามและรัฐบาลสหราชอาณาจักร ก็ยากที่จะมีอำนาจจริงเหนือพื้นที่ได้ ยิ่งกว่านั้น การควบคุมกำลังคนของรัฐบาลของทั้ง ๒ ประเทศ ก็เป็นไปอย่างหละหลวม ทาความเคร่งครัดชัดเจนไม่ได้ โดยเฉพาะในดินแดนที่ไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ หรือเขตพื้นที่รือบนนอก ดังเช่นพื้นที่ท่าตอน-สบยอน และพื้นที่ดอยยาง ซึ่งเป็นอาณาบริเวณพื้นที่ป่าเขาสูงชัน และการเดินทางติดต่อไปมาก็ยากลำบาก ประกอบกับ ตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางอำนาจรัฐสยาม (กรุงเทพฯ) และรัฐสหราชอาณาจักร (ย่างกุ้ง) ค่อนข้างมาก ดังนั้น การเคลื่อนย้ายข้ามไปมาตามแนวเขตพรมแดนของชาวบ้าน ที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดน จึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติ สำคัญชาวบ้านพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนั้น จึงไม่สนใจ และไม่รู้จักข้อตกลงเรื่องแนวเขตแดนของทั้ง ๒ ประเทศว่าอยู่ที่ตรงไหนอย่างไร ในช่วงทศวรรษ ๒๔๕๐-๒๔๗๐ พบว่า ชาวบ้านพื้นถิ่นทั้งคนบ้านท่าตอน แม่เอย และแม่สาว หากประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำมาหากิน ก็จะเลือก

ไปอาศัยอยู่ทำกินที่บ้านสบยอน จนกระทั่งได้ผลผลิตเพียงพอในการยังชีพแล้ว ก็จะกลับคืนมาอาศัยอยู่ทำกินในถิ่นที่อยู่เดิม หรือบางคนที่มีวัวควายเป็นจำนวนมากก็ไปตั้ง “ปางวัวปางควาย” อาศัยอยู่ที่นั่น หรือการไปพักอาศัยเพื่อค้าขาย เป็นต้น การเคลื่อนย้ายพื้นที่ทำกินของชาวท่าตอนสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะของภูมิประเทศของบ้านท่าตอนเป็นอย่างมาก อาณาบริเวณท่าตอนแทบทั้งหมดเป็นพื้นที่ราบลุ่ม และในช่วงฤดูน้ำหลาก อาณาบริเวณดังกล่าวไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้แม้แต่ข้าว ในแต่ละปีมักประสบปัญหาน้ำท่วมค่อนข้างแน่นอน เพราะพื้นที่ทำกินของบ้านท่าตอนเป็นอาณาบริเวณที่แม่น้ำฝางไหลมาบรรจบกับแม่น้ำกก ในช่วงฤดูฝนปริมาณน้ำของแม่น้ำทั้ง ๒ มีมาก และมักจะท่วมอาณาบริเวณดังกล่าวแทบทุกปี พื้นที่อีกส่วนหนึ่งมีลักษณะเป็น “ปงหลวง” ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ (wetland) ประเภทหนึ่ง กล่าวคือ บนพื้นผิวน้ำจะมีผืนแผ่นดินหญ้าขึ้นปกคลุม จนดูไม่ออกว่าได้ผืนแผ่นดินหญ้า นั้น คือ หนองน้ำขนาดใหญ่ ด้วยข้อจำกัดของสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ เช่นนี้ ชาวบ้านท่าตอนบางส่วน จึงไม่มีพื้นที่สำหรับทำไร่ทำนาเป็นของตนเอง ดังนั้น ชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งจึงขึ้นไปบุกเบิกพื้นที่ทำนาทำไร่ที่บ้านสบยอน และมักอาศัยอยู่ที่นั่นตลอดช่วงหน้าฝน

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๔๐ หรือในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา บ้านสบยอนมีความคึกคักมากกว่าเดิม เพราะชาวแม่ฮ่องสอนและเมืองฝางจำนวนหนึ่ง ที่ไม่ต้องการถูกเกณฑ์แรงงานแบกขนอาวุธยุทโธปกรณ์ และทหารประจำการในช่วงสงคราม เลือกที่จะหลีกเลี่ยงไปอาศัยอยู่ที่บ้านสบยอน ในช่วงนี้ ผู้ตั้งถิ่นฐานกลุ่มใหม่บางส่วนได้ไปตั้งบ้านเรือน

กระจัดกระจายเป็นหย่อมบ้านเล็ก ๆ คือ บ้านสบยอน ท่าก ก บ้านกลาง บ้านกอง ปังตอง บ้านหลวง เป็นต้น หากจะประมาณจำนวนประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ที่สบยอน น่าจะมีมากกว่า ๓๐๐ คน หรือมากกว่า ๖๐ หลังคาเรือน

ในช่วงปลายทศวรรษ ๒๔๘๐ โดยเฉพาะ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชาวท่าตอน แม่ฮาย เมืองฝาง ที่ประสบกับความเดือดร้อน ขัดสนปัจจัยพื้นฐานในการเลี้ยงดูชีวิตจำนวนหนึ่งจำเป็นต้องแสวงหาถิ่นที่อยู่ทำกินแห่งใหม่ ชาวบ้านกลุ่มนี้ได้เคลื่อนย้ายไปอาศัยอยู่ทำกินที่ “ตอยลาง” เพื่อรับจ้างเก็บใบเหมี้ยง (ใบชาป่า) มากมักเป็น “เหมี้ยง” ขายให้แก่วัฒนาคำเหมี้ยงเมืองฝางและเชียงราย แต่ชาวบ้านอีกบางส่วน ก็อพยพเคลื่อนย้ายไปอาศัยอยู่ทำกินที่บ้านสบยอน เพื่อทำไร่ทำนาปลูกข้าว เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย และเก็บหาอาหารจากป่าสำหรับดำรงชีวิต

จากการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ทำกินของชาวแม่ฮายและเมืองฝาง ที่กล่าวมาเบื้องต้น ส่งผลให้บ้านสบยอนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ คณะศรัทธาบ้านสบยอน ร่วมกับคณะศรัทธาบ้านท่าตอน แม่เหลง แม่ฮาย ฯลฯ โดยมี ครูบาค่องคำ กัญจโน เจ้าอาวาสวัดมาตุการาม (วัดบ้านเด่น) เป็นหัวหน้าคณะ ได้ร่วมกันบูรณะก่อสร้างศาสนสถานพระธาตุจอมแจ้ง วัดบ้านหลวงให้เป็นศูนย์กลางทางศาสนาของบ้านสบยอน และรวมอยู่ใน “กลุ่มหัววัด” หรือคณะศรัทธาวัดเดียวกัน^{๒๒} จากความเป็นจริงเช่นนี้ บ้านสบยอนกับบ้านท่าตอน แม่ฮาย และเมืองฝาง

^{๒๒} พุทธคุณพระมหาวิเศษ มหาวินิกขมโน วัดท่าตอน พระอารามหลวง ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮาย จังหวัดเชียงใหม่ และครูบาสัทธิ อภิวิมโล เจ้าอาวาสวัดปางต้นเต๊อ (ตอยลาง) ตำบลแม่ฮาย อำเภอแม่ฮาย จังหวัดเชียงใหม่

ไม่เพียงเกี่ยวข้องกันในทางเศรษฐกิจแล้ว หากยังเกี่ยวข้องกันในทางสังคม วัฒนธรรมด้วย

อย่างไรก็ดี สถานการณ์หนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านสบยอนอย่างลึกซึ้ง คือ การเคลื่อนย้ายเข้ามาของกำลังพลกองทัพบกมณฑล (KMT) กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐ กองทัพบกมณฑล กองพลที่ ๑-๕ ได้เคลื่อนย้ายมาตั้งฐานที่มั่นทางการทหารในเขตพื้นที่สบยอน เมืองสาต และรัฐฉานตอนใต้ ในช่วงนี้ อาณาบริเวณดังกล่าวอยู่ภายใต้อิทธิพลของกองทัพบกมณฑล (KMT) อย่างสิ้นเชิง กองทัพบกมณฑลมาตั้งฐานที่มั่นทางการทหารตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ตั้งแต่ด้านจังหวัดเชียงรายจนถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยกองพล ๙๓ ที่มีนายพลตัวน ซี เทวิน เป็นผู้นำ ตั้งฐานที่มั่นหลักอยู่ที่ดอยแม่สะลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พร้อมกับแผ่ขยายอำนาจควบคุมเมืองตุม เมืองสาต ท่าขี้เหล็ก และเมืองพง ประเทศพม่า สำหรับกองพลที่ ๙๕ ที่มีนายพล สี เทวิน ผ่าน เป็นผู้นำ ตั้งฐานที่มั่นหลักอยู่ที่ดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับแผ่ขยายอำนาจควบคุมพื้นที่สบยอน เมืองยอน เมืองตัน เมืองต่วน และชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอเชียงดาว เวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปาย ปางมะผ้า และอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้ แม้อาณาบริเวณพื้นที่สบยอนเมืองยอนจะอยู่ใต้อิทธิพลของกองทัพบกมณฑล (KMT) แต่กำลังพลของกองทัพฯ ก็ไม่ได้บังคับควบคุม เอาเปรียบชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตรงกันข้าม ชาวบ้านสามารถขายทั้งข้าว พืชผักอาหาร และสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ให้แก่กองทัพในราคาถูกค่อนข้างดี ในช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐-๒๕๐๐ นี้ ชาวท่าตอน แม่แหลง และ

แม่ฮ้อย จึงมักสร้างบ้านไว้ ๒ แห่ง โดยบางครอบครัวจะไปพักอาศัยอยู่ที่สบบยอนในช่วงฤดูฝนเพื่อเลี้ยงวัวควาย เพราะในช่วงฤดูทำนาอาณานิคมบริเวณบ้านท่าตอน แม่ฮ้อย แม่สาว ฯลฯ ไม่สามารถใช้เลี้ยงวัวควายได้ ส่วนบางครอบครัวจะไปอาศัยอยู่ในช่วงฤดูแล้ง เพื่อเพาะปลูกพริก กระเทียม ยาสูบ และอ้อย รวมทั้งค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคกับชาวล่าหู่ ที่มาอาศัยอยู่ทำกินในพื้นที่ใกล้เคียงบ้านสบบยอน และเมืองสาต โดยเฉพาะชาวล่าหู่ญี (มุเซอแดง) ซึ่งเคารพนับถือ ปู่จ๋องหลวง ที่เคลื่อนย้ายจากหมู่บ้านต่างๆ มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในบริเวณนั้นไม่น้อยกว่า ๑๐ หมู่บ้าน เช่น บ้านห้วยทรายเหลือง ห้วยโป่ง สบโป่ง ห้วยสูง ห้วยฮะ สบห้วยห้วยฮะ แก่งลาก เป็นต้น

ในขณะที่ ชาวล่าหู่และชาวไทใหญ่บางกลุ่ม อพยพเคลื่อนย้ายบ้านเรือนจากเมืองต่างๆ ในเขตรัฐฉานตอนกลาง มาอาศัยอยู่ทำกินในอาณานิคมบ้านสบบยอนหนาแน่นมากขึ้น ในส่วนของชาวท่าตอน แม่ฮ้อย แม่สาวบางกลุ่ม ก็เคลื่อนย้ายไปตั้งบ้านเรือนสมทบกับญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่เดิม ดังเช่น กรณี ส่างกอน มะลิซอ ชาวบ้านแม่ฮ้อยหลวง ที่อพยพไปทำมาหากินที่บ้านสบบยอนในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๙๕ และได้แต่งงานกับ นางมี (ลูกสาวนายเมือง และนางมูล ซึ่งเป็นลูกสาวคนที่ ๓ ของ พ่อฮ้อยสุภา-และแม่ทา ผู้บุกเบิกก่อตั้งบ้านสบบยอนเป็นคนแรก) เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อ ขุนมหาตังย๋าน เจ้าช้างย่องห้วย และ เจ้าเสือแท่น ฯลฯ จัดประชุมที่เมืองยอน เพื่อแยกตัวจากกองกำลังติดอาวุธหนุ่มศึกหาญ (NSH) และก่อตั้ง Shan State Independence Army (SSIA) ชาวสบบยอนจำนวนหนึ่ง รวมทั้ง ส่างกอน มะลิซอ ก็เริ่มเคลื่อนย้ายกลับมา

อาศัยอยู่ที่บ้านท่าตอน บางครอบครัวล่องเรือไปตามแม่น้ำกก และสร้างบ้านตั้งเรือนอยู่ที่บ้านห้วยน้ำเย็น ท่ามะแกง ใหม่หมอกจ๋าม แต่โดยปรกติชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกกตอนบนจะเดินทางติดต่อกันมา ระหว่างบ้านสบยอนกับบ้านท่าตอนมิได้ขาด โดยเฉพาะครัวเรือนที่ยังคงทำไร่ทำนา และค้าขายกับชาวล่าหู่ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ ที่ยังคงอาศัยอยู่ทำกินที่บ้านสบยอน

(๒) ยุคเดือดร้อนวันวายของชีวิต (ทศวรรษ ๒๕๑๐ - กลางทศวรรษ ๒๕๓๐)

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ ถึงกลางทศวรรษ ๒๕๓๐ อาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยกลาง สบยอน และเมืองสาด เป็นเสมือน “ยุคทอง” ของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ทั้งชาวไทยใหญ่ ล่าหู่ จีนฮ่อ ว้า ฯลฯ กองกำลังติดอาวุธเหล่านี้ นอกจากการสู้รบ ปะทะภายในกลุ่มเดียวกัน เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์กันบ้างแล้ว แทบทุกกลุ่มไม่เคยถูกรบกวนจากกองทัพรัฐบาล ทั้งรัฐบาลทหารพม่าและรัฐบาลไทยเลย กองกำลังติดอาวุธบางกลุ่มจึงสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย และมีกำลังพลจำนวนมากนับหมื่นคน เช่น กองทัพเมืองไต (MTA) กองทัพสหพันธรัฐว้า (UWSA) เป็นต้น ในยุครุ่งเรืองของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ ชาวท่าตอน แม่ข่ายที่ทำการค้ากับชาวบ้าน ผู้คนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณลุ่มน้ำแม่กกตอนบน และกำลังพลของกองกำลังติดอาวุธเหล่านั้น กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็น “ยุคทอง” ของการค้าเช่นกัน

ในขณะเดียวกัน ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านก็ประสบกับความเดือดร้อนมากขึ้น เพราะ ในช่วงขณะนั้น กองกำลังติดอาวุธชนชาติส่วน

น้อยที่มีอยู่ ๕ กลุ่มย่อย คือ (๑) กองทัพปลดปล่อยชนชาติลาหู่ (LNLA) กลุ่มพญาจะฮือ กลุ่มเจ้าฟ้าแอบิ กลุ่มพันเอกแสงหาญ (๒) กองทัพปฏิวัติรัฐฉาน (SURA) กลุ่มเจ้ากอนเจิง และ (๓) กองทัพแห่งชาติว้า กลุ่มพะโปงกางเสอ ต่างเริ่มมีข้อขัดแย้งกัน ทั้งในทางความคิดทางการเมืองการปกครอง และการแย่งชิงผลประโยชน์ทางการค้า กองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จึงเกิดการปะทะ/สู้รบซึ่งกันและกันบ้างเป็นครั้งคราว ขณะเดียวกัน ก็เริ่มข่มขู่คุกคามชาวบ้านที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างปรกติธรรมดา นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ ชาวสยบยอนจึงไม่มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน แทบทุกครัวเรือนจึงค่อย ๆ หายหายพยพกลับคืนสู่ถิ่นที่อยู่เดิม โดยกลับไปอาศัยอยู่ทำกินที่บ้านแม่ฮาย บ้านใหม่หมอกจ๋าม และบ้านท่าตอน ฯลฯ

ในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๓ สถานการณ์ทวีความเลวร้ายมากขึ้น การปะทะกันระหว่างกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้นทุกวัน และเป็นไปอย่างสับสนวุ่นวาย จนไม่รู้ว่ามีใครสู้กับใคร บางครั้งก็เป็นการสู้รบระหว่างกลุ่มเจ้าฟ้าแอบิกับกลุ่มพญาจะฮือ บางครั้งก็เป็นการสู้รบระหว่างกลุ่มพญาจะฮือกับกลุ่มพะโปงกางเสอ ขณะเดียวกัน กองกำลังติดอาวุธไม่ทราบฝ่ายก็ข่มขู่คุกคามชาวบ้าน หรือลี้ภัยไปไหน หนี ฆ่า คว้า และข้าว ฯลฯ ไปมอบให้ตรงนั้นตรงนี้ ถ้าไม่มีก็ต้องซื้อหาไปส่งให้ ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกปล้นฆ่า จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ กองกำลังติดอาวุธไม่ทราบฝ่ายกลุ่มหนึ่งบุกปล้นแบบยกหมู่บ้านกวาดต้อนทรัพย์สินชาวบ้านแบบเรียงครัวเรือน ชาวบ้านสยบยอนทั้งหมด จึงตัดสินใจพยพกลับมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในถิ่นที่อยู่เดิม โดยแผ้วถางพื้นที่ป่าบริเวณฝั่งแม่น้ำกก

ด้านตรงข้ามวัดท่าตอนเป็นที่อยู่อาศัย และตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านน้ำยอน ส่วนชาวบ้านอีกบางกลุ่มก็บุกเบิกแผ้วถางพื้นที่ป่าบริเวณเหนือแก่งทรายมูลเป็นที่ปลูกสร้างบ้านเรือน (ปัจจุบัน ทั้งสองหมู่บ้าน คือ บ้านร่มไทย หมู่ที่ ๑๔ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮาด)

หากพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตพื้นที่ชายแดน ความเดือดร้อนของชาวบ้าน ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของกองกำลังติดอาวุธชนกลุ่มน้อย ไม่ได้เกิดขึ้นกับชาวบ้านท่าตอนกลุ่มนี้เพียงกลุ่มเดียว แม้แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ สถานการณ์เช่นนี้ก็เกิดขึ้นกับชาวล่าหู่ ๔ หมู่บ้าน และชาวอาข่าอีก ๑ หมู่บ้าน ที่อาศัยอยู่ทำกินในเขตพื้นที่ต้นน้ำแม่จัน ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ด้วย ในกรณี หมู่บ้านจะฮ้อหลวง ซึ่งมีชาวบ้านอาศัยอยู่ร่วมกันประมาณ ๓๐ หลังคาเรือน พบว่า ในช่วงฤดูหนาวปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๔ กองกำลังทหารของกองทัพเมืองไต (Mong Tai Army, MTA) ที่มี อาเจว่อ และ อาเผี้ยว ชาวอาข่าเป็นผู้นำ ได้บุกจับ จะฮ้อก่า จะที จะเซะ แซก่วย และ พ่อเผ่าจะฮ้อหลวง ชาวล่าหู่บ้านจะฮ้อหลวง รวม ๕ คนไปยังฐานที่ตั้งบริเวณขุนน้ำแม่จัน ต่อมาอีกประมาณ ๓-๔ วัน ชาวบ้าน ๔ คนแรกถูกฆ่าทิ้งอย่างทารุณ เช่น ถูกกรีดหน้าผากกลกหนังหิ้วกลับมาไว้ด้านหลัง ฯลฯ ส่วนพ่อเผ่าจะฮ้อหลวงพยายามดิ้นรน จนหลุดจากการเชือกที่มัดไว้ และสามารถหลบหนีกลับสู่บ้านเรือนของตนได้ แต่ก็ถูกทำร้ายร่างกายอย่างหนัก ในสถานการณ์ดังกล่าว ชาวบ้านจะฮ้อหลวงจึงแตกกระจัดกระจายไปคนละทิศคนละทาง จนบัดนี้ยังไม่รู้และสามารถติดตามได้ว่าแต่ละครอบครัวเคลื่อนย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ไหนบ้าง และครอบครัว

ของผู้ที่ถูกจับไปไม่มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ส่วน หมู่บ้านอ่าลูจะลี และ หมู่บ้านจะแฮสล่า ก็เช่นเดียวกัน ชาวบ้านจำนวนมากกว่า ๔๐ หลังคาเรือน ต่างอพยพหลบหนี แดกกระแสน่านเซ็นจนไม่สามารถทราบได้ว่าไปอยู่ที่ไหน แต่พอทราบโดยคร่าว ๆ ว่า ชาวบ้านบางส่วนอพยพไปอยู่ในเขตอำเภอแม่ฮาด ผ่าไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ บางส่วนเคลื่อนย้ายไปอยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมือง แม่จัน แม่สรวย เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ส่วน หมู่บ้านจะกอนะ บางส่วนกลับไปอาศัยอยู่ทำกินในถิ่นที่อยู่เดิม แต่อีกบางส่วนอพยพไปตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม จังหวัดลำปาง สำหรับ หมู่บ้านแม่จันหลวงอาซ่า ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่มีจำนวนประชากรมากกว่า ๕๐๐ คน และไม่น้อยกว่า ๖๐ หลังคาเรือน พบว่า ภายหลังการถูกเผาหมู่บ้านโดยกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยแล้ว ชาวบ้านส่วนหนึ่งประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน กลับมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้กับหมู่บ้านเดิม แต่อีกส่วนหนึ่งประมาณ ๕๐ หลังคาเรือน อพยพไปอยู่ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้ กล่าวได้ ในช่วงเวลามากกว่า ๔๐ ปีที่ผ่านมา หรือในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๓๐ แม้ประชาชนพลเมืองที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า คือประชาชนพลเมืองของประเทศไทย แต่รัฐโดยหน่วยงานของทางราชการก็ปล่อยให้เผชิญชีวิตอยู่ตามบุญตามกรรม หน่วยงานราชการในฐานะกลไกการใช้อำนาจของรัฐ ไม่ได้สนใจที่จะบริหารจัดการ ทั้ง “ดินแดน” และ “บุคคล” ที่อาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนั้น ซึ่งในทางนิตินัย รัฐไทยได้อ้างอำนาจอธิปไตย

เหนือดินแดนนั้นแล้วก็ตาม แต่ในทางพฤตินัย อาณาบริเวณชายแดน ไทย-พม่า ก็เสมือนเป็น “รัฐอิสระ” (independence state) และมีกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยกลุ่มต่าง ๆ เป็นผู้บริหารจัดการ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เจ้าหน้าที่ของทางราชการจึงพยายามเข้าไปบริหารจัดการ ปฏิบัติหน้าที่อยู่บ้าง แต่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้น ไม่เพียงขาดความรู้ ความเข้าใจต่อความเป็นจริงของพื้นที่แล้ว หากยังปฏิบัติหน้าที่ด้วยความหยาบหลวม อันนำมาซึ่งปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นด้วย ดังกรณี การบริหารจัดการบุคคล กำลังคนที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดน ซึ่งโดยภาระหน้าที่ของหน่วยงานของทางราชการ ในฐานะกลไกการใช้อำนาจของรัฐมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ที่รัฐจะต้องบริหารจัดการกำลังคน หรือพลเมืองของรัฐอย่างชัดเจน แน่นนอนเป็นระบบ แต่ในทางตรงกันข้าม ระบบการบริหารจัดการกำลังคน ซึ่งอาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนของหน่วยงานของรัฐไทยในปัจจุบัน กลับเป็นไปอย่างหยาบหลวม ไร้ระบบ ระเบียบ และสับสนวุ่นวาย จนดูเหมือนเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว (ในชาตินี้)

๓.สບยอนอยู่ที่ไหน : คนไทย หรือผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า

ท่ามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองปัจจุบัน การบริหารจัดการพื้นที่และกำลังคนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดนของรัฐ จำเป็นต้องดำเนินการสะสางอย่างเร่งด่วน และด้วยความรอบคอบ ตลอดจนต้องใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนและเป็นระบบอย่างยิ่ง หากยังเป็นดังเช่นข้อกล่าวอ้างของกรมการปกครอง และอำเภอแม่ฮ่องสอนว่า

“.....การที่ราษฎรผู้ถูกจำหน่ายรายการบุคคลอ้างว่า ตนเองเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่มีเอกสารหลักฐานราชการ ประกอบกับบรรพบุรุษที่กล่าวอ้างว่าเป็นคนไทยเสียชีวิตไปแล้ว โดยไม่มีเอกสารราชการยืนยันว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทย จึงยากต่อการพิสูจน์ว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทยจริงหรือไม่ และบุคคลส่วนหนึ่งไปเกิดและอาศัยอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นเวลานาน ก่อนที่จะอพยพเข้ามาในประเทศไทย จึงเป็นการยากที่จะพิสูจน์ทราบว่ามีผู้อพยพเข้ามาเป็นคนไทย หรือคนต่างด้าว...”^{๑๓} พร้อมกับมีข้อวินิจฉัยสั่งการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) จนกลายเป็นกรณีพิพาททางสิทธิมนุษยชนระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน กรณีที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึง ข้อจำกัดและศักยภาพ ตลอดจนกระบวนการทัศน์และวิธีคิดเกี่ยวกับ การบริหารควบคุมพื้นที่ และการบริหารจัดการบุคคล กำลังคนที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างไร ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความรุนแรงของการอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติ (Transborder migrations) รวมทั้งการขยายตัวของกระบวนการค้ามนุษย์ ซึ่งเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาของกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น โครงการพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-regional) ถ้ากระบวนการทัศน์และวิธีคิดในการบริหารจัดการบุคคล กำลังคน ที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีศักยภาพอย่างเต็มเปี่ยมในการปฏิบัติงาน ในอนาคตอันใกล้

¹ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ข. และภาคผนวก ค. หนังสือจากกรมการปกครองถึงราชเลขาธิการ ตามหนังสือด่วนที่สุด ที่ มท ๐๓๐๙.๑/๑๓๓๐๕ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๖ และหนังสือด่วนที่สุด ที่ มท. ๐๓๐๙.๑/๑๓๓๐๖ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๖ จากกรมการปกครองถึง ประธานกลุ่มสิทธิชุมชนอำเภอแม่ยาว

สังคมไทย จะไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ที่ทวียุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้นได้

ในกรณีปัญหาชาวท่าตอน-แม่ฮาด การที่กรมการปกครองยืนยัน และให้เหตุผลอย่างหนักแน่นว่า ก่อนที่จะอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ชาวบ้าน ส่วนหนึ่งเกิดและอาศัยอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นเวลานาน การยืนยัน ให้เหตุผลเช่นนี้ ประการแรก กรมการปกครองต้องตระหนักว่า พื้นที่ดังกล่าวยังเป็น **พื้นที่กรณีพิพาทเรื่องแนวเขตชายแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศพม่า** และทั้ง ๒ ประเทศก็ยังไม่มีความชัดเจน ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ตลอดระยะเวลาเกือบ ๔๐ ปีที่ผ่านมา รัฐบาลไทยโดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งทหาร ตำรวจ และกรมการปกครอง ฯลฯ ไม่พยายามที่จะแสดงอำนาจเหนือพื้นที่ หรืออาณาบริเวณดังกล่าว หากปล่อยให้เป็นที่ตั้งของกองบัญชาการ และฐานที่มั่นทางการทหารของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ซึ่งหากนับรวมกองทัพก๊กมินตั๋ง (KMT) เข้าด้วย ก็มีจำนวนถึง ๔ กลุ่มใหญ่ หากแยกย่อยลงไปก็มีถึง ๖ กลุ่มย่อย ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างก็มีอำนาจเหนือพื้นที่ในดินแดนของตน

ทำนองเดียวกัน หากย้อนกลับไปพิจารณาถึง การปักปันเขตแดน ระหว่างราชอาณาจักรสยามกับประเทศสหราชอาณาจักรเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ จะพบว่า เขตแดนที่ต่อกับเมืองฝาง เมื่อปักแนวเขตแดนมาถึงบริเวณ ดอยฮุ่นแล้ว ก็ทำต่อมาที่ปางม่วงชุม ดอยผ้าห่มปก ดอยห้วยฮ่า บ้านแม่แหลง ท่าตอน ห้วยโป่งช้าง เวียงแห่ ดอยสามเส้า บ้านน้ำแก้ว ขุนแม่คำ พร้อมกับมีข้ออธิบายเพิ่มเติมว่า บริเวณดอยฮุ่นและดอยห้วยฮ่านี้ ลำน้ำที่ไหลลงมาทางลำน้ำฝางเป็นดินแดนของสยาม และลำน้ำที่ไหล

ลงอีกด้านหนึ่งเป็นดินแดนเมืองยอน เมืองสาต^{๔๔} ด้วยเหตุนี้ อาณาบริเวณท่าตอน ดอยหลวง และลุ่มน้ำกกตอนบนจึงเป็นดินแดนของราชอาณาจักรสยามอย่างไม่ต้องสงสัย

ในส่วนของเมืองสาตและเมืองยอนนั้น ก่อนที่ประเทศสหราชอาณาจักรจะอ้างว่า “...เมืองสาตเกี่ยวข้องกับเมืองเชียงตุง และท้าวพระยาเชียงตุง ก็รักษาอยู่ในเมืองสาตจนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ รัฐบาลอังกฤษจึงเห็นว่าเมืองสาตควรจะนับเป็นเมืองขึ้นของเมืองเชียงตุง^{๔๕}” นั้น แต่ราชอาณาจักรสยาม ก็ได้ส่งข้าหลวงสำรวจหัวเมืองชายแดนและขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเมือง ทะเบียนประมาณพลเมืองและที่ดินไว้ โดยเขียนไว้ว่า^{๔๖}

ชื่อ	ราษฎรเป็นชาติใด	พลเมืองประมาณเท่าใด	มีที่นาผดากกี่ไมล์สี่เหลี่ยม	เป็นที้อย่างไร
เมืองสาต	เงี้ยว	๕,๐๐๐	๔๐๐	ที่ราบมีทุ่งนามาก
เมืองยอน	เงี้ยว, มูเซอ	๓๐๐	๑๔๐	ที่ป่าเขา

ในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ แม้ราชอาณาจักรสยามและประเทศสหราชอาณาจักร ได้พยายามปักปันแนวเขตพรมแดนระหว่างประเทศให้ชัดเจนแล้ว แต่ความชัดเจนในเรื่องดังกล่าวก็ไม่ได้ส่งผลในเชิงการปฏิบัติ

^{๔๔} นคร พันธุ์รงค์ ๒๕๔๐ ปัญหาชายแดนไทย-พม่า, กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

^{๔๕} กองบรรณาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้มที่ ๘.๒ ตอนที่ ๖ บันทึกสำหรับแจ้งความต่อรัฐบาลสยามที่ส่งมาพร้อมกับจดหมายมิสเตอร์โยนส์ถึงกรมหลวงเทเวศร์วโรปการ, ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๓

^{๔๖} กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.๕ ๖ ๔๐/๕ รายชื่อตำบลที่ต่าง ๆ ทั้งรายประมาณทะเบียนพลเมืองและที่ดิน ซึ่งราชอาณาจักรสยามแจ้งว่าเป็นอาณาเขตของตน แต่ตามเส้นการปักปันเขตแดนประเทศสหราชอาณาจักรได้ยึดเอาไป

เพราะว่าภูมิประเทศเป็นป่าเขาและเป็นพื้นที่ทุรกันดาร อาณาบริเวณพื้นที่
ดอยกลาง และลุ่มแม่น้ำกตตอนบน จึงไม่ได้เป็นที่สนใจของรัฐบาลของ
ประเทศทั้ง ๒ มากเท่าใดนัก จนกระทั่งในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา
(พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๗) ราชอาณาจักรสยามก็ประกาศผนวกเอารัฐฉานใน
ฐานะจังหวัด “สรัฐไทยเดิม” และจัดส่งข้าราชการจากส่วนกลางเข้าไป
ประจำอยู่ แต่ภายหลังเสร็จสิ้นสงครามแล้ว ก็ต้องส่งคืนให้อยู่ภายใต้การ
บริหารปกครองโดยประเทศสหราชอาณาจักรดังเดิม ต่อมาในปี พ.ศ.
๒๔๙๐ เมื่อพม่าและรัฐฉานได้รับเอกราชจากประเทศสหราชอาณาจักร
และตั้งเป็นประเทศสหภาพพม่า รัฐบาลกลางของประเทศสหภาพพม่าก็ไม่
ได้ให้ความสนใจ ต่อปัญหาความไม่ชัดเจนของแนวเขตพรมแดนระหว่าง
ประเทศในอาณาบริเวณนี้ โดยเฉพาะภายหลังปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จนถึงกลาง
ทศวรรษ ๒๕๓๐ อาณาบริเวณนี้กลับเป็น ฐานที่มั่นของกองกำลังติดอาวุธ
ชนชาติส่วนน้อย ทั้งกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายต่อสู้เรียกร้องสิทธิทางการเมือง
การปกครองจากรัฐบาลทหารพม่า และกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครอง
กิจการค้ายาเสพติด

ด้วยเหตุนี้ การที่กรมการปกครอง **ไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับ
รายละเอียดของบุคคล พลเมืองของรัฐ** ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของกรมการ
ปกครองเอง แต่กลับ **เหมารวม** และอ้างว่า **ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ทำกินตาม
แนวเขตชายแดนเป็นคนสัญชาติพม่า** พร้อมกับดำเนินการออกบัตร
ประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าให้แก่บุคคลเหล่านั้น ไม่น่าจะเป็นการ
ปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความละเอียดอ่อน หรือใช้ความระมัดระวัง และความ
ละเอียดรอบคอบในการพิจารณา เท่าใดนัก

ในขณะเดียวกัน การอ้าง ยึดถือ ทะเบียนประวัติและบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ว่าเป็น เอกสารหลักฐานของทางราชการ เพื่อจำหน่ายชื่อและรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) โดยละเลยความสลับซับซ้อนของนโยบายของรัฐบาลในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน และความหละหลวมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการบริหารควบคุมกำลังคนที่ตั้งถิ่นที่อยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดน เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติหน้าที่ หากจะกล่าวอย่างตรงไปตรงมาแล้ว กล่าวได้ว่า การใช้พิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกรณีนี้ ขาดความเที่ยงธรรม ความเป็นธรรมต่อพลเมืองของรัฐอย่างที่สุด เพราะการให้เหตุผลว่า ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ จึงมีข้อจำกัดในการใช้ดุลยพินิจเพื่ออนุมัติเพิ่มชื่อบุคคลเหล่านี้ หากอนุมัติให้เพิ่มชื่อบุคคลต่างด้าวในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) โดยลงรายการบุคคลว่ามีสัญชาติไทยย่อมมีความผิดตามกฎหมาย ด้วยการอ้าง ให้เหตุผลที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นถึง วิธีคิดและกระบวนทัศน์ รวมทั้ง การขาดความรู้ ความเข้าใจต่อข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนบริบทและเงื่อนไขของนโยบายทางการเมือง และการจัดการพื้นที่ชายแดนของรัฐบาล ของพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น ถ้าประเด็นปัญหานี้ไม่ได้รับการหยิบยกขึ้นพิจารณาในฐานะนโยบายของรัฐบาล การคลี่คลายและแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า จึงแทบจะไม่มีโอกาส และความเป็นไปได้ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาได้แม้แต่น้อย

เนื่องจากกรณีของชาวท่าตอน ชี้ให้เห็นถึง ข้อจำกัดของวิธีคิด และกระบวนทัศน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อสภาพความเป็นจริงของพื้นที่อย่างชัดเจน ในช่วงเวลามากกว่า ๔๐ ปีที่ผ่านมา อาจจะกล่าวได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดสถานะบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง โดยเฉพาะชาวไทใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะแตกต่างจาก “ชาวไทย” ทั่วไป ทั้งทางด้านภาษา การแต่งกาย และจารีตประเพณีนั้น มักถูกเข้าใจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็น “คนชาติพม่า” และเพิกเฉยพินิจอาศัยอยู่ทำกินในดินแดนของประเทศไทย ชาวไทใหญ่จึงถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่า “ไม่ใช่คนไทย” และถูกปล่อยปละละเลยจนถึงปัจจุบัน สำหรับชาวบ้านท่าตอน ซึ่งไปอาศัยอยู่ทำกินที่บ้านสบยอนนั้น ในด้านหนึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ใส่ใจต่อประชาชนของตน แม้แต่การแสดงอำนาจเหนือดินแดน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในเขตท้องที่นั้นก็ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ยิ่งกว่านั้น ยังปล่อยให้กองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยแสดงอำนาจเหนือพื้นที่เสมือนเป็น “รัฐอิสระ” แห่งหนึ่ง ภายใต้บริบทและเงื่อนไขเช่นนี้ คงเป็นสิ่งที่ยากลำบากและเป็นไปไม่ได้ที่ราษฎร ซึ่งอาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณดังกล่าว จะตระหนัก เข้าใจถึงคุณค่า ความหมายของบัตรประจำตัวประชาชนได้

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อชาวสบยอนกลับมาตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างถาวรที่บ้านท่าตอน (บ้านน้ำยอน) แล้ว ด้วยความจำเป็นที่จะต้องใช้อเอกสารหลักฐานของทางราชการสำหรับประกอบการส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน หรือ

การต้องเข้ารับการรักษายาบาลที่โรงพยาบาล รวมทั้งการเดินทางไปในตัว
จังหวัด ชาวบ้านจึงตระหนักและเห็นความสำคัญของบัตรประชาชน พร้อม
กับ “เผื่อรอคอย” ทางราชการมาดำเนินการให้ตนเองและครอบครัว จนกระทั่ง
ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และฝ่าย
ปกครอง อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ ก็มาดำเนินการ แต่ด้วย
“การตั้งธง” ไว้ตั้งแต่ต้นว่า ชาวท่าตอนกลุ่มนี้เป็น “คนชาติพม่า” บัตรประจำ
ตัวที่ชาวบ้านได้รับ จึงไม่ใช่บัตรประจำตัวประชาชน แต่เป็นบัตรประจำตัว
ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ในขณะที่ปฏิบัติการจัดทำบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า
อยู่นั้นแม้ชาวบ้านจะพยายามท้วงติงแต่เจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้รับฟัง

ดังกรณีตัวอย่างของ นางมี มณีวรรณ ได้พยายามแสดงหลักฐาน
ของทางราชการที่มีอยู่เดิม เช่น บัตรประจำตัวประชาชน สูติบัตร
และใบสุทธิ ฯลฯ แต่เจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ให้ความสนใจ ในทางตรงกันข้าม กลับ
พยายามดำเนินการให้ นางมี มณีวรรณ พร้อมครอบครัว จัดทำบัตรผู้พลัด
ถิ่นสัญชาติพม่า และครอบครัวของนางมีต้องครอบครองบัตรผู้พลัดถิ่น
สัญชาติพม่าเป็นเวลาถึง ๑๗ ปี ในช่วงระหว่างที่ต้องใช้บัตรผู้พลัดถิ่น
สัญชาติพมานี้ นางมี มณีวรรณ พร้อมครอบครัว พยายามติดต่อฝ่าย
ปกครองอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเปลี่ยนเป็นบัตรประจำตัว
ประชาชน แต่ก็ไม่ได้รับการตรวจสอบ หากกลับเรียกร้องค่าใช้จ่าย
ในการดำเนินการรายละ ๘,๐๐๐ บาท^{๓๓} จนกระทั่ง นางมี มณีวรรณ
พร้อมครอบครัวต้องเขียนหนังสือทูลเกล้าถวายฎีกาขอความเป็นธรรม

^{๓๓} ฎีกาทูลเกล้าแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ของนางมี มณีวรรณ พร้อมครอบครัว ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ฝ่ายปกครองอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ จึงดำเนินการเพิ่มชื่อและลงรายการบุคคลในทะเบียนราษฎร (ท.ร. ๑๔) ให้แก่ นางมี มณีวรรณ

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้ ชี้ให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่า กระบวนการจัดทำบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าให้แก่ชาวบ้านท่าตอน โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และฝ่ายปกครองอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ นั้น เป็นไปอย่างหละหลวม ไม่รอบคอบรัดกุมอย่างที่สุด เพราะในกรณีครอบครัวของ นางমন บุญเรือง และครอบครัว จำนวน ๘ คน ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่า นางমন บุญเรือง มีพ่อแม่ปู่ย่าตายายเป็นพลเมืองของประเทศไทย และมีสัญชาติไทย แต่กรมการปกครอง ก็จัดให้ นางমন เป็นผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า และจำหน่ายรายการบุคคลของนางมนออกจากทะเบียนบ้าน ต่อมาเมื่อ นางมน ดำเนินการเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตนพร้อมกับทำการสืบค้นข้อมูลข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวอย่างละเอียดรอบคอบ กรมการปกครอง และอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ ก็ดำเนินการเพิ่มชื่อและลงรายการบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่ นางমন บุญเรือง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้น

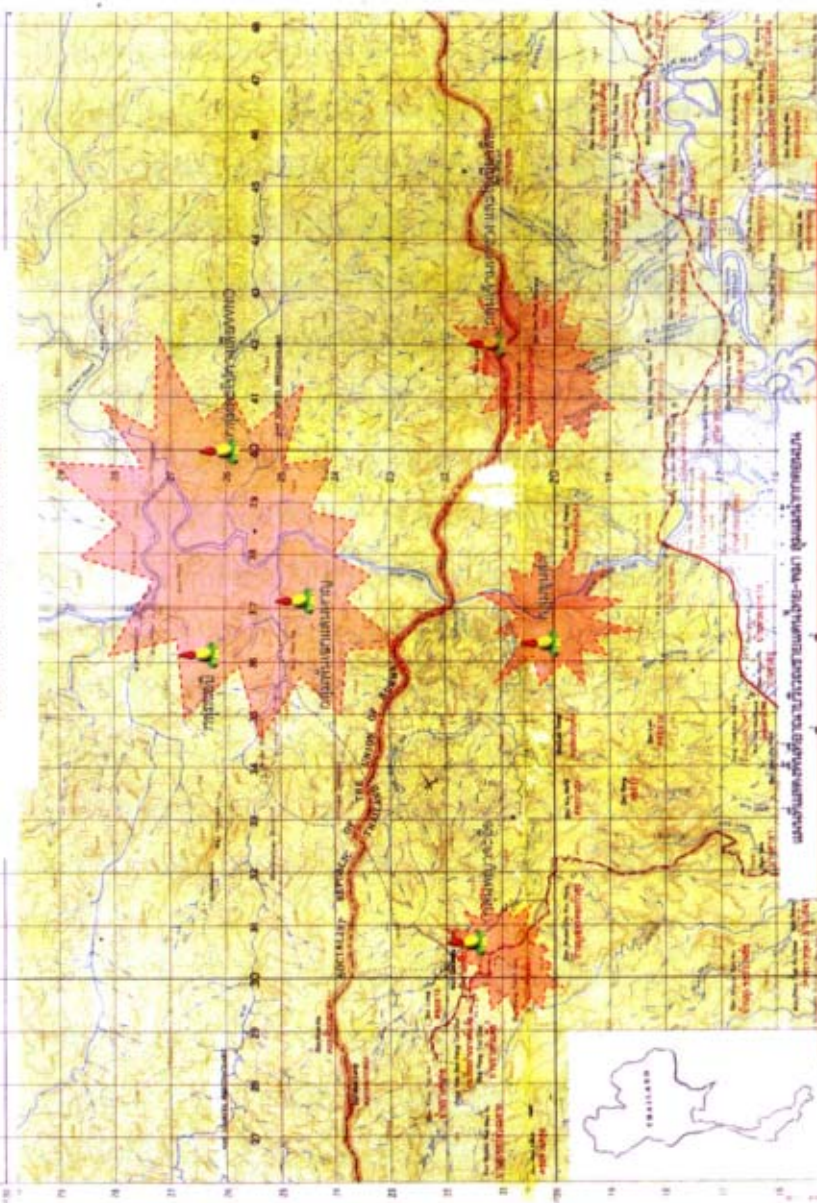
ด้วยข้อเท็จจริงที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการจัดทำบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าให้แก่ชาวบ้านท่าตอน โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และฝ่ายปกครองอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ นั้น เป็นกระบวนการที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ และไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะนำมาอ้างว่า “...เห็นว่า ดำเนินการโดยมิชอบ

ด้วยระเบียบฯ เห็นควรจำหน่ายรายการบุคคล ตามข้อ ๓.๓ ดังนี้ บุคคลตามลำดับที่ ๓.๓.๑-๓.๓.๑๐ เนื่องจากมีหลักฐานบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า และทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๓) ระบุสัญชาติพม่า (ไทยใหญ่) การอ้างถ้อยคำพยานบุคคล เพื่อหักล้างเอกสารทะเบียนประวัติที่ทางราชการสอบบันทึกรายการบุคคลไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่าไม่มีสัญชาติไทย เป็นการพิจารณาแต่เฉพาะถ้อยคำพยานโดยไม่พิจารณาทะเบียนประวัติ...^{๑๘} อันนำไปสู่ข้อสรุปถึง การจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน ในทางตรงกันข้าม การดำเนินการจำหน่ายชื่อและลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของชาวบ้านท่าตอน จำเป็นต้องดำเนินการสอบปากคำอย่างรอบคอบ รัดกุม และละเอียดรอบด้าน ตลอดจนต้องแสวงหาพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติม มิเช่นนั้นจะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของพลเมืองของรัฐ หรือสิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า คัดค้านในความเป็นมนุษย์ โดยหน่วยงานของรัฐ ซึ่งไม่ควรจะพึงเกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมของราชอาณาจักรไทย

^{๑๘} เอกสารความเห็นกรมการวินัยฯ รหัสแฟ้มที่ ๒๐๘ คำร้องที่ ๔๐๑/๒๕๔๒ ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๒

ภูมิศาสตร์ท้องถิ่นกำลังชนกลุ่มน้อย

แผนที่แสดงพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยในเขตจังหวัดเลย-หนองคาย-อุดรธานี

รูปที่ ๑ แผนที่แสดงพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยในเขตจังหวัดเลย-หนองคาย-อุดรธานี (ข้อมูลจากกรมการปกครอง)

บทที่ ๔

ความทรงจำของคนพื้นถิ่น
ประวัติศาสตร์สำนึกของคนชายขอบ

บทที่ ๔

ความทรงจำของคนพื้นถิ่น
ประวัติศาสตร์สำนึกของคนชายขอบ

บทที่ ๔

ความทรงจำของคนพื้นถิ่น

ประวัติศาสตร์สำนึกของคนชายขอบ

“...ณ กลางผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์ของเมืองสารขัณฑ์ ลูกแกะน้อยตัวหนึ่งพลัดหลงจากแม่ มันหิวทั้งนมและน้ำ เดินโซซัดโซเซ จนมาถึงริมฝั่งลำธารแห่งหนึ่ง ในขณะที่ มันกำลังจะก้มลงดื่มน้ำเพื่อดับความหิวกระหายนั้น เสียงทวาดจากหมาป่าร่างยักษ์ ก็ดังออกมาจากโขดหินด้านบนของลำธารว่า “...เฮ้ย ! เจ้าแกะน้อย เอ็งจะทำอะไร? เอ็ง ไม่เห็นหรือไม่วะ ข้ากำลังจะดื่มน้ำ เอ็งกวนน้ำให้ขุ่นทำไม? เอ็งมองไม่เห็นหัวข้าหรือไม่วะ...” ฝ่ายเจ้าแกะน้อย ก็ค่อย ๆ กระย่องกระแย่ง แหย่หมาป่าร่างยักษ์ออกไปว่า “...ได้โปรดกรุณาเถิดเจ้าข้า ท่านผู้ใจบุญ ข้าไม่ได้กวนน้ำให้ขุ่นเลย สายน้ำมันไหลจากท่านมาหาข้า ท่านอยู่ด้านบน ข้าอยู่ด้านล่าง ข้าจะทำน้ำให้ขุ่นได้อย่างไร เจ้าข้า...” แต่หมาป่าผู้มีอำนาจ ก็ทวาดกลับไปได้ว่า “...ขุ่นชิวะ เองจะอยู่บนอยู่ล่าง น้ำมันก็ขุ่นจนข้าดื่มไม่ได้แหละวะ เอ็งอยากตายหรือไม่วะ? ถึงกวนน้ำโหของข้าไม่รู้จักหยุด...”

หมาป่ากับลูกแกะ : ฉบับความทรงจำชาวบ้าน

หากมิใช่กล่าวอย่างเกินเลยความเป็นจริงไปนัก ปัญหาการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน(ท.ร.๑๔) ของชาวแม่ฮ้อย โดยกรมการปกครอง และอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ ดูเหมือนว่ามีความเป็นจริงไม่แตกต่างจากคำบอกเล่าข้างต้นมากนัก เพราะโดยเนื้อแท้แล้วเป็นเรื่องของ “วัฒนธรรมอำนาจ” ซึ่งในอดีตที่ผ่านมานั้น ชาวบ้านคือ ผู้กระทำความผิดอยู่เสมอ และมักยอมจำนนต่อการใช้อำนาจของรัฐอย่างแทบจะไม่ต่อต้านขัดขืน หรืออาจมีการตอบโต้ เรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ รับฟังความทุกข์ยากเดือดร้อนตนโดยการชุมนุมประท้วง ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่รับฟังความเดือดร้อนของชาวบ้านเป็นอย่างดี แต่ก็ดูเหมือนไม่ได้ยิน

เช่นเดียวกันกับ กรณีการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของชาวบ้านอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ แม้ชาวบ้านพยายามดำเนินการทุกวิถีทาง ที่จะให้เจ้าหน้าที่รับฟังความทุกข์เดือดร้อนของตน โดยพยายาม “ตะโกน” บอกเล่าปัญหานั้นจนสุดเสียง แต่เจ้าหน้าที่กลับ “ไม่ได้ยิน” และ “ไม่เข้าใจ” ซ้ำร้ายไปกว่านั้น ยังตะโกนตอบกลับมาว่า “...เจ้าไม่ได้กวนน้ำให้ขุ่น ก็แม่เจ้าเป็นกวน...” หรือที่บอกว่า “...ผมไม่รู้ว่่า ท่าน หรือบรรพบุรุษของท่านเป็นคนเกิดในดินแดนของประเทศไทย หรือประเทศเพื่อนบ้าน ท่านต้องหาหลักฐานมาพิสูจน์ตนเองก่อน...” จากฐานคิดและกระบวนการที่กล่าวมานี้ แน่หนอนที่สุดว่า การป้องกันและแก้ไขปัญาที่เกิดขึ้นแทบจะหาทางออกไม่พบด้วยเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงต้องการที่ “รับฟัง” และ “ได้ยิน” เสียงของชาวบ้านในฐานะเสียงของผู้ด้อยอำนาจ (voice of the voiceless)

บ้าง แม้ เสียงที่เปล่งออกมานั้น อาจไม่มีสีสรรตื่นเต้นเร้าใจ อาจจะไม่ใช่ว่า เสียงที่คอยสรรเสริญเยินยอ แต่ก็ยังเป็นเสียงที่เปล่งจาก “จิตวิญญาณของคนพื้นถิ่น” ซึ่งแน่นอนที่สุดว่านั่นคือ เสียงของคนที่มีแบบคิดต่อปัญหา รายงานวิจัยนี้จึงตั้งใจที่จะ “ได้ยิน” และบันทึกเสียงของคนเหล่านั้น เพื่อให้ “ผู้มีอำนาจ” ได้รับรู้ “ความจริง” จากมุมมองของ “ชาวบ้าน คนด้อยอำนาจ” บ้าง แม้จะไม่ทั้งหมดก็ตาม

ในฐานะที่ชาวบ้านเป็นคนพื้นถิ่น ซึ่งอาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า การถูกกำหนดสถานะบุคคลในฐานะ “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” และถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) กล่าวได้ว่าเป็นประสบการณ์ของชีวิตที่ยากจะลบเลือนออกจากความทรงจำได้ รายงานวิจัยนี้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตของชาวบ้าน บทนี้จึงต้องการเรียบเรียงคำบอกเล่าดังกล่าวใน ๔ ประเด็น คือ (๑) บ้านท่าตอน : การตั้งถิ่นฐาน แบบแผนการทำมาหากิน และผู้คนที่แตกต่างกันวัฒนธรรม (๒) ดอยกลาง-สบบยอน : ชายแดนไทย-พม่า และกองทัพกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย (๓) การทำมาหากิน และวิถีชีวิตคนสบบยอน : ความเดือดร้อนจากกองกำลังติดอาวุธ (๔) ความทรงจำของชาวบ้านกับสถานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า

คำบอกเล่าจากความทรงจำของชาวบ้านใน ๓ ประเด็นเบื้องต้น อาจจะไม่ช่วยคลี่คลายปัญหาของชาวบ้านโดยตรงไปตรงมาได้ แต่อาจจะช่วยให้ชาวบ้านในฐานะผู้ถูกกระทำ (subalter) มีพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ที่จะแสดงออกถึงความคิดความรู้สึก รวมทั้งสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนเองได้บ้าง ในมุมมองของผู้มีอำนาจ คำบอกเล่าของ

ชาวบ้านอาจไม่มีความหมาย แต่ในฐานะผู้ด้อยอำนาจ (subordinate power group) ที่มุ่งหวังถึงวิถีทางแก้ปัญหอย่างสันติ ยุติธรรม คำบอกเล่านี้อาจนำมาซึ่งจิตใจที่เปิดกว้าง สำหรับแสวงหาแนวทางคลี่คลาย แก้ไขปัญหาต่อไป

๑.บ้านท่าตอน : แบบแผนการทำมาหากิน และผู้คนที่แตกต่างกัน วัฒนธรรม

ในขณะที่ละอองฝนปรายโปรยละล่องพลิ้วบนผิวน้ำแม่กก ความทรงจำของแม่เผ่าวัย ๕๒ ปีต่อเรื่องราวในชีวิตของตนเองและเพื่อนบ้านยังดูเหมือนแจ่มกระจ่างอยู่ในห้วงความคิดคำนึงที่กว้างใหญ่สุดฟ้า แม้กาลเวลาผ่านไปนานนับเกือบศตวรรษ แต่เรื่องราวของชีวิตก็ยังคงตราตรึงอยู่ในความทรงจำจนดูเหมือนไม่สามารถลบเลือนได้ ถ้อยคำบอกเล่าที่เอื้อนเอ่ยอย่างช้า ๆ เปลือกตาที่หลับปริ้มบนสีหน้าอันอบอุ่น สะท้อนถึง ความแนบชิดผูกพันของชีวิตคนพื้นถิ่นกับผืนดินถิ่นอยู่ เพื่อนบ้าน และสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบข้าง จนยากที่จะเข้าใจและให้ความหมายเป็นอย่างอื่นได้ เมื่อถูกถามว่า แม่อยู่เกิดที่ไหน? แม่อยู่เริ่มต้นเล่าอย่างช้าๆ ว่า

“...แม่อยู่เกิดที่แม่ส่าย อายุ ๓-๔ ปี พ่อแม่ย้ายมาอยู่เชียงราย พออายุได้สัก ๑๓ ปี พ่อแม่ก็ย้ายมาอยู่ท่าตอน...ขึ้นมาทำมาหากิน...ย้ายมาทั้งครอบครัว ๕ คนพ่อแม่ลูก...อ้อยมีพี่สาว ๒ คน แม่อยู่ยอน กับแม่อยู่ตา...นั่งเรือถ่อขึ้นมาตามแม่น้ำกก...มาอยู่ท่าตอนไปถึง ๑๐ ปี

* แม่อยู่เกิดที่ไหน? = คุณย่า/คุณยายเกิดที่ไหน คำว่า “อยู่” เป็นภาษาท้องถิ่นล้านนา หมายถึง ผู้อาวุโส

อ้วยก็แต่งงานกับ พ่ออ้วยยาด คนดอยกลาง เป็นพ่อค้าวัวต่าง^๒ อายุมากกว่า อ้วย ๔-๕ ปี พ่ออ้วยมาค้าขายที่ท่าตอน เลยรู้จักกัน แต่งงานแล้ว พ่ออ้วยก็ยังเป็นพ่อค้าวัวต่าง ซื้อขายสินค้าทุกอย่าง ไปขายของถึงเมืองยวม แม่ฮ่องสอน...ทางเมืองสาต เมืองยอน ด้านนี้ไปซื้อขายเป็นประจำ ตอนนั้น พ่อค้าวัวต่างมีหลายกลุ่ม ดอยกลางก็กลุ่มหนึ่ง เมืองฝาง ม่อนปิ่น พวกนี้ค้าขายเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มหนึ่งมีวัวต่าง ๔๐-๕๐ ตัว...วัวผู้หนาตัวใหญ่ เดินนำหน้า บนหลังมันมี ผางลาง^๓ ตั้งไว้อันหนึ่ง พอมันเดินไป เสียง ผางลางจะดัง....แก๊งแก๊ง ๆ ๆ...ข้าง ๆ ผางลางจะมีระฆังข้างละใบ เสียงดัง...แก๊ง ๆ ๆ ๆ นิ่งพ่อหมูพ่อค้าวัวต่างเดินผ่านหน้าบ้าน มันม่วนหม่วนใจดีแต่...พ่อค้าพวกนี้จะเดินทางค้าขายไปเรื่อย ๆ นอนในป่าบ้าง นอนกลางทุ่งนาบ้าง แต่ต้องเลือกนอนในที่โล่ง ๆ มองเห็นกันได้ง่าย ก่อนนอนจะก่อกองไฟใหญ่รอบ ๆ ที่นอน เอาจัมมดไว้ตรงกลาง คนนอนรอบนอกเฝ้าวัว ต้องมีเวรมียาม นอนหลับได้ บางที ไก่ยังบ่ทันขันสักรัดตั้ง เสือกก็เข้าแล้ว...เสือกมันเข้ามากินจัว...อันนี้เรื่องพ่อค้าวัวต่าง...ตอนนั้น บ้านท่าตอนคนบ่หลายเท่านี้ น่าจะมีสัก ๒๐ หลังคาเรือน อยู่ทางโน้นหลังทางนี้หลังหนึ่ง บ้านแต่ละหลังก็ห่างกันบ่น้อย...ส่วนมากเป็นคนไทใหญ่ คนเมืองก็มี แต่อยู่บ่หลาย...สมัยนั้นคนรุ่นราวคราวเดียวกันก็มี พ่ออ้วยหลู แม่อ้วยพา สองคนนี้เป็นพี่น้องกัน...พ่ออ้วยหลูเป็นพี่ชายแม่อ้วยพา สองคนนี้เป็นลูกแม่อ้วยมูล เป็นคนเก่าคนแก่ของท่าตอน^๔

^๒ วัวต่าง หรือ วัวต่าง พ่อค้าวัวต่าง (bullocks caravan) เป็นคาราวานวัวบรรทุกสินค้าของพ่อค้าชาวล้านนา หรือไทใหญ่ ที่ตระเวนขายสินค้าในเขตหัวเมืองล้านนา และรัฐนาน ในช่วงศตวรรษ ๒๔๐๐

^๓ ผางลาง เป็นระฆังชนิดหนึ่งใช้วางบนหลังวัวจำฝูง ซึ่งต้องเดินนำหน้าคาราวานวัวบรรทุกสินค้าของพ่อค้าวัวต่าง

^๔ แม่อ้วยหลู มีนามจริง อายุ ๙๓ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ บ้านเลขที่ ๑๔ หมู่ ๓ บ้านท่าตอน ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่องสอน จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๖

สำหรับพ่ออ้อยหลู่ และแม่อ้อยพา เป็นคนรุ่นที่ ๓ ของตระกูลเก่าแก่ของบ้านท่าตอน พ่ออ้อยของพ่ออ้อยหลู่เป็นชาวเมืองพร้าว แม่อ้อยเป็นชาวแม่ฮ่อง เมืองฝาง พ่ออ้อยแม่อ้อยของพ่ออ้อยหลู่อพยพมาอยู่ท่าตอนในช่วงต้นทศวรรษ ๒๔๔๐^๔ พ่ออ้อยหลู่เป็นลูกชายคนที่ ๑ ของ แม่มูล (ลูกสาวคนที่ ๓ ของพ่อแก่สุภา-แม่ทา) ส่วนแม่อ้อยพาเป็นลูกคนที่ ๓ ของ แม่มูล “...พ่ออ้อยเกิดที่ท่าตอน ที่เกิดเตี้ยนี้ที่บ้านพักฝรั่งไปแล้ว สมัยอ้อยเป็นละอ่อน ลุงป้าน้ำอาที่อาศัยอยู่ใกล้กันมีอยู่ ๕ หลังคาเรือน อ้ายของแม่ (พี่ชายของแม่) ๑ หลังคา เอื้อยของแม่ (พี่สาวของแม่) อีก ๑ หลังคา น้องชายของแม่อีก ๒ หลังคาเรือน ส่วนครอบครัวอื่น ๆ ที่จำได้ก็มีครอบครัว นายทุน มีบ้านอยู่ที่บ้านพักฝรั่งจันทร์เกษมในปัจจุบัน นายอ้อยพ่อหลวงมูล แม่นางสวย แก้ววงศ์ แม่เผ่าหล้า แม่เผ่ายอน ชาวบ้านเหล่านี้บางคนก็เป็นพ่อค้าจ้าวต่าง บางคนก็รับสินค้าจากพ่อค้าจ้าวต่าง ล่องแพตวายนํ้ากไปขายเชียงราย ขากลับก็ซื้อของที่เชียงรายมาขายให้ชาวบ้าน ขายให้พ่อค้าจ้าวต่าง เอาไปเร่ขายตอยलग เมืองฝาง เมืองสาด ชาวบ้านบางคนก็ทำไร่ยาสูบ ปลูกพริก ปลูกอ้อยทำน้ำอ้อยทึบ ส่งขายไปเชียงราย เมืองสาด เมืองฝาง รายได้ดีไม่น้อย.....”^๕ แม้ว่าสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองโดยรวม จะอยู่ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา แต่ดูเหมือนว่า

^๔ พ่ออ้อยของพ่ออ้อยหลู่ คือ พ่อแก่สุภา ส่วนแม่อ้อยของพ่ออ้อยหลู่ คือ แม่ทา พ่อแก่สุภาและแม่ทา เป็นตระกูลเก่าแก่ของบ้านท่าตอน อพยพมาอาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนี้ในช่วงทศวรรษ ๒๔๔๐ ปัจจุบันมีลูกหลานที่อาศัยอยู่ที่บ้านท่าตอน ๓๓๕ คน

^๕ พ่ออ้อยหลู่ มณีวรรณ อายุ ๘๒ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ บ้านเลขที่ ๗๕ หมู่ ๑๔ บ้านร่วมไทย ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่อง จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๖ และวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๖ สำหรับแม่อ้อยพา นามมล อายุ ๗๖ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ บ้านเลขที่ ๓๑๔ หมู่ ๓ บ้านท่าตอน ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่อง จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๔๖

การค้าขายของชาวบ้านท่าดอนก็ไม่ได้หยุดชะงัก ในทางตรงกันข้าม ในช่วงทศวรรษ ๒๔๘๐-๒๔๙๐ ผู้คนจากที่ต่าง ๆ กลับเคลื่อนย้ายมา ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ทำกินเพิ่มขึ้น "...ที่หัวขัวน้ำกกมีบ้าน ตำเตเลาสี คนเชื้อเผ่าห้า"^๑ ถัดมาเป็นบ้าน เชียงพรหมมา คนลาวเมืองหลวงพระบาง บ้านตำเตเลากุ้ย คนเชื้อเผ่าสี่ บ้านลุนน้อยอุ้น คนเมือง...หลังที่ ๕ บ้าน เชียงปาน คนลาว บ้านพ่อลูงก่องแก้ว คนเมือง บ้านพ่อลูงกุงนะ คนไทใหญ่...บ้านท่าดอนเป็นที่อยู่ของคนหลายชาติหลายภาษา บ้านเรือนที่ค้า ทางเรือทางแพ จะสร้างเรียงไปตามแม่น้ำกก เพราะแบกขนส่งของขึ้นลง แพได้ง่าย บางส่วนปลูกสร้างเรียงรายไปตามถนน เริ่มตั้งแต่ริมฝั่งแม่น้ำ กยาวไปทางทิศใต้ ส่วนมากเป็นบ้านพ่อค้าวัวต่าง พวกนี้ต้องการพื้นที่ กว้าง ให้เป็นแหล่งวัว คนทำไร่ทำสวนจะอยู่ลึกไปทางมัสยิดใน ปัจจุบัน...พวกนี้ปลูกยาสูบในฤดูหนาว...ยาสูบท่าดอนขายดีมาก ล่องแพ ไปขายถึงเชียงราย เชียงแสน...ต่อมาก็ใช้เรือถ่อ เรือพวกนี้ซื้อมาจาก อำเภอเชียงของ พอมิเรือถ่อ ชาวบ้านท่าดอนก็ทำมาค้าขายกับคนเชียงราย มากขึ้น สมัยนั้น อย่าง พ่ออุ้ยพรหม บ้านใหม่ พ่ออุ้ยนี้ถ่อแพถ่อเรือล่อง น้ำกกเลี้ยงลูกเลี้ยงเมีย..."^๒

ในช่วงก่อนทศวรรษ ๒๕๐๐ โดยปรกติแล้ว ชาวท่าดอนใช้ แม่น้ำกกเป็นเส้นทางหลักในการติดต่อค้าขายกับคนอื่น ๆ ทั้งในตัวเมือง เชียงราย เชียงแสน เชียงของ และเมืองหลวงพระบางแม้แต่ชาวตะวัน

^๑ หัวขัวน้ำกก แปลว่า บริเวณหัวสะพานข้ามแม่น้ำกกในปัจจุบัน มีบ้านของ ตำเตเลาสี ชาวจีนชื่อที่นับถือศาสนาอิสลาม

^๒ แม่อุ้ยตอนผด (นางปราณี) มาลัยศิลป์ อายุ ๘๒ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๓ บ้านท่าดอน ต. ท่าดอน อ. แม่สาย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๖ และวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๖

ที่เดินทางจากเมืองฝางไปเมืองเชียงรายในช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ ก็ใช้แม่น้ำกกเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก แม่น้ำกกจึงเป็นเส้นทางเชื่อมโยง ระหว่างชาวบ้านท่าตอนกับโลกกว้างอีกทางหนึ่ง “.....สมัยอ้วยเป็นละอ่อนแล้ว” อ้วยจะล่องแพไปขายยาสูบกับพ่อ ไปถึงบ้านแซว เชียงแสน บางครั้งก็ไปถึงเชียงของ เอาเหมียง เอายาสูบไปขาย สมัยนั้นยาสูบท่าตอนขายหมื่นละบาท^{๑๐} ครั้งหนึ่งก็เอาไปหลายแสนอยู่ ถ้าขายได้หนึ่งแสนจะได้เงิน ๒๐๐ บาท แต่เงิน ๒๐๐ บาทสมัยนั้น ซื้อของได้เยอะแยะ ซื้อของที่กาตหลวงเชียงราย บางทีก็ต่อเรือขึ้นตามแม่น้ำกก บางทีก็นั่ง รถคอกหมูไปลงที่บ้านกาสา แม่จัน เดินมาทางบ้านห้วยมะหินฝน กิวสะโต...พอมือครอบคร้ว พ่อรับจ้างล่องแพเหมียง เป็นเหมียงดอยกลาง เอาไปส่งพ่อเลี้ยงเหมียงเชียงราย ที่หัวขัวแม่กก ตอนออกพรรษาใหม่ ๆ น้ำกกยังบ่ลด แผลำหนึ่งใส่เหมียงได้ ๑๐๐ กว๋ย พอถึงช่วงฤดูแล้งจะเหลือ ๖๐ กว๋ย ลงไปครั้งหนึ่งก็ได้เงินใช้ ๓๐๐-๔๐๐ บาท ได้เงินก็กินบ้างแ้วบ้าง บ่เหลือแล้ว...บางทีถ้าหมู่สบบยอนลงมา พ่อก็จะซื้อของป่าเหล่าไปขายที่เชียงรายด้วย อย่างทางหวาย ต้องสาต หมากดำว (ลูกชิต) จะขายได้บ่ยาก กำโรงาม...ถ้าจะว่าไปแล้ว สมัยนั้นบ้านท่าตอนเป็นเหมือนศูนย์กลางของพ่อค้า พ่อค้าดอยกลางเอาเหมียงลงมาส่งที่ท่าตอน และซื้อของขึ้นบนดอยเยอะแยะ พ่อค้าเมืองฝางมาซื้อเหมียงใส่หลังจัวต่างไปขายเชียงดาว แม่แตง เชียงใหม่พ่อค้าเมืองสาตก็เอาของป่าลงมาขายที่ท่าตอน แล้วซื้อเหมียง ยาสูบ ถ่านไฟฉาย ปิกไปเมืองสาต ถ้าพวกปลาแห้ง ข้าวสาร เป็นของบ้านท่าตอน ส่วนเกลือ

* ละอ่อนแล้ว = วัยรุ่น

^{๑๐} ยาสูบ ๕๐ ก้อน = ๑ หมั้น ยาสูบ ๕๐๐ ก้อน นับเป็น ๑ แสน // ยาสูบ ๑ หมั้น ขายได้เงิน ๒๐ บาท // ชาว = ยี่สิบ

เอามาจากเชียงราย...การค้าขายในสมัยนี้ มันมัน มันได้รู้ได้ฟู้กัน
หลาย..."^{๑๑}

ในช่วงทศวรรษ ๒๔๗๐-๒๕๐๐ ดูเหมือนว่าบ้านท่าตอนเป็น
“ชุมทางการค้า” ที่สำคัญแห่งหนึ่งในเขตลุ่มน้ำกกตอนบน “... ชาวบ้าน
ท่าตอน มีทั้งคนแซ่ฮ่อ คนลาว คนเมือง ไทใหญ่....แม่อายุ ๗๓ ปี เกิดที่
สิบสองปันนา พ่อแม่เร่ร่อนเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ทำกินมาเรื่อยๆ ก่อนมาอยู่
ท่าตอน ก็อยู่หลวงพระบาง มาอยู่ท่าตอนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ตอนนั้นแม่
อายุได้ ๑๒ ปี....ตอนที่แม่ยังสาว จำความได้ว่า บ้านท่าตอนมีคนอยู่
ประมาณ ๓๐ หลังคาเรือน คนแซ่ฮ่อคนเก่าคนเดิมก็มี ต้าเตเลาสี กับ
ต้าเตเลากุ่ย ทั้ง ๒ คนเป็นแซ่ฮ่อ ผาห่า บ่กินหมู แซ่ฮ่อกลุ่มนี้เป็นพ่อค้า
เดินทางจากเมืองสิบสองปันนา เชียงตุง เมืองสาต เมืองฝาง เชียงใหม่
ต้าเตเลาสี แต่งงานกับ แม่ตอนผง ก็เลยตั้งบ้านตั้งจองอยู่ที่ท่าตอน คนลาว
เมืองหลวงพระบางมี พ่อเชียงจิ้น พ่อเชียงป่าน พ่อเชียงพรหมมา คนลาว
เมืองหลวงน้ำทาก็มี ทิดม้าว ทิดพัน ทิดแก้ว..."^{๑๒} หากย้อนเวลาพิจารณา
ดูในช่วงของการแสวงหาถิ่นที่อยู่ "...พ่อมาอยู่ท่าตอนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒
ตอนนั้นอายุ ๒๔ ปี มาจากเมืองหลวงน้ำทา ประเทศลาว มาพร้อมกับ
พี่ชาย ทิดพัน ส่วน ทิดแก้ว เป็นเพื่อนของทิดพัน ตอนแรกที่มาท่าตอน
รู้สึกเหมือนเป็นดินแดนใหม่ เหมาะสำหรับทำมาหากิน เพราะเป็นที่ราบลุ่ม
แม่น้ำ มีแม่น้ำกกเป็นแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน มีแม่น้ำฝางไหลมาลงน้ำกก

^{๑๑} พ่ออุ้ยพรหม อินหลู อายุ ๖๘ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ บ้านเลขที่ ๒๔๑ หมู่ ๗ บ้านท่ามะแวง ต. ท่าตอน
อ. แม่เอย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖

^{๑๒} พ่อแม่ชีพรหม จันทร์หอม อายุ ๗๓ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ปัจจุบันพักอาศัยอยู่ที่ ภูชี้วัดท่าตอน
พระอารามหลวง หมู่ ๓ บ้านท่าตอน ต. ท่าตอน อ. แม่เอย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๖

พอคิดดูแล้วว่า สภาพธรรมชาติแบบนี้ ทำมาหากินเลี้ยงชีวิตอยู่ได้แน่นอน แม่น้ำกกก็มีเยอะเหมือนแม่น้ำทา ที่ท่าตอน พอเริ่มต้นทำมาหากินโดยทำ ประมง หาปลาจากแม่น้ำกก สมัยก่อนแม่น้ำกกมีปลามากมายหลายชนิด ตั้งแต่ปลาแค้ ปลาสร้อย ปลาสปาก ปลาจวด ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหลด ปลาหลด กุ้ง หอย ปู ก็มีชุกชุม หากวันไหนหาปลาได้มากก็เอาไปขายใน หมู่บ้านท่าตอน บางครั้งก็มีคนมารับซื้อ เอาไปขายที่ดอยกลาง เพราะ ดอยกลางมีคนอยู่เยอะ เป็นบ้านป่าเหมี้ยง ชาวบ้านก้มหน้าก้มตาเก็บ ใบเหมี้ยงอย่างเดียว บ่มีเวลาทำมาหากินอย่างอื่น อยากกินปลากินเนื้อก็ต้องซื้อ คนท่าตอนเมืองฝางก็เอาไปขาย คนป่าเหมี้ยงซื้อทุกอย่าง การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ามีมาก ถ้าเอาปลาไปขายที่ดอยกลาง จะขายดีที่สุด^{๓๓}

ดอยกลางเป็นภูเขาสูงลูกหนึ่งของเทือกเขาแดนลาว อาณาบริเวณดังกล่าว ไม่เพียงเป็นพื้นที่การณิพิพาทเรื่องแนวเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าแล้ว ยังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วย ในช่วงทศวรรษ ๒๔๖๐-๒๕๐๐ ดอยกลางเป็นแหล่งผลิตเหมี้ยงที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือ ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอฝาง เช่น บ้านแม่ฮอนแม่ฮุ่น ม่อนปิ่น แม่สาว แม่เหลง แม่ฮาย ฯลฯ ได้มาอาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันประกอบด้วย ๑๐ หย่อมหมู่บ้าน คือ บ้านปางใน ปางนอก ปางตันกอก ปางตันม้อง ปางตันเตื่อ ปางแสนเครือ ปางกล้วย หล่ายดอย และดอยแหลม “...แต่เดิม ชาวดอยกลางมีชีวิตเรียบง่าย อาชีพหลัก คือ ทำสวนเหมี้ยง สามารถ

^{๓๓} ทิตมัวร์ อินทรีย์ อายุ ๗๗ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ บ้านเลขที่ ๑๑๕ หมู่ ๓ บ้านท่าตอน ต.ท่าตอน อ.แม่ฮวย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๖

เก็บขายได้ตลอดปี การทำเหมี้ยงเริ่มตั้งแต่การเก็บใบเหมี้ยง หนึ่งเหมี้ยงมัดเป็นกำ หักเหมี้ยง และส่งขาย เหมี้ยงดอยกลางทำกันมาหลายชั่วอายุคน เด็กตัวเล็ก ๆ หากพอจะเก็บเหมี้ยงได้ ก็จะช่วยพ่อแม่ บางครอบครัวเก็บเหมี้ยงกันทุกคน นับตั้งแต่พ่อ แม่ ลูก ปู่ย่า ตา ยาย การเก็บเหมี้ยงทำตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น สำหรับราคาใบเหมี้ยง แบ่งเป็นหลายอย่าง ใบเหมี้ยงอ่อนใช้ทำใบชา ขายกิโล ๔ บาท ถ้าใบอ่อนใช้ทำเหมี้ยง ขายได้กิโล ๖.๕๐ บาท ส่วนใบแก่หรือใบสีใบทำให้ทำเหมี้ยง หนึ่งสูกแล้ว ขายกิโล ๕.๕๐ บาท...ก่อนสงครามญี่ปุ่น คนเผ่าคนแก่บอกว่า ดอยกลางเป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้า บางครั้งพ่อค้าไทใหญ่เมืองเชียงตุงก็ผ่านมาบางที่พ่อเมืองฝางก็ผ่านไป ดอยกลางเป็นเส้นทางผ่านไปเมืองยอน เมืองสาต เชียงตุง....”^{๑๔}

การติดต่อด้านขายระหว่างชาวดอยกลางกับชาวท่าตอนเป็นไปอย่างใกล้ชิด เพราะในด้านหนึ่ง บ้านท่าตอนเป็นแหล่งผลิตยาสูบ กระเทียม พริก และถั่วเหลือง ซึ่งชาวดอยกลางไม่ได้ทำการผลิต ในอีกด้านหนึ่ง ชาวดอยกลางก็ผลิตเหมี้ยง ซึ่งเป็นที่ต้องการของชาวท่าตอน แต่ตนเองไม่สามารถผลิตได้ ในแต่ละปีชาวดอยกลางจึงส่งเหมี้ยงลงมาขายที่บ้านท่าตอนเป็นจำนวนหลายร้อยห่อ ทั้งนี้ ชาวบ้านท่าตอนบางคนก็รับซื้อไว้ เช่น “.....พ่อเฒ่าเชียงจิ้น รับซื้อเหมี้ยงชาวดอยกลางไว้ พอออกพรรษา ก็จ้างแพใส่เหมี้ยงล่องน้ำลงไปส่งเวียงเชียงราย...ไม่ไผ่ทำแพเป็น ไม่ไผ่เฮี้ย ต้องไปตัดที่ไผ่ป่าที่ สบलग สบห้วยสูง สบห้วยฮะ สบยอน ที่นั่นไม้เฮี้ยมีเยอะ ตัดแล้วก็มัดปล้อยล่องลงมาตวยน้ำตก พอมาถึงท่าตอน ก็จัดการมัดคาค

^{๑๔} พ่อกำนันบุญเบ้ง บุญทา อายุ ๘๒ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ ที่ทำการกำนัน ต.แม่ฮ้อย บ้านปางตันเตือ (ดอยกลาง) ต.แม่ฮ้อย อ.แม่ฮ้อย จ.เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖

ให้ตี ถ้าบ่มัดคาคให้ตี ล่องไปไปถึง ผาขวาง แพ็กแตกแล้ว ที่ แก่งเต็น
 มั่นอันตรายมาก...สมัยนั้น การล่องแพนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวบ้าน
 เพราะต้องใช้ขนสึนค้ำ นอกจากใช้แพแล้ว ก็มีเรือต่อด้วย เรือต่อใช้แรง
 คนพาย ขาล่องตวยน้ำมันจะวิ่งไวขนาด พ่อยังเคยเอาเรือต่อไปตัด ตอก
 มัดข้าว ที่บ้านห้วยลู บางทีก็ล่องไปจนถึงบ้านโป่งนาคำ บ้านโป่งน้อย เกือบ
 ถึงตัวเมืองเชียงรายได้ ไปกัน ๓-๔ คน ขาล่องตวยน้ำ คัดท้าย ๑ คน พาย
 ๓ คน ชั่วโมงได้เกิน ๑๐ กิโลเมตร พอขึ้นทวนน้ำ ต้องถ่อ ๓ คน คัดท้าย ๑
 คน.....ชาวท่าตอนส่วนใหญ่ไปซื้อเรือต่อที่อำเภอเชียงของ.....พ่อเคยซื้อมา
 ใช้ถึง ๒ ลำ.....ซื้อไปซื้อมาก็คบหากันเป็นหมู่เป็นเลี้ยว ไปมาหาสู่กันทุกปี
 บางทีคนเชียงของก็ขึ้นมาเที่ยวท่าตอน คนท่าตอนไปเที่ยวเชียงของ....
 คนล่องแพรับจ้างเป็นคนท่าตอนทั้งนั้น รับจ้างล่องแพเหมียง ส่งให้
 พ่อเลี้ยงนายอิน ที่เวียงเชียงรายได้ พ่อเลี้ยงนายตุ้ ที่กาดแมงจัน ช่วงหน้าแล้ง
 ถ้าแพติดทราย บางครั้งต้องนอนค้างเกาะ ๔-๕ คืน...”^{๑๕}

ความทรงจำของชาวบ้านต่อเรื่องราวของชีวิตที่พันพัวผืนแผ่นดิน
 ถิ่นเกิด ที่กล่าวมาเบื้องต้น ในแง่ของกฎหมายแล้วอาจจะไม่ได้ชี้ชัดว่า
 ชาวบ้านเป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิมแท้จริงหรือไม่อย่างไร แต่อาจจะช่วยอธิบาย
 และชี้ให้เห็นว่า ชาวบ้านบางกลุ่มที่ถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจาก
 ทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เป็นลูกหลานของชาวบ้านที่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่
 ทำกินที่บ้านท่าตอนมาเป็นเวลาถึง ๗ชั่วอายุคน เนื่องจากเป็นคนพื้นถิ่น
 เติบโตมาด้วยการเลี้ยงดูจากแม่น้าก เรื่องราวในชีวิตของชาวบ้าน

^{๑๕} พ่ออุ้ยพรหม อินหลู อายุ ๖๘ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ บ้านเลขที่ ๒๔๑ หมู่ ๗ บ้านท่าแมงแกง ต.ท่าตอน
 อ.แม่เมาะ จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖

จึงผูกพันแนบชิดกับแม่น้ำกกในแทบทุกส่วนของชีวิต ขณะเดียวกันเนื่องจากเป็นชุมทางการค้า บ้านท่าตอนจึงเป็นถิ่นที่อยู่ของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ แตกต่างกันทั้งในด้านแบบแผนการทำมาหากิน ภาษา ศาสนา จารีต ประเพณีและวัฒนธรรม หรืออาจกล่าวได้ในอีกความหมายหนึ่งว่า ชาวไทใหญ่ไม่ใช่บุคคลแปลกหน้า หรือ “คนอื่น” ในสังคมวัฒนธรรมของท่าตอน

๒. ดอยกลาง-สบบยอน : ชายแดนไทย-พม่า และกองทัพกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย

การที่กรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ ให้เหตุผลและอ้างว่า ผู้ถูกจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ คือ ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า หรือผู้ที่มีบิดามารดาเกิดในดินแดนของประเทศพม่า และมีบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า แต่ในความเป็นจริงแล้ว แม่แต่ในแง่ที่เป็นทางการ อาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยกลาง-สบบยอน และลุ่มแม่น้ำกกตอนบนนั้น ยังเป็นอาณาบริเวณที่ราชอาณาจักรไทยและประเทศพม่าต่างอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ว่าเป็นดินแดนของตน ทั้งสองฝ่ายได้จัดให้มีการประชุมและเจรจากันอยู่หลายครั้ง แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุป

ข้อตกลงอันเป็นที่พอใจของทั้ง ๒ ฝ่ายได้ ขณะเดียวกันในความทรงจำและการรับรู้ข้อเท็จจริงของคนพื้นถิ่น ยังพบว่า “....ในสมัยสงครามญี่ปุ่น ทหารไทยเคยไปอยู่ที่สบบยอน เพื่อไปเมืองสาต เมืองต่วน เมืองปัน เมืองหาง...บ้านเมืองด้านนี้เป็นบ้านเมืองชาว ไทใหญ่ ...หลังปี

๒๕๐๐ คนไทใหญ่รวมตัวกันตั้งกองทัพบกติดอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลพม่า กลุ่มหนึ่งตั้งอยู่ที่ดอยโป่งคำ รัฐบาลพม่าก็ส่งทหารมายิง พื้นที่นั้นอยู่ติดชายแดนประเทศไทย ถ้าทหารไทใหญ่กับทหารพม่าสู้รบกัน พ่อก็จะไปแฉ่วป่าดูการสู้รบมารายงานทหารไทย...“ช่วงนี้ กองกำลัง ชาวมูเซอ กระเหรี่ยงขาว กระเหรี่ยงแดง คะฉิ่น ต่อสู้กับรัฐบาลพม่าอย่างหนัก ตั้งแต่จังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ดอยกลาง สบายอน ขึ้นไปถึงแม่สะลอง หินแตก พื้นที่ชายแดนแถบนี้สู้รบกันจนบ่รู้ว่าใครเป็นใคร กองกำลังติดอาวุธชาวเขามีหลายกลุ่มหลายพวก กลุ่มที่ใหญ่ที่สุด คือ ทหารฮ่อ...”^{๑๖}

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อกองทัพบกมินตัง (KMT) ต้องถอยร่นออกจากมณฑลยูนนานเข้าสู่รัฐฉาน ประเทศสหภาพพม่า ด้วยการให้เหตุผลว่า กองทัพบกมินตังรุกล้ำอธิปไตยเหนือดินแดน รัฐบาลพม่าจึงส่งกำลังทหารเข้าผลักดัน จนต้องถอยร่นมาตั้งฐานที่มั่นในอาณาบริเวณชายแดนของประเทศไทย ในประเด็นเกี่ยวกับกองทัพบกมินตัง ต้าเตเล่าเงินเล่าว่า “...ต้าเต มาชายแดนประเทศไทยปี ๒๔๙๘ ตอนนั้นอายุ ๓๕ ปีแล้ว...เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่เมืองจีน อายุ ๑๖ ปีก็เข้าโรงเรียนทหารฝึกเรียนทหารได้ ๔-๕ ปี ก็เกิดสงครามโลก ถูกส่งมาคุมครองถนนจากจังหวัดยูนนานไปประเทศพม่า...หลังสงครามก็กลับไปอยู่ยูนนาน พอปี ๒๔๙๐ จอมพลเจียงไคเช็คกับเหมาเจ๋อตงต่อสู้กัน ต้าเตเป็นทหารฝ่ายจอมพลเจียงไคเช็ค ทหารมีน้อยกว่า ต้องถอยมาอยู่ที่เมืองล่าเสี้ยว

^{๑๖} พ่ออ่อง คานธี อายุ ๗๔ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ บ้านเลขที่ ๘๘ หมู่ ๓ ชุมชนแจ่งหัวริน ต.เวียง อ.ฝาง จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๕๖.....ทหารฮ่อ คือ กองทัพบกมินตัง กองพล ๙๕ ซึ่งตั้งกองบัญชาการอยู่ที่ดอยแม่สะลอง อำเภอแม่จันจังหวัดเชียงราย และกองพล ๙๓ ตั้งอยู่ที่ดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ก็ต้องสู้กับทหารพม่า จอมพลเจียงไคเช็คก็คุยกับรัฐบาลไทย คุยกับรัฐบาลอเมริกา ส่งทหารจีนทั้งหมดมาอยู่ชายแดนประเทศไทย ทั้งหมด ๕ กองทัพ...ปี พ.ศ. ๒๔๖๓/๔ กองทัพที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๔ ย้ายไปอยู่ได้หัวนกงองทัพที่ ๓ กับที่ ๕ ไม่ไป คนเฒ่าคนแก่บอกว่าเขาต้องไปสู้เอาแผ่นดินคืนจากคอมมิวนิสต์...กองทัพ ๕ มี นายพลตัวน เป็นหัวหน้าใหญ่ ตั้งกองบัญชาการใหญ่อยู่ที่ดอยแม่สะลอง กองทัพ ๓ มี นายพลลี เป็นหัวหน้าใหญ่ ตั้งกองบัญชาการใหญ่อยู่ถ้ำงอบ บนดอยอ่างขาง...ตำแหน่งทหารในกองทัพ ๕ ของ นายพลตัวน ...ตอนย้ายมาชายแดนประเทศไทย ทหารทั้งหมดเดินเท้าจากเมืองเชียงตุง ผ่านเมืองสาต ไปตั้งฐานอยู่บ้านโป่งป่าแฉม ใกล้บ้านหนองอุก อำเภอยางดาว.....อยู่ที่นั่นไม่กี่เดือนก็ย้ายมาอยู่ดอยสามจู ผาหลวง ใกล้ดอยปู่หมื่น ดอยผ้าห่มปก.....ตอนอยู่ดอยปู่หมื่น ตำแหน่งงานกับ ตัวมา ชื่อ นางหล้า เป็นไทใหญ่บ้านแม่สาว ตำแหน่งออกทหารไปค้าขายอยู่ที่บ้านปางตันเตื่อ ดอยหลวง อยู่ที่นี้ ๔ ปี อยู่ไม่ไหว ค้าขายลำบาก กลับมาอยู่บ้านแม่สาว...เพื่อนที่เคยเป็นทหารด้วยกันชวนไปค้าขายที่พม่า ตำแหน่งที่ตามาไว้ที่แม่สาวเข้าไปค้าขายที่เมืองหางเมืองต่วน เชียงตุง เอายาสมุนไพรไปขาย รักษาคนป่วยโรคต่างๆ ด้วย จนถึงปี ๒๔๘๘ ตำแหน่งตัดสินใจกลับมาอยู่กับลูกเมีย...บออยู่ที่บ้านแม่สาวไปอยู่ที่บ้านห้วยศาลา เป็นบ้านอีโก้ ลีซอ กะเหรี่ยง เปิดร้านค้าขายของทุกอย่าง จนมีรายได้มากขึ้น....หมู่บ้านชายแดนไทย-พม่า มีทหารจีนแต่งงานกับคนไทใหญ่ มูเซอ ลีซอ คนเมือง อาศัยอยู่เกือบทุกหมู่บ้าน^{๑๓}

^{๑๓} ลำเจียก แซ่เจิน (นายอินต์ แดนขวางกุล) อายุ ๘๓ ปี เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ ๒๔ บ้านร่มไทย หมู่ ๑๔ ต. ท่าตอน อ. แม่สาย จ. เชียงใหม่

ในช่วงปลายทศวรรษ ๒๔๙๐ จนถึงปลายทศวรรษ ๒๕๓๐ อาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยกลาง-สลายอน รวมทั้งลุ่มน้ำกกตอนบนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นเขตอิทธิพลของกองทัพก๊กมินตั๋ง ทั้งกองทัพบกที่ ๓ และที่ ๕ อย่างแท้จริง ด้วยนโยบายต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ กองทัพก๊กมินตั๋งจึงได้รับการหนุนช่วย ทั้งจากรัฐบาลไทยและรัฐบาลแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา แต่เนื่องจากต้องสู้รบกับกองทัพรัฐบาลพม่า กองทัพก๊กมินตั๋งจึงสนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ทั้งชาวไทยใหญ่ มูเซอ ว่าจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลพม่า ในเรื่องนี้ พญาจะฮือ ผู้นำของ Lahu National Liberation Army (LNLA) เล่าว่า “...เมื่อกองทัพชาวมูเซอตั้งค่ายใหญ่อยู่ที่ดอยกลาง นายพลตัวนั้นก็ส่งทหารจีนมาช่วยฝึกทหารมูเซอให้สู้รบพม่า.....ให้ลูกปืน....ให้ปืนคาร์บิน เซก้าเซ...” ทำนองเดียวกัน ชาวไทใหญ่ที่เคยเกี่ยวข้องกับขบวนการกู้ชาติ แทบทุกคนจะกล่าวได้อย่างชัดเจนว่ากองทัพก๊กมินตั๋งได้ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ เจ้ากองแจ้ง ในการจัดตั้ง Shan United Revolutionary Army (SURA) ซึ่งมีกองบัญชาการใหญ่ที่อยู่ที่ บ้านฟ้าเวียงอินทร์ ไกล่ชายแดนไทย-พม่า ด้านบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับตั้งฐานที่มั่นทางการทหารค่าย ปางหัวเสือ ไกล่ชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยกลาง หรือลุ่มแม่น้ำกกตอนบน เพื่อแผ่ขยายอิทธิพลควบคุมพื้นที่รัฐฉานตะวันออก ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เมืองยอน เมืองสาต เมืองตูม และเมืองท่าขี้เหล็กบางส่วนด้วย

สถานการณ์และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่กล่าวมาเบื้องต้น ในแง่มุมจากการรับรู้และความทรงจำของชาวท่าตอนแล้ว มักจะเล่าว่า “.....ถ้ามอง-

ย้อนไปก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ดอยกลางเป็นดินแดนที่อยู่กันมีความสุขมาก ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีทหารพม่า ทหารไทใหญ่ มูเซอ ชาวบ้านคุ้มครองดูแลช่วยเหลือกันเอง...ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยอยู่คุ้มครองดูแล...มีแต่ทหารแซ่ฮ่อเดินไปเดินมา ทหารพวกนี้จะเดินจากดอยกลางไปข้ามน้ำกกที่แก่งลาก บางกลุ่มก็เดินขึ้นไปทางเมืองยอน เมืองสาด บางกลุ่มก็เดินละไปทางบ้านท่าตอน...ไปบ้าน เมืองอาง (หัวเมืองงาม) และไปดอยแม่สะลอง พอถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ชายแดนไทย-พม่าด้านดอยกลางก็มี พญาจะฮ่อ และทหารมูเซอ เข้ามาดูแลปกครองเขตดอยกลางทั้งหมด.....ปกครองดูแลไม่ดี.....ที่บ้านปางในพญาจะฮ่อก็ให้เป็นบ่อนพนัน ชาวบ้าน จากเมืองฝาง แม่ฮาย เชียงราย มาเล่นการพนันกันเป็นจำนวนมาก ใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด เล่นกันทั้งวันทั้งคืน....มีคนแซ่ฮ่อชื่อ เลาสือดูแลอยู่.....สมัยนั้น เจ้าหน้าที่รัฐบาลไทย...ไม่ต้องถาม ไม่มีเลยไม่ไปดูแลพื้นที่ชายแดนเลย....พอทหาร พญาจะฮ่อมูเซอ มาอยู่ที่ปางใน ชาวบ้านก็ย้ายไปอยู่บ้านปางต้นหม้อ.....อยู่กันไปอยู่กันมา เรื่องยุ่งวุ่นวายเกิดขึ้นบ่อยที่สุด พ่อคำแชก พ่อคำไทใหญ่ ก็ย้ายไปอยู่เมืองฝาง....."^{๑๔} ประเด็นสำคัญ คือ แม้อาณาบริเวณนี้เป็นดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศไทย แต่ชาวบ้านพื้นถิ่นกลับต้องเผชิญกับข้อเท็จจริงว่า "...ตรงนี้ชายแดนไทย-พม่า เจ้าหน้าที่ไทย ทั้งทหาร ตำรวจ ไม่ได้เข้ามาดูแลรักษาความปลอดภัย ไม่มีการลาดตระเวนในพื้นที่ ไม่ได้สนใจ ทหารแซ่ฮ่อ ไทใหญ่ มูเซอ มาตั้งอยู่ เจ้าหน้าที่ไทย ทหารตำรวจไทย บังคับไปอยู่ที่ไหน..."^{๑๕}

^{๑๔} กำนันบุญเป็น บุญทา อายุ ๕๒ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ที่ทำการกำนัน ต. แม่ฮาย บ้านปางต้นเตื่อ (ดอยกลาง) ต. แม่ฮาย อ. แม่ฮาย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๖

^{๑๕} แม่ฮุยพา นามละอ อายุ ๗๖ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ บ้านเลขที่ ๓๑๘ หมู่ ๓ บ้านท่าตอน ต. ท่าตอน อ. แม่ฮาย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๖

ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐-๒๕๒๐ การตั้งกองบัญชาการและฐานที่มั่นทางการทหารของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่างๆ ทั้งกลุ่มไทใหญ่ วัมูเซอ เหล่านี้ พ่อเผ่าจะลอบัว และ อ่าบจะซุ อดีตผู้บังคับการกองพัน ๒ และกองพัน ๓ กองทัพ Lahu National Liberation Army ซึ่งตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ดอยสามเส้า และบ้านห้วยหวาย เมืองยอน เล่าว่า “...รัฐบาลไทยรู้แน่นอน แต่ไม่ได้ออกหน้า คนที่ออกหน้าช่วยเหลือห่มุเฮา คือ ทหารจีนฮ่อ ที่มี นายพลต้วน กับ นายพลลี เป็นหัวหน้า อย่างกองทัพว้าก็เหมือนกัน...ตอนนั้นรัฐบาลไทยกลัวคอมมิวนิสต์ คนก่อตั้งกองทัพว้า คือ มหาซาง กับ มหาจ่า สองพี่น้องลูกเจ้าฟ้า เมืองว้าหลอยเล็ม ใกล้ชายแดนประเทศจีน ประกาศจุดประสงค์ว่า กองทัพว้าเป็นกองทัพต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทั้งกองทัพก็กินตั้ง ทั้งรัฐบาลไทยก็ช่วยเหลือ เดียวนี้มหาซาง อายุเยอะแล้ว ก็อยู่ที่เชียงใหม่ น้องชายเขา มหาจ่า ก็ยังมีกองทัพออยู่ชายแดนด้านอำเภอเวียงแหง อำเภอปาย ชาวว้าที่เลิกจากทหาร ก็ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสันติสุข...ที่ป่าตึง แม่จัน...”^{๓๐} ถ้ามองลึกลงในรายละเอียดของแต่ละจุดในอาณาบริเวณนี้ จะพบว่า กองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยเหล่านี้ ตรึงกำลังทหารควบคุมพื้นที่แต่ละเขตไว้อย่างหนาแน่น “...พื้นที่ดอยलग เขตบ้านปางใน บ้านหล่ายยาย เยื้องไปทางบ้านดอยแหลมเลยไปทางบ้านนาหมากอื่น บริเวณนี้ กำลังทหารมูเซอของ พญาจะฮือกระจายกำลังควบคุมพื้นที่ทั้งหมด...มีฐานบังคับการอยู่แถวบ้านปางใน...ถ้าลึกเข้าไปในชายแดนด้านผ้าห่มปก ชายแดนเมืองไทย

^{๓๐} พ่อเผ่าจะลอบัว และพ่อเผ่าอ่าบจะซุ อายุประมาณ ๖๐ ปี ในอดีตเป็นผู้บังคับการกองพันที่ ๒, ๓ กองทัพปลดปล่อยชนชาติต่างๆ (มูเซอ) ตั้งฐานที่มั่นทางการทหารอยู่ที่ดอยสามเส้า ชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่ใจ จังหวัดเชียงราย ปัจจุบัน พ่อเผ่าจะลอบัว กลับไปอยู่ที่ปางซาง พ่อเผ่าอ่าบจะซุ ลาออกจากทหาร ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

กำลังทหารเชื้อของ นายพลเลลี ซึ่งตั้งกองบัญชาการที่ถ้ำจ๊อบ ดอยสามจี เมืองฝาง ควบคุมดูแล...ถ้าลี้ไปในเขตพม่า เมืองตัน เมืองต่วน เมืองหาง บ้านนาทอง กำลังทหารไทใหญ่ ของ นายพลโมเฮงแซนเดียว ควบคุมดูแล...”^{๒๑} สำหรับชายแดนไทย-พม่า ด้านที่อยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำกกตอนบน เมืองยอน เมืองสาต จะพบว่า “...บริเวณดอยบ้านปางหัวตาด กำลังทหารไทใหญ่ ที่มี เจ้าหาญสามแสง เป็นหัวหน้า ตั้งกองบัญชาการ และมีอำนาจควบคุมดูแลพื้นที่นี้.....พลองไปริมฝั่งแม่น้ำกก บริเวณ บ้านสบโป่ง ทหารมุเซอกลุ่มแสงหาญ (นายพันเอกแสงหาญ) ก็ตั้งกองบัญชาการ...ข้ามฝั่งแม่น้ำกกมาทางเมืองยอน เมืองสาต ด้านเหนือสุดก็เป็นที่ตั้งกองบัญชาการของกำลังทหารมุเซอ กลุ่มแอบี (นายทหารของกองทัพปลดปล่อยชนชาติมุเซอ ที่ไปฝึกอบรมด้านการเมืองการทหารจากพรรคคอมมิวนิสต์พม่า ที่ค่ายปางซางเป็นเวลาประมาณ ๓-๔ ปี)....บริเวณสบยอนก็มีกำลังทหารว่าผสมไทใหญ่ ที่มี พระโปกาสเอด ควบคุมดูแลพื้นที่...”^{๒๒} ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อกองทัพ Shan United Army (SUA) ของ ชุนส์ ฎักรัฐบาลโจอมตีผลักดันจนต้องตั้งกองบัญชาการที่บ้านหินแตก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย “...กำลังทหารพวกนี้ ก็เคลื่อนย้ายมาที่ดอยกลาง ตั้งกองบัญชาการที่ ดอยปางหัวตาด จัดการกองกำลังกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยที่มีอยู่...แผ่ขยายอำนาจควบคุมอาณาบริเวณริมฝั่งแม่น้ำกกตอนบน

^{๒๑} พ่อเผ่าปากูย ชาวมุเซอ อดีตทหารรับใช้ บู่จองหลวง พ่อของ หลญาจะอ้อ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านปากูย ตำบลท่าตอน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว

^{๒๒} พูดคุยกับนายพรหมมินทร์ อินทวิชัย อายุ ๔๘ ปี อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ ๓๐ บ้านร่วมไทย หมู่ ๑๔ ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่องสอน จ. เชียงใหม่ ในสมัยนั้น นายพรหมมินทร์ และพ่อ เป็นพ่อค้าที่ค้าขายไปมาในอาณาบริเวณนี้ โดยเฉพาะหมู่บ้านริมแม่น้ำกก

ทั้งหมด...แต่ที่ดอยสามเสา บริเวณบ้านห้วยหาวมุเซอ ในระยะแรก กำลังทหารว่า กลุ่ม เจ้ามหาซาง จัดตั้งเป็น เมืองยอนใหม่ และควบคุมพื้นที่...เจ้ามหาซาง อายุมากขึ้น ดูแลกองทัพไม่ไหว...ย้ายไปอยู่เชียงใหม่ ไوةเฉียวคือและ หลี่อั้ง ก็ดูแลกองทัพว่าแทน.....ต่อมาทั้ง ๒ คนก็ร่วมมือกับ เจ้ายี่ลาย ขยายกำลังควบคุมเขตพื้นที่นี้....”^{๓๓} ในช่วงนี้ กองทัพว่าได้เปลี่ยนชื่อเป็น United Wa State Army (UWSA) และตั้งกองบัญชาการที่เมืองยอนใหม่จนถึงปัจจุบัน

ถ้าคำบอกเล่าจากความทรงจำของชาวท่าตอนที่กล่าวมาเบื้องต้นเป็นข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ สถานการณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนี้ จำเป็น สำคัญอย่างยิ่งที่ “คนนอก” ควรต้องรับฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ และต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเหล่านั้นอย่างหนักแน่น ภายใต้เงื่อนไขของนโยบายของรัฐ ซึ่งไม่สนใจปฏิบัติการจริงของอำนาจเหนือดินแดน หรือไม่แสดงอำนาจเหนือพื้นที่ อย่างชัดเจน จนก่อให้เกิดภาวะ “สูญญากาศของอำนาจรัฐเหนือดินแดน” (state power vacuum) โดยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเช่นนี้ อาจให้ความหมายได้อย่างหนึ่งว่า รัฐให้การสนับสนุนกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยเหล่านั้น เพราะการตั้งฐานที่มั่นทางการทหาร และกองบัญชาการกลาง รวมทั้งสามารถระดมกำลังพลประจำการเป็นจำนวนนับหมื่นคน และดำรงสถานภาพของกองกำลังติดอาวุธนั้นเป็นระยะเวลานานนับสิบปี ย่อมชี้ให้เห็นถึง คักยภาพและข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน ประชาชนของ

^{๓๓} พุดคุยกับ พ่อเด่งนึ่งหยักงว อายุประมาณ ๘๐ ปี อดีตนายทหารฝ่ายเสนาธิการ กองทัพที่ ๕ กองทัพกัมพูชา ตั้งปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านสุทธัย (เมืองอาง) ตำบลท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

รัฐที่อาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนี้ย่อมไม่มีทางที่จะรับรู้ ทราบถึง แนว
อาณาเขตของดินแดนของรัฐอยู่ตรงไหน อย่างไร ถ้าชาวบ้านพื้นถิ่นมี
ความสัมพันธ์ที่ดีกับกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่างๆ ชาวบ้านเหล่านั้น ย่อม
มีความสามารถในการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ไปมาในอาณาบริเวณพื้นที่
“สุญญากาศของอำนาจรัฐเหนือดินแดน” (state power vacuum) นั้น
ได้ ประเด็นสำคัญก็คือ รัฐใช้อำนาจและความชอบธรรมอะไร ในการอ้าง
ว่า ชาวบ้านที่เคลื่อนย้ายไปมาในเขตพื้นที่ “สุญญากาศของอำนาจรัฐเหนือ
ดินแดน” นั้น เป็นบุคคลชาติพม่า หรือเป็นบุคคลที่ไม่สามารถชี้ชัด แน่ใจ
ในสถานะบุคคลในฐานะประชาชน พลเมืองของรัฐ หรือหากจะกล่าวอย่าง
ถึงที่สุด เจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะ “คนนอก” ใช้อำนาจ ความชอบธรรมอะไร
ในการวินิจฉัยสั่งการกำหนดและประทับตราต่อชาวบ้านพื้นถิ่นในฐานะผู้
พลัดถิ่นสัญชาติพม่า หรือเป็นผู้ที่มีบิดามารดาเกิดในดินแดนของประเทศ
พม่า เพราะหากกล่าวอย่างตรงไปตรงมาแล้ว อาณาบริเวณชายแดนไทย
พม่า ด้านดอยกลาง-สบบยอน หรือเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำกกตอนบน ไม่เพียง
เป็นพื้นที่การฉีกพิพาทเรื่องแนวเขตชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า
แล้ว หากยังเป็นพื้นที่ “สุญญากาศของอำนาจรัฐเหนือดินแดน” และ
หน่วยงานของรัฐก็เพิ่งเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ หรือแสดงอำนาจเหนือดินแดน
เมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา

ดังนั้น หน่วยงานของรัฐจึงไม่สามารถที่จะสรุปอย่างรวบรัดว่า
ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะบุคคลของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในอาณานิคมดังกล่าว
มีความชัดเจนและเป็นระบบที่เชื่อถือได้ ในทางตรงกันข้าม รัฐโดยหน่วย
งานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครอง สภาความมั่นคงแห่งชาติ และ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ และความมั่นคงของมนุษย์ จำเป็นต้องทบทวนระบบข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดสถานะบุคคลของ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนอีกครั้ง

๓.การทำมาหากิน และวิถีชีวิตคนสบบยอน : ความเดือดร้อนจากกองกำลังติดอาวุธ

เนื่องจากวิถีการทำมาหากินของชาวบ้านเป็นวิถีแห่งการเคลื่อนย้ายไปมา โดยมีฤดูกาลเป็นตัวกำหนด ในช่วงฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลาก ชาวบ้านในเขตที่ราบลุ่มท่าตอน แม่ฮาด แม่สว โดยส่วนมากจะขึ้นไป ทำมาหากินที่สบบยอน ทั้งเพื่อทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะวัวต่าง ของคาราวานพ่อค้าวัวต่างบ้านท่าตอน พอเข้าสู่ช่วงฤดูแล้ง หรือหลังฤดู น้ำลด ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวก็จะลงจากสบบยอนมาอยู่ที่ท่าตอน แม่ฮาด แม่สว เพื่อทำไร่ยาสูบ บางคนอาจจะทำมาค้าขายทางไกลไปเมืองฝาง เมืองปาย เมืองต่วน เมืองสาต เมืองตุม และเมืองต้น โดยวิถีการทำมาหากินเช่นนี้ สบบยอนจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวท่าตอนค่อนข้างมาก เนื่องจาก “.....สบบยอนเป็นพื้นที่กว้างใหญ่ มีทุ่งหญ้าอาหารวัวควาย เหมาะ เป็นที่เลี้ยงสัตว์ จะเอาวัวเอาควายไปผูกไว้ที่ไหนก็ได้ ไม่ต้องแย่งพื้นที่กัน ไม่มีใครหวงห้าม คนท่าตอนบางคนที่มีวัวมีควาย ก็เอาวัวควายไปเลี้ยงที่นั่น บางคนจ้างคนอื่นเลี้ยง บางคนก็เลี้ยงเอง ไม่ต้องลงทุน ใช้ทำนาที่นั่น ทุกคน ยุ่งแต่ทำมาหากิน ทำไร่ไถสวน ชาวบ้านไม่รู้ว่า เขตแดนของเฮาของเฮา อยู่ที่ไหน ไม่เคยคิดใส่ใจ คิดแต่ว่าที่สบบยอนไม่มีใครเป็นเจ้าของ อยู่ใน เขตไทย ไม่ใช่อยู่ในเขตพม่า เพราะอยู่ใกล้ฝั่งไทยมากกว่า พ่ออ๊วยเคยบอก

ว่าสบบยอนอยู่ในเขตประเทศไทย....ตอนพ่ออายุได้ ๗ ขวบ ครอบครัวย้ายไปอยู่ที่สบบยอน เพื่อหาแหล่งทำกิน ทำนา ทำไร่ ครอบครัวปลูกข้าว งามา งาดำ พริกแดง ข้าวโพด รวมทั้งเลี้ยงวัว ลี้ยงควาย สามารถปล่อยอยู่ตามทุ่งนาได้ ซึ่งในสมัยนั้นมีการใช้วัวและควาย เป็นแรงงานสำหรับการทำนา.....สบบยอนมีความอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำกกไหลผ่าน มีปลาหลายชนิด ของป่า อาหารป่า มีมาก เช่น หมากตำ (ลูกชิต ซึ่งมีลักษณะของลำต้นคล้ายกับต้นมะพร้าว) และต้นระกำ (มีใบหนามออกช่อคล้ายมะพร้าว) กล้วย หววย และสัตว์ป่านานาชนิด เช่น หมูป่า กวาง ไก่ป่า เก้ง ช้าง ฯลฯ ต้นไม้ก็มีขนาดใหญ่ เช่น ต้นจิก หรือเชือก (เต่าล้านปี) มีจำนวนมาก นอกจากนั้นมีไม้ซาง ไม้เหี้ย ไม้สีทอง ใช้ทำแพล่องน้ำกก.....คนที่ไปอยู่สบบยอน ทำเกษตรจะได้ผลดี โดยไม่ต้องใส่ยาใส่ปุ๋ย ใส่ข้าวเชื้อ ๒ ถึง ได้ข้าวเปลือกประมาณ ๒๐๐ ถึง ถ้าทำนา ๑ ปี จะมีข้าวกินได้ถึง ๒ ปี ปลูกนา ข้าวโพด พริก บางครอบครัวช่วงที่อยู่ทำตอนมีฐานะยากจน จึงไปหาที่ทำกินที่ให้ผลผลิตดี ทำไร่นาแล้วมีกินมีอยู่....เมื่อปีพ.ศ.๒๔๘๖ พ่อค้าขายสินค้าพืชไร่ข้าว พริก งามา งาดำ ที่สบบยอนมีมาก มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวมูเซอพ่อค้าแม่ค้าบ้านท่าตอน แม่เอย เมืองฝาง ก็ขึ้นไปซื้อขายหลายคน บางคนก็หาซื้อข้าว บางคนก็หาซื้อถั่วดิน (ถั่วลันเตา) งามา งาดำ แล้วแต่ความต้องการของใครของมัน.....ช่วงนี้ พ่อไปช่วยเป็นกุสึแบกของให้กับทหารไทยด้วย พ่อเอาม้าและวัวต่างไปช่วยทหาร.....คนท่าตอนที่ไม่ไปด้วยกันมี นายต๋วย ใจวรรณ (ลูกพ่อน้อยสุภา) นายอ้าย ใจวรรณ มหาจิง นายอ้าย บ้านสันโค้ง หมู่เฮาแบกเสบียงอาหารไปส่งทหารไทยถึงเมืองสาต...แบกของถึงเมือง

สาตแล้ว ก็นอนค้างคืนที่นั่น ๑ คืน แล้วลงมาที่สบบยอน กลับมา
ทำตอน...สมัยนั้น ที่เมืองสาต ไม่มีคนม่าน (คนพม่า) เห็นแต่ไทใหญ่กับ
ทหารไทยอยู่กัน.....ตอนขากลับ หมู่เฮากลับแค่ ๓ คน นายอ้าย ไจวรรณ
เดินทางไปกับทหารไทยต่อไปทางถ้ำแกลบ อยู่ด้านทิศตะวันตกของ
เมืองสาต....การใช้กุลีแบกของ ถ้าไปถึงหมู่บ้านใด ทหารจะแะจ้งคนแบก
ของจากหมู่บ้านนั้น ส่งต่อกันไปเป็นทอดๆ จนกว่าจะถึงที่หมาย...ตอน
นั้นพ่อได้รับค่าจ้างเป็นกุลีเป็นเงินไทยใบสีแดงจำนวน ๒ ใบ...เมื่อนำไป
แลกเงินแถบ (เงินรูป) ได้หลายแถบอยู่...เมื่อก่อนเงินไทย ๗๒ สตางค์
๑ แถบ...คนสมัยก่อนใช้เงินแถบมากกว่าเงินไทย.....ตอนขากลับพ่อแะ
ซื้อสินค้าตามเส้นทาง เพื่อจะนำไปขายต่อที่ท่าตอน...แะซื้อที่สบบยอน
แล้วล่องแพลงมาท่าตอน...เวลาผ่านไปไม่ถึงหนึ่งเดือนนายอ้ายได้กลับ
มาท่าตอน...”^{๑๔}

เมื่อถามว่า ทำไมชาวท่าตอนต้องขึ้นไปทำมาหากินที่สบบยอน
ชาวบ้านจะเล่าถึงความแตกต่างของพื้นที่ทำมาหากิน เปรียบเทียบระหว่าง
ท่าตอนกับสบบยอนว่า “...บ้านท่าตอนเป็นที่ลุ่ม เป็น “ปงหลวง” น้ำท่วม
ทำนาไม่ดี ทำกินหน้าแล้งได้ ปลุกยาสูบ ปลุกพริก แต่พอถึงหน้าฝน น้ำท่วม
เกือบถึงหัวบันได....คนท่าตอนต้องไปทำมาหากินที่สบบยอน มันทำกิน
ง่าย...สมัยนั้น ถ้าไปทำไร่ทำนาที่สบบยอน ทุกหลังคาเรือนจะซื้อข้าว
สบบยอนกิน พ่อค้าแม่ค้า เอาข้าวสาร ข้าวเปลือกใส่แพล่องมาตามแม่น้ำกก
มาขายที่ท่าตอน...”^{๑๕} “...สบบยอนเป็นแหล่งทำมาหากินของคนท่าตอน

^{๑๔} พ่อหู่ มณีวรรณ อายุ ๘๒ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ บ้านเลขที่ ๗๕ หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่อง
จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖ และวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๖

^{๑๕} พ่อพรม อินทูล อายุ ๖๘ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ บ้านเลขที่ ๒๔๑ หมู่ ๗ บ้านท่ามะแกง ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่อง
จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖

พ่ออยู่แม่อยู่ขึ้นไปบุกเบิกที่ดินทำกิน จากที่ป่าทึบมาเป็นที่ทำไร่ทำนา ทำไร่
ข้าว ข้าวโพด ถั่วลิสง งามาขาว งามาดำ...ที่สบบยอน น้ำดี ดินดี ใครจะสร้าง
บ้านตรงไหน ต้องการทำอะไรทำนาตรงไหนก็แผ้วถางบุกเบิกป่าเอาเอง...คน
ที่อยู่สบบยอน เกือบทั้งหมดเป็นคนท่าตอน บางคนมีบ้านอยู่ที่
ท่าตอนหนึ่งหลัง เมื่อไปอยู่ที่สบบยอนก็สร้างบ้านอีกหนึ่งหลัง บางคนก็สร้าง
ถาวร บางคนก็ไม่ได้สร้างแบบถาวร เป็นเหมือน “ตูปเหมือนห้าง” อยู่กลาง
ไร่กลางนา...สำหรับเรื่องเขตแดนของสบบยอน ชาวบ้านขึ้นไปอยู่เห็นอยู่ได้
อะไร...คิดแต่ว่าเป็นประเทศไทย ถ้าจะบอกว่าอยู่ในเขตประเทศพม่าก็คง
ไม่ใช่....พ่อไปอยู่เมืองสาต เที้ยวไปเที้ยวมาระหว่างเมืองสาต สบบยอน
ดอยกลาง พ่อเห็นแต่กองทัพ มูเซอ จีนฮ่อ ไทใหญ่ ที่รัฐบาลไทย
ดูแลอยู่ อย่างข้าวสาร รถหกล้อเอามากองไว้ที่หัวบ้านสันโค้ง บ่สู้ก็ร้อย
กระสอบ...เดินไปทางดอยกลาง สบบยอน เมืองยอน เมืองสาต บ่เห็นทหาร
ม่านแม่แต่คนเดียว...”^{๒๖} “...ถ้าถามถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนสบบยอน
“...ชาวบ้านอยู่รวมกันเป็นหย่อมบ้าน ๑๐-๑๕ หลังคาเรือน มีบ้านสบบยอน
ท่ากก บ้านกลาง บ้านจอง โป่งตอง ห้วยทรายเหลือง หย่อมบ้านกลุ่มนี้
เป็นคนท่าตอน พูดคำเมือง คำไทใหญ่ บิใช้ภาษาม่าน...ยกเว้นบ้านห้วย
ทรายเหลืองที่เป็นคนมูเซอ...”^{๒๗} กลุ่มชาวบ้านเหล่านี้ ไม่ได้สนใจเรื่องแนว
เขตพรมแดนระหว่างประเทศ แต่ในกลุ่มชาวบ้านที่เป็นพ่อค้าวัวต่าง และ
มักมีการเดินไปมาในอาณาบริเวณนี้ เล่าว่า “...ถ้าถามถึงเส้นเขตแดน

^{๒๖} พ่อเสาร์ เมืองมูล อายุ ๘๑ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๕ บ้านแม่ฮ้อย ต. แม่ฮ้อย อ. แม่ฮ้อย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๖

^{๒๗} พ่อฮ้อยแสง อินัน อายุ ๗๔ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ บ้านเลขที่ ๒๔๐ หมู่ ๑๔ บ้านแก่งทรายมูล (แก่งยั้ง) ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ้อย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๖

เขตแดนจริง ๆ คนเฒ่าคนแก่เล่าว่าอยู่บนสันดอยผ้าห่มปก หรือ ดอยสามจุ๊ ถ้าลากเป็นแนวตรงไปดอยหัวแม่คำ ดอยแม่สะลอง จังหวัดเชียงราย สบบอน เมืองยอนจะเป็นของประเทศไทยทั้งหมด คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า หลักแบ่งที่แบ่งเขตประเทศไทยกับพม่า เห็นอยู่จริง ๆ จะมีอยู่ด้านในเข้าไปในเมืองพม่า พื้นที่ห้วยสะฮะอยู่ในเขตพื้นที่ของเขา....มีคณะสำรวจเดินทาง ขึ้นมาทางดอยผ้าห่มปกมาออกที่ดอยกลาง คณะสำรวจนี้ ลงมาที่ บ้านนาหมากอื่น คณะหนึ่งออกมาดอยกลาง ลงไปน้ำกาก ที่สบห้วยสะ อีกคณะหนึ่งออกไปบ้านนาหมากอื่น อ้อมไปทางหลังดอย ทะลุเมืองสาตได้ พื้นที่ชายแดนเชื่อมต่อกัน สามารถเดินทางได้ทั่วถึงกันตลอดเส้นทาง...”^{๒๔}

โดยปกติ เมื่อพูดถึงเรื่องแนวเขตพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับพม่า ชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ที่สบบอน ไม่ได้สนใจเลย โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง “...ถ้าถามแม่ถึงเรื่องเขตแดนหลังแต่ง แม่บู้...แม่ขึ้นไปสบบอน ไปอยู่กับพ่อแม่ ไปปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด งามาว งาดำ ถั่วเหลือง ถั่วดิน ขายให้พ่อค้าแม่ค้าที่ขึ้นไปหาซื้อจนเต็มบ้านเต็มเมือง...สบบอนดินดีน้ำดี...ปลูกผักปลูกไม้ดอกดอกออกลูกสมบูรณ์ดี คนดั่งลุ่มก็หาซื้อปachat เอาลงมาขายก็ได้ราคาดี...อย่างที่บ้านแม่ได้ข้าว ๑๐๐ กว่าต่อถังปี ขายถังละ ๒๐ บาท ถั่วเหลืองได้ ๒๐ ถึงต่อปี ขายลิตรละ ๒-๓ บาท...พ่อค้าแม่ค้า ขึ้นมาซื้อของพวกนี้ที่สบบอน แล้วเอา ลงมาขายที่ท่าตอน แม่อา...บางครั้งก็มีพ่อค้าแม่ค้าคนกลางมารับซื้อที่ทำตอนเอาไปขายต่อเมืองฝาง เมืองเชียงใหม่...ถนนไปเมืองฝางเมื่อก่อน ลำบาก บมีรถยนต์

^{๒๔} กำนันบุญแข็ง บุญทา อายุ ๕๖ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ที่ทำการกำนัน ต. แม่อา บ้านปางต้นเตื่อ (ดอยกลาง) ต. แม่อา อ. แม่อา จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐

เป็นหนทางลัด (เป็นทางเกวียน) ถ้าไปเมืองฝางก็เดินเท้า ๑ วัน...ชาวบ้านจะใช้ล้อวัวล้อควายขนของไปเมืองฝาง.....ถ้าไปสบบอนบางคนเดินเท้า ใช้เวลาประมาณ ๑ วันหรือบางคนนั่งเรือถ่อขึ้นไป และขากลับล่องแพไม้ซางพร้อมกับบรรทุกข้าวเปลือก ข้าวสาร ของป่า ลงมาท่าตอน ...คนไปอยู่ประจำที่สบบอน เกือบทั้งหมดเป็นคนท่าตอน...จากท่าตอนไปสบบอน...มันบ่ไกล เดินเท้าไปก็ได้ เอาเรือไปก็ได้...ทำอะไรทำสวนได้ข้าวได้ผักมาก ก็เอาใส่เรือใส่แพล่องน้ำกกมาได้ บ่ต้องแบกต้องหาม...บางคนสองเฒ่าไปสร้างตึบสร้างปางอยู่สบบอน ปล่อยลูกปล่อยหลานอยู่กับพี่กับน้องที่ท่าตอน...ทำกันอย่างนี้หลายหลังคา...อย่างพ่อแม่ของ ส่างอุง กับ อีนางหม่วย พ่อแม่มันไปทำอะไรทำสวนที่สบบอน ปล่อยลูกมันอยู่กับลุงกับ ป้าจนเป็นป้าน้อยสาวน้อย...ไปอยู่ที่โน่นมันสะดวกหลายอย่าง บ่ต้องเดินทางเที่ยวไปเที่ยวมา...มีเวลาดูแลไร่สวนได้เต็มที่..."^{๒๔}

ในช่วงปลายทศวรรษ ๒๕๐๐ ถึงต้นทศวรรษ ๒๕๑๐ สภาพเศรษฐกิจการค้าในเขตลุ่มน้ำกกตอนบน กล่าวได้ว่ามีความรุ่งเรืองมากกว่าช่วงอื่นๆ เพราะด้านหนึ่งคือ กำลังพลของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่างๆ ขยายจำนวนมากขึ้น กำลังพลเหล่านี้ต่างมีรายได้ประจำ ทั้งจากภาษี และค่าฝิ่น ซึ่งโดยปรกติมักใช้จ่ายซื้อของอุปโภคบริโภคจนหมดตัวเป็นครั้งๆ ขณะเดียวกัน ชาวลahu (มูเซอ) เป็นจำนวนมาก ก็เคลื่อนย้ายบ้านเรือนมาอาศัยอยู่ทำกินในอาณาบริเวณนี้ ชาวลahuกลุ่มนั้นนอกจากต้องการอยู่ใกล้ขีดผู้นำ หรือ ปู่จอมหลวง ของตนแล้ว ยังทำไร่พริก งามาขาว งามดำ

^{๒๔} แม่เม่น บุญเรือง อายุ ๗๗ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ บ้านเลขที่ ๒๓๐ หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย ต.ท่าตอน อ.แม่อาย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖

และฝัน ขายเป็นรายได้ในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคด้วย ภายใต้งบเงินไข
ดังกล่าว สภาพเศรษฐกิจการค้าในอาณาบริเวณลุ่มน้ำกกตอนบนจึงมีความ
คึกคักเป็นอย่างมาก “...หลังจากที่พ่อออกจากทหารกองทัพบก ๕ แล้ว ก็มา
อยู่ที่บ้านเมืองอาง (เมืองงาม) ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ต่มาไปขายของ
ที่สบบยอน...อยู่ที่นั่นก็เหมือนอยู่ที่ท่าตอน ที่นั่นเป็นคนท่าตอนทั้ง
หมด...ส่วนพ่อค้ามาจากดอยกลางก็มี แม่ยาย เมืองฝาง...สินค้าที่เอาไป
ขาย ก็มีเสื้อผ้า สบู่ลอย รองเท้าแตะ ถ้วยสังกะสี ช้อน หม้อแซก อาหารมี
ปลาแห้ง ขนหมัก ขนหม่า...”^{๓๐} “...พ่อค้าเมืองฝางไปสบบยอน ส่วนมาก
จะไปทางดอยกลาง แวะขายของที่ดอยกลางสักคืน ๒ คืน แล้วก็เดินข้ามห้วย
สะข่าม่น้ำกก ไปซื้อพริกที่สบบยอน ที่นั่นมีชาวมูเซออยู่กัน คนกลุ่มนี้ปลูก
พริกเก่ง...ได้พริกจนพอใจแล้ว ก็ต่อแพล่องลงน้ำกกมาออกที่
ท่าตอน...เอาพริกขึ้นจากแพไปใส่ล้อ (เกวียน) ลากไปส่งที่เมืองฝาง...ส่วน
พ่อค้าบางคนก็เอาพริกไปขายที่เชียงราย พวกนี้ล่องแพต่อไปได้เลย...ยัง
มีพ่อค้าวิ่งต่างบางกลุ่มไปค้าขายที่ดอยกลางแล้ว พวกนี้จะผ่านสบบยอน ไป
เมืองยอน เมืองสาต.....ถ้าถามว่า....พ่อไปค้าขายทางไหนได้อย่างไร...ตอน
แรกไปค้าตวยพ่อ ตอนนั้นบู้เรื่องบู้ราวอะหยั่ง พ่อชวนไปก็ไป...ไปกับ
คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน...ไปกันเป็นกลุ่มใหญ่...พ่อมีวัวต่าง ๑๐ กว่า
ตัว...ต่างเกลือบไปขายเมืองยอน เมืองสาต...ถ้าขายเกลือบได้ ก็เอาเกลือบ
แลกพริก แลกฝ้ายกับคนมูเซอ ที่เมืองยอน เมืองสาต มีคนมูเซอสร้าง
บ้านสร้างเฮือนอยู่เยอะมาก พวกนี้เขาปลูกพริก ปลูกฝ้าย...บางครั้ง

^{๓๐} เส้าฉิน แซ่ฉิน (นายอนันต์ แดนแสวงกุล) อายุ ๘๓ ปี เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนจีน ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ ๒๘ บ้านร่วมไทย หมู่ ๑๔ ต. ท่าตอน อ. แม่ยาว จ. เชียงใหม่

ชาวเมืองสาต ก็เอาสิ่งของแลกพริกแลก ผ่ายไว้ก่อน แล้วเอามาแลกเกลือ อีกต่อหนึ่ง....เมื่อได้พริกได้ผ่ายจนพอใจแล้ว ก็เอาพริกเอาผ่ายใส่หลังวัว กลับมาขายต่อที่เมืองฝาง...บางทีก็เอาข้าวสารไปขายที่ดอยกลาง...คนดอยกลางเขาทำไร่ทำนา เขาทำสวนหมัียง คนดอยกลางทำนาข้าวสาร หมายความว่า ต้องซื้อข้าวกินอย่างเดียว...พอมีเงินบ้างก็เดินข้ามไปสบบยอน เมืองสาต ซื้อพริกซื้อผ่ายได้แล้ว ก็เอากลับมาขายที่เมืองฝาง....เมื่อก่อน ขายข้าว ขายเกลือ...คิดเป็นเงินสตางค์แดง...เป็นเหรียญสีทองแดง มีรู ตรงกลาง...วันหนึ่งขายข้าวสารได้ ๒๐ สตางค์...ยังบ่ถึง ๑ บาท มันคิด ๑๐๐ สตางค์เท่ากับ ๑ บาท วันหนึ่งมีรายได้ ๒๐ สตางค์...แบบนี้ก็เห็นว่า มีรายได้ดี...คนดอยกลางมีหลายกลุ่มหลายพวก มีทั้งคนเมือง ไทใหญ่ มูเซอ แซ่ฮ่อ...ดอยกลางทำไร่ทำนาได้ ทำสวนหมัียงอย่างเดียว...สมัย ก่อนคนทำตอน ก็ทำไร่ทำนา คนบ้านแม่เหลง บ้านแม่สาว ก็เหมือน กัน พวกนี้ต้องซื้อข้าวสารกินสุดแล้งสุดปี ...ถ้าเอาของไปขายที่ สบยอน...สบูलय สบูนกแก้ว ไม่ซิดไฟ พวกนี้ขายได้ดี...ถ้าในเมืองสาต พวกเสื้อผ้า รองเท้าแตะ อันนี้จะขายดี...บางทีเจอพ่อค้าไทใหญ่ที่ เมืองสาต หมูเฮาก็เอาสินค้าแลกกัน...พวกพ่อค้าไทใหญ่ก็เดินกลับไปเชียงตุง พ่อก็กลับเมืองฝาง...บางทีพ่อค้าไทใหญ่จะเดินจากเมืองสาต มาอน สบยอน หรือพักม้าที่ดอยกลาง แล้วไปเมืองฝาง บางคนลงไปเชียงดาว เชียงใหม่...การค้าขายสมัยก่อน มันมีเส้นทางของมัน...เขาเดินไปเรื่อยๆ ค่าที่ไหนกันอนที่นั่น ส่วนมากพ่อค้าวัวต่างจะเริ่มต้นที่เมืองฝาง ผ่านท่าตอน ดอยกลาง สบยอน เมืองยอน เมืองสาต บางคนก็เลยเข้าถึงเชียงตุง ส่วน พ่อค้าไทใหญ่ก็อาจจะเลยไปถึงเมืองเชียงใหม่...

....พ่อค้าที่เดินทางมาจากเมืองสาต...เก้าสิบเปอร์เซ็นต์เป็นพ่อค้าผืน
 พ่อค้าผืนจะชนผืนมาให้ที่สບยอน...เสร็จแล้วก็มีคนลงมติดต่อพ่อค้าเมืองฝาง
 พ่อค้าผืนเชียงใหม่ เชียงราย...พ่อค้าพวกนี้บิไซคนธรรมดา เป็นเจ้านาย
 เป็นนายพันนายพลทุกคน...พวกนี้มาซื้อผืนที่สບยอน...
 สบยอนเป็นที่พักผืนเก็บผืน...บางทีจะมีแขกฮอดอยแม่สะลองลง
 มาซื้อ...^{๙๓๑}

สำหรับพ่อค้าชาวบ้าน “...ส่วนหนึ่งขึ้นไปสບยอนเพื่อค้าขายกับ
 คนมุเซอ ไปซื้อพริก คนมุเซอจะส่งเสื้อผ้า เขาก็เอาไปแลกพริก...แบกผ้า
 ไปโป๊กเดียว (ผ้าห่อเดียว) ก็พอแล้ว มุเซอส่งผ้าอย่างใดเขาก็เอาอย่างนั้น
 ไปส่ง ได้กำไรหลาย พอมีพอกินก็พอแล้ว...สมัยก่อนถ้าจากสບยอนไป
 เมืองยอน ใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง...ขายของกับชาวมุเซอ...พวกขนม
 จะขายดีที่สุด ชาวมุเซอชอบขนม อย่างขนมไข่นก ขนมเป็ป ขนมโก๋ ขนมปัง
 ตราสิงโต ขนมปังตราจะแซ่ ขนมหลอดขนมพวกนี้ขายดีมาก...คนที่เดิน
 จากท่าตอนไปสບยอน ถ้าคนเดินช้างก็ใช้เวลา ๑ วัน ออกเช้ามืดไปถึง
 สบยอนจะค้าพอดี...แม่เดินบ่เก่ง ไปทางเรือ...ค้าเรือถ่อคนละ ๕ บาทต่อ
 เที้ยว...สมัยนั้นคนท่าตอน สบยอน เมืองยอน เมืองสาต เมืองฝาง มัน
 เกี่ยวข้องพันกันไปมา คนท่าตอนไปอยู่สບยอน ไปค้าขายถึงเมืองสาต
 ค้าขายกันไปมาเป็นหนุ่มเป็นสาว เจอกัน ๒-๓ ปี ก็แต่งงานกัน อย่างพ่อ
 อัยก็เหมือนกัน...สมัยนั้นแม่ยังเป็นสาว ไปค้าขายที่สບยอน...พ่ออัยเป็น
 คนเมืองสาต...เป็นพ่อค้าแขกฮ่อ...พ่อค้าพวกนี้เขาค้าขายเป็นกลุ่ม

^{๙๓} อัยสาร เมืองมูล อายุ ๘๑ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๕ บ้านแม่ฮ้อย ต. แม่ฮ้อย อ. แม่ฮ้อย
 จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๖ โปรดดูรายละเอียดเส้นทางการค้าของพ่อค้าวัวต่างใน
 แผนที่ ๔.๑ แสดงเส้นทางเดินของพ่อค้าวัวต่างในอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำกตอนบน

ใหญ่...ใช้ม้า ลา ฟือ ถึง ๒๐๐ ตัว....เป็นขบวนพ่อค้าแซ่ฮ่อ...ตัวพ่อค้าก
มากันเป็น ๑๐ คน พ่อค้าแซ่ฮ่อ ๑ คนจะดูแลม้า ๕๐ ตัว...สินค้าที่พ่อค้า
แซ่ฮ่อจะเป็นสินค้าเมืองจีน มีผ้าไหมจีน ยาสมุนไพรจีน กระดุกเสื่อ ดีหมี่
หนังงู เขากวางอ่อน...พ่อค้าพวกนี้จะเดินทางไปขายของตามเส้นทางการค้า
ออกจากเชียงตุง ก็มาเมืองสาต เมืองยอน สบยอน ดอยกลาง ท่าตอน
เมืองฝาง ไปเชียงดาว เชียงใหม่...ตอนขากลับไปเมืองจีน ก็จะทำการค้า
ขายมาตามเส้นทางเดิม...กลับไปจนถึงเมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา
เมืองจีน...^{๓๒}

สำหรับการค้าทางเรือระหว่างสบยอนกับท่าตอน แต่เดิมจะเป็น
เรือถ่อ "...โดยจะรับผู้โดยสารที่ท่าตอนถ่อทวนน้ำไปที่สบยอน ในช่วงแรก
ค่าโดยสารเรือถ่อเที่ยวละ ๕ บาท แต่พอมีคนโดยสารไปสบยอนเยอะมากขึ้น
พ่อก็คิดค่าโดยสารเที่ยวละ ๑๐ บาทต่อเที่ยว แต่ละวันจะมีผู้โดยสาร
ประมาณ ๑๐ คน...สมัยก่อนสบยอนไม่รู้ว่าเป็นเขตไทยหรือพม่า ชาวบ้าน
ขึ้นๆ ลงๆ ใครอยากไปก็ไป ใครอยากมาก็มา ไม่มีกำหนดเขตแดนหวง
ห้าม คนไทใหญ่ มูเซอ คนเมือง ขึ้นลงไปมาไม่มีปัญหา...พอถึงปี พ.ศ.
๒๕๑๔ ชาวท่าตอน แม่อา ย แม่สาว เมืองฝาง ที่ค้าขายหากินอยู่ที่สบยอน
ไม่สามารถพักอาศัยอยู่ที่นั่นได้ เพราะว่า "โตโซ" และทหารมูเซอ มายึด
พื้นที่สบยอน...พวกโตโซอยากได้ผักอยากได้ไก่ อยากกินอะไรของชาวบ้าน
ก็เอาไป ผักกาด ถั่วฝักยาว แตงกวา บางทีก็ขู่เอาหมู เอาวัว เอาควาย
ชาวบ้าน ถ้าบอกใครแล้ว ไม่มีต้องซื้อ ชาวบ้านอยู่ได้.....ตอนกลางคืน

^{๓๒} พ่อเบ้ง ปัญญา อายุ ๖๒ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ บ้านเลขที่ ๓๘ หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย ต. ท่าตอน อ. แม่อา ย เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๖

ก็ยังเป็นขึ้นฟ้าทุกวันทุกคืน...บางครั้งก็ต่อสู้กัน...รบกันฆ่ากันจนปู้ว่าใครเป็นใคร...ชาวบ้านสบยอนหนีลงมาหมด บ่เหลือหลังคาเรือน หมูบ้านก็โดนเผาตวย...ทหารโตໄໝพวกนี้มีหลายเผ่าหลายกลุ่ม บรู๊วว่าเป็นฝ่ายดีหรือฝ่ายร้าย เข้ามาอยู่สบยอนก็ต่อสู้กันทุกวัน...กลับมาอยู่ท่าตอน บางคนก็กลับมาอยู่บ้านตัวเอง เพราะมีบ้านสองหลัง อยู่ทีสบยอนหนึ่งหลัง อยู่ทีท่าตอนอีกหนึ่งหลัง เมื่อทุกคนกลับจากสบยอนลงมาอยู่ทีท่าตอน ก็ตั้งหมู่บ้านชื่อบ้านน้ำยอน...”^{๓๓}

ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ชายแดน สำหรับชาวบ้านคน สามารถที่จะเล่าถึงประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยประเทศอังกฤษปกครองประเทศพม่า ในฐานะเมืองขึ้น โดยมักจะย้อนถึงประวัติศาสตร์ของประเด็นปัญหานั้นว่า “...หลังจากที่ประเทศอังกฤษคืนเอกราชให้แก่พม่า รัฐบาลทหารพม่า ใช้สิทธิจากการได้รับเอกราชของตนถือว่าตนมีกรรมสิทธิ์ในดินแดนเมืองยอน เมืองสาต และสบยอนด้วย ต่อมาชนกลุ่มน้อยไทใหญ่ มูเซอ ก็ต่อสู้กับรัฐบาลพม่า...ในปี พ.ศ.๒๕๑๔ กองกำลังติดอาวุธของชนกลุ่มน้อยต่อสู้รัฐบาลทหารพม่าไม่ได้ ก็หนีมาที่สบยอนจนชาวบ้านอยู่สบยอนไม่ได้...กองกำลังพวกนี้มีหลายกลุ่ม และสู้รบกันเองด้วย บางครั้งกลุ่มมูเซอก็ต่อสู้กับกลุ่มว้า บางวันกลุ่มว้าก็ต่อสู้กับชนล่า...โตໄໝบางกลุ่มก็มักข่มเหงชาวบ้าน เอาของกินในไร่ในสวนไปหมด บางทีก็หมู วัว ควาย ไปกินด้วย ชาวบ้านอยู่ทีนั้นไม่ได้ ก็พากันลงมาอยู่ทีท่าตอนกันหมด...หลังจากนั้นกองกำลังชนกลุ่มน้อยจึงเข้ามายึดพื้นที่

^{๓๓} แม่เม่น บุญเรือง อายุ ๗๗ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ บ้านเลขที่ ๒๑๐ หมู่ ๑๔ บ้านร่วมไทย ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่องสอน จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖

สບยอน หลังจากนั้นชาวบ้านท่าตอนจึงไม่กล้ากลับขึ้นไปที่บ้านสບยอนอีกแต่ก็มีบ้างเป็นบางคนอาจจะเข้าไปหาของป่าเล็กน้อย หลังจากการต่อสู้กันของโตโซ พื้นที่สບยอนถูกปล่อยร้างไม่มีใครกล้าเข้าไป.....ส่วนพื้นที่ดอยกลางที่ได้รับผลกระทบจากการรุกรานเข้ามาของกองกำลังชนกลุ่มน้อยพม่า หรือพม่าเรียกว่า “โตโซ” เนื่องจากพื้นที่ดอยกลางอยู่ในเขตชายแดนไทย-พม่า มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ของกองกำลังชนกลุ่มน้อยพม่า...นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๓ กองกำลังติดอาวุธมุเซอร์กล้าเข้ามาตามแนวชายแดนดอยกลาง ผู้นำกองกำลังคือพญาจะอื้อ ช่วงที่เข้ามาปกครองบริเวณชายดอยกลางมีการปล่อยให้มีการเล่นการพนันอย่างมาก ชาวบ้านดอยกลางติดการพนันงอมแงม พญาจะอื้อเป็นลูกของปู่จองหลวง ซึ่งคำว่า...“ปู่จองหลวง” เป็นตำแหน่งที่ใช้เรียกหัวหน้าหรือผู้นำ มีการนับถือผี ทุกวันศุกร์และวันศีลจะถือว่าเป็นวันดี จะมีการฉลองด้วยการเดินจะคี^{๓๔}

จนกระทั่งใน ปีพ.ศ.๒๕๒๔ กองกำลังติดอาวุธว่า ได้รุกรานเข้ามาในเขตดอยกลาง เพื่อตั้งฐานกองกำลังติดอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า ต่อมาในปีพ.ศ.๒๕๒๘ กองกำลังขุนล่า ซึ่งเป็นกลุ่มกัซาคีไทใหญ่ เข้ามาตามแนวชายแดนไทย-พม่า เข้ามาทางดอยกลางเพื่อตั้งฐานกองกำลังต่อสู้กับทางรัฐบาลทหารพม่า...ขุนล่าย้ายกองกำลังออกมาจากพื้นที่บ้านผาแตก ตำบลแม่สลอง อำเภอมะปายหลวง จังหวัดเชียงราย ตามนโยบายการปราบปรามยาเสพติดอย่างรุนแรงของประเทศไทย จนกระทั่งในปีพ.ศ.๒๕๓๐ กองกำลังว่าต่อสู้กับกองกำลังขุนล่าทำให้กองกำลังว่าพ่ายแพ้จึงถอยออกไปจากพื้นที่ดอยกลาง...ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งของกองกำลังติด

^{๓๔} เดินจะคี หมายถึง การเดินรำเฉลิมฉลองของชาวมุเซอร์ ในเทศกาลปีใหม่ของชาวมุเซอร์ หรือเรียกว่า เทศกาลกินวอ

อาวุธชนกลุ่มน้อย มัน เริ่มต้นช่วงที่ ๑ ความขัดแย้งของประเทศพม่า และประเทศจีน ขับไล่พวกจีนฮ่อที่เข้ามาทำสงครามโลก ช่วงที่ ๒ กองกำลังชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า ที่เรียกว่า “โตโซ” ต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า ทั้งสองช่วงนี้ทำให้ชาวบ้านบางส่วนหนีเข้ามาอยู่ที่ท่าดอน ช่วงที่ ๓ โตโซ กับกองกำลังว่า ช่วงที่ ๔ มุเซอกับกองกำลังว่าสู้รบกัน จนทำให้คนที่ไม่อยู่สยอนต้องอพยพโยกย้ายลงมาอยู่ที่ท่าดอน เพราะเกรงกลัวกองกำลังชนกลุ่มน้อยเหล่านี้...”^{๓๔}

“...ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๑๐ พ่อทำงานด้านข่าวให้กับทหารไทย ทำให้มีโอกาสปฏิบัติงาน มีหน้าที่รับผิดชอบในการหาข่าวบริเวณตามแนวชายแดน โดยมีพื้นที่รับผิดชอบตั้งแต่เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ไปถึงเขตชายแดนจังหวัดตาก ขณะนั้นเมืองยอน (สยอน) มีชนกลุ่มน้อยของพม่า แต่ยังถือว่าไม่มีปัญหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในระดับมาก เนื่องจากมีเพียงชนกลุ่มน้อยมุเซอ โดยผู้นำมุเซอคือปู่จองหลวง ต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า ซึ่งนำโดยนายพลเนวิน ที่ยึดอำนาจมาจากรัฐบาลอู๋ เนื่องจากรัฐบาลอู๋เป็นรัฐบาลประชาธิปไตย นายพลเนวินยึดอำนาจจากรัฐบาลอู๋ซึ่งเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย เมื่อนายพลเนวินยึดอำนาจได้สำเร็จ เป็นรัฐบาลเผด็จการทางทหารสืบจนมาถึงปัจจุบัน...พ่อมีหน้าที่หาข่าว จะคอยดูว่าชนกลุ่มน้อยต่างๆ ตามแนวชายแดนมีการเคลื่อนไหวทางทหารอย่างไร นับตั้งแต่กองกำลังมุเซอ กองกำลังไทใหญ่ กองกำลังกระฉิน กองกำลังทหารจีน ซึ่งในขณะนั้นทหารจีนฮ่อยังไม่วางอาวุธ นายพลเลาลี สังเกต

^{๓๔} พ่อฮี้แสง อินปัน อายุ ๗๔ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ บ้านเลขที่ ๒๔๐ หมู่ ๑๔ บ้านแก่งทรายมูล (แก่งทุ่ง) ต. ท่าดอน อ. แม่สาย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๖

กองพล ๔๓ และนายพลเลาตัน สังกัดกองพล ๔๕ ตั้งกองกำลังอยู่ดอยแม่สลอง ทหารจีนพวกนี้หนีลัทธิคอมมิวนิสต์ของเหมาเจ๋อตุง พวกนี้มีเจียงไคเช็คเป็นหัวหน้า...กองกำลังทหารจีน ทั้งกองพล ๔๓ และกองพล ๔๕ หนีเข้ามาทางประเทศพม่า ตั้งแต่เมืองน้ำคำ แสนหัว โป่งก้าง..."

"...ต่อมารัฐบาลพม่าไล่ออกจากประเทศพม่า ทหารเหล่านี้จึงออกมาอยู่แถวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า เช่น นายพลเลาลี สังกัดกองพล ๔๓ หนีเข้ามาอยู่ที่ถ้ำอบ บริเวณทางใต้ของดอยอ่างขางและเป็นสันดอยเขตรอยต่อชายแดนอำเภอไชยปราการ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ สมัยปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องการพวกทหารจีนเป็นรื้อให้ประเทศไทย เพื่อป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แพร่เข้ามาจากจีน จึงติดต่อคัดเลือกทหารจีนที่มีอายุยังน้อยไว้ช่วยงาน ส่วนทหารที่มีอายุมากช่วยส่งไปอยู่ประเทศไต้หวันต่อ...ทหารจีนที่ช่วยป้องกันชายแดนเมื่ออยู่ชายแดนเป็นระยะเวลานาน เริ่มคุ้นเคยกับเส้นทางตามแนวชายแดน รวมทั้งก่อนจะเข้ามาอยู่เขตประเทศพม่า ทหารจีนเป็นฝ่ายที่ต้องหนีมาตลอด จึงมีความชำนาญในการเดินทางเป็นอย่างดี...นับตั้งแต่ทางตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน จังหวัดตาก ลงมาทางอำเภอฝางมาถึงเมืองงาม ไปป่าแฉม ทหารจีนรู้จักเส้นทางนำเอาสินค้าจากทางเหนือขึ้นมาทางได้ จึงมีการลักลอบค้าชายฝั่ง.....ในการขนส่งฝิ่น ใช้วิธีการจ้างคาราวานฝิ่นที่เป็นคนไทยบ้าง จ้างคาราวานบ้าง เพื่อนำฝิ่นเข้ามาตามแนวชายแดนไทย - พม่า เป็นผลทำให้ฝิ่นทะลักเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก เกิดปัญหากับประเทศไทย นอกจากนั้นทางด้านประเทศพม่า ไม่มีการห้ามการค้าชายฝั่ง ทำให้การค้าชายฝั่งมีความสะดวก สามารถลักลอบลำเลียง

ยาเสพติดเข้ามาตามบริเวณชายแดนไทย-พม่า...”

“...ตอนนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการออกกฎหมายห้ามการค้าขายฝิ่น แต่รัฐบาลไทยขาดการปราบปรามอย่างจริงจัง รวมทั้งทหารจีนใช้วิธีการเข้ามาแต่งงานกับผู้หญิงไทย ผู้หญิงไทใหญ่ เพื่อต้องการที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ทหารจีนเหล่านี้จะใช้แซ่หรือนามสกุล ที่มีคำว่า “ลี” ผู้ที่สืบเชื้อสายทหารจีนเก่ามีจำนวนมาก บางคนก็มาทำการค้าขายหลังปลดเกษียณ โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่กันเป็นกลุ่มจำนวนมากแห่งหนึ่งคือบ้านห้วยไคร้ ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย นอกจากนั้นอยู่กระจัดกระจายตามพื้นที่ต่างๆ เช่น ท่าตอน อำเภอแม่สาย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ดอยยาว อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย...ในช่วง ปีพ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๕๑๖ คนสบบยอนหนีลงมาอยู่ที่ท่าตอน เนื่องจากเกิดช่วงเหตุการณ์กองกำลังชนกลุ่มน้อยประเทศพม่า ที่เรียกกันว่า “โตโซ” แปลว่า “คนอยู่ป่า” ซึ่งเป็นคำที่ทางรัฐบาลทหารพม่าใช้เรียกกองกำลังชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มน้อยต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า ทำให้พื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า ได้รับผลกระทบตามมา...เช่นกรณีกองกำลังชนกลุ่มน้อย “ซุนสา” อ้างว่าเป็นอาสาสมัครทหารพม่า ที่เรียกว่า “กาก่วยเย่” ทำหน้าที่รักษาภัย แต่ที่จริงคือหน่วยกู้ชาติไทใหญ่ เข้ามาตั้งรกรากอยู่บริเวณบ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ซุนสาสร้างกองกำลังทหารมากขึ้นเพื่อต้องการต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า แต่ในขณะเดียวกันก็ทำการค้าฝิ่นไปด้วยตามแนวชายแดน ในขณะที่กองกำลังมูเซอ มีผู้นำกองกำลังหรือหัวหน้าคือพญาจะฮือ พ่อของ พญาจะฮือ ซึ่งชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า บู่จองหลวง ชื่อจริงว่า “เหมาะนะ”...

จากประวัติศาสตร์กรณีไทใหญ่ในพม่า ชาวไทใหญ่อยู่ที่พม่าไม่มีความสงบสุขเนื่องจากต้องการเอกราชอิสระในการปกครองตนเอง จึงหนีเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ยกตัวอย่างอุ้ย (พ่อของพ่ออ่อง) เป็นคนไทใหญ่หนีเข้ามาเมืองไทยเป็นช่วงเดียวกับที่อังกฤษยึดพม่าเป็นเมืองขึ้น อังกฤษอ้างสิทธิ์ว่าคนไทใหญ่เป็นคนของอังกฤษด้วย ต้องมีบัตรแดง หากมีกรณีพิพาท ไม่ต้องขึ้นศาลไทยต้องไปขึ้นศาลสูงสุดอังกฤษ

อังกฤษอ้างเหตุผลนี้ เนื่องจากต้องการบีบคั้นเขา และต้องการใช้นโยบายของตนครอบงำ และพยายามสร้างอำนาจ หากประเทศไทยประท้วงก็จะยึดเอาแผ่นดินบางส่วนของเขาไป เช่นเดียวกับที่ฝรั่งเศสยึดเสียมราฐ พระตะบองชายแดนกัมพูชา ศรีโสภณชายแดนลาว เป็นต้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องยอมเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่เอาไว้...กรณีหลักแต่งถูกทำลาย คนท่าตอน คนแม่เฒ่า คนดอยหลวง ก็เห็นพระไปค้าขายเมืองสาตกัน ต้องเดินผ่านบ้านแก่งเล่ายี่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ของชนเผ่าลีซอ หลักเขตอยู่ใกล้ไทย และใกล้ทางที่จะไปเมืองสาต เขาชุดหลักแต่งทิ้งที่ลำห้วยลึก ซึ่งอยู่ไม่ไกลเพื่อทำลายหลักแต่งที่เป็นหลักฐานเดิม เนื่องจากกลัวถูกอ้างว่าเป็นของไทย...พื้นที่สบยอนมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำมาหากินของชาวบ้าน การทำเกษตร การเพาะปลูกได้ผลดี ชาวบ้านที่ไปล่าสัตว์ที่สบยอน มักจะไม่ถามถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยพม่า เนื่องจากกลัวจะถูกสงสัยและไม่ปลอดภัยต่อชีวิตของตน ต่างคนต่างมุ่งไปแต่ทำมาหากินเท่านั้น พ่อเองก็เคยได้ยินชื่อของผู้นำชนกลุ่มน้อย เช่น เจ้าหาญสามแสง ขุนล่า เฒ่าพะโป้ กองกำลังชนกลุ่มน้อย มักจะแย่งชิงพื้นที่ตามบริเวณแนวชายแดนไทย-พม่าเพื่อต้อง

การยึดเป็นฐานที่ตั้งของกองกำลัง และจะมีการต่อสู้ระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อย คือจะมีลักษณะกลุ่มนี้ไปกลุ่มนั้นมา ใครชนะก็ยึดพื้นที่แล้วตั้งกองกำลัง แต่ถ้าใครแพ้ก็ถอยออกไปจากพื้นที่ ...”^{๓๖}

กองกำลังติดอาวุธของชนเผ่าเข้ามาอยู่ปางใน บริเวณดอยกลาง เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๘ กองกำลังชนเผ่าต่อสู้กับกองกำลังว่าตรงบริเวณหลักแต่งดอยกลางและในช่วงต่อมากองกำลังมุเซอ เข้ามาอยู่บริเวณดอยกลางตามแนวชายแดนเข้ามาถึงปางใน โดยมีผู้นำการปกครองคือพญาจะอ้อ...สมัยนั้นในพื้นที่ดอยกลาง ใครอยากจะเล่นการพนันก็สามารถเล่นได้ เนื่องจากไม่มีรัฐบาล เข้ามาดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวชายแดน ที่ยากจะเข้ามาเนื่องจากท้องที่ทุรกันดาร ใช้เวลาในการเดินทางเป็นวันๆ โดยการเดินเท้า คนดอยกลางเล่นการพนันที่บ่อนเป็นประจำ...ชาวดอยกลางอยู่กันมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ ในช่วงหลังเริ่มมีคนหลายเชื้อชาติที่เข้ามาอยู่ เช่นกลุ่มคนจีนฮ่อ บางคนหนีจีนคอมมิวนิสต์หรือบางคนหลังจากช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง หนีมาอยู่แถวชายแดนไทยพม่าโดยเข้ามาทางบริเวณหนองอูก สมัยก่อนเรียกทหารจีนฮ่อว่า “แซ่ฮ้อ” บางคนแต่งงานกับผู้หญิงคนเมือง ไทยใหญ่ แล้วอยู่ที่ดอยกลางคนจีนเริ่มประกอบอาชีพร้านขายของชำ หมอรักษาด้วยสมุนไพร...เมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๗ ทางรัฐบาลทหารพม่ามีนโยบายการปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มน้อยของประเทศพม่า ทหารพม่าได้ต่อสู้กับกองกำลังชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทยพม่า จนมีการรุกร้าเข้ามาพื้นที่ดอยกลางซึ่งในช่วงที่รุกร้าเข้ามาเป็นผล

^{๓๖} พ่อดอง คานฮี อายุ ๗๔ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ บ้านเลขที่ ๘๘ หมู่ ๓ ชุมชนแจ้งหัวริน ต.เวียง อ.ฝาง จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๕๖

เสียต่อชาวบ้านอย่างมาก โดยสร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน ทหารพม่าเข้าไปเก็บผัก เก็บพริกกินหมด โดยชาวบ้านไม่สามารถต่อสู้ขัดขืนได้ต้องยินยอม ชาวบ้านคิดว่า สมัยพญาจะฮือและขุนล่าเข้ามาดอยกลาง ไม่ได้ก่อความเดือดร้อนต่อชาวบ้าน โดยทั่วไปชาวดอยกลางรู้สึกไม่ชอบทหารพม่า...^{๓๓๗}

พื้นที่ดอยกลางในอดีตก่อนปี พ.ศ.๒๕๐๐ ชาวบ้านดอยกลางอยู่กันอย่างสงบสุข จนกระทั่งเมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๓ มีการรุกร้าเข้ามาของกองกำลังติดอาวุธชนกลุ่มน้อย ประเทศพม่าตามบริเวณแนวชายแดนเขตดอยกลาง ซึ่งในขณะนั้นไม่มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย ไม่ว่าตำรวจ ทหารไม่เข้ามาดูแลในพื้นที่ จึงเสมือนหนึ่งว่าเป็นบ้านที่ไม่มีผู้ปกครองมีแต่ชนกลุ่มน้อยหรือเป็นพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยพม่า ใครมีปืนเป็นใหญ่ ปลอ่ยให้ชาวบ้านอยู่กันตามลำพัง กำนันคิดว่าเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ง่ายต่อการรุกร้ามาของกองกำลังชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดน ต่อมากองกำลังชนกลุ่มน้อยเริ่มขยับเข้ามาในเขตไทยที่ดอยกลาง ชนกลุ่มน้อยกลุ่มแรกที่เข้ามาคือกองกำลังติดอาวุธมุฮอ นนำโดยพญาจะฮือ เข้ามาปกครองดอยกลางในหมู่บ้านบริเวณชายแดน ลักษณะการปกครองของพญาจะฮือไม่ได้อยู่ในลักษณะดูแลปกครองทุกข์สุขชาวบ้าน แต่อยู่ในลักษณะผู้มีอำนาจ มีอาวุธอยู่ในมือ พญาจะฮือปลอ่ยให้มีการพนันในหมู่บ้าน ชาวบ้านเปิดบ่อนการพนันได้อย่างเสรี แต่มีการเรียกเก็บค่าตั้ง (ภาษี) จากเจ้าของบ่อนการพนัน ให้กับทางพญาจะฮือ จนชาวบ้านดอยกลางมกายอุบายมุข ติดการพนันจนมก

^{๓๓๗} พระครูบาสิทธิ อภิวิญโญ อายุ ๘๑ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ วัดสามัคคีธรรม (ปางตันเตื่อ) บ้านปางตันเตื่อ ต.แม่ฮ้อย อ.แม่ฮ้อย จ.เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖

บางคนทะเลาะกันในวงการพนันและบางคนถึงขั้นเล่นการพนันกลับไปทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัวเนื่องจากค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ ทำให้ชาวบ้านคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ข้างในเกรงกลัวชนกลุ่มน้อยของพม่า จึงอพยพหนีออกไปอยู่ที่ปางตันเตื่อ ปางตันก้อง ปางตันกอก จำนวนประมาณ ๑๐-๒๐ ครอบครัว...”

“...จนกระทั่ง ในปี พ.ศ.๒๕๒๔ กองกำลังติดอาวุธว่า ได้รุกเข้ามาในพื้นที่ชายแดนบริเวณดอยกลางและต่อสู้กันกับกองกำลังมูเซอ สร้างปัญหาให้กับชาวบ้านอย่างมาก รู้สึกหวาดกลัว ไม่ปลอดภัย เนื่องจากเกิดการต่อสู้กันบ่อย กำนันคิดว่าเป็นการแย่งชิงเพื่อยึดพื้นที่เพื่อจะตั้งกองกำลังของตน ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ต้องการแบ่งแยกปกครองตนเอง นโยบายของรัฐบาลพม่าก็ต้องการปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มน้อย เป็นปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศของเขาเอง แต่กลายเป็นปัญหาความมั่นคงต่อประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนเช่นเดียวกับดอยกลาง ประกอบกับเส้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่าไม่ชัดเจน ทำให้ง่ายต่อการรุกรานเข้ามาในเขตแดนไทย สามารถล่อลวงอาวุธสงครามมาได้ง่าย จนชาวบ้านบางคนหากต้องการใช้ปืนก็ขอแบ่งซื้อได้จากกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาดอยกลาง เขาก็ขายให้ง่ายๆ ในวันที่ ๑๗ ตุลาคมพ.ศ.๒๕๒๘ กองกำลังของขุนล่าเข้ามาในพื้นที่ดอยกลาง หลังจากการเคลื่อนย้ายกองกำลังออกมาจากบ้านหินแตก อำเภอมะป้าหลวง จังหวัดเชียงราย ตามนโยบายการปราบปรามทำลายแหล่งผลิตยาเสพติดของรัฐบาลไทย เมื่อกองกำลังขุนล่าเข้ามาในพื้นที่ดอยกลาง ซึ่งแต่เดิมมีกลุ่มกองกำลังว่าอยู่จึงเกิดการต่อสู้ระหว่างกองกำลังของขุนล่ากับกองกำลังว่า จนกลายเป็นความขัดแย้งในพื้นที่ส่งผล

กระทบต่อความมั่นคงของชาวบ้าน หลายครอบครัวต้องอพยพออกจากพื้นที่ชายแดน โดยขยับออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ป่าในปางต้นหม้อ ปางหัวตาด บางครอบครัวไปอยู่แถวบ้านท่าตอน อำเภอแม่สายและอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่...

ในปี พ.ศ.๒๕๓๐ เกิดการต่อสู้ครั้งใหญ่บริเวณดอยหลักแตง ดอยกลาง ระยะเวลาหนึ่งเดือนผลปรากฏว่ากองกำลังที่ได้พ่ายแพ้ต่อกองกำลังขุนล่า จึงถอยกองกำลังออกไปจากพื้นที่ดอยกลาง พอลี้ภัยดอยกลางเป็นพื้นที่ ชนกลุ่มน้อยเข้ามาอยู่จนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นพื้นที่...สำหรับเรื่องแนวเขตแดนในพื้นที่ดอยกลาง นับตั้งแต่ปางในเป็นพรหมแดนที่ไม่แน่นอน จะว่าเป็นเขตพม่าก็ไม่ใช่ เมื่อสมัยก่อนมีวัดจองกลางอยู่คนไทยไปกราบไหว้บูชาและแม่ของกำนันเคยบอกว่าบริเวณวัดจองกลางเคยเป็นโรงพัก ตำรวจภูธร ถัดลงมาจากวัดจองกลางด้านล่างเป็นวัดจุฬามณี เป็นวัดของคนไทยซึ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง วัดจุฬามณีถูกไฟไหม้ทั้งหมดหลังจากนั้นไม่มีใครบูรณะ ปัจจุบันจึงเหลือแต่ซากที่ปรักหักพัง ...กรณีปัญหาเกี่ยวกับ ความไม่ชัดเจนในแนวเขตชายแดนไทย-พม่า หากกล่าวถึงกรณีเขตแดนสบบยอน ถ้าเราเริ่มมองจากหลักแตงจุดดอยกลาง กำนันเคยได้ยืนยันพูดกันว่าหลักแตงนั้นได้ถูกทำลาย โดยการขุดทิ้งของกลุ่มกองกำลังว้าแดง ผู้นำในขณะนั้นคือแอบิ ซึ่งแอบิ เป็นคนมุเซอ แต่ทำงานให้กับกลุ่มกองกำลังว้าแดง กลุ่มทหารมุเซอทำลายหลักแตง ...”^{๓๔}

^{๓๔} กำนันบุญเป็ง บุญทา อายุ ๕๒ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ที่ทำการกำนัน ต. แม่สาย บ้านปางต้นเตื่อ (ดอยกลาง) ต. แม่สาย อ. แม่สาย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ทหารมูเซอบางส่วนมาบ้านห้วยศาลา เผาบ้านของชาวบ้านบางหลังเพื่อพยายามตามหาทหารบางคนที่ยึดแย้งกันเองภายในกลุ่ม บ้านเรือนชาวบ้านได้รับเสียหายโดยไม่มีใครมารับผิดชอบ หลังจากนั้นกลุ่มที่ตามหาได้หนีขึ้นไปอยู่ที่ดอยสามเสา ซึ่งเป็นหมู่บ้านลี้ซอ และขณะเดียวกัน แอปี ผู้นำกองกำลังว้าอยู่ที่เมืองยอน ซึ่งเมืองยอนกับบ้านห้วยศาลาไม่ไกลกันมากสามารถเข้ามาได้ตามแนวชายแดน... ที่ดอยกลาง มีกองกำลังชนกลุ่มน้อย คิดว่าเหตุผลของพวกนี้ คือ ต้องตั้งกองกำลังทหารต่อสู้กับรัฐบาลพม่า ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามดังกรณีการเข้ามาอยู่เขตดอยกลางของกลุ่มกำลังมูเซอ.....ผู้นำกองกำลังมูเซอคือพญาจะฮือ ซึ่งเป็นลูกชายของปู่จ้องหลวง ปู่จ้องหลวงเปรียบเหมือนกับเจ้าฟ้าของมูเซอ หลังจากที่ถูกกองกำลังมูเซอเข้ามา บริเวณชายแดนดอยกลาง จำนวน ๒ ปาง อยู่ในความดูแลของชนกลุ่มน้อยคือ ปางโนและปางหัวตาด นอกจากนั้นชาวบ้านแต่ละครัวเรือนต้องเสียภาษีเป็นรายปี...เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ กองกำลังว้าและขุนล่าต่อสู้กัน ขุนล่าตั้งกองกำลังอยู่ที่เมืองยอน ขณะนั้นกองกำลังว้ามี ไอ้เฉียวสือ คุ่มกองทัพอว้า ขุนล่าพ่ายแพ้ เป็นฝ่ายหนีไปอยู่บริเวณชายแดนเมืองใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน หลังจากนั้นถูกประเทศสหรัฐอเมริกาจับข้อหาค้ายาเสพติดข้ามชาติ ส่วนทหารกองกำลังทหารว้าหนีไปอยู่ที่บ้านหลี่ซิง (ภาษาจีนเรียกว่า บ้านยังไถ่) .ตอนนี้พวกว้าเข้ามาอยู่แทน เต็มชายแดน...ที่ดอยสามเสาก็ยังมีทหารมูเซอ แต่เป็นกลุ่มทหารว้า...สมัยก่อนตามแนวชายแดนดอยกลาง มีการค้าขายผิ่นกันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ชายแดนเหมาะกับการลำเลียงยาเสพติด คนที่ลักลอบในการค้าขายผิ่นมีหลายกลุ่มเช่น กลุ่มทหารจีน

ชนกลุ่มน้อยพม่า

“...ถ้าถามเรื่องการค้าฝิ่น...บริเวณนี้ค้าขายกันมาก ๆ น่าจะเริ่มในปี พ.ศ. ๒๔๕๒....ตอนนั้น ทหารเขื่อย่มาค้าขายฝิ่นที่สบบอน โดยเดินทางมาจากเมืองสาต เมืองตุม ครึ่งละจำนวนประมาณ ๒๐ คน พร้อมกับม้า และอาวุธปืน สมัยก่อนกลุ่มคนปลูกฝิ่นคือกลุ่มคนมุเซอที่อยู่บริเวณชายแดน ซึ่งทำกันจำนวนมากเช่นในพื้นที่ของท่าตอนและเขตชายแดนไทยพม่า ในอำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ พ่อเองเคยเป็นคนหนึ่งที่สูบฝิ่น ทำให้รู้เกี่ยวกับราคาของฝิ่น ฝิ่นดิบ ๑ จ้อย เท่ากับ ๑.๖ กิโลกรัม จำนวน ๕ ชันเท่ากับ ๘ ชีด ๑๐ ชันเท่ากับ ๑ จ้อย หากพื้นที่ปลูกฝิ่นได้ดี พื้นที่ ๑ ไร่กว่าจะได้ฝิ่น จำนวน ๒ จ้อย...ปี พ.ศ.๒๕๑๔ ที่สบบอนค้าขายฝิ่นรายได้ดีมาก...แต่กองกำลังชนกลุ่มน้อยเข้ามาในพื้นที่สบบอน เขาของที่ไร่ที่สวนไปกินหมด ชาวบ้านต่อสู้ไม่ได้ เขายากได้วัวควายต้องหาให้เขา...ช่วงตอนกลางคืนไม่มีใครกล้าออกจากบ้าน ชาวบ้านกลัวมากพากันหนีลงมาอยู่ท่าตอน การกลับมาอยู่ที่ท่าตอนคือการกลับมาบ้านเดิม เนื่องจากชาวบ้านจะมีบ้านอยู่สองหลัง บ้านดั้งเดิมอยู่ที่ท่าตอน บ้านหลังที่สองอยู่ที่สบบอน เมื่อไปอยู่สบบอนจะสร้างขึ้นใหม่..... ในช่วงกลางคืนเขาจะได้ยินเสียงปืนทุกคืน พวกเขาจะไม่กล้าออกจากบ้าน เขายิงปืนเพื่อต้องการขู่ให้เขาเกรงกลัว ถ้าหากบ้านใดเคยเสียงดังเขาจะยิงปืนขู่.....เขาคูกันเป็นภาษามุเซอ ชาวบ้านที่อยู่รู้สึกกลัวมากจึงพากันหนีลงมาท่าตอน เขาสู้เขาไม่ได้ เนื่องจากกองกำลังชนกลุ่มน้อยมีจำนวนมาก รวมทั้งมีอาวุธในมือหลังจากที่พวกเขาหนีลงมาเขาเผาหมู่บ้านทั้งหมด...”^{๓๙}

^{๓๙} เส้าเถิน แซ่เถิน (นายอินต์ แดนเซวกุล) อายุ ๘๓ ปี เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ ๒๘ บ้านร่มไทย หมู่ ๑๔ ต. ท่าตอน อ. แม่ฮาด จ. เชียงใหม่

๔.ความทรงจำของชาวบ้านกับสถานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า

“...ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ทางกรมเปิดให้ชาวบ้านไปทำบัตร พ่อหลวง เต็ง แก้วประเพณี ผู้ใหญ่บ้าน ได้แจ้งให้ชาวบ้านไปทำบัตร แต่ไม่มีการบอกว่าจะได้บัตรประเภทใด พ่อก็ไปทำบัตรกับเขาด้วย ตอนนั้นคิดว่าจะเป็นบัตรประจำตัวประชาชน...ตอนทำบัตร...เจ้าหน้าที่อำเภอ ก็ไปได้สอบถามประวัติความเป็นมาอย่างละเอียด เพียงแต่ให้แจ้งชื่อตัว นามสกุล บ้านเลขที่ ที่อยู่ เท่านั้น หลังจากถ่ายบัตรเสร็จแล้ว ปรากฏว่าบัตรที่ออกมาเป็นบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เป็นบัตรสีชมพู เขาเป็นชาวบ้านจะว่าอย่างไรได้ ทางอำเภอเขาว่าอย่างไรก็จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น เพราะเขาเป็นหน่วยงานราชการ เป็นเจ้านาย อำนาจอยู่ที่เขาว่าจะให้หรือไม่ให้สัญชาติ.....เขาบอกว่า...พ่อหนีมาจากพม่าเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๔ สมัยนั้นพ่อไปอยู่ที่สบบยอน พอสบบยอนมีชนกลุ่มน้อยต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า พ่อ ก็กลับมาทำตอน.....ถ้าทางราชการอ้างว่า ชาวบ้านทำตอนที่ไปทำมาหากินที่สบบยอนว่าเป็นคนพม่า คงถูกต้อง เพราะว่า คนที่ไปอยู่สบบยอนเองไม่ได้พูดภาษาพม่า บัตรพม่าก็ไม่มี ถ้าสบบยอนไปถึงบรรพบุรุษ ก็เป็นคนมาจากทางอำเภอพร้าว แม่แดง แม่ริม ซึ่งก็เป็นคนไทย...พ่อมีข้อสงสัยในกรณีการทำบัตรในสมัยนั้น ทำไมเขาไม่เชื่อว่ามีหลักฐานเอกสารเพื่อยืนยันการเป็นคนไทย เพราะพ่อเคยได้รับใบเรียกเกณฑ์ทหารเมื่ออายุ ๒๑ ปี ซึ่งอำเภอผางเป็นหน่วยงานที่เรียก แต่หลักฐานเกี่ยวกับการเรียกเกณฑ์ทหาร ถูกเผาเมื่อตอนไฟไหม้อำเภอผางในปี พ.ศ.๒๕๑๙ เขาพูดอย่างไร เจ้าหน้าที่ก็บ่เชื่อฟัง พ่อเอาบัตรสามเณรในช่วงที่เคยบวช และมีบัตรนักเรียนโรงเรียนทำตอน เขาก็ไม่เชื่ออีก แล้วเขาจะหาเอกสารหลัก

ฐานจากที่ไหน ไปยืนยันความเป็นคนไทยของเขา...^{๓๐} เกี่ยวกับการถอดถอนสถานะบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน พ่อคิดว่าเป็นเรื่องซับซ้อน เขาไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ เนื่องจากในตอนแรกไม่มีใครทราบข่าวมาก่อนว่าถูกถอนชื่อออกจากทะเบียนบ้าน จนกระทั่งถึงวันที่มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน จึงได้ไปดูรายชื่อผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านแต่ปรากฏว่าชื่อของพ่อไม่มี รู้สึกตกใจมาก ครอบครัวของพ่อ ทั้งพ่อและลูกอีกสี่คนถูกคัดชื่อออกจากทะเบียนบ้านหมดทุกคน...

พ่อก็ข้อสงสัยว่าทำไมในขั้นตอนการถอดถอนสถานะบุคคลจึงไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เพื่อให้คนที่ทางการเห็นว่าจะถอนสถานะบุคคลได้มีโอกาสในการอธิบาย โดยการเตรียมตัวในด้านหลักฐาน ข้อมูลเอกสาร ที่ผ่านมาพ่อเห็นว่าทางการไม่ได้มีการเตรียมการด้านชาวบ้าน พ่อเห็นแต่ปลัดอำเภอแม่เมาะ ซึ่งทำหน้าที่ฝ่ายไหนก็ไม่รู้ นัดประชุมชาวบ้านเกี่ยวกับการทำบัตรที่วัดน้ำยอน นายอำเภอแม่เมาะเป็นระดับผู้นำอำเภอ แต่ก็ไม่ได้มาบอกกล่าวหรือชี้แจงข้อสำคัญประการใดให้ทราบเกี่ยวกับเรื่องการถอดถอนสถานะบุคคลของชาวบ้าน...ในวันนั้นมีการให้ตำรวจมาตรวจความเรียบร้อยในบริเวณวัดน้ำยอน ตำรวจมากันหลายคนเหมือนกัน สิ่งที่น่าคิดก็คือ ส่วนใหญ่คนที่ถูกถอนสถานะบุคคลเป็นชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านน้ำยอน (บ้านร่มไทย หมู่ที่ ๑๔)...ปัญหาเรื่องการถอดถอนสถานะบุคคลที่แม่เมาะ พ่อคิดว่าเกี่ยวกับการทำบัตรในสมัยก่อนตั้งแต่ทำครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ.๒๕๒๐ ทางอำเภอเปิดให้มีการทำบัตร

^{๓๐} นายบัน ใจแก้ว อายุ ๗๖ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ บ้านเลขที่ ๖ หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย ต. ท่าตอน อ. แม่เมาะ จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๖ และวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖

โดยไม่แจ่มชัดแน่นอนว่า เป็นบัตรอะไร การทำบัตรครั้งนั้น ทำให้คนไทย
แท้ ๆ กลายเป็นคนพม่าไปได้

การถ่ายบัตรในครั้งนั้นได้บัตรสีชมพู แต่ไม่มีการชี้แจงเหตุผล
ของการให้บัตรสีชมพูของทางราชการ ซึ่งพวกเขาต่างเข้าใจกันว่าบัตรที่
จะได้เป็นบัตรประชาชนไทย...ตอนที่ไปถ่ายบัตร เขาไม่สอบถามอะไรมาก
นัก ถามแต่ว่าชื่อ นามสกุล ที่อยู่ ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาไปอยู่ที่ไหนมา
บ้าง พ่อก็บอกว่าในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา พ่อเคยไปทำมาหากิน
ที่สหายอนมาก่อน ไปทำอะไรทำสวนไปกันทั้งครอบครัว ก็ไม่เห็นเขาพูดอะไร
มาก หลังจากนั้นระยะเวลาไม่นานพ่อไปรับบัตรที่อำเภอฝาง ปรากฏว่าเป็น
บัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (บัตรสีชมพู)...บางคนมีปัญหามาทำ
บัตรไม่ทัน โดยเฉพาะคนที่ขึ้นไปอยู่ที่สหายอน มัวแต่ไปทำอะไรทำสวน เขา
มาแจ้งให้ชาวบ้านทำตอนแบบเร่งด่วน เมื่อญาติได้ทราบข่าวก็จะส่งข่าวผ่าน
พ่อค้าแม่ค้าที่ขึ้นลงสหายอน-ท่าตอน ให้ญาติพี่น้องที่อยู่สหายอนได้ทราบ
ชาวบ้านที่อยู่สหายอน จะเดินทางลงมาท่าตอนแล้วไปทำบัตรที่อำเภอฝาง
ชาวบ้านบางส่วนได้รับข้อมูลข่าวสารล่าช้า บางคนเข้าไปทำอะไรทำสวน ระยะ
ทางไกลจากหมู่บ้าน พ่อรู้ข่าวก็รีบเดินทางลงมา มีความลำบาก ถ้าเดิน
ทางตอนบ่าย ๆ ก็ต้องนอนกลางทาง....พอตื่นเช้ามีดก็รีบเดินอีก มาถึงท่า
ตอนก็สายแล้ว...รีบไปอำเภอฝาง ใช้เวลาอีกครั้งวัน บางคนพลาดโอกาส
ในการทำบัตร...

^{๔๔} อัยหวัน สมวันดี อายุ ๗๗ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๖๕ บ้านเลขที่ ๑๔๘ หมู่ ๑๔ บ้านร่วมไทย ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ่อง
จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖ และวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๖

กรณีการถอดถอนสถานะบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) จำนวน ๑,๒๔๓ คน อำเภอมะนังหรือการถอนสัญชาติ พ่อว่าเป็นเรื่องที่เอาเรื่องในอดีตมาพูดกันใหม่ คนที่ถูกถอดถอนสัญชาติส่วนใหญ่จะอยู่บ้านร่มไทย บ้านแก่งยุง (หมู่ ๑๔) นอกจากนั้นมีหมู่บ้านร่มไทย หมู่ที่ ๓ คนบางส่วนที่ถูกถอนสถานะบุคคลเช่นเดียวกัน พ่อว่าปัญหานี้มันไม่ยุติธรรมเลย ตั้งแต่เรื่องในอดีตการทำบัตร...ปัญหาเริ่มต้นมา ตั้งแต่การทำบัตรครั้งแรกเมื่อสมัยพ่อหลวงแดง แก้วประเพณี เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตอนนั้นทางการเขาไม่ได้แจ้งอย่างเป็นทางการว่าจะทำบัตรอะไรให้ รู้แต่ว่าให้ไปทำบัตร ในขณะนั้นตัวพ่อไปอยู่ที่สหายอนทำไร่ถั่ว ไร่เงาะ ข้าวโพด ส่วนครอบครัวของพ่อ ทั้งภรรยาและลูก อยู่ที่ท่าตอน...ทางบ้านได้ส่งข่าวไปว่าให้พ่อกลับมาทำบัตร พ่อจึงฝากมาบอกครอบครัวผ่านทางพ่อค้าที่ลงมาท่าตอน ว่าพ่อไม่ได้ลงมาท่าตอน ให้แม่จัดการเรื่องการทำบัตรแทนพ่อ แต่ก็ไม่ทำได้ เขาบอกว่าต้องให้สมาชิกในครอบครัวอยู่กันทุกคน จึงจะทำบัตรให้ได้ แม่ไม่รู้จะทำอะไร...ที่ผ่านมาเคยมีการสำรวจข้อมูลประชากร ก่อนเกิดเหตุไฟไหม้อำเภอผาง เมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๔ ซึ่งก่อนเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว มีการออกบัตรสีเหลือง แต่พ่อไม่ทราบว่าเป็นบัตรอะไร ถ้าหากครอบครัวได้อยู่กันครบทุกคนตอนที่เจ้าหน้าที่มาสำรวจในหมู่บ้าน ครอบครัวนั้นก็จะได้บัตรประชาชนกันทุกคนและ

คนเมืองส่วนใหญ่จะได้บัตร ดังนั้นคนที่ไปสหายอนจะขาดการทำหลักฐานเอกสาร อาจจะมีส่วนทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทำบัตรในช่วง ระยะเวลาต่อมา^{๓๓}

^{๓๓} พ่อพรหม อินทสุ อายุ ๖๘ ปี เกิดเมื่อพ.ศ.๒๔๗๘ บ้านเลขที่ ๒๔๑ หมู่ ๗ บ้านท่ามะแงง ต. ท่าตอน อ. มะนัง จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖

พูดถึงการทำบัตรประชาชนของคนท่าตอน ตัวแม่ทำบัตร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ตอนแรกแม่ไม่ได้ทำบัตรเพราะตกหล่น ตอนที่เปิดทำบัตร แม่ไม่ได้อยู่ที่ท่าตอน ไปทำมาหากินที่สหายอน เมื่อหลายปีก่อน แม่ทำอะไรทำสวนอยู่ที่นั่น จึงไม่ได้ลงมา ไม่ได้ยินข่าวที่ชัดเจนด้วย...หลักฐานของชาวบ้านท่าตอน เคยมีการสำรวจข้อมูลประชากร แต่ข้อมูลหลักฐานหายไปหมด เนื่องจากไฟไหม้ที่อำเภอฝาง เมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๙ แม่เองความจริงเคยมีหลักฐานเหมือนกัน คือ เมื่อสมัยนั้นพ่อหลวงแต่ง แก้วประเพณี เป็นผู้ใหญ่บ้านนานจนจำไม่ได้ว่ารายละเอียดข้อมูลที่สำรวจไป เกี่ยวกับอะไรบ้าง...กรณีปัญหาการถอนสถานะบุคคล หลายคนที่เป็นคนไทยอย่างชัดเจนแต่กลับถูกถอนสถานะบุคคล มันไม่ยุติธรรมซึ่งก่อนจะถอนน่าจะมีการแจ้งข่าวล่วงหน้า ตรวจสอบเอกสารหลักฐานเสียก่อนให้แม่นยำ อย่างเช่น กรณี ของแม่เป็นคนไทยเชื้อสายมาจากทางจังหวัดเชียงราย เป็นคนเมือง แต่ย้ายมาอยู่ที่สหายอนนานแล้ว...เมื่อก่อนทางอำเภอเขาประกาศว่า ให้บุคคลที่จะขอสัญชาติไทยทำบัตรประชาชนให้หาหลักฐานมายืนยัน เช่นหาพยานบุคคลหลักฐานเอกสาร แม่จึงไปทำเรื่องขอบัตรประชาชน ตั้งแต่ตอนนั้นแม่และลูกทุกคนได้บัตรประชาชนไทย ยกเว้นลูกหนึ่งคน ชื่ออะไร บุญเรือง ไม่ได้บัตรประชาชน เนื่องจากอะไรหายสาบสูญไปโดยไม่ทราบข่าวคราว เพิ่งกลับมาบีนี่ในช่วงสงกรานต์ ปีพ.ศ.๒๕๔๖ ที่ผ่านมา จึงได้ไปยื่นเรื่องไว้ที่อำเภอแม่เมาะ^{๓๓}

ปัญหากรณีการถอดถอนสถานะบุคคล อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ถึงจำนวน ๑,๒๔๓ คน หากจะกล่าวหาว่า “คนที่ไปอยู่สหายอน

^{๓๓} แม่แหม่ บุญเรือง อายุ ๗๗ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ บ้านเลขที่ ๒๑๐ หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย ต. ท่าตอน อ. แม่เมาะ จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๖

ไม่ใช่คนไทยคงจะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง” เนื่องจากคนที่ขึ้นไปอยู่สอยยอน คือคนท่าตอนแท้ๆ ทางราชการที่ออกคำสั่งถอดถอนควรตรวจสอบ เอกสารหลักฐาน หลักฐานพยานบุคคลเสียก่อน กระบวนการทำงานควรมี ความรัดกุมมากกว่านี้ เนื่องจากปัญหาเรื่องเกี่ยวกับสัญชาติ เป็นเรื่อง ที่สำคัญ...กรณีคนท่าตอนไปอยู่สอยยอน มัวแต่ทำอะไรทำสวน ไม่ได้คิดว่า ตนเองจะเข้าไปอยู่ในเขตประเทศพม่า รู้แต่ว่าเป็นเขตแผ่นดินไทย พื้นที่ อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการเพาะปลูก จึงพากันไปอยู่ เป็นคนไทย ไม่ ใช้เป็นคนพม่า...ในสมัยก่อนการทำบัตรมีปัญหา เนื่องจากชาวบ้านบางคน คิดว่าไม่มีความสำคัญ จึงไม่มาถ่ายบัตรก็มี เช่นเดียวกับปัญหากรณี ชาวบ้านที่ไปอยู่สอยยอนเข้าไปทำอะไรทำสวน ไม่ได้มาทำตามวันที่ทางการ กำหนดให้ บางคนไปอยู่ที่สอยยอนไม่รู้หนังสือ เพราะสอยยอนไม่มีโรงเรียน อาจจะมีส่วนทำให้ไม่ได้สนใจเรื่องการทำเอกสารหลักฐานทางราชการ ประกอบกับเหตุการณ์ไฟไหม้อำเภอฝางเอกสารหลักฐานของบางคน สูญหายไป บางคนตกการสำรวจ...ต่อมาการเปิดให้ทำบัตรประชาชน ไทยมีการตรวจสอบหลักฐาน เอกสารเพื่อการยืนยัน พอคิดว่าเขาคงป้องกันเรื่องคนต่างด้าว เนื่องจากที่อำเภอแม่ฮ้อย อำเภอฝาง มีแรงงาน พม่าเข้ามามากขึ้นการ ออกบัตรต้องตรวจสอบให้ดีส่วนใหญ่จึง เปิดโอกาสให้ทำเฉพาะบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูง (สีฟ้า) บัตรสำรวจชุมชนบนพื้นที่สูง (สีเขียวขอบแดง) และบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่น สัญชาติพม่า (บัตรสีชมพู)...”

*** พ่ออ่อง คานธี อายุ ๗๔ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ บ้านเลขที่ ๘๘ หมู่ ๓ ชุมชนแจ้งทวีวัน ต. เวียง อ. ฝาง จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๖

กรณีปัญหาเกี่ยวกับการถอนสถานะบุคคล จำนวน ๑,๒๔๓ คน สามารถแยกกลุ่มได้ ๒ ประเภท คือกลุ่มคนที่มาตั้งรกรากที่ท่าตอนมานาน และกลุ่มคนที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในช่วงหลัง ไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปัญหาสืบเนื่องมาตั้งแต่เมื่อทางการประกาศให้มีการทำบัตร ชาวบ้านเขาก็รีบทำเอาไว้ก่อน ทำทุกบัตรทุกสื่ที่เขาเปิดให้ทำข้อมูลจึงเกิดการซ้ำซ้อนกันเมื่อเกิดปัญหากรณีการถอนสัญชาติ ชาวบ้านเองไม่ได้มีการแยกประเภทกลุ่มคน นำมาปนเปกันทำเรื่องขอสัญชาติ เป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่ได้สัญชาติ พ่อคิดว่าชาวบ้านบ้านร่มไทย หมู่ ๑๔ (เมื่อก่อนเรียกว่าบ้านน้ำยอน) เข้ามาอยู่ก่อนจริง มาทำเรื่องขอสัญชาติแต่กลุ่มที่มาทีหลังก็เอาเข้ามาด้วยกันหมด นี่แหละทำให้ผิดวัตถุประสงค์ของการทำบัตร กลุ่มคนที่มาทีหลังก็จะไม่ได้สัญชาติ พร้อมกัน มันก็ยากทางอำเภอเขาทำค่อยเป็นค่อยไป ทำให้มันถูกต้อง ชาวบ้านบางกลุ่มเขาใจร้อนไปในเรื่องเกี่ยวกับทางอำเภอถอนสัญชาติ ไม่ใช่ถอนแล้วถอนไป ทางอำเภอจะพิจารณาว่าสมควรจะถอนใครบ้าง ดูจากการเข้ามาคือถ้าผู้ใดเข้ามาก่อนปี พ.ศ. ๒๕๒๘ คนนั้นก็จะได้สัญชาติ แต่ถ้ามาทีหลังจะไม่ได้สัญชาติตามระเบียบกฎหมายที่วางไว้ จึงควรทำเรื่องยกเลิกไปก่อน ถ้าใครแน่ใจว่าเป็นคนไทยจริงๆ มีพ่อแม่พี่น้องเป็นคนไทย เกิดที่นี่ก็จะพิจารณาให้สัญชาติ...ถึงแม้พ่อจะเป็นผู้ใหญ่บ้านแต่ในการดำเนินการของกลุ่มผู้ขอสัญชาติไปถึงไหน ขั้นตอนใดพ่อไม่ทราบความก้าวหน้า เนื่องจากบ้านร่มไทย หมู่ที่ ๓ ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ของกลุ่มผู้ไปขอสัญชาติในกรณีถูกถอนสถานะบุคคล ซึ่งในพื้นที่หมู่บ้านที่ไปขอสัญชาติส่วนใหญ่เป็นหมู่ที่ ๑๔ หรือหมู่ ๓ บางส่วนแต่มีจำนวนน้อยมาก...

สำหรับกรณีปัญหาการทำบัตรในสมัยนั้นคนที่เียวไปเียว

มาระหว่างสหายอนกับท่าตอน ซึ่งตรงกับสมัยพ่อหลวงตั้ง แก้วประเพณีเป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้ทำการสำรวจประชากรเพื่อจัดทำสำเนาทะเบียนบ้าน ชาวบ้านมีบัตรประชาชนหมดแล้ว หลังจากนั้นพ่อหลวงตั้ง ต้องการขอความร่วมมือจากชาวบ้านมาร่วมกันในการพัฒนาหมู่บ้าน จัดให้มีการประชุมและจะขอความร่วมมือในการพัฒนากิตี พ่อหลวงได้แจ้งข่าว ไปยังคนที่อยู่บริเวณสหายอนแต่ชาวบ้านที่ไปอยู่สหายอนไม่ยอมเข้ามาร่วมกิจกรรมดังกล่าว “พ่อหลวงตั้งจึงสั่งไปว่าถ้าไม่มาจะเช็คชื่อออกจากหมู่บ้านแล้ว” ทางคนสหายอนจึงบอกไปว่า “เฮาบ่เมื่อละ จะตายก็ตายตี่นี้ จะเป็นก็เป้นตี่นี้” ทำให้พ่อหลวงตั้งโกรธมากจึงได้นำสำเนาเอกสารที่หนาเตอะเอา มาเผาทั้งทั้งหมด ซึ่งเป็นสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ซึ่งในสมัยนั้นนายอำเภอชื่อ นายจอม ขวัญดี อำเภอแม่อำยมี่ฐานะเป็นเพียงกิ่งอำเภอแม่อำย...

พื้นที่สหายอนคนไทยจากท่าตอนขึ้นไปอยู่และมีการทำมาหากินทำไร่ทำสวนและมีการค้าขายกัน จึงเกิดลักษณะสังคม วัฒนธรรมแบบผสมผสาน หลายคนเมื่อมาอยู่ร่วมกันกลายเป็นแนวร่วมทั้งร่วมคิดร่วมทำ พ่อคิดว่าบางคนเป็นคนพม่าจริง บางคนไปจากเมืองไทย ไปอยู่ร่วมกันที่สหายอนจึงเกิดการผสมผสานกันที่นั่น รวมทั้งกรณีมีคู่สามีภรรยาที่ไปเจอที่โน่นจึงไม่สามารถแยกจากกันได้ เมื่อชาวบ้านหนี “โตไซ” ลงมาก็หนีมาด้วยกันทั้งหมดและเมื่อขอสัญชาติก็จะขอพร้อมกันหมด...บางคนในกลุ่มที่ไปอยู่สหายอนคือคนดั้งเดิมของท่าตอน เพราะว่าตั้งแต่พ่อเป็นเด็กจำได้ว่า พ่อผ่ก่ากอไปอยู่สหายอนเป็นคนบวชให้พ่อ เมื่อพ่ออายุ ๑๕-๑๖ ปี นับได้ว่าเป็นรุ่นม่อน (ทวด) รวมทั้งเหิงกอนก็ยังมาบวชให้พ่อ เมื่อกลับ

มาไม่มีบัตร เพราะขณะนั้นทางราชการเปิดทำบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เมื่อล่าสุดมีการทำบัตรประชาชนพื้นที่สูง (บัตรสีเขียวขอบแดง) ชาวบ้านก็ทำอีก

บางคนทำทุกบัตรเลย อันไหนที่ทำได้เขาก็ทำหมด ทั้งๆที่ราชการก็แจ้งว่าจะทำบัตรซ้ำกันไม่ได้ เขาก็ไม่ยอมบอกเจ้าหน้าที่ว่าทำบัตรซ้ำซ้อน เนื่องจากสาเหตุของการทำบัตรซ้ำซ้อน

เนื่องจากพวกเขากลับมาจากสบบยอนไม่มีบัตรประชาชนจึงเกิดความกลัวและเห็นว่ามีคามจำเป็นจึงต้องทำเอาไว้ก่อน เปิดให้ทำบัตรสือะไรก็ทำหมด ซึ่งในขั้นตอนการทำบัตรบางครั้งก็เก็บเงินค่าใช้จ่ายกันเอง เลี้ยงข้าวเลี้ยงน้ำเจ้าหน้าที่ ที่มาช่วยทำบัตร ซึ่งการทำบัตรสมัยนั้นพ่อหลวงตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นระยะเวลาจนถึง ๒๐ กว่าปี สมัยนั้นพ่ออายุ ๑๒-๑๓ ปีเข้าโรงเรียนน้อยอน ในปัจจุบันเปลี่ยนชื่อมาเป็นโรงเรียนไล่ออนมหาจักร คนต่อมาก็คือพ่อหลวงนวล ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านก่อนปี

พ.ศ.๒๕๓๕ รวมระยะเวลา ๑๐ กว่าปี ต่อมาพ่อได้เป็นพ่อหลวง-มาตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๓๕ เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน^{๔๕}

กรณีการถอนสัญชาติชาวบ้านแม่ฮ้อย จำนวนมากถึง ๑,๒๔๓ คน ชาวบ้านรู้ว่าตนเองถูกถอนชื่อออกจากทะเบียนบ้าน เมื่อจะมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ในวันนั้นทางอำเภอไม่ได้เอารายชื่อมาติดไว้ คนที่อยู่ในหัวทำเกือบจะไม่มีหรือมีก็ไม่มากนัก ประมาณจำนวน ๕-๑๐ ราย ในแบบรายชื่อไม่มี ต่อมานายอำเภอมาแจ้งว่าได้ถอดถอนสถานะบุคคล หากใครที่ไม่มีสิทธิ์

^{๔๕} พ่อหลวงผาย ใจวรรณ อายุ ๕๕ ปี เกิดเมื่อพ.ศ.๒๔๘๗ บ้านเลขที่ ๖ หมู่ ๓ บ้านผาตอน ต. ผาตอน อ. แม่ฮ้อย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐

เลือกผู้ใหญ่บ้านก็ให้ติดต่อกับทางอำเภอแม่เอย...ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานของทางอำเภอแม่เอย เขาทำงานขาดความละเอียดในด้านเอกสารหลักฐาน เนื่องจากเขาไม่ได้มาสืบถามเกี่ยวกับข้อมูลของชาวบ้านก่อนที่จะทำการ ถอดถอนสถานะบุคคล พ่อคิดว่าเหตุผลของทางการที่ทำแบบนี้คงจะคิดว่า คนที่ไปอยู่สบยอนเป็นเครือญาติกันย่อมเติบโตมาด้วยกันและเดินทางไปทำอะไรทำสวนด้วยกันที่สบยอน เมื่อกลับมาอยู่ท่าตอนไม่มีบัตรหรือบางคน มีบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (บัตรสีชมพู) ย่อมมีปัญหาตามมา...กรณีปัญหาเรื่องการถอนสถานะบุคคลในครั้งนั้น บางคนรู้จักเรื่องสบยอน เป็นอย่างดีแต่ไม่ยอมพูดถึงโดยส่วนใหญ่ถ้าเกี่ยวข้องกับเรื่องทำบัตรใหม่ มีคนน้อยมากที่จะกล้าพูดถึงปัญหาของความเกี่ยวข้องระหว่างพื้นที่ สบยอนกับคนที่ถูกถอนสถานะบุคคล การให้ข้อมูลเป็นไปได้อย่าง เนื่องจากคนแต่ละคนแก่บางคนอาจจะเกรงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

พ่อว่าคนไทยเขาต้องอ่านประวัติศาสตร์ หากไม่มีหลักฐานอะไรมายืนยันต้องเอาประวัติศาสตร์มาพูดกัน เขาเชื่อในประวัติศาสตร์ เช่น ลุงน้อยบ้น ใจแก้ว ลุงน้อยมีพ่อแม่พี่น้องอยู่ที่ท่าตอน สมัยเป็นหนุ่มไปเจอสาวคือการยากจนปัจจุบันได้อยู่กินกันมาที่สบยอน แต่กลับพบกับปัญหาดกหล่นในการทำบัตรประชาชนไทย ทั้งๆที่พ่อน้อยบ้นมีหลักฐานบัตรสามแฉกร บวชที่วัดท่าตอนอารามหลวงและหลักฐานบัตรประจำตัวนักเรียนซึ่งพ่อบ้นได้อ้างถึง แต่ทางอำเภอก็ยังไม่ยอมรับหลักฐานเอกสารดังกล่าวบอกแต่ว่ายึดตามหลักฐานบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (บัตรสีชมพู) เท่านั้น^{๙๖}

^{๙๖} พ่อเบ็ง บัญญา อายุ ๖๒ ปี เกิดเมื่อพ.ศ.๒๔๘๔ บ้านเลขที่ ๓๘ หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย ต. ท่าตอน อ. แม่เอย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖

ในสมัยก่อนชาวบ้านมีความลำบากในการทำบัตร เพื่อต้องการยืนยันว่าเป็นคนของประเทศไทย ชาวบ้านต้องจ่ายเงินจำนวนมาก ตั้งแต่เริ่มขั้นตอนการเริ่มทำสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เนื่องจากทางอำเภอแม่เมาะเคยเรียกเก็บเอกสาร โดยไม่ได้แจ้งว่าจะเอาไปทำอะไร บางคนเอาเอกสาร ท.ร.๑๔ ไปทิ้งเพราะคิดว่าเป็นเพียงกระดาษแผ่นเดียว บางคนอ่านหนังสือไม่ออก ไม่รู้จะเก็บไปทำไม รกบ้านเปล่าๆ หลังจากทางอำเภอเพิ่มเติมรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับประชากรใน ท.ร.๑๔ โดยมีเจ้าหน้าที่อำเภอแม่เมาะลงมาสำรวจในพื้นที่

เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประชากรทุกหลังคาเรือน เมื่อจดข้อมูลแล้วนำไปทำข้อมูลเพิ่มเติมจากฉบับเดิม บางครอบครัวสมาชิกมีชื่อครบแต่บางครอบครัวรายชื่อสมาชิกครอบครัวตกหล่นก็มี หลังจากทางอำเภอแม่เมาะจัดทำเอกสาร ท.ร. ๑๔ ฉบับใหม่เรียบร้อยแล้ว ก็มอบหมายให้ทางพ่อหลวงตั้งแก้วประเพณีแจกจ่ายชาวบ้านแต่พ่อหลวงตั้งก็มอบหมายงานต่อให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาแจกชาวบ้าน หลังจากได้รับเอกสาร ท.ร.๑๔ แล้วถ้าจะให้เอกสารดังกล่าว มีความถูกต้อง สมบูรณ์ ต้องมีลายเซ็นตั้งของกำนันกำกับไว้ด้านหลัง ดังนั้นทำให้ชาวบ้านต้องนำไปให้กำนันเซ็นตั้งกำกับไว้ ส่วนใหญ่คนที่จะได้ลายเซ็นตั้งต้องจ่ายเงินก่อน ประมาณ ๑๐๐-๕๐๐ บาท ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ไม่มีเงิน เนื่องจากประกอบอาชีพรับจ้างทำไร่ทำสวน ได้รับค่าจ้างวันละเพียง ๑๕ บาทต่อคน จะเอาเงินที่ไหนมาให้ ชาวบ้านไม่มีปัญญาหรอก จนกลายเป็นปัญหาสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันนี้ เพราะจะต้องนำเอา ท.ร.๑๔ ไปทำบัตรประชาชน ถ้าหากเอกสาร ท.ร.๑๔ มีความสมบูรณ์ก็จะได้รับการพิจารณา

จนกระทั่งในสมัยพ่อหลวงแต่ง แก้วประเพณีเป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้แจ้งให้ลูกบ้านว่า ทางอำเภอ จะมีการทำบัตรให้ แต่ไม่แจ้งรายละเอียดว่าจะให้ทำบัตรอะไร ชาวบ้านจึงเข้าใจว่าเป็นบัตรประชาชนไทย ตอนนั้นชาวบ้านดีใจกันใหญ่ว่าจะได้มีเส้นมีใบเสียที่ ชาวบ้านที่อยู่ท่าตอน มีทั้งคนเมือง คนไทใหญ่ พ่อน้อยกว่าคนเมืองไม่ค่อยมีปัญหาเพราะว่ามีญาติพี่น้อง ที่มีบัตรประชาชนช่วยในการอ้างอิงเป็นหลักฐานพยานบุคคลให้ได้ เช่นคนเมืองที่อยู่ท่าตอน แม่ยายหรือบางคนมาจากแถวอำเภอพร้าว อำเภอฝาง จะไม่ค่อยมีปัญหาหรอกแต่คนที่มีปัญหาคือคนที่ไปอยู่ที่สบบอนเป็นส่วนใหญ่เมื่อสมัยก่อนคนที่เคยไปอยู่สบบอน จะไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเลย นอกจากจะเดินทางลงมาท่าตอน หรือมีญาติพี่น้องแจ้งข่าวโดยการฝากคนที่จะไปสบบอนไปบอกให้เขาอีกที อย่างเช่นกรณีการทำบัตร ไม่มีการแจ้งข่าวให้ทราบล่วงหน้าหลายวัน บางคนทราบเมื่อใกล้จะหมดเขตการทำบัตร เช่นบางรายอยู่ที่สบบอน ไปทำไร่ทำสวนอยู่มีเพื่อนตามไปบอกที่ไร่ที่สวน ต้องรีบวิ่งออกมาไม่ทันเปลี่ยนเสื้อผ้าก็ต้องรีบไป เนื่องจากต้องรีบเดินทางมาท่าตอนเพื่อจะทำบัตรเนื่องจากระยะเวลาการเปิดให้ทำบัตรมีเพียงวันเดียวเท่านั้น ทุกคนต้องทำในวันนั้นให้เสร็จเรียบร้อย

สำหรับขั้นตอนในการทำบัตรเมื่อก่อนเหมือนกับทำอย่างให้มันผ่านๆ ไป ด้วยความรีบเร่ง ทำให้เสร็จไปเท่านั้น เจ้าหน้าที่บางคนก็ไม่เห็นจะสอบถามอะไรมาก ถามแต่ว่าอยู่ที่ไหน มีสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) หรือเปล่า โดยไม่ถามถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาประวัติบุคคล พ่อคิดว่าขั้นตอนการทำงานไม่มีความละเอียด พ่อได้ถ่ายรูปทำบัตรกับเขาเหมือนกัน ตอนแรกรู้สึกคิดว่าดีใจจะได้มีหลักฐานเสียที่

หลังจากนั้นเขาให้ไปรับบัตรที่ถ่ายไว้ ที่อำเภอแม่ฮ้อย แต่ในที่สุดกลายเป็นบัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (บัตรสีชมพู) ไปเสียแล้ว ในสถานการณ์ตอนนั้นเขาตกใจกันหมด คาดไม่ถึงจริง ๆ ว่าเขาจะโชคร้ายที่สุด บอกตามตรงว่ารู้สึกผิดหวัง เสียใจอย่างมาก เพราะ “เขาเป็นคนไทยแต่กำเนิด เกิดที่แผ่นดินไทยพ่อแม่อพยพมาจากอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ แต่ถูกหลานกลับกลายเป็นคนพม่า มีสัญชาติพม่า” เหตุผลที่สำคัญกรณีของพ่อถูกถามว่าอยู่ที่ไหน พ่อบอกว่าไปทำมาหากินที่สบบยอน พ่อคิดว่ามันมีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้บัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เพราะคงถือว่าคนที่ไปอยู่สบบยอนเป็นคนพม่า^{๓๗}

หากพูดเรื่องการทำบัตร เรื่องนี้มันพูดไม่ได้ พ่อหลวงที่ผ่านมามีต้องพูดคุยกันเพราะเรื่องมันเกิดขึ้นแล้ว จะมาเริ่มต้นใหม่ไม่ได้ พูดไม่ได้เพราะตั้งแต่ครั้งแรกเขาไม่ได้คุยกัน มันเป็นหน้าที่ของเจ้านาย เพราะเขามีอำนาจ ทางอำเภอเอาเหตุผลมาจากไหน เขาจะถอนสถานะบุคคลก็ไม่ได้ถามกันเสียก่อน สำหรับการถอนสถานะบุคคลอยู่ในช่วงพ่อหลวงคนปัจจุบันคือพ่อหลวงผาย ซึ่งไม่ได้คุยกัน ไม่ได้เรียกผู้ที่เกี่ยวข้องมาคุยกัน มันเป็นเรื่องที่ยากก่อนถอนสัญชาติ นายอำเภอเขาจะสั่งถอนก็ไม่ได้มาพูดคุยกสอบถาม ว่าเป็นอย่างไรก่อนจะสั่งถอนสัญชาติ เรื่องนี้ถ้าครั้งแรกรู้จักกันมันจะได้ไม่เดือดร้อน ตอนนี้เรื่องมันเกิดขึ้นระยะเวลาล่วงเลยมาแล้วไปไกลแล้วจะกลับมาตั้งต้นใหม่ ทำได้ยาก จะพูดถึงก็ไม่ดี ดีบ่ดีจะเข้าตัวววย (อาจจะเป็นผลร้ายต่อตนเอง) หากพ่อพูดไปว่าคนนี้น่าจะได้

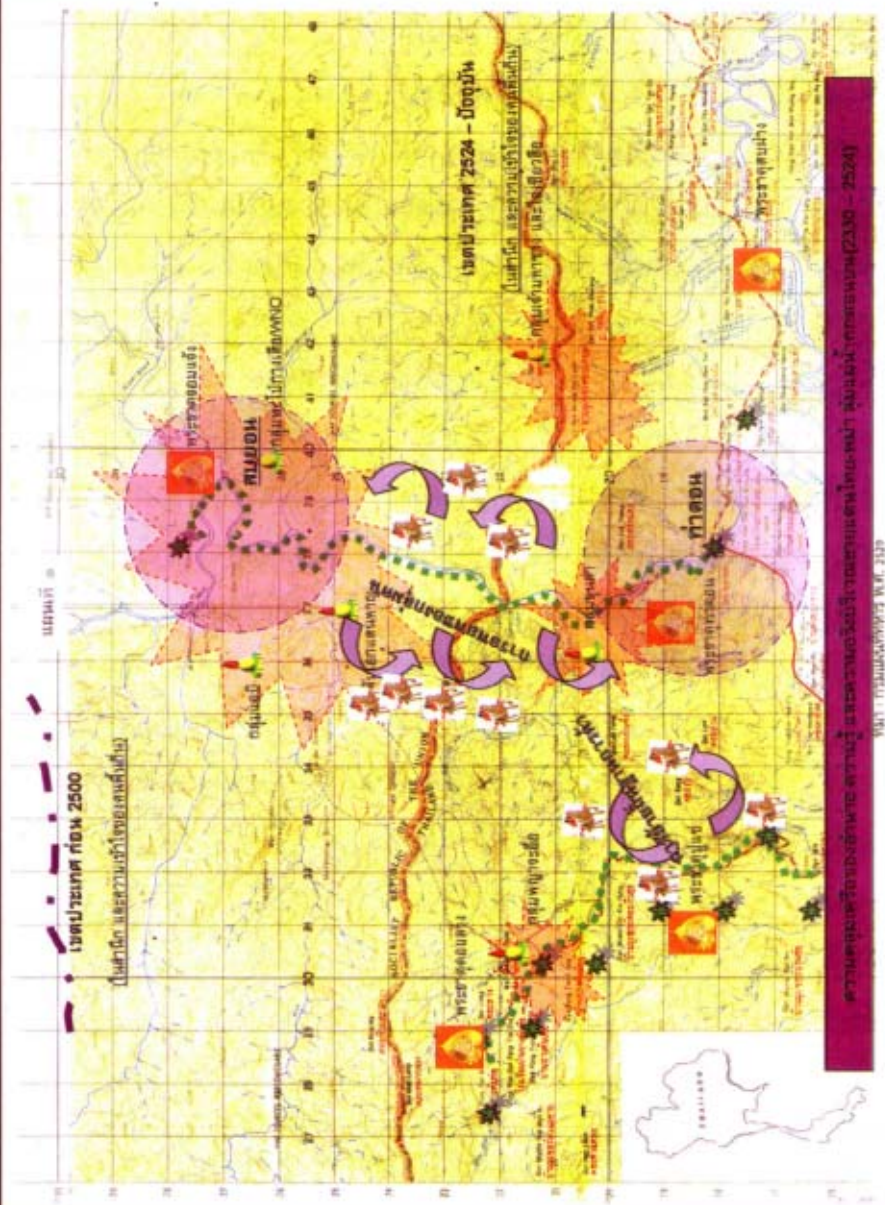
^{๓๗} พ่อฮี้ น้อยฮ้าย อายุ ๕๗ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ บ้านเลขที่ ๑๓๘ หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย ต. ท่าตอน อ. แม่ฮ้อย จ. เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖

สัญชาติ คนนี้ไม่น่าจะได้สัญชาติ พ่อก็จะมีอันตราย ซึ่งการถอนสัญชาติมากถึงพันกว่าคน เขาไม่สามารถจะพูดได้ ต้องว่าไปตามเรื่องนั้น เรื่องราวมันเป็นอย่างไร ก็แก้ไขให้ถูกต้อง จะให้พ่อพูดอย่างนั้น อย่างนี้มันก็ลำบาก บางคนต้องเสียเงินเสียทอง จำนวนมากในการวิ่งเต้นเพื่อได้บัตรประชาชน เรื่องนี้พ่อบได้เกี่ยวข้อง แต่ก็รู้เลาๆ ว่ามีคนเกี่ยวข้องหลายคน มันเป็นเรื่องผลประโยชน์ เป็นเรื่องเงินเรื่องทอง เรื่องแบบนี้มันบ่เข้า ไผ่ออกไผ่ต้องระมัดระวัง^{๔๔}

ในประเด็นเกี่ยวกับ การกำหนดสถานะชาวบ้านท่าตอนในฐานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เจ้าหน้าที่ของฝ่ายปกครองคนหนึ่ง เล่าว่า “เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องซับซ้อน แต่มันเป็นเรื่องของความไม่เข้าใจ เป็นเรื่อง misconception โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง เรื่องบัตรผู้พลัดถิ่นของอำเภอแม่ายนี้ก็เหมือนกัน เจ้าหน้าที่ส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งคิดไว้ล่วงหน้าแล้วว่า ชาวบ้านเหล่านี้ไม่ใช่คนไทย เอกสารก็เลยเขียนเป็นพม่า ประสบการณ์ที่เพิ่งผ่านไปไม่กี่ปี ตอนทำบัตรบุคคลบนพื้นที่สูง เจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมาทำเหมือนกัน อาจจะฟังภาษาชาวบ้านไม่รู้เรื่อง พอชาวบ้านตอบไม่รู้เรื่อง ในช่องที่ระบุสถานที่เกิด แม้แต่เด็กอายุเพิ่งจะ ๒ ขวบ ยังถูกระบุว่าเกิดในประเทศพม่า ความผิดพลาดเหล่านี้เกิดขึ้นเยอะมาก ยังไม่รู้ว่าจะแก้ไขอย่างไร”

^{๔๔} พ่อหลวงผาย ไจวรรณ อายุ ๕๙ ปี เกิดเมื่อพ.ศ. ๒๔๘๗ บ้านเลขที่ ๖ หมู่ ๓ บ้านท่าตอน ต.ท่าตอน อ.แม่าย จ.เชียงใหม่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๖

บทที่ ๕

พลเมืองชายขอบกับ
ความมั่นคงของชาติและความสันติสุขของสังคม

บทที่ ๕

พลเมืองชายขอบกับ

ความมั่นคงของชาติและความสันติสุขของสังคม

บทที่ ๕

พลเมืองชายขอบกับความมั่นคงของชาติ และความสันติสุขของสังคม

ด้วยการอ้างเหตุผลจากหลักฐานทะเบียนประวัติ และบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า รวมทั้งทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๓) ที่ระบุสัญชาติพม่า กรมการปกครอง ในฐานะนายทะเบียนกลาง ได้มีหนังสือลับด่วนมาก ที่ มท. ๐๓๑๐.๑/๖๕๕๒ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ สั่งการให้จังหวัด เชียงใหม่ แจ้งอำเภอแม่เมาะ จำหน่ายบุคคลที่ได้รับการเพิ่มชื่อในทะเบียน บ้าน (ท.ร.๑๔) โดยมีขอบ จำนวน ๓๗๖ คำร้อง ๑,๒๔๓ ราย และให้รวบรวมพยานหลักฐาน แจ้งความดำเนินคดีผู้กระทำความผิด หรือมีส่วนร่วม ในการกระทำความผิดทุกราย และจังหวัดเชียงใหม่ มีหนังสือลับที่ ชม. ๐๐๑๘.๑/๗๘ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕ แจ้งให้นายอำเภอ ดำเนินการตามที่กรมการปกครองสั่งการ อำเภอแม่เมาะก็ออกประกาศ อำเภอแม่เมาะ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ จำหน่ายชื่อและรายการ บุคคลจำนวน ๓๗๖ คำร้อง ๑,๒๔๓ ราย ออกจากทะเบียนบ้าน

เมื่อชาวบ้านรู้ว่า ตนเองถูกจำหน่ายชื่อและรายการบุคคลออกจาก ทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) จึงรวมตัวกันร้องขอความเป็นธรรมจากหน่วยงาน ต่างๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน สมาชิกวุฒิสภา สภานายความ และ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฯลฯ พร้อมกับดำเนินการต่อสู้เรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตนในทุกวิถีทาง ส่วนหน่วยงานต่างๆ ที่รับเรื่องร้องทุกข์ของชาวบ้าน ก็ได้ดำเนินการสืบค้นข้อมูล ข้อเท็จจริง และมีข้อชี้ชัดเป็นเบื้องต้นว่า กรณีการจำหน่ายชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของกรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนโดยหน่วยงานของรัฐอย่างชัดเจน เพราะเมื่อมีการสืบค้นข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน กรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ ก็ต้องดำเนินการเพิ่มชื่อและลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) แก่ผู้ถูกจำหน่าย ดังกรณี นางมน บุญเรือง และครอบครัว จำนวน ๘ ราย ที่อำเภอแม่เมาะดำเนินการเพิ่มชื่อและลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ หรือกรณี นายพรหม อินหลู่ และครอบครัว, นายพรหมมินทร์ อินทรวิชัย ซึ่งอำเภอแม่เมาะกำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ (ธันวาคม ๒๕๕๖) เป็นต้น

จากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ การจำหน่ายฯ เพิ่มชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของกรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ นอกจากชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึง การใช้อำนาจโดยมิชอบและการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนโดยหน่วยงานของรัฐแล้ว หากพิจารณาในแง่ของความเป็นรัฐชาติ (nation state) ซึ่งหมายถึง รัฐที่ประกอบด้วยพลเมืองที่แตกต่างหลากหลายชนชาติ ยังเป็นเรื่องของ “การปฏิเสธความเป็นพลเมืองของประชาชนของรัฐโดยหน่วยงานของรัฐ” ซึ่งสะท้อนนัยยะสำคัญที่ลึกลงไปถึง ความล้มเหลว ความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานของรัฐในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน และการบริหารควบคุมพลเมืองของรัฐ

และเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งต่อ “ความมั่นคงของรัฐ ความมั่นคงของสังคม” ด้วย ภายใต้งานไขว่ของระบบเศรษฐกิจสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ความมั่นคงของรัฐ สังคมในฐานะรัฐชาติ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม นั้น ประเด็นที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งก็คือ รัฐโดยหน่วยงานของรัฐ “ต้องรู้จัก” พื้นที่และประชาชน (geographical space and socio-cultural space) ของตนอย่างละเอียด ครอบคลุม และรอบด้าน หากมิเช่นนั้นแล้ว รัฐจะไม่สามารถรับมือบริหารควบคุมคลื่นของความเปลี่ยนแปลง ของพลเมืองเช่นในเรื่องของแรงงาน การอพยพข้ามชาติ (Labors Tran border migrations) และการค้ามนุษย์ข้ามพรมแดน (human trafficking) เป็นต้น เพราะทราบได้ก็ตามที่รัฐโดยหน่วยงานของรัฐ ยังไม่รู้จักพื้นที่และประชาชนของตน หรือไม่สามารถบริหารจัดการพื้นที่ที่ประชาชนของตนอย่างเป็นระบบและชัดเจน ตราบนั้นความมั่นคงของรัฐ ความมั่นคงของสังคม หรือสิ่งที่เรียกว่า “รัฐชาติ” จะมีหรือดำรงอยู่ไม่ได้ การที่หน่วยงานของรัฐไม่รู้จักพื้นที่ ปฏิเสธความเป็นพลเมืองของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่รัฐ ตระหนักอยู่เสมอว่า “ตนเองคือพลเมืองของรัฐ” นอกจากเป็นการทำให้พลเมือง ประชาชนของรัฐ ขาดความเชื่อมั่น ภาคภูมิใจ ในความเป็น “รัฐชาติ” ของตนแล้ว หากยังเป็นการเบียดขับพลเมือง ประชาชนเหล่านั้นให้ไร้ทางเลือกทางออกในการดำเนินชีวิต อันเป็นการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายของสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากกรณีปัญหาการจำหน่ายชื่อ เพ็ญชื่อและรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของกรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ รวมทั้ง

ข้อพิจารณาที่กล่าวมาเบื้องต้น รายงานวิจัยนี้มีข้อสรุปอย่างชัดเจนว่า การอ้าง ให้เหตุผลว่า ชาวบ้านท่าตอน ซึ่งเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างบ้าน สบยอน และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำกกตอนบนเป็นคนชาติพม่า นั้นไม่มีความชอบธรรม เพราะแม้แต่ในปัจจุบัน อาณาบริเวณดังกล่าว ยังเป็นพื้นที่ กรณีพิพาทเรื่องแนวเขตแดน ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับประเทศพม่า อยู่ แนวเขตพรมแดนในอาณาบริเวณนี้ ยังไม่เป็นที่ตกลงกันอย่างชัดเจน ว่าเป็นดินแดนของราชอาณาจักรไทย หรือพม่า ดังนั้น การอนุমানให้ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณนี้เป็นคนชาติพม่า และกำหนด สถานะบุคคลในฐานะผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า จึงไม่มีความเป็นธรรมกับ ประชาชนเหล่านั้น งานวิจัยนี้ใคร่เสนอข้อคิดเห็นเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมไทย-พม่า และการปรับแก้ ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายชื่อเพิ่มชื่อและรายการบุคคล ในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) และ (๒) การปรับกระบวนการทัศน์ และความรู้ ความเข้าใจต่อชุมชนท้องถิ่นชายแดนของเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ

๑) ปรับนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า และการปรับ แก้ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔)

หากพิจารณาจากข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐ ถึงช่วงกลางทศวรรษ ๒๕๓๐ ปัญหาการจำหน่าย ชื่อและรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) กรณีอำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวได้ว่าเกี่ยวข้องกับ นโยบายของรัฐบาลต่อการบริหาร

จัดการพื้นที่ชายแดนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ กล่าวคือ *ประการแรก* รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบ ต่อภาระหน้าที่ในการแก้ไขปัญหากรณีพิพาท ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับ แนวเขตพรมแดนบริเวณดอยกลาง และลุ่มแม่น้ำกตอนบน ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า *ประการที่สอง* ประเทศไทย โดยรัฐบาลในปัจจุบันต้อง หาญกล้า และยอมรับความจริงว่า ในช่วงเวลาประมาณ ๔๐ ปี ประเทศไทย ไม่ได้แสดงอำนาจเหนือพื้นที่ตามแนวเขตชายแดนในอาณาบริเวณดังกล่าว แต่กลับปล่อยให้พื้นที่เป็นเขตอิทธิพลของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยเป็นจำนวนถึง ๔ กลุ่มใหญ่ และ ๖ กลุ่มย่อย คือ (๑) กองทัพก๊กมินตั๋ง (Kao Min Tang, KMT) (๒) กองทัพปลดปล่อยชาติลาหู่ (Lahu National Liberation Army, LNLA) กลุ่มพญาจะฮ่อ กลุ่มเอบี และกลุ่มพันเอกแสงหาญ (๓) กองทัพปฏิวัติรัฐฉาน (Shan United Revolutionary Army, SURA) กลุ่มเจ้าหาญสามแสงรวมทั้งกองทัพเมืองไต (Mong Tai Army, MTA) ของขุนสำ และ (๔) กองทัพสหพันธ์รัฐว้า (United Wa State Army, UWSA) ซึ่งแต่เดิมเป็นกลุ่มเจ้ามหาซาง และ ไอ่เชียวสือ ซึ่งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนให้ เปาโตยวรี หรือ ต้ารัง เป็นผู้มียอำนาจสูงสุด

โดยความเป็นจริงแล้ว การไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหากรณีพิพาท แนวเขตพรมแดนระหว่างประเทศให้ชัดเจน และการไม่แสดงอำนาจเหนือพื้นที่ของรัฐ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอย หรือหาเหตุผลไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม สถานการณ์และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นไม่สามารถพิจารณาอย่างแยกส่วนจากนโยบายของรัฐบาลในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนได้ ใน

ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์พม่า (Burma Communist Party, BCP) ซึ่งมีพรรคคอมมิวนิสต์จีน (CPC) ให้การสนับสนุนขยายอิทธิพลและจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ (กลุ่มแอปี) มาตั้งฐานที่มั่นในเขตชายแดนไทย-พม่า ขณะเดียวกัน รัฐบาลและกองทัพไทยก็ต้องสู้รบกับกองทัพปลดปล่อยประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท) ซึ่งทำการสู้รบกับกองทัพรัฐบาลในเขตชนบทแทบทุกพื้นที่ ดังนั้น การปล่อยให้กองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ฝ่ายโลกเสรี ซึ่งต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ให้ตั้งฐานที่มั่นทางการทหารตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า จึงเป็นความตั้งใจของรัฐบาลไทย

จนกระทั่งสถานการณ์สู้รบภายในประเทศสงบลง รัฐบาลจึงเริ่มดำเนินการควบคุมจัดการพื้นที่ชายแดน และผลักดันกองกำลังติดอาวุธเหล่านั้นออกจากดินแดนของประเทศไทย ภายใต้นโยบายของรัฐบาลเช่นนี้ ในช่วงเวลาหนึ่ง พลเมืองของรัฐไทยที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดน จึงถูกปล่อยให้ดำรงชีวิตไปตามบุญตามกรรม รัฐไม่เคยคุ้มครองดูแลความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของพลเมืองของรัฐเหล่านั้นเลย ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๙ กองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยกลุ่มหนึ่งบุกเผาหมู่บ้านชาวล่าหู่ ที่อาศัยอยู่ทำกินในเขตลุ่มน้ำแม่จัน ดอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส และต้องแตกกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง แต่รัฐก็ไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้

อย่างไรก็ดี ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ที่ไม่แยกขั้วระหว่างกลุ่มโลกเสรีกับกลุ่มคอมมิวนิสต์ รัฐบาลจำเป็นต้องปรับนโยบายการจัดการพื้นที่ชายแดนให้สอดคล้อง กับบริบท

และเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเฉพาะการบริหาร ควบคุมกำลังคน ตามแนวชายแดน หมายความว่า ภายใต้อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การปล่อยให้ประชาชน ที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดน (periphery) ให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่มีการบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ กล่าวได้ว่าเป็นการบริหารจัดการพลเมืองของประเทศที่ไม่สมควรกระทำอย่างยิ่ง ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายบริหาร ควบคุมกำลังคนตามแนวเขตชายแดนในฐานะพลเมืองของรัฐให้ชัดเจน และเป็นระบบ รวมทั้งยังควรที่จะดำเนินการเสริมสร้างสำนึก และความภาคภูมิใจ รวมทั้งจงรักภักดีต่อรัฐไทยให้มากยิ่งขึ้น

จากกรอบแนวคิดและมุมมองที่กล่าวมานี้ การจำหน่ายชื่อและรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ของอำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงใหม่ จึงไม่ได้มีความหมายเฉพาะ การละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนโดยหน่วยงานของรัฐ เท่านั้น หากยังหมายถึง การเบียดขับประชาชนที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดน **“ซึ่งรู้ตระหนักในตนเองว่าเป็นพลเมืองรัฐ”** ให้เป็นคนอื่น (the other) ในสังคมไทยด้วยการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องพิจารณาให้ละเอียดรอบด้าน เพราะในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองของประเทศพม่า ยังไม่มีความสงบเรียบร้อย และกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อย ซึ่งรัฐบาลพม่าไม่สามารถควบคุมจัดการได้ตั้งฐานที่มั่นทางการทหารกระจายตามแนวชายแดนไทย-พม่าอีกหลายกลุ่ม และคงยากปฏิเสธได้ว่ากองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยเหล่านี้ ดำรงอยู่อย่างไม่เกี่ยวข้องกับการค้า ยาเสพติด ซึ่งประเทศไทยคือตลาดส่งออกยาเสพติดที่สำคัญ ในขณะเดียว

กัน สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในดินแดนของประเทศพม่า แน่หนอนที่สุดว่าคงไม่ใช่เรื่องง่ายที่รัฐบาลไทยจะสามารถควบคุมจัดการได้ แต่อย่างไรก็ดี หากแนวนโยบายของรัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญต่อความสันติสุขของสังคม และมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐและสังคม ในขณะนี้ รัฐบาลไทยมีทางเลือกที่สามารถดำเนินการได้คือ การปรับแนวนโยบายการบริหาร ควบคุมกำลังคน ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนให้ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดสถานะบุคคลกลุ่มคนเหล่านั้นให้อยู่ในฐานะพลเมืองของรัฐ ซึ่งมีภาระหน้าที่ รวมทั้งศักดิ์และสิทธิ์เท่าเทียม เสมอภาคกับพลเมืองของรัฐกลุ่มอื่นๆ

ทั้งนี้ ในการแปลงนโยบายบริหาร ควบคุมกำลังคน ที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนตามที่กล่าวมาเบื้องต้น มีข้อควรคำนึง คือ ระเบียบของทางราชการและกฎหมายบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสัญชาติ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร และระเบียบสำนักทะเบียนกลางเกี่ยวกับการลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน ฯลฯ อาจเป็นอุปสรรคและไม่เอื้ออำนวยต่อการนำแผนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพราะด้วยสภาพความซับซ้อนของประเด็นปัญหา และโดยลักษณะเฉพาะของพื้นที่ชายแดน หรือทั้งในแง่ของข้อมูลกฎหมายที่บังคับใช้และข้อมูลข้อเท็จจริงของพื้นที่ การให้อำนาจวินิจฉัยสั่งการตามกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอยู่อาจมีข้อจำกัด ดังกรณีของอำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ ที่กรมการปกครอง และอำเภอแม่ฮาด เปลี่ยนรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) จาก “คนไทย” เป็น “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” และเปลี่ยนกลับมาเป็น “คนไทย” และถูกจำหน่ายรายการบุคคลในทะเบียนบ้านเป็น “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” และท้ายที่สุดก็เปลี่ยน

เป็น “คนไทย” อีกครั้ง จากข้อเท็จจริงนี้ชี้ให้เห็นว่า กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงรายการสัญชาติไทยมีความไม่ชัดเจน ดังนั้น ถ้ารัฐบาลเห็นว่า การบริหารควบคุมกำลังคนในเขตพื้นที่ชายแดนมีความสำคัญและเร่งด่วน รัฐบาลควรตรากฎหมายพิเศษว่าด้วย “การลงบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชายแดน รวมทั้งประชาชนบนพื้นที่สูง” ซึ่งจะช่วยให้การบริหาร ควบคุมกำลังคนตามแนวเขตพื้นที่ชายแดน มีความชัดเจนและเป็นระบบ อันจะส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐและความมั่นคงของสังคมต่อไป

๒) การปรับกระบวนการทัศน์ และความรู้ความเข้าใจต่อข้อเท็จจริงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนของผู้ปฏิบัติงานของรัฐ

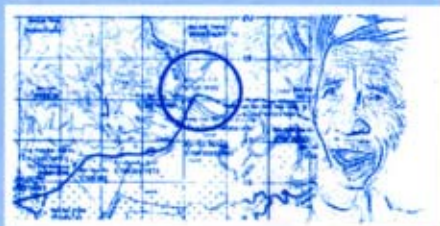
จากการที่กรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ ดำเนินการลงรายการสถานะบุคคลที่อาศัยอยู่ทำกินตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ด้านดอยหลวง และลุ่มแม่น้ำกกตอนบน ท้องที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ จาก “คนไทย” เป็น “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” ต่อมาโดยอาศัยอำนาจของนายอำเภอท้องที่ที่ได้ลงรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) กลับมาเป็น “คนสัญชาติไทย” แต่ในช่วงต่อมากรมการปกครอง ตั้งข้อกล่าวหาว่า ชาวบ้านกลุ่มนี้ได้ลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) โดยมิชอบ พร้อมกับสั่งการให้จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่เมาะจำหน่ายชื่อและรายการบุคคลชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวออกจากทะเบียนบ้าน จนกระทั่งชาวบ้านกลุ่มนี้ได้ต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรม พร้อมกับมีการสืบค้นข้อเท็จจริงอย่างละเอียด กรมการปกครอง และอำเภอแม่เมาะ ก็ดำเนินการ

ลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ให้แก่ชาวบ้าน บางครอบครัวอีกครั้ง จากข้อเท็จจริงของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ขาดความแน่นอนเช่นนี้ ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า **เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า ไม่เพียงมีวิธีคิด (mode of thinking) และกระบวนทัศน์ที่คับแคบตายตัว โดยไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงของชุมชน แล้ว หากยังละเลยการศึกษาทำความเข้าใจต่อ ลักษณะเฉพาะ และความสลับซับซ้อนของพื้นที่ชายแดนด้วย** โดยความจริงแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรเป็นการป้องกัน แก้ไขปัญหา และเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขของสังคมเป็นที่ตั้ง แต่ในกรณีที่กำลังกล่าวมาเบื้องต้นนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กลับเป็นการสร้างปัญหาและความสับสนวุ่นวายให้แก่สังคมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสร้างเงื่อนไขของความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ความบาดหมางทางวัฒนธรรมระหว่างพลเมือง ประชาชนของรัฐ หรือระหว่างกลุ่มคนในเมืองกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดน ที่มักถูกมองให้ความหมายในฐานะ “คนชาติพม่า” หรือกลุ่มคนที่ก่อให้เกิดปัญหาในประเทศ สังคมไทย ด้วยเงื่อนไขที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เช่นนี้ จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งปฏิบัติงาน ปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า จำเป็นต้องรู้ เข้าใจถึง ลักษณะเฉพาะและความสลับซับซ้อนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ยิ่งกว่านั้น ยังควรที่จะทำความเข้าใจต่อ ประวัติความเป็นมา รวมทั้งการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ทำกินของคนในท้องถิ่นด้วย

บรรณานุกรม

เอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

เอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

เอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้อง

ประเภทหนังสือเอกสาร

๑.๑ ประเภทหนังสือภาษาไทย

เกียรติชัย พงษ์พานิชย์.

๒๕๑๘ พม่าผ่าเมือง. กรุงเทพฯ : หนังสือพิมพ์ผู้นำการเมือง.

ไกรศรี นิมมานเหมินท์.

๒๕๒๕ "ความรู้พื้นฐานด้านลานนาคดี : ด้านศาสนาและวัฒนธรรม" สานนาปริทัศน์ พิมพ์เนื่องในวาระครบรอบ
ปีคล้ายวันมรณะ นางกิมฮ้อ นิมมานเหมินท์.

๒๕๒๗ สายคราม หนังสืออนุสรณ์เฉลิมฉลองอายุครบ ๖ รอบ
นายไกรศรี นิมมานเหมินท์ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๗.

ชัยโชค จุลศิริวงศ์.

๒๕๒๙ "ปัจจัยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า." ใน
เอกสารการสอนแบบฝึกปฏิบัติชุดวิชาความสัมพันธ์
ระหว่างไทยกับต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ.

๒๕๓๓ พม่า : ขบวนการนักศึกษา กับประวัติศาสตร์ระทึกใจ.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริและคณะ.

๒๕๒๖ พม่า : อดีตและปัจจุบัน. เชียงใหม่ : โครงการ

ตำรามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

ชาติณรงค์ นันทวรรณ.

๒๕๒๓ ปัญหาความขัดแย้งในสหภาพเมียนมาร์. กรุงเทพมหานคร

: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดเนียล แมคกิลนารี ดี.ดี.

๒๕๓๘ กิ่งศตวรรษในหมู่คนไทยและคนลาว, จิตรารักษ์

ตันรัตนกุล แปล, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์.

๒๕๐๓ คนไทยในพม่า. พระนคร : โรงพิมพ์รามินทร์.

๒๕๐๕ เชียงใหม่และภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

บุญเสริม สาตราภัย.

๒๕๒๒ ลานนาไทยในอดีต. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ช้างเผือก
การพิมพ์.

ประชาภิจักรจักร (แหม่ บุนนาค).

๒๕๐๔ พงศาวดารโยนก, พระนคร : คลังวิทยา.

ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง.

๒๕๐๕ เพชรลานนา. เชียงใหม่ : ผู้จัดการ ศูนย์ภาคเหนือ.

๒๕๒๕ สารัตถคดีเหนือแคว้นแดนสยาม. เชียงใหม่ : สานนสร.

เพนซ์ ฮันท์.

๒๕๒๕ ประวัติความเป็นมาของล้านนาไทย. เชียงใหม่ :

ทิพย์เนตรการพิมพ์.

มาเชียล ดัซเซ่และไพบูลย์ ดัซเซ่.

๒๕๑๘ ปัญหาการเมืองของชนชาติเผ่าไทยในเอเชีย เวียดนาม

พม่า จีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล.

รัศมี ไชยคำพันธุ์.

๒๕๒๔ พม่าบนเส้นทางการต่อสู้. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สันติ

ธรรม.

วิเศษ วิเชียร.

๒๕๒๓ พม่า หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ภาควิชา

ประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร

วิโรฒ บางแสน.

วุฒิชัย พรวิบูลย์, พันเอก

๒๕๓๘ ปัญหาชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่ากับความมั่นคงของ

ประเทศไทย. วิทยาลัยเสนาธิการทหาร สถาบันวิชาการ

ป้องกันประเทศ

ศูนย์รักษาความปลอดภัย, กองบัญชาการทหารสูงสุด.

๒๕๓๒ สรุปข่าวความมั่นคงด้านสหภาพพม่า ฉบับที่ ๔

กรุงเทพมหานคร : ศูนย์รักษาความปลอดภัย
กองบัญชาการทหารสูงสุด.

สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง

๒๕๒๓ คู่มือพื้นที่ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมในสหภาพพม่า
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการ
ทหารสูงสุด.

สงวน โชติสุขรัตน์.

๒๕๐๓ ประวัติศาสตร์ลานนาไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

๒๕๑๕ ประชุมตำนานลานนาไทย เล่ม ๑ พระนคร : สำนัก
พิมพ์โอเดียนสโตร์.

๒๕๑๕ คนดีเมืองเหนือ พระนคร : โอเดียนสโตร์.

สนธิสัญญาและกฎหมาย, กรม.

๒๕๐๙ สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทย
กับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ. พระนคร.

สิทธิสยามการ, หลวง

๒๕๐๖ สัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างสยามกับต่างประเทศ.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์.

สมโชค สวัสดิรักษ์.

๒๕๔๐ ความพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กระเหรี่ยง. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
โครงการตำราศาสตร์และมนุษยศาสตร์และสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สัวส์วดี อ่องสกุล.

๒๕๒๔ ประวัติศาสตร์ล้านนา เชียงใหม่ : โครงการข้อเสนอ
ล้านนาคติศึกษา ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุเทพ สุนทรภาสี.

๒๕๒๕ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในล้านนา : "ข้อวิจารณ์และเสนอ
แนะการศึกษา" เอกสารประกอบการสัมมนาล้านนาคติ
ศึกษา : ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ณ วิทยาลัยครู
เชียงใหม่ ๒๘ - ๓๑ มกราคม ๒๕๒๘ เอกสาร เลขที่
๐๑ - ๐๐๒.

สุเนตร ชุตินทรานนท์.

๒๕๓๗ พม่ารบไทย ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

เสฐียร พันธงศรี.

๒๕๒๙ อวสานราชบัลลังก์พม่า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา.

หม่อง ทินอ่อง.

๒๕๑๙ ประวัติศาสตร์พม่า. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. กรุงเทพฯ
: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หม่อมเจ้าพิสิฐดิศพงษ์ ดิสกุล,พลโท

๒๕๐๙ "สหภาพพม่า" ดิศพงษ์อนุสรณ์, พระนคร : สำนักพิมพ์
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

อุษณีย์ ชิงไชย

๒๕๒๕ “อาณาจักรล้านนาไทย : พ.ศ. ๑๘๓๙ - ๒๓๑๐” เอกสาร
ประกอบการสัมมนาล้านนาคดีศึกษา : ประวัติศาสตร์
และโบราณคดี ๑๘ - ๒๑ มกราคม ๒๕๒๘ ณ วิทยาลัย
ครูเชียงใหม่ เอกสารเลขที่ ๐๑ - ๐๐๒.

๑.๒. ประเภทหนังสือภาษาอังกฤษ

Bock Carl

๑๙๘๕ *Temples and Elephants Bangkok* : White Orchid
Press.

Bowring, Sir John.

๑๘๕๗ *The Kingdom and People of Siam*. ๒ Vol.,
London : John W. Parker and Son.

Cady, J.F.

๑๙๕๘ *A History of Modern Burma*, Ithaca N.Y., Cornell
University Press.

Crosthwaite, Charles

๑๙๖๘ *The Pacification of Burma*, London, Frank Cass.

F.S.V. Donnison

๑๙๗๐ *Burma*. New York : Praeger Publishers, Inc.

Geary, Grattan

๑๘๘๖ *Burma After the Conquest*, London, Sampson Low.

Grant Brown, G.E.R.

මෙම *Burma As I Saw It* බෙල්ගියානු, London,
Methuen

Hallette Holt S

මෙය *A Thousand Miles on An Elephant in the
Shan States.* London : Edinburgh.

Hall, D.G.E.

මෙය *Europe and Burma*, London, Oxford University
Press.

Harvey, G.E.

මෙය *British Rule in Burma*, බෙල්ගියානු, London,
Faber & Faber, මෙය

මෙය *History of Burma*, London, Frank Cass.

Htin Aung, Maung

මෙය *A History of Burma*, New York, Columbia
University Press

Hugh Tinker

මෙය *The Union of Burma.* London : Oxford University
Press.

Ireland, A.

මෙය *The Province of Burma*, Boston, Houghton
Mifflin.

James George Scott

- ๑๙๐๑ *Gazetteer of Upper Burma and Shan State Part*
๒. Printed by the Superintendent, Government
printing, Rangoon Burma.

Laurie, W.F.B.

- ๑๙๙๕ *Our Burmese Wars*, London, W.B. Allen.

Lintner, Bertil

- ๑๙๙๔ *Burma in Revolt*, Bangkok : White Lotus.
๑๙๙๐ *The Rise and Fall of the Communist Party of
Burma (CPB).*

New York : Cornell University, Southeast Asia
Program.

Maung Maung, Dr.

- ๑๙๕๖ *Burma in the family of Nations*, Amsterdam,
Djambatan.

Pointon, A.C.

- ๑๙๖๔ *The Bombay Burma Trading Corporation Ltd.,*
๑๙๖๓-๑๙๖๓. Squthampton : The Mellbrook Press.

Seekins, D.M.

- ๑๙๘๓ *Historical Setting in Burma : A Country Study.*
Washington D.C. : American University.

Shway Yoe

១៩៦៣ *The Burma : His life and Notion*, Reprint, New York, W.W. Norton.

Smeaton, D.M.

១៩៩៧ *The Loyal Karens of Burma*, London, Kegen Trench.

Smith, Martin

១៩៩១ *Burma : Insurgency and the Politics of Ethnicity*. London : Zed Book Ltd.

១៩៩៤ *Ethnic Groups of Burma*, London : Anti-Slavery International.

Snodgrass J.J.

១៩២៧ *Narrative of the Burmese War*, London, Murray. Steinberg

១៩៩២ *Burma : A Socialist Nation of Southeast Asia*. Colorado : West view Profile.

The Government of Kawthoolel

The Karens and Their Struggle for Independence.

Thirkell White, H.

១៩១៩ *A Civil Servant in Burma*, London, Edwin Arnold.

Trager, F.N.

១៩៦៤ *Burma from kingdom the Republic*, New York,

Frederick & Prager.

Wales, H.G. Quaritch

๑๙๓๔ *Ancient Siamese Government and
Administration*. London : Bernard Quaritch

Lth.

Weeramantry C.G.

๑๙๗๖ *Equality and Freedom some third World
Perspectives*, Colombo, Hansa Publishers Limited.

Wilhelm Klein

๑๙๔๔ *Myanmar*. Singapore : Hofer Pte Ltd.

Winston, W.R.

๑๙๔๒ *Four Years in Upper Burma*, London, Kelly.

Woodman, D.

๑๙๖๒ *The Making of Burma*, London, Cresset Press.

Wood, W.A.R.

๑๙๓๓ *A History of Siam*. rev. ed., Bangkok : the
Siam Barnakich Press.

Yawnghwe C.T.

๑๙๘๔ *Independent Burma at Forty Years : Six
Assessment*. New York : SEAP.

๒.ประเภทจดหมายเหตุ

๒.๑.จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๒ แผนกปกครอง .๑๒ ก.

ใบบอก (เชียงใหม่)

เลขที่ ๑ ใบบอกเชียงใหม่ (มี.ย.๕๓ - ๒๐ เม.ย.๑๑๐)

เลขที่ ๒ ใบบอกเชียงใหม่ (พ.ย.๕๓ - ๒๕ พ.ย.๑๐๘)

เลขที่ ๓ ใบบอกเชียงใหม่ (ร.ศ.๕๕ - ๑ ต.ค.๑๑๐)

เลขที่ ๔ ใบบอกพระราชเสนาข้าราชการเชียงใหม่
(มี.ค.๕๕ - เม.ย.๑๐๑)

เลขที่ ๑๓ พระวิภาคภูวตล มิสเตอร์หลุย เอนโนวนส์
หลวงกำจัดไพรินทร์ หลวงสร สิทธยานุกการ เป็น
ข้าหลวงเซอเวย์แผนที่ฝ่ายเหนือเชียงใหม่
(มี.ค.๑๐๒ - ๑๑ มี.ค.๑๑๑)

เลขที่ ๑๘ ใบบอกเมืองนครเชียงใหม่ (ม.ค.๑๐๔ - ส.ค.๑๐๖)

เลขที่ ๑๙ ใบบอกพระศรีธรรมสาส์นเมืองเชียงใหม่
(พ.ย.๑๐๕ - พ.ย.๑๐๖)

เลขที่ ๒๐ ใบบอกพระยาสุริยาพงษ์ข้าหลวงเมืองเชียงใหม่
(พ.ย.๑๐๖ - ๑๔ ม.ค.๑๑๐)

เลขที่ ๒๑ ศุภอักษรเมืองเชียงใหม่ (ม.ค.๑๐๖ - ต.ค.๑๒๔)

เลขที่ ๒๒ ใบบอกเชียงใหม่ (ต.ค.๑๐๗ - ๑๒ ก.ย.๑๐๙)

เลขที่ ๒๓ ใบบอกเชียงใหม่ (ม.ค.๑๐๗ - ๔ ต.ค.๑๐๙)

เลขที่ ๒๔ ใบบอกเชียงใหม่ (ก.พ.๑๐๗ - ๒๑ ม.ค.๑๐๘)

เลขที่ ๒๕ ศุภอักษรเมืองเชียงใหม่ (มี.ค.๑๐๗ - ๑๗ ส.ค.๑๐๘)

เลขที่ ๒๖ ใบบอกเชียงใหม่ (๒๔ ต.ค.๑๐๘ - ๖ ก.พ.๑๐๖)

เลขที่ ๒๗ ใบบอกเชียงใหม่ (๔ มี.ค.๑๐๘ - ๒๒ ธ.ค.๑๑๐)

เลขที่ ๒๘ ใบบอกพระยาไกรโกษา พระยาสุนทรบุรี

ข้าหลวงเมืองเชียงใหม่ (๖ พ.ย. - ๑๒ มี.ค.๑๐๘)

เลขที่ ๒๙ ใบบอกพระยาไกรโกษาข้าหลวง

(๒ เม.ย. - ๓๑ มี.ค.๑๑๐)

๒.๒.จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง เอกสารรัชกาลที่ ๕ ต.๕๐ เขตแดนต่างชาติ (อังกฤษ)

เลขที่ ๒ เขตแดนอังกฤษทางหัวเมืองในมณฑลลาวเฉียง (๒๔
ม.ค.๑๐๘ - ๒๔ เม.ย.๑๐๘)

เลขที่ ๓ เขตแดนอังกฤษทางหัวเมืองในมณฑลลาวเฉียง (๑๒
ส.ค. - ๑๗ ต.ค.๑๐๘)

เลขที่ ๔ เขตแดนที่ต่อกับอังกฤษทางมณฑลพายัพ ปี ร.ศ.๑๐๘

เลขที่ ๕ เขตแดนอังกฤษทางหัวเมืองในมณฑลลาวเฉียง

(๑๗ - ๒๓ ธ.ค.๑๑๑)

เลขที่ ๖ เขตแดนอังกฤษทางหัวเมืองลาวเฉียง

(๑๘ ม.ค.๑๑๑ - ๓๑ ส.ค.๑๑๒)

๒.๓.จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๕๘ มณฑลลาวเฉียง (เมืองเงิน ตรวจราชการภาคเหนือ)

เลขที่ ๓๐ รายงานตรวจราชการภาคเหนือ

(มี.ค.๑๐๗ - ๒๕ เม.ย.๑๐๘)

เลขที่ ๓๑ รายงานตรวจราชการภาคเหนือ

(๑๑ พ.ค.๑๐๘ - ๒๘ ส.ค.๑๐๘)

เลขที่ ๓๒ รายงานตรวจราชการภาคเหนือ

(๒๑ พ.ค.๑๐๗ - ๒๔ ก.ค.๑๐๘)

เลขที่ ๓๓ รายงานตรวจราชการภาคเหนือ

(มี.ค.๑๐๗ - ๒๕ เม.ย.๑๐๘)

เลขที่ ๓๔ คดีความในหัวเมืองมณฑลลาวเฉียง

(ก.พ.๑๐๖ - ๒๕ ม.ค.๑๑๐)

เลขที่ ๓๕ เบ็ดเตล็ดมณฑลพายัพ

(๓๐ มี.ค.๑๑๑ - ๑๓ ธ.ค.๑๑๙)

เลขที่ ๕๗ คดีความต่างๆ ทางลาวเฉียง

(๓ ก.พ.๑๑๑ - ๒๖ ก.พ.๑๑๔)

เลขที่ ๕๘ พระพรหมสุรินทร์ออกตรวจราชการในมณฑล

ลาวเฉียง (๔ เม.ย.๑๑๒ - ๓๑ ม.ค.๑๑๔)

๒.๔.จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๕๘ มณฑลลาวเฉียง (เชียงใหม่ น่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง)

เลขที่ ๘๘ รายงานกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เรื่องจัดราชการ

เชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง (พ.ค.๑๐๓)

เลขที่ ๘๙ เบ็ดเตล็ดเรื่องราชการเมืองเชียงใหม่ ปีระกา

สัปดาห์ ๑๒๔๗ (มี.ย.๑๐๔ - ธ.ค.๑๐๗)

เลขที่ ๙๘ หนังสือราชการฝ่ายเมืองนครเชียงใหม่

(๕ มี.ย. - ๒๖ มี.ค.๑๐๘)

เลขที่ ๑๐๑ หนังสือมหาดไทยราชการฝ่ายเมืองนครเชียงใหม่

น่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง (๑๘ ก.ค.๑๐๘ - ๒๙ ก.ค.๑๐๙)

เลขที่ ๑๐๒ หนังสือมหาดไทยราชการฝ่ายเมืองนครเชียงใหม่

และเมืองน่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง

(๒๗ ก.ค.๑๐๘ - ๒๗ ธ.ค.๑๑๐)

เลขที่ ๑๐๓ หนังสือราชการ ปี ๑๐๘,๑๐๙ พระองค์โสณบัณฑิตย

เรื่องราชการเชียงใหม่และการในพระองค์

(๑๗ พ.ย.๑๐๘ - ๒๕ ก.พ.๑๐๙)

เลขที่ ๑๐๔ หนังสือราชการ ปี ๑๐๙ กรมท่า เรื่องราชการ

เชียงใหม่ ในระหว่างกรมหลวงเทเวศร์วโรประการ

และพระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย

(๒๗ ธ.ค.๑๐๓ - ๓๐ ธ.ค.๑๑๐)

เลขที่ ๑๐๕ หนังสือมหาดไทย ราชการฝ่ายเมืองนครเชียงใหม่

น่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง

(๑๙ ม.ค.๑๐๘ - ๕ พ.ค.๑๐๙)

เลขที่ ๑๐๗ หนังสือมหาดไทย ราชการฝ่ายเมืองนครเชียงใหม่

น่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง

(๔ มี.ค.๑๐๘ - ๘ ต.ค.๑๑๐)

เลขที่ ๑๐๘ ราชการเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์
(๓๐ มี.ย. - ๑๓ ต.ค.๑๐๙)

**๒.๕.จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๕๘ มณฑลลาวเฉียง
(เชียงใหม่ น่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง)**

เลขที่ ๑๐๙ หนังสือมหาดไทย ราชการฝ่ายเมืองนครเชียงใหม่
น่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง
(๓๐ มี.ย.๑๑๐ - ๑๖ มี.ค.๑๑๑)

เลขที่ ๑๑๕ ปกครองบริเวณเชียงใหม่ตะวันตกและเมือง
แม่ฮ่องสอน (๑๗ ต.ค.๑๑๒ - ๑๑ พ.ค.๑๒๖)

**๒.๖.จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๕๘ มณฑลลาวเฉียง
(เมืองเถิน เมืองน่าน เมืองยวม)**

เลขที่ ๑๔๑ หนังสือสำคัญว่าด้วยการที่เจ้านครเชียงใหม่จะรักษา
บ้านเมืองให้เรียบร้อย (ร.ศ.๙๒)

เลขที่ ๒๑๐ เรื่องพระยาทรงสุรเดชไปตรวจราชการในมณฑล
ลาวเฉียง (๙ ธ.ค.๑๑๓ - ๙ เม.ย.๑๑๗)

เลขที่ ๒๑๒ หนังสือออฟเซอเวอร์ ลงข่าวเรื่องเมืองเชียงใหม่
(๘ - ๒๙ มี.ค.๑๑๓)

**๒.๗.บรรณสาร, กอง หมวดจดหมายเหตุ หมู่อังกฤษ Letter Book
ชุดลอนดอน ปี จ.ศ.๑๒๔๖**

บรรณสาร, กอง Letter Book เลขที่ ๑๑๔ สมัยพระยามหาโยธา
(๒๘ พ.ย.๑๘๙๕ - ๒๘ มิ.ย.๑๘๙๗)
แผนกสนธิสัญญา เพิ่มที่ ๒.๔ เรื่องสัญญาสยามฝรั่งเศส ร.ศ.๑๑๒
หมวดสนธิสัญญา เพิ่ม ๘.๑ ตอนที่ ๑ - ๓ เรื่องเขตแดนเมือง
พม่าฝ่ายเหนือ พ.ศ.๒๔๒๙ - ๒๔๓๘
หมวดสนธิสัญญา เพิ่ม ๘.๒ ตอนที่ ๔ - ๖ เรื่องเขตแดนเมือง
พม่าฝ่ายเหนือ พ.ศ.๒๔๒๙ - ๒๔๓๘
หมวดสนธิสัญญา เพิ่ม ๘.๓ ตอนที่ ๗ - ๙ เรื่องเขตแดน
เมืองพม่าฝ่ายเหนือ พ.ศ.๒๔๒๙ - ๒๔๓๘
หมวดสนธิสัญญา เพิ่ม ๘.๔ ตอนที่ ๑๐ - ๑๓ เรื่องเขตแดน
เมืองพม่าฝ่ายเหนือ พ.ศ.๒๔๒๙ - ๒๔๓๘

๒.๘. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หจช. ร.๕ บ.๑.๑ ก ๘ รัชกาลที่ ๕ ถึงพระยาราชสัฏการการ
ลงเดือน ๘ จ.ศ.๑๒๔๕
หจช. ร.๕ ม.๒.๑๒ ก ๔๑ เล่มที่ ๒๑ ศุภอักษรพระเจ้าอินทวิชยานนท์
กราบทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา
กรมพระบำราบปรปักษ์ และ ร.๕ ม.๒.๑๒ ก ๑๑ เล่ม ๓
พระยาราชสัฏการการกราบทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์
- หจช. ร.๕ ม.๕๘ ๘๘ กรมหมื่นพิชิตปรีชากรกราบบังคมทูล
รัชกาลที่ ๕ ลงวันที่ ๖ ๓๑ คำ จ.ศ.๑๒๔๖ ม.ป.ป.

- หจช. ร.๕ ต. ๔๐/๓ หนังสือประกาศพระยาราชสัมภารากร
ข้าหลวง ปี จ.ศ. ๑๒๔๖ ม.ป.ป.
- หจช. ร.๕ ม.๒.๑๒ ก/๑๗ เลขที่ ๘๘ หนังสือพระศรีธรรมสาส์น
ถึงสมุหนายก ม.ป.ป.
- หจช. ร.๕ ๕๘/๘๘ รายงานกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เรื่องจัดการ
เชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง สำเนาหนังสือถึง
กรมหมื่นเทวะวงศ์ ม.ป.ป.
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๘๘ หนังสือนายแย้ม มหาดเล็ก ผู้ช่วยราชการ
ทกตำแหน่ง เมืองนครเชียงใหม่ถึงพระยาเพชรพิไชย
ข้าหลวงใหญ่ราชการหัวเมือง ณ เมืองนครเชียงใหม่
ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๓๑ และ หจช. ร.๕
บ.๑๐/๓๕ แบบตั้งตำแหน่งของกรมหลวงพิชิตปรีชากร
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๘๘ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร กราบบังคมทูล
รัชกาลที่ ๕ เรื่องจัดการเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง
ลงวันที่ ๔๖ ค่ำ ปี ๑๒๔๖ (๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๒๗)
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๘๘ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ กราบทูลราชการ
เมืองเชียงใหม่ ลงวันที่ ๓๖ ๑๐ ค่ำ ปีชวด จ.ศ. ๑๒๕๐
(๑๑ กันยายน ๒๔๓๑)
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๙๓ เจ้าพระยารัตนบดินทร์ กราบบังคมทูล
รัชกาลที่ ๕ ลงวันที่ ๓ เมษายน ร.ศ.๑๐๘ - ๒๔
มิถุนายน ร.ศ.๑๐๘

ทจช. ร.๕ ม.๕๘/๑ พระยาพลเทพ กราบบังคมทูลรัชกาลที่ ๕
ลงวันที่ ๒๐ มีนาคม ร.ศ.๑๐๘

ทจช. ร.๕ ม.๕๘/๔๘ พระยามหาเทพ กราบเรียน ฯพณฯ
สมุหนายก ที่ ๒๓/๑๐๘ ลงวันที่ ๑๔ มกราคม ร.ศ.๑๐๘

ทจช. ร.๕ ต.๔๐/๓ รายงานหลวงประจำคดีกิจ กราบทูลพระองค์
เจ้าโสณบัณฑิตย์ เรื่องปราบกบฏพระยาปราบสงคราม
ลงวันที่ ๒๘ มีนาคม ร.ศ.๑๐๘

ทจช. ร.๕ ม.๕๘/๑๐๓ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ กราบบังคม
ทูลรัชกาลที่ ๕ ที่ ๑๘/๑๑๔ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ร.ศ.๑๐๘

ทจช. ร.๕ ม.๕๘/๔๘ พระยามหาเทพ กราบเรียน ฯพณฯ
สมุหนายก ที่ ๒๓/๑๐๘ ลงวันที่ ๑๔ มกราคม ร.ศ.๑๐๘

ทจช. ร.๕ ม.๒.๑๒ ก/๒๗ ไทโรเลขพระยาไกรโกษาถึงพระยา
ศรีสิงหาเทพ ลงวันที่ ๑๔ มกราคม ร.ศ.๑๐๘

ทจช. ร.๕ บ.๑.๑ก/๗ พระยาราชสัมภารากร กราบทูลกรมหมื่น
ดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ ๕๖ คำ ปีมะแม
(๑๐ พฤษภาคม ๒๔๒๖)

ทจช. ร.๕ ม.๕๘/๓๓ พระยาศรีสทเทพ กราบทูลกรมหลวงดำรง
ราชานุภาพ ฉบับที่ ๑๐/๑๓๕๒ ลงวันที่ ๒ เมษายน ร.ศ.๑๑๔

ทจช. ร.๕ ม.๕๘/๑๘ พระยาสุฤทธิพจนภรณ์ กราบทูลเสนาบดี
กระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๕ กรกฎาคม ร.ศ.๑๑๒

ทจช. ร.๕ ม.๕๘/๑๗๗ กรมหลวงดำรงราชานุภาพถึงพระยาทรง
สุรเดช ตราฉบับที่ ๖๓ ลงวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๑๑

- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๓๗ พระยาทรงสุรเดช กราบทูลกรมหลวงดำรง
ราชานุภาพ ที่ ๒๗/๕๐๓ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ร.ศ.๑๑๔
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๔๐ เรื่องจัดระเบียบเก็บเงินค่าราชการ และ
ผลประโยชน์ในเมณฑลพายัพ ลงวันที่ ๕ สิงหาคม ร.ศ.๑๑๕
- หจช. ร.๕ ค.๑๔.๔/๒ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรป การกราบบังคม
ทูลรัชกาลที่ ๕ ที่ ๔๐/๓๕๓๔ ลงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ร.ศ.๑๑๑
- หจช. ร.๕ ค.๑๔.๒ก/๑๒ พระยาทรงสุรเดช กราบทูลกรมหลวง
ดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ร.ศ.๑๑๔
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๔๒ พระยาศรีสทเทพ กราบทูลกรมหลวงดำรง
ราชานุภาพ ที่ ๕๘๓/๘๒๒๔ ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม ร.ศ.๑๑๘
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๔๕ ยกเว้นเก็บเงินค่าราชการในเมณฑลพายัพ
ลงวันที่ ๓ พฤษภาคม ร.ศ.๑๒๐ และ วันที่ ๒๔
ธันวาคม ร.ศ.๑๒๐
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๑๒๔ ไปรเวตเรื่องพม่า เงี้ยว ลาว จีน และคิด
การประทุษร้ายต่อเมืองเชียงใหม่ ลงวันที่ ๑๔ สิงหาคม
ร.ศ.๑๑๔
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๘๘ รายงานกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เรื่องการจัด
จัดราชการเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ณ วัน ๔๖ คำ
ปี ๑๒๔๖
- หจช. ร.๕ ม.๕๘/๘๘ รายงานกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เรื่องการ
จัดราชการเชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง ลงวันที่ ...
- หจช. ร.๕ ต.๔๐/๓ ปีที่ ๒ รายงานหลวงประชาคตกิจ เรื่อง

ภูมิประเทศเขตแดนฝ่ายตะวันตกเฉียงเหนือนคร
เชียงใหม่ ลำเนาที่ ๖๒๒๙ ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม ร.ศ.๑๐๙
พจ. ร.๕ ฝ.๑๘.๒/๕ คำแปลร่างหนังสือสัญญา ครั้งที่ ๓
นายวิเล็ดถึงกรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ ลงวันที่ ๒
กันยายน ร.ศ.๑๑๒
พจ. ร.๕ ฝ.๒๐/๓ ข้าหลวงเมืองน่านถึงข้าหลวงใหญ่มณฑล
ลาวเฉียง ลำเนาที่ ๘๙/๘๐๔ ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม ร.ศ.๑๑๗

๒.๙.หออักษิณญาณ (หวน.)

หวน ร.๑ จ.ศ.๑๑๖๔ เลขที่ ๑ ร่างพระบรมราชโองการ เรื่องการ
แต่งตั้งเจ้าพระยา เชียงใหม่ จ.ศ.๑๑๖๔
หวน ร.๔ จ.ศ.๑๒๑๙ เลขที่ ๒๖ ศุภอักษรเมืองเชียงใหม่
หวน ร.๔ จ.ศ.๑๒๒๗ เลขที่ ๑๕ คัดบอกเมืองเชียงใหม่

๓.ประเภทพงศาวดาร

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์
สำนักนายกรัฐมนตรี ๒๕๑๓ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่
โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี

๔.ราชกิจจานุเบกษา

ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๑๗ (มีนาคม ร.ศ.๑๑๙) “ประกาศว่า
ด้วยข้าหลวงใหญ่ ข้าหลวงยุติธรรมมณฑลพายัพพร้อม

กับตั้งกฎหมายได้”

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๘ (ธันวาคม ร.ศ.๑๒๐) กฎข้อบังคับ
สำหรับปกครอง บริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐.

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๒๘ ประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติ
ลักษณโทษ ศก ๑๒๔ ใน มณฑลพายัพ

๕.ประเภทวิทยานิพนธ์รายงานการวิจัย

๕.๑. วิทยานิพนธ์ (ภาษาไทย)

ชูลิทธิ ชูชาติ

๒๕๒๓ วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านในภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ.๒๓๙๔ - ๒๔๗๕). วิทยานิพนธ์ปริญญามหา
บัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหา
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ทรงวิทย์ ศรีอ่อน, พันโท

๒๕๓๘ ปัญหาชนกลุ่มน้อยในรัฐฉานและผลกระทบต่อความ
สัมพันธ์ไทยพม่า วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทรงศรี อาจอรุณ

๒๕๐๕ การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับ
ประเทศมทอานางในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สำนัก

พิมพ์สมาคมสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.

ธำรงค์ศักดิ์ ท่าบุญ

๒๕๒๕ กำหนดอาณัติการลานนาไทย วิทยานิพนธ์ปริญญามหา
บัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นคร พันธุ์ณรงค์

๒๕๑๓ การเจรจาข้อตกลงระหว่างรัฐบาลสยามกับรัฐบาลอังกฤษ
เกี่ยวกับหัวเมืองชายแดนลานนาไทย พม่า สมัยพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชช ๒๔๒๘ - ๒๔๓๘
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.

นิตยา วงศ์นิวัฒน์

๒๕๒๔ “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการทำ
บำรุงพระพุทธศาสนา”ปริญญาบัตรการศึกษามหา
บัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

นันทิยา สว่างวุฒิธรรม

๒๕๒๔ การคุมกำลังคนในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการจัดการ
เกณฑ์ทหาร (พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๔๘) วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

บัณฑิต อินทรชัยศรี

๒๕๒๑ พระราโชบายด้านการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง

ความมั่นคงภายในพระราชอาณาจักรของสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๔๑๑) วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.

ปริศนา คีรีนาม

๒๕๑๖ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศราชในหัวเมือง
ลานนาไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.

ปลาย้อ ชะนันท์

๒๕๑๘ บทบาทนายทุนพ่อค้าที่มีต่อการก่อและขยายตัวของ
ทุนนิยม ภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๖๔ -
๒๕๒๓ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชา
เศรษฐศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพรรณ จงวัฒนา

๒๕๑๓ “กรณีพิพาทระหว่างเจ้านครเชียงใหม่กับคนในบังคับ
อังกฤษอันเป็นเหตุให้รัฐบาลสยามจัดการปกครอง
มณฑลพายัพ (พ.ศ. ๒๔๐๑ - ๒๔๔๕),” วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรธรรณิยา อพิษฐพงศ์

๒๕๓๔ เจ้าไพร่กับความเปลี่ยนแปลงในสังคมล้านนา ระหว่าง พ.ศ.

๒๔๒๗ - ๒๔๗๖ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาค
วิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วุฒิชัย พรพิบูลย์, พันเอก

๒๕๓๘ ปัญหาชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่ากับความมั่นคงของ
ประเทศไทย. วิทยาลัยเสนาธิการทหาร สถาบันวิชาการ
ป้องกันประเทศ ปีการศึกษา ๒๕๓๘.

วรรณชลีย์ บุญมี

๒๕๑๘ ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะ สมัยพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : การป่าไม้และการ
เหมืองแร่ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชา
ประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

สวัสดิ์ ประยูรเสถียร

๒๕๒๑ การปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพ (พ.ศ.๒๔๓๖ - ๒๔๗๖)
วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

โสภา ชานะมูล

๒๕๓๔ ครุบาควิชาชัย ตนบุญแห่งล้านนา (พ.ศ.๒๔๒๑ - ๒๔๘๑)
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

๕.๒. วิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ

Brailry, N.J.

๑๙๗๓ *"Chiangmai and the inception of an Administrative Centralization Policy in Siam"* South East Asian Studies, Vol XI, No.๓, (December ๑๙๗๓), Kyoto University, & No.๔, (Mach ๑๙๗๔)

Nigal J Brailey

๑๙๖๘ *"The Origins of the Siamese Forward Movement in Western Laos ๑๘๕๐ - ๑๘๙๒"*

Ramsay, James Ansil.

๑๙๗๑ *Development of Bureaucratic Polity. The case of Northern Siam. Ph.D. Dissertation Cornell University.*

๕.๓. รายงานการวิจัย

ชูสิทธิ์ ชูชาติ

๒๕๒๕ พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ.๒๓๔๘ - ๒๕๐๓). รายงานการวิจัยกรมฝึกหัดครู

สุภางค์ จันทรวนิช และคณะ

มปป. การศึกษานโยบายเรื่องการค้าที่ดิน ประชากรและผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย. รายงานการวิจัยของศูนย์วิจัยการค้าที่ดินแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๖. บทความ

๖.๑. บทความภาษาไทย

กระทรวงมหาดไทย

มปป. กฎเสนาบดีข้อบังคับสำหรับปกครองมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ.๑๑๙” ในประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑๗ หน้า ๓๘๙ - ๔๒๓.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ

๒๕๒๑ “กบฏพญาผาบ (ปราบสงคราม) : กบฏชาวนาภาคเหนือ” วารสารสังคมศาสตร์, ๒ (ตุลาคม ๒๕๒๒ - มีนาคม ๒๕๒๓) : หน้า ๒๔ - ๓๔.

แถมสุข นุ่มนนท์

๒๕๐๙ “อิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจของอังกฤษในเมืองเชียงใหม่” ในรายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทย ครั้งที่ ๑ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หน้า ๑๓๙ - ๑๔๕.

ธงชัย วินิจจะกุล

๒๕๓๐ “ประวัติศาสตร์การสร้าง “ตัวตน” “อยู่เมืองไทย รวมบทความทางสังคมการเมืองเพื่อเป็นเกียรติแด่ ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ในโอกาสอายุครบ ๖๐ ปี สมบัติ จันทรวงศ์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า ๑๔๘ - ๑๕๗.

บุษกร กาญจนจारी

มปป. “ปัญหาากลุ่มชนชาติต่อต้านรัฐบาล” เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การศึกษา วิเคราะห์เฉพาะเรื่อง.

ปราณี ศิริธร

๒๕๒๕ “คุ่มเจ้าเชียงใหม่” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ ๑๗ - ๒๐ มิถุนายน ๒๕๓๐ ณ สหวิทยาลัยล้านนา วิทยาลัยครูเชียงใหม่.

พรพิมล ตรีโชติ

๒๕๓๘ “มิติชาติพันธุ์ในความสัมพันธ์ไทย-พม่า”, เอเชียปริทัศน์, ๑๖ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๓๘) : หน้า ๒๐ - ๕๖.
๒๕๓๘ “อนาคตรัฐฉานแม่ไม่มีขุนล่า”, กรุงเทพธุรกิจ (๒๒ มกราคม ๒๕๓๙) : หน้า ๓.

รัตนารณห์ เศรษฐกุล

๒๕๒๗ “ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างเชียงใหม่และเชียงใหม่จนถึงศตวรรษที่ ๑๙” ในวารสารมนุษยศาสตร์ ๑ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๒๗) : หน้า ๑๘ - ๔๑.

วัลภา รุ่งศิริแสงรัตน์

๒๕๒๓ “กบฏไทยเงินเมืองเชียงใหม่ ปี ๒๔๓๒” ในแถลงการณ์ประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๒๓) : หน้า ๕๙ - ๗๑.

นิติ เอียวศรีวงศ์

๒๕๒๓ “การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยอดีตและอนาคต” รวมบทความประวัติศาสตร์ ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๓ หน้า ๓.

ประเสริฐ ณ นคร

๒๕๓๔ “ประวัติศาสตร์ล้านนาจากจารึก” งานจารึกและประวัติศาสตร์ของ ประเสริฐ ณ นคร พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองอายุ ๖ รอบ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ๒๑ มีนาคม ๒๕๓๔.

แม็คมอร์แกน, มาร์โก ทาเก

๒๕๒๗ “ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการค้าขายในลำปาง ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ถึง ค.ศ. ๑๙๓๙” แปลโดยเครือมาศ วุฒิการณ์ ในวารสารมนุษยศาสตร์ ๑ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๒๗) : หน้า ๑ - ๗

สงวน โชติสุวรรณ์

๒๕๑๓ “ตำนานราชวงศ์ปกาเกอญอ” ประชุมตำนานล้านนาไทย พระนคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์ หน้า ๑๖๑ - ๕๔๔.

สุเทพ สุนทรภัสร์

๒๕๒๘ “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในล้านนา : ข้อวิจารณ์และเสนอแนะทางการศึกษา” เอกสารประกอบการสัมมนาล้านนาคติศึกษา : ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ณ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ ๒๘ - ๓๑ มกราคม ๒๕๒๘ (เอกสารเลขที่ ๑๐ - ๐๐๑) หน้า ๙.

สรัสวดี อ๋องสกุล

๒๕๒๕ “กบฏพระยาปราบสงครามแม่ทัพเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.
๒๔๓๒” ในความเชื่อพระศรีอารยและกบฏผู้มีบุญใน
สังคมไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ หน้า ๑๒๓
- ๑๒๔.

๒๕๒๗ “การปฏิรูปการศึกษาในล้านนา : การสร้างเอกภาพแห่งชาติ
(พ.ศ.๒๔๔๖ - ๒๔๗๕)” ศึกษาศาสตร်สาร ๒ - ๔
(ตุลาคม - กันยายน ๒๕๒๕) : หน้า ๒๕ - ๔๘.

สายหยุด เกิดผล, พลเอก

๒๕๒๕ “ปัญหาความมั่นคงชายแดนไทย-พม่า ในเขตภาคเหนือ
ของไทย” รัฐศาสตร์ปริทัศน์ กันยายน.

อุดม วงศ์ทับทิม

๒๕๒๘ “รัฐฉาน หลังการวางอาวุธของขุนสา”, ผู้จัดการรายวัน
(๘ มกราคม ๒๕๓๔) หน้า ๑๔.

๔.๒. บทความภาษาอังกฤษ

A Burma Observer

๑๙๙๒ “Democracy is the name of the game, “ Mon
Young Morks Magazine, (n.p.,April ๑๙๙๒).

Bertil Lintner

๑๙๙๕ “Ethnic Insurgents and Narcotics,” BURMA
DEBATE, (February/March ๑๙๙๕).

Brailry, N.J.

"Chiangmai and the Inception of an Administrative Centralization Policy in Siam" South East Asian Studies, Vol XI, No.๓ (December ~๑๙๗๓), ๒๙๙ - ๓๒๐ (Kyoto University), & No.๔, (March ๑๙๗๔).

Chao Tzang Yawngghwe

๑๙๘๙ *"The Burma Military Holding the Country Together,"* Independent Burma at Forty Years : Six Assesement, (New York : SEAP, ๑๙๘๙).

Gunter Sieme

๑๙๙๓ *"Myanmar ๑๙๙๒ : Gvide Democracy?"* Southeast Asian Affair. (Singapore : Institute of Sontheast Asian Studies.).

Hordern, P

๑๙๘๘ *"The Situation in Burma"* The Universal Review. Hun Aung, Maung
"First Burmese Mission to the Court of St. James : Kinwun Mingyi's Diaries, ๑๘๗๒ - ๑๘๗๔"
Journal of the Burma Research Society, LVII, ๑&๒.

Lintner, B.

Recent Politicd Development in Burma. A paper Present at Peace Conference in Manila. h.p., n.d.

(Mimeographed).

Remsay, James Ansil.

๑๙๗๖ "Modernization and Centralization in Northern Thailand, ๑๘๗๕ - ๑๙๑๐" Journal of Southeast Asian History, VII,๑ (March ๑๙๗๖).

ภาคผนวก

ภาคผนวก

คำชี้แจง และข้อเสนอแนะ

กรณี “ราษฎร อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา
ไม่ได้รับความเป็นธรรม

จากการเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร
(ท.ร.๑๔)”

โดย คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษา
กรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำชี้แจง

คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์
แต่งตั้งโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาศึกษา
ตรวจสอบ และดำเนินการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน กรณีปัญหาเกี่ยวกับ
กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชนเผ่า ผู้อพยพพลัดถิ่น ผู้ไร้สัญชาติ ผู้พลัดถิ่น
และแรงงานต่างด้าว ฯลฯ

คณะอนุกรรมการฯ ขอเรียนโดยสรุปถึงการดำเนินการแก้ไขปัญหาการเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) กรณีราษฎรอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ตามที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ จำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนบ้าน(ท.ร.๑๔) ของราษฎรอำเภอแม่เมาะ จำนวน ๑,๒๔๓ คน ตั้งแต่วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕ และมีราษฎรร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๕ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้มอบหมายให้ คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ดำเนินการประสานงาน กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

คณะอนุกรรมการฯ ได้ติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริงของเรื่องดังกล่าว โดยประสานงานกับอธิบดีกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย อธิบดีได้มอบให้นายประกิจ กันยาบาล รองอธิบดีกรมการปกครอง และต่อมามอบให้นายปริญญา อุดมทรัพย์ รองอธิบดีกรมการปกครอง เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากกรมการปกครองหลายราย ต่อไปได้สอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ และได้สอบถามนายทรงชัย เศรษฐพัฒน์ นายอำเภอแม่เมาะ(ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นนายชนะชัย เศรษฐพัฒน์) และเจ้าหน้าที่พนักงานปกครองอำเภอแม่เมาะ ตลอดจนประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) เป็นจำนวนมาก

ดังนั้นในเบื้องต้น คณะอนุกรรมการฯ จึงมีความเห็นว่า การกระทำดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทุกมิติ เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในหลายมาตรา อาทิ มาตรา ๔ ที่ระบุว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” และมาตรา ๒๖ ที่ระบุว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” เป็นต้น

นอกจากนี้ เหตุแห่งการเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) เป็นผลให้

เกิดการวิตรอนสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ เช่น สิทธิทางการศึกษา (มาตรา ๔๓ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐) และสิทธิทางสาธารณสุข (มาตรา ๕๒ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐) เป็นต้น อีกทั้งการกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่อเจตนาเพิกเฉยต่อหลักการ “สิทธิการมีส่วนร่วม” ของประชาชน ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๐ “บุคคลย่อมมีสิทธิ มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครอง อันมีผล หรืออาจมีผลกระทบ ต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

คณะอนุกรรมการฯ จึงพยายามประสานงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน จนเกิดความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคลของราษฎรในอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้น กรมการปกครอง ได้มีคำสั่งที่ ๙๒๐/๒๕๕๕

ลงวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๔๕ แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจแก้ไขปัญหาการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร กรณีอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ และคำสั่งที่ ๑๐/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๔๖ แต่งตั้งชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจเพื่อตรวจสอบคำร้องการขอเพิ่มชื่อและแก้ไขรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เพื่อแก้ไขปัญหาการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร กรณีอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

กระบวนการสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคลของราษฎรดังกล่าวของคณะกรรมการฯ ต่อกรณีปัญหาดังกล่าวนั้น ได้ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเป็นคณะทำงานร่วมกัน ดังนี้

ก. คณะจารย์จากสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่ชำนาญการทางด้านกฎหมาย ได้แก่ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ และสภานายความ

ข. กลุ่มทำงานเพื่อส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ และหน่วยงานที่เข้าใจในวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มศิลปินวัฒนธรรมกระเจา

ค. คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชนแห่งวุฒิสภา

อนึ่ง กระบวนการสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคลของราษฎรดังกล่าวข้างต้น มีคณะกรรมการฯ เป็นแกนกลาง มีเป้าหมายที่แน่นอน เพียงสนับสนุนให้เกิดการตรวจสอบ ในวิธีที่เคารพหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง โดยไม่ขัดต่อกฎหมายสัญญาติบุคคลต่างๆ ข้อมูลที่คณะกรรมการฯ พิจารณาจัดทำเป็นรายละเอียด จึงแบ่งประชาชนที่ประสบปัญหาเป็น ๓ กลุ่ม ตามลักษณะข้อเท็จจริง ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มที่น่าจะมีสัญชาติไทย แต่ข้อมูลไม่สมบูรณ์

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มที่การวิเคราะห์ผลตามกฎหมายสัญชาติไทยยังไม่
สมบูรณ์

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มที่ไม่น่าจะมีสัญชาติไทย

ทั้งนี้ ผลจากการสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคล และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในกรณีดังกล่าว พบว่า ราษฎรจำนวนมากในอำเภอแม่เมาะ สมควรจะได้รับสถานภาพเป็นบุคคลสัญชาติไทย ซึ่งรองอธิบดีกรมการปกครอง (นายปริญญา อุดมทรัพย์) ในฐานะหัวหน้าคณะทำงานเฉพาะกิจแก้ไขปัญหาการจำหน่ายรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร กรณีอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ได้รายงานผลการทำงานต่ออธิบดีกรมการปกครอง และแจ้งความเห็นต่อนายอำเภอแม่เมาะ ให้อำเภอแม่เมาะ เพิ่มรายชื่อบุคคลที่พิสูจน์ได้ชัดเจน ว่ามีสัญชาติไทย กลับเข้าสู่ทะเบียนราษฎร (พ.ร.๑๔) เพื่อเป็นการยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนของราษฎรกลุ่มดังกล่าว อันเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และก่อผลกระทบทำให้ราษฎรที่ถูกถอนชื่อจากทะเบียนราษฎร ประสบความทุกข์ยากและความลำบากในการดำรงชีวิตนานาประการ ตัวอย่างเช่น ทารกที่เกิดไม่ได้รับสูติบัตร เด็กนักเรียนขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน ประชาชนไม่สามารถรับบริการด้านสุขภาพและสาธารณสุขจากองค์กรของรัฐ และแม้แต่จะทำธุรกรรมใดๆ ของตนเองจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ก็ได้ แต่ที่น่าเสียใจอย่างยิ่งที่ข้าราชการ เช่น

พลตำรวจสมัครหญิง ผ่องศรี อินหลู่ ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
ก็ถูกปลดออกจากราชการ เป็นต้น

นอกจากนั้น คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับ
กลุ่มชาติพันธุ์ ยังมีความเห็นว่า กระบวนการแก้ปัญหาการถอนสถานภาพ
บุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) ของราษฎรอำเภอแม่เมาะ
จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน มีความละเอียดอ่อน
ทั้งในเรื่องของประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน และขั้นตอนทางกฎหมาย
จึงได้ติดตามและตรวจสอบ ประเด็นเรื่องดังกล่าว ข้อเท็จจริงส่วนหนึ่ง
จะนำมาใช้อ้างความกำเริบของ “ความเป็นพลเมืองของรัฐชาติ” ก็คือ
ลักษณะทางกฎหมายและประวัติศาสตร์ ของถิ่นฐานกำเนิด ดังที่จะพบว่า
ความคลาดเคลื่อนในการอ้างอิงถึง “สหายอน” ในฐานะพื้นที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม
ของประชาชน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งลักษณะการ
กล่าวอ้างของสถานที่ดังกล่าว ยังคลุมเครือ ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ และ
สถานภาพทางกฎหมาย

เพื่อให้เกิดความชัดเจนของการอ้างอิง ถึงองค์ประกอบข้อเท็จจริง
ที่จะทำให้บุคคลได้รับสิทธิในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐชาติ คณะอนุกรรมการฯ
จึงร่วมมือกับศูนย์ชาติพันธุ์ศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย
ดำเนินการศึกษาตามโครงการศึกษาองค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
ของกลุ่มชาติพันธุ์ “การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาการเมือง และประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นของพื้นที่ทับซ้อนระหว่างประเทศ ได้แก่ กรณีศึกษา “สหายอน” : พื้นที่
ข้อพิพาทกรณีสิทธิมนุษยชนกับกลุ่มชาติพันธุ์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการ
ถอดองค์ความรู้ ในโครงการต้นแบบการพิสูจน์สถานภาพ ของประชาชน

อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาในกรณีดังกล่าว อย่างครอบคลุมและยั่งยืนต่อไป และเป็นการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหา ของโครงการ**ต้นแบบการพิสูจน์สถานภาพบุคคล** ซึ่งคณะกรรมการฯ จะเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

โดยปัจจุบัน ผู้แทนราษฎรผู้ถูกเพิกถอนรายการบุคคลดังกล่าว ได้แก่ นางพรอำไพ มณีจักร กับพวก ได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเพื่อขอพระราชทานความเป็นธรรม เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๖ โดยสรุปว่า นางพรอำไพ มณีจักร อยู่ในที่ทำการกลุ่มสิทธิชุมชนอำเภอแม่ฮ้อย เลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๑๔ บ้านร่มไทย ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ กับตัวแทนราษฎรผู้ถูกจำหน่ายรายชื่อออกจากทะเบียนราษฎร ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานความเป็นธรรม เรื่องที่อำเภอแม่ฮ้อย ได้มีคำสั่งจำหน่ายรายชื่อราษฎรจำนวนมากออกจากทะเบียนราษฎร ทั้งที่ราษฎรดังกล่าว เป็นคนไทย มีสัญชาติไทย ทำให้ได้รับความเดือดร้อน และเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงขอพระมหากรุณาเป็นที่พึ่ง ซึ่งสำนักราชเลขาธิการ ใ้ขอข้อมูลหรือข้อคิดเห็น จากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวข้างต้น เพื่อจะได้้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาต่อไป โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นำเสนอความเห็นเรื่องดังกล่าวตามเอกสารเลขที่ สม ๐๐๐๑/๑๐/๖๕ ลงวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖

ข้อเสนอแนะ

คณะอนุกรรมการฯ ขอเสนอข้อเสนอแนะ ดังนี้

คณะอนุกรรมการฯ ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามภูิกาดังกล่าว เห็นว่าสมควรให้ยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีดังกล่าวอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ผลจากการสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคล และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในกรณีดังกล่าว คณะอนุกรรมการฯ ขอยืนยันว่า ราษฎรจำนวนมาก ในอำเภอแม่เมาะสมควรได้รับสถานภาพเป็นบุคคลสัญชาติไทย จึงขอเสนอกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวใน ๒ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ดำเนินการเพิ่มชื่อรายการบุคคล ที่ถูกเพิกถอนรายการบุคคล ทั้งหมด ๑,๒๔๓ คน กลับเข้าสู่ทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) ในระยะเบื้องต้น เพื่อเป็นการยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่มีสถานภาพเป็นบุคคลสัญชาติไทย ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ในบรรดาราษฎรกลุ่มดังกล่าว แล้วหน่วยงานที่มี

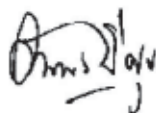
หน้าที่รับผิดชอบโดยตรง พึงเร่งดำเนินการตรวจสอบ เพิกถอนรายการบุคคลเป็นรายกรณี ในกรณีที่มีคุณสมบัติไม่ถูกต้องของการเป็นบุคคลสัญชาติไทย ลักษณะการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะทำให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนยุติโดยฉับพลัน

ขั้นที่ ๒ ดำเนินการพิสูจน์สถานะบุคคลของราษฎร ที่ถูกเพิกถอนรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) ทั้งนี้ ขอให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จ ในระยะเวลาที่รวดเร็วเพื่อเพิ่มชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติถูกต้อง ตามองค์ประกอบของ

บุคคลสัญชาติไทยเข้าสู่ทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) ตลอดจนแนะนำช่องทางที่เหมาะสม ให้กับราษฎรที่มีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนตามองค์ประกอบของบุคคลสัญชาติไทย เพื่อให้รับสิทธิประโยชน์ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ถ้าหน่วยงานที่รับผิดชอบเน้นกลไกการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นภาคีความร่วมมือในกรณีดังกล่าว คณะอนุกรรมการฯ **จึงเห็นควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมในการพิสูจน์สถานะภาพบุคคลดังกล่าว** เพื่อดำเนินการตามลักษณะข้อเสนอข้างต้น

ปัจจุบัน จำนวนบุคคลที่ได้รับการพิจารณาเพิ่มชื่อเข้าสู่ทะเบียนราษฎร (ท.ร.๑๔) มีเพียง ๕ คน ยังมีอีกประมาณ ๑,๒๓๔ คน ที่คอยรับการพิจารณาอยู่เป็นเวลาเกือบปีครึ่ง ซึ่งในช่วงระยะเวลา ดังกล่าว บุคคลเหล่านี้ถูกกลั่นแกล้งและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาโดยตลอด อาทิ สิทธิทางการศึกษา สิทธิการประกอบอาชีพ สิทธิการครอบครอง อสังหาริมทรัพย์ และสิทธิในฐานะพลเมือง แห่งราชอาณาจักรไทย ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และที่ได้ระบุไว้แล้วในคำชี้แจงข้างต้น

(คุณหญิงอัมพร มิศุข)

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประธานอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษา กรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

๑. คุณหญิงอัมพร มีสุข	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายแพทย์ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี	อนุกรรมการ
๓. นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์	อนุกรรมการ
๔. นายจรัส ดิษฐาอภัย	อนุกรรมการ
๕. นางพันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร	อนุกรรมการ
๖. บาทหลวงวิชัย โภคทวี	อนุกรรมการ
๗. นายภิญโญ วีระสุขสวัสดิ์	อนุกรรมการ
๘. นายกานต์ เสริมชัยวงศ์	อนุกรรมการ
๙. นางสาวสมร คงรุ่งเรือง	อนุกรรมการ
๑๐. นางรัชนี ธงไชย	อนุกรรมการ
๑๑. นายชูพนิจ เกษมณี	อนุกรรมการ
๑๒. นายวีรวัฒน์ ต้นปืชาติ	อนุกรรมการ
๑๓. นางสาวเพ็ญพรรณ อินทปันทิ	อนุกรรมการ
๑๔. นายมานะ งามเนตร	อนุกรรมการ
๑๕. นายเอกชัย ปิ่นแก้ว	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๖. นางสาวทองพูล บัวศรี	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. นายชลัท ประเทืองรัตนา	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะทำงาน
รายงานการศึกษาองค์ความรู้
เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

1. นายเสน่ห์ จามริก	ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
2. นายจรัส ดิษฐาอภัย	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
3. คุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
4. นางสาวนัยนา สุภาพิ่ง	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
5. นายประดิษฐ์ เจริญไทยทวี	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
6. นายวสันต์ พานิช	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
7. นายสุทิน นพเกตุ	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
8. นางสุนี ไชยรส	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
9. นายสุรสิทธิ์ โกศลนาวัน	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
10. คุณหญิงอัมพร มีสุข	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
11. นางสาวอาภร วงษ์สังข์	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะทำงาน

ก. ผู้ทรงคุณวุฒิระดับท้องถิ่น

๑. พระมหานิกม มหาภิกขมโน	รองเจ้าอาวาสวัดท่าตอน
	พระอารามหลวง
๒. นางเตือนใจ ดีเทศน์	สมาชิกวุฒิสภา
๓. ดร.माणพ ภาษิตวิไลธรรม	
อธิการบดีสถาบันราชภัฏเชียงราย	
๔. นายพรหมมินทร์ อินทวิชัย	ผู้ช่วยนักวิจัย
๕. นายประเสริฐ ภายทวน	ผู้ช่วยนักวิจัย
๖. นางบุญ พงษ์มา	ผู้ช่วยนักวิจัย

ข. คณาจารย์และนักวิจัยจากศูนย์ชาติพันธุ์ศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย

๑. นางนรี จิตรรักษา
๒. นายสมบัติ บุญคำเยื่อง
๓. นางสาวสกาเตือน บุญงาม
๔. นางสุชาดา มั่นชูขวัญศิริ
๕. นายศรัชัย มุ่งไธสง
๖. นายสมบัติ เล่าอื้อ
๗. นางพจนารถ อินทรมานนท์
๘. นายภาณุวัฒน์ จะแฮลา
๙. นางสาวอัญชลี ผลเกลี้ยง

ค. ผู้ตรวจแก้ไข

๑. นางสาวสุภรณ์ ปรีชาอนันต์
๒. นายเอกชัย ปิ่นแก้ว
๓. นางสาวรสสุคนธ์ เก้ากิจ

ณ บ้านแม่สาวเมืองหนอง ต.แม่สาว อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่

หลวงพ่อมหานาม เจ้าอาวาสวัดภวณานิมิตร และคณะศรัทธา
อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่ ถ่ายเมื่อปี พ.ศ.2514

อัยบัน ใจแก้ว

อายุ ๗๖ ปี

เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐

บ้านร่มไทย หมู่ ๑๔ ต.ท่าตอน

อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

อัยอนันต์ แตนแขวงกุล

อายุ ๗๖ ปี

เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐

บ้านร่มไทย หมู่ ๑๔ ต.ท่าตอน

อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

แม่ชีทุ้มมา จันทรหอม

อายุ ๗๓ ปี

เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓

วัดท่าตอน พระอารามหลวง

บ้านท่าตอน หมู่ ๓

ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

พ่อพรหม อินหลู่

อายุ ๖๘ ปี

เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘

บ้านท่ามะแกง หมู่ ๗

ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

อู่ยพา นามมล อายุ ๗๖ ปี

เกิดเมื่อปี ๒๔๗๐

บ้านท่าตอน หมู่ ๓ ต.ท่าตอน

อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

อู่ยหลู่ มณีวรรณ อายุ ๘๒ ปี

เกิดเมื่อปี ๒๔๖๔

บ้านร่มไทย หมู่ ๑๔ ต.ท่าตอน

อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

อู่ยยี่แสง อินปัน อายุ ๗๔ ปี

เกิดเมื่อปี ๒๔๖๗

บ้านแก่งทรายมูล (แก่งยุง) หมู่ ๑๔

ต.ท่าตอน

อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

อู่ยเกษม มาบางครุ อายุ ๘๑ ปี

เกิดเมื่อปี ๒๔๖๕

เจ้าของร้านอาหารจันทร์เกษม

บ้านท่าตอน หมู่ ๓ ต.ท่าตอน

อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

หลวงพ่อมหานาม อายุ ๗๑ ปี
เจ้าอาวาสวัดภาวนานิมิตร
หมู่ ๑๔ บ้านร่มไทย หมู่ ๑๔
ต.ท่าตอน
อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่

อัยหวั่น สมหวัณดี อายุ ๗๗ ปี
เกิดเมื่อปี ๒๔๖๔ บ้านร่มไทย
หมู่ ๑๔ ต.ท่าตอน
อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่

อัยมน บุญเรือง อายุ ๗๗ ปี
เกิดเมื่อปี ๒๔๖๔ บ้านร่มไทย
หมู่ ๑๔ ต.ท่าตอน
อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่

ครูเกษม อุตรัสข อายุ ๘๘ ปี
เกิดเมื่อเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘
อดีตเคยดำรงตำแหน่งครูใหญ่ คนที่ ๓
โรงเรียนท่าตอน สังกัดครูประชาบาล
อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

กระเทียมบ้านแก่งทรายมูล (แก่งยุ้ง) หมู่ ๑๔ ต.ท่าตอน อ.แม่สาย
จ.เชียงใหม่

พริกแดงสินค้าส่งออกของบ้านท่าตอน

ประเพณีลอยพระอุโบสถของชาวไทยใหญ่ท่าดอน

กลุ่มสิทธิชุมชนท่าตอน

มอบบัตรประจำตัวประชาชนให้แม่মন บุญเรือง
หลังจากกระบวนการพิสูจน์สัญชาติแล้ว ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

การเดินทางสำรวจข้อเท็จจริงของชาวแม่อาวยังคงดำเนินต่อไป
คุณหญิงอัมพร มีสุข และ ร.ศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร
๒๒ มี.ค. ๕๖ บ้านใหม่หมอกจ้าม ม. ๘ ต.ท่าตอน อ.แม่อาว
จ.เชียงใหม่

กลุ่มอาชีพแม่บ้านทำไม้กวาด

อบรมชุมชนทำตอน แม่เอย

สเปซอเนล

จัดทำโดย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

422 ถนนพญาไท (เชิงสะพานหัวช้าง) เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

ตั้ ปณ.400 ปณจ.รองเมือง ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์/โทรสาร 0 2219 2983 โทรศัพท์เพื่อการร้องเรียน 1377

E-mail : help@nhrc.or.th

www.nhrc.or.th